Lietuvių dvasininkai kūrėjai

KŪRINIAI

GYVENIMAI

Vilnius 2000
Jubiliejiniai metai

Knygos sudarytojas Ričardas JAKUTIS

Vyriausiasis redaktorius
kun. Vaclovas ALIULIS, MIC

Knygos rengėjai reiškia padėką už stropumą
leidėjui Kęstučiui BALČIŪNUI

ISBN 9986–511–10–0

Kūryba žmonėms ir Dievui

Šitokios knygos Lietuvoje dar nebuvo

Per visą Naujųjų amžių Lietuvos kultūros istoriją netrūko darbščių dvasinio luomo žmonių, kurie ne tik gyvu žodžiu šlovino Kūrėją ir skelbė šventus mokslus, bet ir griebėsi plunksnos, teptuko, muzikos instrumento, statybos brėžinių, siekdami savąją tikėjimo ir meilės šviesą kuo plačiau paskleisti ir būsimoms kartoms palikti. Daugiausia tai buvo katalikų ir protestantų veikėjai, tačiau neužmirštini ir kiti: stačiatikiai, judėjai (žydai), musulmonai (totoriai) ir karaimai. Jų išpažįstamos religijos per kelis šimtmečius savu mastu veikė dvasinį Lietuvos veidą, jų kūryba neabejotinai priklauso mūsų krašto kultūros paveldui.

Ši knyga, sumanyta kaip dvasininkų kūrybos antologija ir dvasininkų kūrėjų biografinis žodynas (žinynas), neapsiriboja vien lietuviais kūrėjais, o įtraukia nemažai kitų tautų atstovų, Lietuvoje gyvenusių ar veikusių: lenkų, rusų, baltarusių, vokiečių, žydų, karaimų, totorių. Ši knyga taip pat nesiriboja Lietuvos geografinėmis sienomis. Negali būti pamiršta Mažoji, arba Prūsų, Lietuva, tiek daug davusi lietuviškajai raštijai ir spaudai nuo pat jos pradžios. Taip pat nepamirštama gausi mūsų išeivija, ypač Jungtinėse Amerikos Valstijose, pati daug sukūrusi ir labai gausiai rėmusi ir beremianti kultūros darbą Lietuvoje. Todėl knyga ir vadinasi ne „Lietuvos dvasininkai...” ar „Lietuviai dvasininkai...”, o „Lietuvių dvasininkai kūrėjai”.

Pirmoje knygos dalyje, pavadintoje *KŪRINIAI,* sukaupti 20-ties žymesniųjų autorių – nuo Martyno Mažvydo iki Ričardo Mikutavičiaus – rinktiniai kūriniai arba būdingos jų ištraukos. Antroje, kuri vadinasi *GYVENIMAI*, rasime trumpų žinių apie įvairių amžių literatūros ir kitų sričių kūrėjų dvasininkų gyvenimą, kūrinius ir veiklą. Tokių minėtinų asmenų surasta apie septynis šimtus.

Iš tiesų šitokios knygos dar neturėjome. Jos rengėjai ir leidėjai maloniai prašo gerbiamuosius skaitytojus nebūti itin reiklius dėl autorių bei kūrinių parinkimo ir dėl biografinių duomenų tikslumo. Rinkome ir tikrinome, kiek tik įstengėme. Mielu noru priimsime patikslinimus, papildymus, pataisas kartotiniam leidimui ar papildomam tomeliui. Yra rengiama atskira knyga apie senojo Vilniaus universiteto profesorius.

Sunku atrinkti autorius

Versdami šios knygos lapus, įsitikinsime, kad Dievo Apvaizda kiekviename amžiuje žadino Jo tarnybai atsidėjusius, gabius kūrybai žmones neužkasti savo talentų į žemę, bet „leisti juos apyvarton” Kūrėjo garbei ir savo brolių sesių dvasinei naudai. Apie daugumą jų yra likę žinių enciklopedijose, žinynuose, li-

Biografinis žodynas

GYVENIMAI

ABELEVIČIUS JONAS (1821.III.17 – 1882.VII.3/15 Vilniuje). Kilęs iš Anykščių parapijos valstiečių, 1833–1838 mokėsi Troškūnuose, 1838–1840 Vilniaus kun. sem., 1840–1846 Vilniaus ir Petrapilio dvas. akademijose. 1846–1847 Svistolės gimnazijos kapelionas, 1847–1853 Vilniaus kunigų seminarijos profesorius, 1853–1870 Volkovysko klebonas, 1870–1878 vėl Vilniaus kunigų seminarijos profesorius ir inspektorius, 1878–1882 jos rektorius. 1850–1853 buvo vyskupo M. Valančiaus Vilniuje spausdinamų lietuviškų raštų korektoriumi, spaudos prižiūrėtoju ir kalbos taisytoju.

ABRAHAMAVIČIUS (Abrahamovič) ADOMAS (1710.VIII.24 Lietuvoje – po 1775), jėzuitas, jėzuitų konkviktų rektorius Vilniuje, Nesvyžiuje, Polocke ir Minske; pamokslininkas, paskelbęs spaudoje nemažai savo pamokslų Vilniuje 1748–1770.

ABROMAITIS PETRAS (1854.XI.26 Šalčininkuose, Krosnos par. – 1911.II.17). Baigęs Seinų kun. seminariją, kunigavo Punske. 1887 išvyko į Šiaurės Ameriką, kunigavo, ten ir mirė. Remdavo lėšomis Amerikos lietuvių katalikų kultūrinį darbą, kartu su kun. Burba 1892 išleido Wapplerio „Katalikų Bažnyčios istoriją", 1893 Dobžansko „Aukso veršį", 1894–1896 su kun. A. Miluku ir kun. T. Žilinsku leido „Garsą Amerikos lietuvių", kartu su kun. A. Miluku ir kitais sudarė Lietuvių katalikų spaudos bendriją, kuri 1903 iš kun. V. Varnagirio perėmė leisti „Žvaigždę".

ADOMAITIS ANTANAS (1902–1936), bažnytinės muzikos daktaras, studijavo VDU Teologijos ir filosofijos fakultete, Popiežiškajame bažnytinės muzikos institute Romoje. 1935 gavo grigalinio giedojimo daktaro laipsnį. Yra sukūręs giesmių vyrų ir mišriems chorams.

ALBAVIČIUS IGNAS (1890.VII.29 Lazdijuose – 1970.IV.19 Cicere, Ilinojuje, JAV). Gimnaziją baigė Novorosijske (Rusija). 1907–1912 studijavo Seinų kunigų seminarijoje, 1912–1914 Romoje, filosofijos licenciatas. 1914 apsigyveno JAV. Iki 1966 buvo lietuvių parapijų kunigas. 1916 kartu su kitais įkūrė spaudos bendrovę „Draugas", rėmusią dienraščio „Draugas" leidybą. Nuo 1920 aktyviai dalyvavo Amerikos lietuvių Romos katalikų federacijoje, buvo pirmininku, iždininku, vicepirmininku. 1927 Čikagoje pastatydino Dievo Apvaizdos bažnyčią, Cicero parapijoje – mokyklą. Nuo 1942 Amerikos lietuvių tarybos narys, kartu su kitais įkūrė Bendrą Amerikos lietuvių fondą. Buvo Lietuvių katalikų draugijos pirmininku. 1954 pakeltas prelatu. 1954 JAV išleista A. Barono monografija „Šviesa ir kelias. Prelato I. Albavičiaus gyvenimo ir veiklos bruožai".

ALEKNA ANTANAS (1872.XII.19 Kurų k., Radviliškio par. – 1930.VI.12 Kaune), Žemaičių, paskui Kauno metropolijos kapitulos kanauninkas, Vytauto Didžiojo universiteto profesorius. 1884–1890 Šiaulių gimn. baigė 6 klases, 1890–1894 mokėsi Kauno kunigų seminarijoje, 1894–1897 Petrapilio dvas. akademijoje. Pradžioje vikaras bei gimn. ir prad. mokyklos kapelionas Šiauliuose. Už tikybos dėstymą lietuviškai Vilniaus gubernatorius atėmė teisę dėstyti mokyklose. Vėliau vikaravo Kauno karmelitų bažn. (1898–1903), Rokiškyje (1903–1905), Kauno katedroje (1906). Tais metais tapo kapitulos nariu, kunigų seminarijos profesoriumi. Nuo 1896 „Tėvynės sargo", 1903 „Dirvos", 1904 „Kryžiaus", „Žvaigždės" bendradarbis. Rašė į „Draugiją", „Ganytoją", 1907–1919 redagavo „Vienybę". Parašė Lietuvos ir Bažnyčios istorijos vadovėlius. 1917–1930 profesoriaudamas kunigų seminarijoje, nuo 1922 L. universiteto Teologijos ir filosofijos fakultete dėstydamas

Lietuvos, Bažnyčios ir visuotinę istoriją parašė „Trumpą Bažnyčios istoriją" (1906, papildė 1929), dvi „Lietuvos istorijas" (1911 trumpesnę, 1934 po mirties pakartotą, 1923 platesnę), „Lietuvos istorijos pradžiamokslį" (1925), „Žemaičių vyskupas M. Valančius" (1923), „Šventasis Kazimieras" (1927), „Kristaus Bažnyčia" (1909), „Katalikų Bažnyčia Lietuvoje" (1926), „Ūkininkų džiaugsmai ir vargai" (1921). Išvertė: Vosdey „Dvasiškasis gyvenimas" (1910), S. Lagerlöf „Legendos apie Kristų" (1917).

ALEKNAVIČIUS (Olechnovičius) KAJETONAS (1804.VIII.10 Teraspolyje, Palėvenės par. – 1874.XI.20 Asave, Lydos aps.). Mokėsi Troškūnų apskrities mokykloje, 1832 baigė Vilniaus kun. seminariją ir įšv. kun. 1832–1840 vikaras Obeliuose, 1840–1842 Semeliškėse, 1842–1848 Strūnaityje. 1848–1867 Merkinės klebonas. Rusų administracijos persekiojamas, nes buvo įskųstas, kad palaikė 1863 sukilimą. 1867 iškeliamas į Asavą vikaru, nuo 1871 ten pat klebonas. 1864 išspausdino „Elementorius arba lengwus mokslas skaytit Raszto Szwento", į kurį įdėti liaudiški stilizuoti dialoginiai pamokymai, gražus ano meto didaktinės beletristikos pavyzdys. Pagarsėjo savo dainų ir dainuškų knygele „Pasakos, pritikimaj, weselos ir giesmes", išleista 1861, kurios antras leidimas G. Valasko parengtas Čikagoje 1904, o trečiasis J. Tumo perredaguotas Vilniuje 1907. Kai kurios dainos („Prašom, prašom paklausyti", „Šokit gėrę ir negėrę", „Senis ir pupos" ir kt.) dėl savo linksmumo plačiai paplito.

ALEKNAVIČIUS (Alekna) RAPOLAS PETRAS (apie 1754 Užnemunėje – 1827 Slavikuose). Įšventintas 1786, iki 1797 vikaras Seinuose, vėliau Punske. 1804 trumpai vikarauja Slavikuose ir iškart tampa ten pat klebonu. Yra žinoma, kad rašė lietuviškus ir lenkiškus eilėraščius, deja, jie nėra išlikę. Jam priskiriamas ano meto populiarus eilėraštis „Ant pievelio arklelis".

ALEKSA JONAS (1896.IX.16 – 1977.XII.29), marijonas, kunigu įšv. 1925.VII.5. Studijavo LU ir Romos „Angelicum" univ., dirbo Kauno šv. Gertrūdos bažn., buvo Kauno kun. sem. dvasios tėvas, Kauno marijonų vien. vyresnysis ir ekonomas. Išl. kn. „Marijos mėnuo" ir „Išpažintis", taip pat relig. turinio brošiūrų. Sovietams vienuolynus išsklaidžius (1949), ligi mirties klebonavo Tabariškiuose, Kauno r., ten ir palaidotas. Paliko daug pamokslų rankraščių.

ALEKSA PIJUS (1894.V.5 Parausių k., Paežerių vls., Marijampolės aps. – 1958.XI.30 Portlende). Mokėsi Marijampolės gimn., Seinų kun. sem., Petrapilio dvas. akad., Pontifikalinės teisės institute Romoje. Bažnytinės teisės daktaras, 1924–1944 Vilkaviškio kunigų seminarijos profesorius, nuo 1950 Portlendo (Oregonas) arkivyskupijos kurijos auditorius. Išleido maldaknygę „Apsaugok Aukščiausias" (1945), religinius leidinius „Marijos žodis Fatimoje"(1951), „Dievas ir žmogus" (su F. Bartkumi, 1953), išvertė encikliką „Casti connubii" („Skaisti santuoka", 1949).

ALEKSANDRAVIČIUS KAZIMIERAS (1822 – 1884.VIII.5 Žagarėje), Žagarės klebonas. 1883 išvertė J. Korzenowskio komediją „Sziauczius ir jo szeimyniksztis", kuri 1890 buvo išspausdinta „Varpe".

ALEKSANDRAVIČIUS VINCAS (1865.I.28 Pediškių k., Krosnos par., Marijampolės aps. – 1952.IV.15 Gudeliuose), kanauninkas, kompozitorius, Petrapilio dvasinės akademijos teologijos magistras. Caro valdžios persekiotas dėl lietuvių kalbos propagavimo. 1905 Vilniaus Seimo dalyvis. Lomžoje su K. Sakalausku organizavo lietuvių draugiją, rengė vaidinimus. Yra sukūręs giesmių ir dainų. „Muzikos žinios" išleido jo Kalėdų giesmę „Aušros Žvaigždė užtekėjo", Velykinę „Per Tavo šventą prisikėlimą". Vyrų chorui parašė ciklą maldų už vėles (baigė 1927). Didžiausias kūrinys – „Aktai ir palaimos Eucharistinės"(1907).

ALIULIS VACLOVAS (g. 1921.III.14 Krekštėnų k., Kriokialaukio par., Alytaus aps.), marijonas, teologijos licenciatas, Lietuvių katalikų mokslo akademijos, Lietuvos žurnalistų draugijos narys. 1929–1932 mokėsi Varnagirių (Alytaus r.) pradinėje mokykloje, 1940 baigė Marijampolės marijonų gimnaziją. 1940–1945 studijavo Kauno kunigų seminarijoje. Kunigu įšventintas 1944 Kaune. 1945–1946 S. Varėnos klebonas, vėliau dirbo Marijampolėje, Vilniuje, Druskininkuose, Paringyje, Palūšėje, Strūnaityje, Lentvaryje, Švenčionyse, Vilniaus Kalvarijoje, Turgeliuose. 1965–1979 Lietuvos vyskupijų Liturginės komisijos sekretorius, 1980–1990 jos pirmininkas. 1970–1974 Kauno kunigų seminarijos vicerektorius, 1978–1993 ir nuo 2000 Vilniaus bažnyčių rezidentas. 1989–1991 žurnalo „Katalikų pasaulis" redaktorius, 1990–1993 „Katalikų pasaulio" leidyklos direktorius. 1989–1992 Lietuvos ateitininkų federacijos dvasios vadas, 1993–1999 marijonų vienuolijos generalinis vikaras Romoje. Daugelio bažnytinių leidinių redaktorius: „Romos katalikų apeigynas Lietuvos vyskupijoms" (1966), „Naujasis Testamentas" (vertė kun. Č. Kavaliauskas, 1972; 1988), „Psalmynas" (vertė kun. A. Liesis, 1973), katekizmas „Mūsų tikėjimo šviesa" (aut. kun. N. Skurkis, 1980), „Katalikų kalendorius žinynas", „Romos mišiolas". Parašė eseistikos knygą „Žvilgsniai ne tik atgal" (1994), istorinę apybraižą „Palūšės bažnyčia ir parapija" (1996). Pasaulėžiūrinių, publicistinių, mokslinių straipsnių spaudoje autorius. Daug nusipelnęs kaip bažnytinės lietuvių kalbos normintojas. Lietuvos Biblijos draugijos direktorių tarybos prezidentas (1992–1995 ir nuo 2000), Lietuvos Sąjūdžio Seimo tarybos narys (1988–1992).

AMBRASAS KONSTANTINAS (1922.VIII.10 Surgučių k., Sasnavos par. – 1985.IV.14 Leipalingyje). Kun. įšv. 1945. Kunigavo Griškabūdyje, Jiezne, Vilkaviškyje, Leipalingyje ir kt. Nuo 1965 Lietuvos vyskupijų Liturginės komisijos narys, ta kryptimi uoliai darbavosi, vertė ir rašė. 1984 pakeltas prelatu.

AMBRASAS–SASNAVA KAZYS JUOZAS (g. 1934.VI.1 Surgučiuose, Marijampolės aps.), literatūros tyrinėtojas, vertėjas. Baigė Vilniaus univ., jame dėstė. Nuo 1988 kunigas, jėzuitas, dirbo Vatikano radijuje. Sielovados darbą dirba Kanadoje. Paskelbė knygas „Vertimo menas" (1978), „Vertimo tyrinėjimai" (1984), kelionių įspūdžius „Taboro kalno šalis" (1995), išvertė anglų prozos.

AMBRAZIEJUS (Ambrozevičius) JUOZAS (1855.II.9. – 1915.VI.27 Vilniuje), Vilniaus lietuvių veikėjas. Baigęs Seinų kun. seminariją, 1880 įšventintas kunigu. Darbavosi Varšuvos vyskupijoje, o nuo 1892 Vilniaus vyskupijoje. Klebonavo Strūnaityje, Varnionyse, vėliau Vilniuje – Visų Šventųjų, Šv. Rapolo ir Šv. Jonų bažnyčiose. Lietuviško darbo Vilniuje pradininkas, vadinamas vienu iš „dvylikos Vilniaus apaštalų". Dalyvavo organizuojant pirmuosius slaptus lietuviškus spektaklius, įkūrė pirmą Vilniaus lietuvių chorą ir jam sukomponavo keletą dainų – žodžius ir muziką („Dieve, kaip ilgai Lietuva varguose", „Ant Dauguvos skardų", „Vai, kur eisit, kur keliausit" ir kt.). Paskutiniais spaudos draudimo metais kreipėsi į vietinę ir Petrapilio rusų administracijas, kad būtų leista spauda. Išleido „Elementorių", „Romos katalikų katekizmą", 1907–1908 aktyviai darbavosi organizacijoje „Sąjungos pagražinimui teisių lietuviškajai kalbai Rymo katalikų bažnyčiose Lietuvoje". Vienas paskutiniųjų darbų – „Lenkiškas–lietuviškas–rusiškas žodynas" (1907).

AMBRAZIEJUS VINCAS (1880 – 1949 Šunskuose). 1903 baigęs Seinų kun. sem., įšventintas kunigu. Vikaravo Grajeve, Skriaudžiuose, nuo 1921 Šunskų klebonas. Dar būdamas klieriku rinko lietuvių tautosaką ir

1913 spausdino „Ateityje" (slapyvardis Šunskietis). Bendradarbiavo „Garnyje", „Šaltinyje", „Tiesos kelyje" spausdino pamokslus, išleido apysaką „Gėlių pintinėlė" (1913), „Į aukso šalį" (1924), maldų knygelę „Gegužės pamaldos" (1926), „Magnificat" (1937).

AMBROZAITIS KAZIMIERAS (1859 – 1943). 1886 įstojo į Vilniaus kun. sem., bet už lietuviškų raštų platinimą iš jos pašalintas. Gyveno Rusijoje, 1895 išvyko į JAV, Milvokyje baigė kun. seminariją, 1898 įšventintas kunigu. 1924 grįžo į Lietuvą. Būdamas Amerikoje bendradarbiavo „Katalike", „Žvaigždėje", „Lietuvoje" ir kt. Nuo 1913 rengė naujas kantičkas, kurias išleido pavadinimu „Giesmių lobynas" (1925). Išspausdino „Dainą laisvės varpui" (1926), „Apskritų metų įvairenybes" (1927), „Kalbos sanskritą" (1929).

ANDRIEKUS KAZIMIERAS LEONARDAS (g. 1914.VII.15 Barstyčiuose, Mažeikių aps.). Kunigu įšventintas 1940, vienuolis pranciškonas, 1945 teologijos daktaras. Karo metais gyveno Italijoje ir buvo ten leisto „Lietuvių balso" redakcijos narys. Nuo 1946 gyvena Amerikoje. 1948–1952 redagavo „Šv. Pranciškaus varpelį", nuo 1949 „Aidų" Brukline techninis redaktorius, 1950 redagavo pranciškonų „Metraštį". „Naujojo židinio – Aidų" garbės red. Bendradarbiavo „Lux Christi" ir kitur, garsėja eilėraščiais. Išleido poezijos rinkinius „Atviros marios" (1955), „Saulė kryžiuose" (1960), „Naktigonė" (1963), „Po Dievo antspaudais" (1969), „Už vasaros vartų" (1976), „Atmink mane, Rūpintojėli" (1985).

ANDRUŠEVIČIUS JONAS (XV a. pab. ar XVI a. pr. – apie 1567), poetas, Vilniaus katedros kanauninkas, nuo 1544 Kijevo, nuo 1555 Lucko vyskupas. Lotyniškos poemėlės apie Algirdo laikais Vilniuje tariamai nukankintus vienuolius pranciškonus autorius.

ANDRUŠKA BENEDIKTAS (1884.III.18 Lieplaukės par. – 1953 Sibire). Baigė Kauno kunigų seminariją, studijavo Austrijoje, Anglijoje, nuo 1923 Kauno kunigų seminarijos profesorius ir jėzuitų bažnyčios rektorius, vėliau provinciolas. Parašė daug apologetinių ir religinių veikalų: „Dievo buvimas", „Žmogaus siela", „Evangelijų kilmė", „Marija spinduliuose", „Kaip save auklėti ir tobulinti" ir kt. Išleido apysaką „Sugriautas lizdas" (1917), giesmių rinktinę „Naujos religinės giesmės" (1936).

ANTANAVIČIUS JUOZAPAS (g. 1931.IV.18 Pašvitinyje, Pakruojo r.). Kun. įšv. 1954. Veik visą laiką kunigauja Panevėžyje (buvo Kristaus Karaliaus katedros vikaru, šiuo metu tos katedros klebonas ir Panevėžio dekanas). Rūpinasi globa. Išleido tris pataisyto vysk. K. Paltaroko katekizmo leidimus, parašė ir išleido knygą „Kunigas Alfonsas Lipniūnas" (1995). Kartu su P. Daunio fondu išleido aklo Lietuvos savanorio P. Daunio raštus, P. Hašeko knygelę „Aš noriu pasveikti".

ARMINAS ALEKSANDRAS* (1908.XII.2 Ožkabalių k., Vilkaviškio aps. – 1975.VI.6 San Paule, Brazilijoje). 1931 baigė Vilkaviškio kunigų seminariją, išvyko į Braziliją, 1933–1942 San Paulo lietuvių kolonijos klebonas, ten redaguoja laikraštį „Šviesa". Vėliau klebonauja įvairiose Brazilijos parapijose, tampa seserų pranciškiečių vienuolyno kapelionu. Gyvendamas Brazilijoje pradėjo rašyti eiles ir spausdinti „Židinyje", „Dienovidyje", „Drauge", „Studentų žodyje" ir kitur. Išleido rinkinius „São Bento varpai" (išleido Kaune), „Cascata Christalina", „Pietų Kryžius". Pasirašinėjo slapyvardžiu Venancijus Ališas. Jo poezija klasikinės formos, simbolinio pobūdžio, įpinta į Pietų Amerikos peizažą.

ARNAŠIUS EGIDIJUS (g. 1968.IV.12). Baigęs muzikos mokyklą ir Telšių kunigų seminariją, įšv. kunigu 1996.V.26, muzikas ir poetas. Kuria ir gitara akompanuodamas su

* *Lietuvių rašytojai, I [Biobibliografinis žodynas]. V.: Vaga, 1979.*

solistais atlieka popstiliaus giesmes ir dainas. 1996–1999 vikaravo Mažeikiuose, 2000 išvyko į Australiją tarnauti Melburno lietuvių kapelionu. Pirmas iš Lietuvos kunigų išleido savo kūrybos kompaktinę plokštelę „Iš Tavo rankų" (1998).

AUDZIJONIS (Audzievičius) ANTANAS PRANCIŠKUS (1833 – 1895.V.29/VI.10), Vilniaus vyskupas. Mokėsi prie klebono, kurį laiką buvo valsčiaus raštininku, 1855–1859 mokėsi Vilniaus kunigų seminarijoje, 1859 įšventintas kunigu. Vikaravo Vilniuje (Šv. Jokūbo bažn.), Turgeliuose, Naujatrakiuose, vėl Vilniuje (Bernardinų bažn.), parašė disertacijas teologijos kandidato ir magistro laipsniams gauti. 1869 teologijos profesorius. Nors lenkų vyskupai labai nenorėjo lietuvio valstiečio vyskupo, vis dėlto 1889 jis tapo Vilniaus vyskupu. Tuomet ypatingai rūpinosi lietuviškais dekanatais, lietuvių kultūra.

AUGUSTAITIS PRANCIŠKUS (1848 – 1915 Marijampolėje). Pradžios mokslus ėjo pas A. Tatarę. Baigė Seinų kunigų seminariją ir Petrapilio dvasinę akademiją. Nuo 1871 Seinų kunigų seminarijos bažnyčios profesorius. Išleido keletą monografijų, liko platus „Bažnyčios istorijos" rankraštis.

B

BAČKIS AUDRYS JUOZAS (g. 1937.II.1 Anykščiuose). Kadangi jo tėvas Stasys Antanas Bačkis 1938 buvo paskirtas Lietuvos pasiuntinybės Paryžiuje pirmuoju sekretoriumi, ir jis 1944 su motina išvyko į Paryžių. Studijavo Paryžiuje ir Romoje. Kun. įšv. 1961. Bažnytinės teisės daktaras, teologijos licenciatas. Ilgalaikis Bažnyčios nepaprastųjų reikalų tarybos pasekretoris Vatikane. 1988 konsekruotas vyskupu. 1988–1992 Apaštalų Sosto pronuncijus Olandijoje. Šiuo metu Vilniaus arkivyskupijos arkivyskupas metropolitas, 1993-1999 Lietuvos Vyskupų Konferencijos pirmininkas. Rengė popiežiaus Jono Pauliaus II vizitą Lietuvoje (1993).

BAGDANAVIČIUS VYTAUTAS (g. 1908.XII.26 Slavikuose, Šakių aps.), filosofas, prozininkas, dramaturgas, etnologas. Baigęs Vilkaviškio kunigų seminariją, kunigavo Kalvarijoje, Veiveriuose, Kaune. 1944 pasitraukė į JAV, įstojo į marijonus. „Draugo" laikraštyje paskelbė romanus „Vilniaus vyskupo užrašai" (1970), „Laiškas Antijochijai" (1971), išleido pjesių rink. „Venecijos kvepalai" (1977), paskelbė kritikos, publicistikos darbų.

BAKŠYS JUOZAS (1884.IX.4 – 1925.I.7 Merkinėje). 1908 baigęs Vilniaus kunigų seminariją įstojo į Insbruko universitetą, 1912 gavo teologijos daktaro laipsnį. Nuo 1913 Vilniaus Visų Šventųjų bažnyčios vikaras. Bendradarbiavo „Aušroje". Nuo 1916 kunigystę tęsė Merkinėje, pasižymėjo plačia kultūrine veikla. 1924.XII.17 lenkų karių pašautas, 1925.I.7 mirė.

BALČIŪNAS VYTAUTAS (g. 1910.XI.21 Rėčiūnuose, Vištyčio vls., Vilkaviškio aps.)*, teologijos mokslų daktaras, Lietuvių katalikų mokslo akademijos narys. Mokėsi Biržų gimnazijoje, Kauno kunigų seminarijoje, Vytauto Didžiojo universitete. 1933 Panevėžyje įšventintas kunigu. 1933–1936 dirbo Panevėžio pradinių mokyklų ir moterų kalėjimo kapelionu, buvo Krikščionių darbininkų ir Katalikių moterų draugijų dvasios vadas. 1936–1939 dirbo Pasvalio komercinės gimnazijos ir pradinės mokyklos tikybos mokytoju kapelionu. 1939 vasarą Pažaislyje parašė licenciato darbą. Tais pačiais metais vysk. K. Paltarokas pakvietė į Kauno kunigų seminariją dvasios tėvu. Tuo pačiu metu buvo ir VDU Teologijos fak. ad-

---

* *JAV lietuviai. V.: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998.*

junktas. 1944 pasitraukė į Vokietiją. Įsimaišęs tarp italų kareivių prekiniame vagone, pasiekė Romą. Tuo būdu į Italiją pateko 24 kunigai ir 20 seminaristų. Jie vėliau įkūrė Šv. Kazimiero kolegiją. V. Balčiūnas šioje kolegijoje dirbo 17 metų: buvo dvasios tėvas, dėstė dvasinę teologiją ir liturgiją. Studijavo Romos Grigaliaus universitete, 1952 apgynė teologijos daktaro laipsnį. 1963 išvyko į JAV. Daug metų dirbo kapelionu Putnamo senelių namuose, kurie 1988 išaugo į pal. Jurgio Matulaičio slaugos namus. 1963 pakeltas prelatu. Buvo ateitininkų kultūros savaitraščio kapelionas. 1972 įsitraukė į charizmatinio judėjimo sąjūdį, 1978 – į Marijos kunigų sąjūdį. Nuo 1973 LKMA valdybos sekretorius, Alkos tarybos narys. Svarbiausias darbas – veikalų serijos „Krikščionis gyvenime" (28 t.) redagavimas ir leidimas. 1990 visi veikalai buvo atsiųsti į Lietuvą. Suredagavo, parengė spaudai kn. „Šventoji Dvasia – Bažnyčios atnaujintoja" (1976), Šventojo Rašto (ST) vertimą. Išvertė L.M.G. de Montforto „Marijos paslaptis" (1979). Lietuviškai į magnetofono juostą įkalbėjo Naująjį Testamentą.

BALEVIČIUS HENRIKAS (1804 – 1879.III.10). 1813 įšventintas kunigu, visą gyvenimą buvo Ukmergės klebonas ir dekanas. 1857 iš lenkų kalbos išvertė Verkių klebono Petro Bartnikovskio „Kielavedis apvaikščiojančiem paminklu Išganitojaus musu Jezusa Pona Kielu Jerozolimsku", kuris buvo leistas net tris kartus (1857, 1890 ir 1905).

BALTAKIS PAULIUS ANTANAS (g. 1925.I.1 Troškūnuose, Panevėžio aps.). Mokėsi Anykščių gimnazijoje. 1943 įstojo į Kauno kun. sem. 1944 vasarą vokiečių išvežtas į priverstinius darbus, pateko į Belgiją. Čia 1946 įstojo į pranciškonų vienuolyną ir tęsė teologijos studijas. 1952 įšv. kun., darbuojasi Brukline. 1984 konsekruotas vyskupu ir paskirtas lietuvių išeivijos vyriausiuoju ganytoju. Parengė daug straipsnių lietuvių išeivijos ir kitiems leidiniams. Lietuviai katalikai išeivijoje gyvena 17 šalių ir yra susibūrę į 140 parapijų bei misijų.

BALVOČIUS JONAS (1842.III.2 – 1915.XI.12). 1863–1868 mokėsi Varnių kunigų seminarijoje, 1868–1871 Petrapilio dvasinėje akademijoje. Kunigaudamas rūpinosi spaudos atgavimu, ne kartą vyko tais klausimais Petrapilin. Rašyti pradėjo 1898, būdamas 56 metų. Žymesnės knygos: „Šiapus ir anapus grabo" (1903 ir 1913), „Aušros žvaigždė" (maldaknygė, 1904, 1907, 1913), „Pamokslai be kunigo" (1906), „Paklydėliai" (1907 ir 1921) ir kt. Daug vertė. Žymesni vertimai: Hansjakobo „Pasaulio įkūrimas" (1907), Vetzelio „Meilės paminklas" (1908), Krylovo pasakėčios (1908), Flammariono „Sodiečių dangus" (1909) ir kt. Bendradarbiavo „Vilniaus žiniose", „Draugijoje" ir kt. Slapyvardžiai: J. Gerutis, Prietelius, Vadoklietis.

BARANAUSKAS ANTANAS (1835.I.5/17 Anykščių Jurzdike – 1902.XI.13/26 Seinuose, palaidotas katedros bažnyčioje). Studijavo Varnių kunigų seminarijoje, Petrapilio dvasinėje akademijoje, Miunchene, Romoje, Insbruke, Liuvene. Baigęs studijas, buvo Kauno kunigų seminarijos homiletikos ir lietuvių kalbos bei dogminės teologijos profesorius, nuo 1874 seminarijos inspektorius, 1879 kanauninkas, 1883 prelatas, 1884–1897 Žemaičių pavyskupis, nuo 1897 iki mirties Seinų vyskupas. Kurti pradėjo 1849. Brandžiausia poetinė veikla prasidėjo 1857, kai parašė „Dainu dainelę", sodiečiams skyrė penkias „Artojų giesmes", kurias vyskupas Valančius pridėjo prie savo 1860 leistų „Kantyczku", pažymėdamas, kad jas „parašė klierikas A. Baranauskis". Pats A. Baranauskas brangino M. Valančių ne tik kaip Bažnyčios hierarchą, bet ir kaip lietuvių rašto globėją. Todėl 1858 parašė jam eiliuotą vardinių sveikinimą „Sweiks Tewe, sweiks Piemuo Žemaicziu szalies". Valančius taip pat brangino klieriką poetą, siuntė jį į mokslus. „Anykščių šilelis" parašytas 1858–1859 metais Anykščiuose per

atostogas ir pirmą kartą išspausdintas 1860 Ivinskio kalendoriuje. 1958 rudenį Petrapilio dvas. akademijoje parašyta „Kelionė Petaburkan". Vėliau poetas pasinėrė į filologijos ir matematikos mokslus, dar vėliau – į bažnytinius darbus, tad kūrė mažiau. Seinuose kuriamoms giesmėms net gaidas rašė. Ėmėsi versti Bibliją, bet mirtis sutrukdė šį darbą baigti, paliko 1528 puslapių rankraštį. Nors A. Baranausko kūrybinis palikimas nėra didelis, bet savo kūriniais jis patenka lietuvių literatūron kaip vienas reikšmingiausių rašytojų, vienas didžiųjų aukštaičių lyrikų. „Anykščių šilelis", parašytas silabine eilėdara, vienas pirmų didesnių lietuvių literatūros kūrinių, savo sugestyvia forma, giliu jausmu, gyva kalba, poetinių priemonių gausumu rodo didelį poetinį autoriaus talentą. Poemos turinyje išreikštas miško likimas turi gilų Lietuvos tragedijos įvaizdį. Meistriškai naudojantis paralelizmu, sukurtos labai populiarios „Kelionės Petaburkan" ciklo dainos, iš jų „Nu, Lietuva, nu, Dauguva" J. Tumas pavadino lietuviškąja Marseliete.

BARAUSKAS BRONIUS (1908.X.10 Properšos k., Ramygalos par. – 1985.I.1 Palangoje). Kun. įšv. 1932, baigęs Telšių kun. sem. Pirmoji kunigavimo vieta – Tauragė. Pamatęs jauno kunigo gabumus, Bažnyčios hierarchas siunčia jį tęsti studijų Romoje, kur apgina bažnytinės teisės doktoratą. Grįžęs kunigauja Ž. Naumiestyje, Kretingoje, dirba Telšių kurijoje kancleriu, o nuo 1973 gen. vikaru, taip pat pakeliamas prelatu. Nuo 1975 Palangos klebonas ir dekanas. Jo dėka restauruota Palangos bažn., pastatyti vargonai. Daug rašė teologinėmis bei bažn. teisės temomis, tik kadangi tuo metu kunigai spausdinti savo kūrinių negalėjo, paliko kelis tūkstančius puslapių rankraščių.

BARAUSKAS KAZIMIERAS (1904.III.15 Žudžių k., Ramygalos vls., Panevėžio aps. – 1972.XI.5 Čikagoje), bažnytinės teisės licenciatas. Kunigu įšventintas 1929. Nuo 1927 rašė publicistinius straipsnius „Ryte", „Panevėžio balse", „Ūkininke", „Šaltinyje", „Darbininke", „Tiesos kelyje" ir kitur. 1938 paskirtas Katalikų spaudos biuro direktoriumi, 1939 „Mūsų laikraščio"redaktoriumi, 1938 suredagavo knygą „Krikščionybė Lietuvoje". Pirmaisiais sovietų okupacijos metais išvykęs į JAV, dirbo „Draugo"redakcijoje. 1941 išleido „Bolševizmo siaubas Lietuvoje", 1943 „Tremtinio pergyvenimai". Pasirašinėjo slapyvardžiais K. Baras, K. Tilinis, K. Didžiulis, K. Mažylis, J. Tyla, J. Vaškelis, Ašbaras arba inicialais K.B. 1974 išleistas str. rinkinys „Prisikėlimo žmonės".

BARAUSKIS (Barowskis) PETRAS (1859 – 1919.III.4). Baigė Kauno kunigų seminariją ir Petrapilio dvasinę akademiją, 1887 įšventintas kunigu. Žemaičių vyskupijos prelatas, Kauno kunigų seminarijos profesorius. Prieš I pas. karą iš Kauno slapta išgabeno dalį vyskupo M. Valančiaus archyvo ir taip jį išsaugojo.

BARDAUSKAS ANUPRAS (1881.VIII.24 Vidukléje, Raseinių aps. – 1964.IV.11 Čikagoje). Kunigu įšventintas 1905. Kunigavo Užpaliuose, Darbėnuose. Palangos dekanas. 1944 išvyko į Vokietiją, 1949 atvyko į JAV. Vokietijoje sudarė ir išleido maldaknygę „Viešpatie, pasigailėk mūsų" (1945), kuri tapo ypač populiari ir mėgstama.

BARKAUSKAS (Barkovskis) ANDRIUS (1843.XI.15 – 1897.III.24 Santakoje, Marijampolės aps.).* Baigė Seinų kunigų seminariją ir ten liko giedojimo mokytoju. Būdamas klierikas pradėjo rašyti eilėraščius. Vienas pirmųjų išpopuliarėjusių jo eilėraščių „Katinėlis" tapo liaudies daina. Vėliau ne vienas jo eilėraščių virto daina. Tai „Giesminykai sakalėliai", „Kantarkos gegutės", „Pusė puodo taukų vuodo", „Zanavykas diktas vyras" ir kt. Taip pat vertė Baironą, lotyniškus brevijoriaus himnus ir kt.

---

* *Vanagas V. Lietuvos rašytojų sąvadas. V.: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1996.*

BARKAUSKAS FABIJONAS (apie 1781 – 1855.I.14/26 Kretingoje), vienuolis pranciškonas Dotnuvoje, vėliau Kretingoje. Rašė lietuviškus eilėraščius ir juos siuntė Simonui Daukantui. Deja, išlikęs tik vienas: „Sziltas alus ką padare: / Prie malones mus privare".

BARTKUS FELIKSAS (1894.IX.1 Griškabūdyje, Šakių aps. – 1963.XI.8 JAV). Pradžios mokyklą baigė Griškabūdyje 1905, Marijampolės gimnaziją 1911, Petrapilio dvasinę akademiją 1916, Grigaliaus universitetą Romoje 1922, gaudamas teologijos daktaro laipsnį. Nuo 1922 Vilkaviškio kunigų seminarijos profesorius, nuo 1938 jos rektorius. Nuvykęs į JAV bendradarbiavo „Vade", „Viltyje", „Išeivių draugijoje", „Tiesos kelyje", „Naujame gyvenime", „Žiburiuose", „Vox Temporis", „Šv. Pranciškaus varpelyje". Atskirai išleido: „Kasdien su Dievu ir šventaisiais"(3 t., 1936–1937), „Su besimeldžiančia Bažnyčia" (3 t., 1938–1940), „Būk mums malonus"(maldaknygė, 1948), „Dievas ir žmogus" (drauge su kun. P. Aleksa, 1953).

BARTNIKOVSKIS PETRAS (apie 1819 – 1864.II.20), Minsko vyskupijos kunigas. 1840–1844 mokėsi Vilniaus dvasinėje akademijoje. Teologijos magistras. Buvo Lydos apskrities Isčolnos klebonu, nuo 1853 Verkių klebonas ir garbės kanauninkas. Išleido „Przewodnik obchodzących Pamiątkę dróg Jerozolimskich na górach Werkowskich"(1874), kurią H. Balevičius 1857 išvertė lietuviškai („Kielavedis").

BARTUŠKA VINCAS vyresnysis (1881.I.9 Kazliškių k., Šunskų par., Vilkaviškio aps. – 1956.XII.23 Liudvinave, Marijampolės r.), kunigas visuomenininkas. Kunigu įšv. 1905. 1905–1911 studijavo Fribūro universitete, Šveicarijoje. Į aktyvią diplomatinę Lietuvos tarnybą patraukė Oskarą Milašių. 1911 išsikėlė į JAV, kur buvo vikaru, paskui klebonu. Prasidėjus I pas. karui, Amerikos lietuvių kat. federacijos buvo siųstas į vokiečių okupuotą Lietuvą tirti ekonominės būklės bei ieškoti priemonių lietuviams sušelpti ir pasirūpinti, kad Vatikanas paskirtų pasaulio bažnyčiose rinkliavos Lietuvai dieną 1917 sausio mėn. Dalyvavo 1917.VII. 29 Lozanos konferencijoje. Grįžęs į JAV, važinėjo po lietuvių kolonijas su prakalbomis, rinkdamas aukas Lietuvai. 1917–1918 Amerikos lietuvių katalikų komandiruotas dirbo Lozanoje, ten veikiančiuose lietuvių komitetuose. Redagavo žurnalą „Pro Lithuania". Karui pasibaigus atvyko Lietuvon, buvo pradėjęs leisti politikos ir satyros laikraštį „Žaibas", dėl kurio turėjo palikti Lietuvą. Grįžo Amerikon ir ten išbuvo iki 1926, Mon Karmelio par. pastatė bažnyčią, vėl grįžęs Lietuvon trejus metus buvo 7-ojo pulko karo kapelionu, ėjo kitas kunigo pareigas. Prieš I pas. karą bendradarbiavo „Vilniaus žiniose", „Viltyje", „Vadove", „Draugijoje", „Ateityje" (slap. Žaibas, Perkūnas). Po karo – „Šaltinyje", „Ryte", „Naujojoje Romuvoje". Šveicarijoje rašė „Gazette de Lausanne", „Journal de Genève", JAV – „Drauge", „Garse", „Darbininke". Atskirai išspausdinti: „Tolstojaus filosofijos metafiziniai pagrindai" (1911, jo disertacijos santrauka Fribūre), „Kelionė Lietuvon Didžiojo karo metu" (1918), keletas veikalų lotynų k. (1918), „Lietuvos Nepriklausomybės kryžiaus keliais" (1937). Dvejus metus JAV redagavo Amerikos lietuvių kunigų sąjungos žinyną. Nuo 1941 iki mirties altaristas Liudvinave.

BARTUŠKA VINCAS JONAS jaunesnysis (g. 1917.X.21 Kazliškių k., Kauno r.). Kun. įšv. 1942, baigęs Vilkaviškio kun. sem. 1942–1944 kunigavo Šakiuose. 1944 pasitraukė į Austriją, netrukus pervažiavo į Vokietiją, iš ten buvo pasiųstas studijuoti Romos Grigaliaus univ., kurį baigė 1948 kanonų teisės daktaru (disertacija „Bažnytinė teisė apie karių kapelionus"). 1949–1957 San Diego (Kalifornija, JAV) kun. sem. moralinės teologijos ir kanonų teisės profesorius, prorektorius studijoms ir

vicerektorius, 1957–1979 Manheteno kolegijos (Niujorkas, JAV) Religinių studijų departamento direktorius, 1979–1993 kunigavo Los Andželo šv. Kazimiero bažnyčioje. Anglų k. parašė daug straipsnių kanonų teisės ir kitomis bažnytinėmis temomis. 1993 grįžo į Lietuvą. Šiuo metu Vilkaviškio vyskupijos generalvikaras, Lietuvių katalikų MA narys. Pakeltas monsinjoru.

BEKANAS MYKOLAS OTAS (apie 1550 Beke, Belgijoje – 1622.VII.6 Varšuvoje). Jėzuitas nuo 1570. Kunigas. Filosofijos ir teologijos mokslus baigė Vokietijoje. Teologijos mokslų daktaras. 1590–1592 Vilniaus akademijoje dėstė poleminę teologiją. Vilniuje parašė knygą poleminės teologijos klausimais „Ein Gespräch von der Religion" (1605).

BERENTAS JONAS (1667.I.18 Įsrutyje, M. Lietuvoje – 1737.IV.14 ten pat). Studijavo Karaliaučiuje. Kunigas, vertėjas, religinių leidinių redaktorius. Išvertė agendą „Davadnas pamokinimas" (1730), redagavo giesmyną (1732), Bibliją (1735).

BERESNEVIČIUS ANTANAS ROBERTAS (1832 – 1904.V.10). Mokėsi Varnių kunigų seminarijoje ir Petrapilio dvasinėje akademijoje, kurią baigė 1855 teologijos magistru. Buvo paskirtas Varnių kunigų seminarijos profesoriumi ir ekonomu, vėliau inspektoriumi ir kanauninku. Kartu su seminarija 1864.XI.6 perkeltas į Kauną. 1864.X.22 Valančius prašė valdžią sutikti paskirti jį prelatu, kapitulos klebonu ir oficiolu, bet generalgubernatorius sutikimo nedavė, nes asmenys iš Beresnevičių šeimos esą „įmaišyti į politines bylas ir per artimus ryšius beturį su Valančiumi". Ilgą laiką buvo Žemaičių vyskupijos atstovas Petrapilio dvasinėje kolegijoje. Gubernatoriui reikalaujant parūpinti Bialobrzeskio ir Filipeckio pamokslų lietuvišką vertimą, M. Valančius B. Bialobrzeskio IV tomą pavedė versti Beresnevičiui, kai vertėjas kun. J.S. Dovydaitis buvo ištremtas, ir Filipeckio I tomą, kuris nebuvo išspausdintas. Dar prieš spaudos uždraudimą buvo parašęs Viliūno „Birutei" naują melodiją.

BERESNEVIČIUS POVILAS (1838 – 1888.II.8). Mokėsi Varnių kunigų seminarijoje ir Petrapilio dvasinėje akademijoje, kurią baigė 1860.XI.26. Ištrėmus kunigą Gabševičių, buvo paskirtas Varnių kunigų seminarijos profesoriumi, vėliau Rietavo vikaru. 1868–1871 Gegrėnų filialistas, 1871–1888 Plungės klebonas. Drauge su savo broliu, kunigu Antanu, 1865 baigė A. Filipeckio vertimą „Ant Nedielu apskritu metu Pamokslaj". Jis nebuvo išspausdintas, nes nenorėta, kad valdžia išspausdintų rusų raidėmis, kaip kad ji suktai išspausdino Bialobrzeskio pamokslus.

BERMAN IOANN ANDREEVIČ (1830 Vilniuje – 1893.I.16 ten pat), stačiatikių šventikas, pedagogas, periodinės spaudos bendradarbis, kraštotyrinių, etnografinių, istorinių darbų autorius.

BERŽANSKIS ANTANAS (1859.I.3 Pluoguose, Viekšnių vls. – 1923.VIII.4 Skuode). 1883 baigė Kauno kunigų seminariją. Įšvęstas kunigu, dirbo įvairiose Žemaitijos parapijose, mirė Skuodo altaristu. 1917 dalyvavo lietuvių konferencijoje Vilniuje. Bendradarbiavo „Vilniaus žiniose" (1906), „Vienybėje", „Šaltinyje".

BERŽANSKIS GABRIELIUS (apie 1935 Pluoguose, Viekšnių vls. – 1888.IV.23/V.5 Agluonoje). Jaunas įstojo į Vilniaus bernardinų vienuolyną. Iki 1864 – Smalvos vienuolyne, vėliau – Slonimo. Įtartas dalyvavęs 1863 sukilime, 1864 Vilniaus gubernatoriaus nepatvirtintas Volpos parapijos administratoriumi. Negavęs leidimo išsikelti į Žemaičių vyskupiją, nuo 1873 gyveno Agluonos vienuolyne. Apie 1860 buvo išvertęs į lietuvių kalbą „Krzyż domowy", bet jis nebuvo išleistas, kadangi tos pačios knygos kun. Budriko vertimas jau 1859 buvo išspausdintas. 1860 lenkiškai („Obrona du-

chowna") ir lietuviškai išspausdino „Apginimą dwasiszką nuog maru, pawietres yr kitu uzsirozijęciu ligu".

BESELMANAS (Besselmann) JURGIS (apie 1592 Tilžėje – apie 1635 Ragainėje). 1615 baigęs Karaliaučiaus universitetą, buvo paskirtas kunigu Tauragėje. Nuo 1618. IV Ragainės klebonas. 1612 L. Sengstako „Giesmems chrikscionischkoms" pridėjo vokišką eilėraštį. 1625 Jonui Rėzai leidžiant Bretkūno Dovydo psalmių vertimą padėjo taisyti vertimą ir lyginti kalbą.

BIALOZARAS (Sakas) JONAS KAROLIS (1596 – 1631.II.10). Kiek pasimokęs Vilniaus akademijoje, 1616–1622 studijavo teologiją Italijoje. 1622 Vilniaus vyskupijos prelatas, 1626 kapitulos prepozitas, 1630 Lietuvos referendas. 1615 dar būdamas Vilniaus akademijos studentas išspausdino panegiriką „Gabrieliaus Vainos laidotuvių proga".

BIALOZARAS (Sakas) JURGIS (m. 1665.V.21), Vilniaus vyskupas. Upytės maršalkos Kristupo (m. 1644) sūnus. Jaunas paskirtas karaliaus sekretoriumi ir LDK referendu. 1649 pirmas Vilniaus katedros šv. Kazimiero koplyčios klebonas, 1625 prelatas. 1655 švedams ir rusams puolant Lietuvą, iš Vilniaus į Vakarus pabėgus vyskupui Jurgiui Tiškevičiui ir kapitulai, išvežė iš Vilniaus ir paslėpė šv. Kazimiero relikvijas, kurias paskui atidavė vyskupui Daugėlai Zavišai. 1655 Kėdainiuose kartu su Žemaičių vyskupu Parčevskiu ir kitais pasirašė Jonušo Radvilos sutartį su švedais. 1657 dalyvavo Vilniaus kapitulos posėdžiuose, 1660 drauge su kitais pasirašė Olyvoje taikos su švedais sutartį. 1661 dalyvavo taikos derybose su rusais. Prieš pasiekdamas Vilnių buvo keletą kartų patekęs į švedų, kazokų ir sukilusių lenkų kareivių rankas. Mirė staiga, vykdamas į Radvilų šaukiamą seimą. 1671 iškilmingai palaidotas Vilniuje.

BIELIAUSKAS PRANCIŠKUS (1883.VIII.23 Jiezno par. – 1957.XII.2 Vilniuje, palaidotas Valkininkuose). 1911 baigė Vilniaus kunigų seminariją, nuo tada iki 1940 Vilniaus katedros vikaras, 1940–1944 Aušros vartų klebonas. Vilniaus lietuvių veikėjas. Už lietuvišką kultūrinę veiklą buvo kalinamas Lukiškėse. Rinko lietuvių liaudies dainas, išspausdino rinkinį „Varguolių dainos" (1936).

BIKINAS JUOZAPAS (1875.IV.4/16 – 1954.III.4). Kunigaudamas Kaune 1919–1920 redagavo „Vienybę", 1920–1924 „Laisvę". Bendradarbiavo „Tėvynės sarge", „Kryžiuje", „Šaltinyje", „Tiesos kelyje" ir kt., vertė. Slapyvardis Dzidorius Dumbrė.

BITNERIS SAMUELIS (1632 Lenkijoje – 1710 Kėdainiuose), evangelikų reformatų veikėjas. Studijavo Vokietijoje, kunigavo Biržuose, Kėdainiuose. N. Testamento 1701 leidimo pagrindinis vertėjas, vertė visą Bibliją.

BIZAUSKAS PRANCIŠKUS, krikšto vardas **ANTANAS** (1861.VII.16 – 1937.X.27 Kaune). Įšventintas kunigu 1886, vikaravo Gaurėje ir Obeliuose. 1888 paskiriamas Bauskės klebonu, išmoko latviškai ir net rašė knygeles latviškai. 1900 tapo Kretingos klebonu, taip pat vienuoliu pranciškonu. Kretingoje sudarė slaptą spaudos platinimo organizaciją ir vienuolyno patalpose slėpė lietuviškas knygas. Rašė religinio turinio straipsnius, leido knygas, maldaknyges, vertė.

BLAŽYS ROMUALDAS (1901.I.19 Buivydiškių k., Pandėlio par. – 1994.VI.3 Vilniuje, palaidotas Kaune). Kun. įšv. 1925, baigęs Kauno kun. sem. ir Kauno univ. Teologijos ir filosofijos fakultetą. Studijas tęsė Olandijoje, 1935 priimamas į jėzuitus, kunigauja Kaune, Šiauliuose, Vilniaus šv. Kazimiero bažnyčioje. Sovietiniais metais valdžios ujamas, kilnojamas iš vienos parapijos į kitą, tenka net slapstytis Ukrainoje. Kunigavo Mielagėnuose, Švenčionėliuose, Druskininkuose, Daugėliškyje ir kt. Mokėdamas vokiečių, prancūzų ir lenkų kalbas, vertė

knygas į lietuvių kalbą ir tuos vertimus platino savilaidos būdu. Didžiausias vertimas – du tomai šv. Teresės Avilietės raštų. Mirtis pakirto verčiant iš prancūzų kalbos šio amžiaus pradžios komentarus Tomo Kempiečio „Kristaus sekimui".

BLOTNO MIKALOJUS (m. 1578.III Pilupėnuose). Atvykęs, spėjama, iš Žemaitijos, iki 1557 buvo pirmasis Klaipėdos lietuvių protestantų kunigas. 1557.I.4 buvo iškeltas į Pilupėnus, kur tvarkė parapiją iki pat mirties. 1570 Mažvydo giesmyne yra įdėta jo „suguldyta" devynių šešiaeilių posmų giesmė „Jau smertis est ischgalieta". Spėjama, kad tarp bevardžių Mažvydo giesmyno giesmių yra ir daugiau M. Blotno parašytų.

BLOTNO ZACHARIJAS vyresnysis (apie 1556 Klaipėdoje – 1602.X Tilžėje), Mikalojaus sūnus. 1572–1576 studijavo Karaliaučiaus universitete. 1576–1602 Tilžės lietuvių kunigas, o 1576–1592 kartu ir Tilžės vokiečių bažnyčios diakonas. Vaišnoro verstai 1600 išspausdintai „Zemerugai Theologiszkai" davė lietuvišką prakalbą – „Skaitytoiop". Nuo 1585 dalyvavo Bretkūno Biblijos vertimo koregavime, davė per 200 pataisų.

BLOTNO ZACHARIJAS jaunesnysis (apie 1577 Tilžėje – 1629 Tilžėje), Zacharijo vyresniojo sūnus. 1595 baigęs Tilžės mokyklą, įstojo į Karaliaučiaus universitetą. 1601 paskirtas Viešvilės klebonu. 1602.XI.2 perkeltas klebonu į Piktupėnus. 1603 pabaigoje į Karaliaučių, kviečiamas mirusio Bretkūno vietos užimti, nenuvyko. 1608 perkeltas vokiečių diakonu į Tilžę, o nuo 1614 ligi mirties buvo Tilžės lietuviškos parapijos klebonas. Buvo vienas artimiausių Jono Rėzos bendradarbių, rengiant spaudai Bretkūno išverstas Dovydo psalmes (išsp. 1625).

BOBROVSKIS FLORIJONAS (apie 1771 – 1847 Nemenčinėje). 1822–1823 rengė „Lotynų ir lenkų kalbų žodyną" (1905 pakartotas leidimas), Nemenčinės klebonas.

BOBROVSKIS MYKOLAS (1785.XI.8/19 Volkoje, Bielsko aps. – 1848.IX.21/X.3 Šereševe, Pružanos aps.). Kunigu įšventintas 1815. Profesorius, dėstė Šv. Raštą. Papildomai studijavo užsienyje, 1819–1821 Romoje sudarė Vatikano bibliotekos senųjų slavų rankraščių ir spaudinių katalogą (išsp. 1830), ypač domėjosi bibline archeologija ir slavistika. Šiomis temomis išleido veikalų.

BOLL–BALTUSEVIČIUS JONAS (1907.III.20 Luzerne – 1979.V.2 Vilks Bare). Vašingtone, be teologijos, dar studijavo architektūrą. Įšventintas kunigu 1933. Skrantono diecezijoje buvo statybų komisijos sekretorius ir pagal savo projektus statė bažnyčias.

BOLSEVIČIUS HENRIKAS (1866–1934), kunigas, Lietuvos lenkų publicistas. 1900 išspausdino knygą „Stosunki kościelne na Litwie", kur atvirai ir teisingai kaltino Vilniaus vyskupijos vadovybę dėl per didelio klusnumo caro vyriausybei, dėl lietuvių kalbos šalinimo iš bažnyčios.

BOREVIČIUS–BARIŪNAS JONAS (1906.XII.6 Alytuje – 1989.VIII.23 Čikagoje), kunigas jėzuitas. Studijavo Miunsteryje (Vokietija), Liuvene (Belgija), nuo 1942 Šiaulių šv. Ignaco bažnyčios rektorius. 1944 pasitraukia į Šveicariją, o vėliau į JAV. Stambiausias jo literatūros kūrinys – drama „Kalėdų garsai" (1933). Bendradarbiavo „Ryte", „XX amžiuje", „Drauge", „Misijose", „Žvaigždėje", „Ateityje" ir kt., JAV lietuviškose radijo programose. Čikagos aukštesn. lituanistinės m-klos steigėjas, ilgalaikis M. K. Čiurlionio galerijos globos k-to pirmininkas.

BORISEVIČIUS VINCAS (1887.XI.23 Bebrininkų k., Paežerių vls., Vilkaviškio aps. – 1946.XI.12 sušaudytas Vilniuje), Telšių kunigų seminarijos rektorius ir profesorius. Raštų (įvairių paskaitų) dalį išspausdino „Ateitis", „Tiesos kelias", „Spauda ir gyvenimas", „Žemaičių priete-

lis" ir kt. Nuo 1940 Telšių vyskupas. 1944 į Vakarus nesitraukė, liko su tauta ir už aktyvią lietuvišką bažnytinę veiklą Vilniuje buvo bolševikų sušaudytas.

BORTKEVIČIUS ANTANAS (1835 Eržvilko vls., Tauragės aps. – 1894.VII.10/22 Joniškėlyje). 1857–1861 mokėsi Varnių kunigų seminarijoje. Įšventintas kunigu, 1861 tris mėnesius buvo Žagarės vikaru. 1861–1864 Šiaulių vikaras, 1864–1886 Šakynos klebonas, 1886–1894 Joniškėlio klebonas. Palaikydamas nuolatinius ryšius su Jurgiu Bieliniu ir kitais knygnešiais, plačiai skleidė nelegalią lietuvių spaudą. Sudarė didelį rinkinį savo rašytų pamokslų, iš jų „Pamokslai apie Švč. Sakramentus" buvo išspausdinti 1901. Rašė pasakėčias ir šiaip eilėraščius. Dalį jų 1884.VII.17 A. Burba nusiuntė „Aušros" redakcijai, bet jie ten buvo užmesti ir nebuvo išspausdinti. Kai kuriuos eilėraščius, pasirašytus slapyvardžiu K.V. G. („Akrostichas Žemaičių vyskupui", „Giesmė šv. Kazimierui", „Kun. Baranauskui", „Į šv. Kazimierą", „Vilkas ir šuo", „Vilkas ir avys"), J. Tumas išspausdino 1899 „Tėvynės sarge". A. Bortkevičiaus nespausdintų eilėraščių sąsiuvinį J. Tumas buvo atidavęs Lietuvių mokslo draugijai Vilniuje.

BORTKEVIČIUS LAURYNAS (1750 – apie 1822 Skapiškyje). 1770 įstojo į dominikonų vienuoliją. 1774 buvo Nesvyžiaus dominikonų konvente. Vilniuje gavo teologijos licenciato, vėliau ir teologijos daktaro laipsnį. Buvo nuolat kilnojamas iš vieno vienuolyno į kitą. 1790–1791 Seinų vikaras ir tenykštės dominikonų mokyklos mokytojas. Buvo paskirtas į Skapiškio dominikonų vienuolyną prioru.1808 Skapiškio savininko Jono Tyzenhauzo lėšomis įsteigė Skapiškio kalvariją. 1774 iš Nesvyžiaus lenkų kalba išspausdino „Pasveikinimą gražiausiai iš užsienio Teofilei Radvilaitei Moravskienei". 1817 lietuviškai išspausdino „Karawaką, arba Kryžių Anioliszką". 1819 „Przewodnik drogi męki Zbawiciela" išleista kartu su A. Strazdo lietuviška „Kalvarija". Tame lenkiškame „Przewodnike" L. Bortkevičius davė lenkų kalbos vertimais A. Strazdo „Pulkim ant kelių", „Hymno apey s. Jacku" ir kai kurias kitas A. Strazdo giesmes.

BORUTA JONAS ALGIMANTAS (g. 1944.X.11 Kaune). 1970 baigė Vilniaus universiteto Fizikos fakultetą. 1970–1982 Lietuvos MA Fizikos inst. moksl. bendradarbis. 1982 baigęs pogrindžio kun. sem., įšv. kun. Kunigauja Vilniuje. 1985–1989 Lietuvos jėzuitų provinciolo padėjėjas, 1989–1997 Lietuvos ir Latvijos jėzuitų provinciolas, nuo 1992 LKMA vicepirmininkas, nuo 1997 prezidentas, nuo 1993 VU Istorijos fak. doc., nuo 1997 vyskupas. Parašė 32 atomo fizikos ir atominės spektroskopijos str. Lietuvos ir užsienio žurn., 7 moksl. str. Lietuvos Katalikų Bažnyčios istorijos klausimais, daugelio„Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos" vedamųjų str. autorius, 1983–1989 jos redaktorius.

BRANTAS JONAS (1553.VIII Poznanėje, Lenkijoje – 1602.V.27 Lvove), jėzuitas nuo 1571, kun. įšv. 1579, teologijos mokslų daktaras, Vilniaus akademijos profesorius, kancleris (1592–1597). Mokėsi Vilniaus kolegijoje, 1586–1588 studijavo teologiją Romoje, teologijos mokslų daktaro laipsnį apsigynė Vilniaus akademijoje. Garsaus teologo Roberto Belarmino mokinys. Vilniaus akademijoje dėstė Šv. Raštą ir poleminę teologiją. Aktyviai dalyvavo polemikoje su reformatais dėl šv. Eucharistijos. Parašė „Disputatio theologica de instificatione peccatoris" (Poznanė, 1591) ir „Piesni rózne pospolite o róznych poboznych potrzebach" (1601). Sukūrė mokyklinių dramų ir muzikos kūrinių.

BRAZAUSKAS PIJUS (1905.XI.28 Bartininkų k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. – 1990.III.1 Šiaurės Bende, JAV). 1930 baigęs Vilkaviškio kun. sem., įšv. kunigu. Taip pat Kauno meno mokykloje studijavo tapybą. Išdekoravo Pajevonio bažnyčią, tapė.

Žymesni paveikslai: „Apreiškimas", „Mindaugo krikštas", „Šv. Kazimieras" ir kt. 1949 nuvykęs į JAV, kapelionavo Oregono ligoninėje.

BRAZYS PRANAS (1915.II.18 Balsupių k., Marijampolės aps. – 1967.VI.9 Romoje), vienuolis marijonas. 1935 baigė Marijampolės marijonų gimnaziją. Studijavo teologiją Kaune, Prahoje ir Romoje. Dėstė Lietuvos marijonų filosofijos kursuose (1937-1940). Užsienyje pasižymėjo daug veikdamas dėl Lietuvos. Tapęs 1965 Europos lietuvių vyskupu, į savo vyskupinį herbą įterpė Gedimino stulpus. Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimuose 1957 ir 1964 skaitė paskaitas (spausdintos „Suvažiavimo darbuose"), 1966 Vašingtone liet. religiniame kongrese skaitė paskaitą apie pareigas persekiojamai Lietuvai (išsp. „Aiduose", 1967, Nr.2), kuri liko jo testamentiniu žodžiu. Organizavo naują Šv. Rašto vertimą, bet Romoje besimeldžiantį pakirto širdies smūgis. Išl. „Pijus XII" (1939).

BRAZYS TEODORAS (1870.XI.20 – 1930.IX.10 Miunchene). 1900 baigė Vilniaus kunigų seminariją ir buvo įšventintas kunigu Vokietijoje, papildomai baigęs muzikos mokslus, profesoriavo seminarijose. Bažnyčių bei seminarijų chorų vadovas, surinko apie 2000 lietuvių liaudies dainų ir gaidų. Mirė užsienyje, bet parvežtas ir palaidotas Kaišiadoryse. Rašė daug straipsnių muzikos teorijos srityje. Iš veikalų pažymėtini: „Apie tautines lietuvių dainų gaidas" (1920), „Giedojimo mokykla" (1920), „Choralo mokykla" (1926), „Gregorijoniško choralo rašyba ir jo ritmas" (1926), „Harmonija" (1926), „Bažnytinis giedojimas" (1928) ir kt. Labai vertinami jo straipsniai: „Lietuvių liaudies daina vestuvėse" („Tauta ir žodis", 1924, II), „Mažvydo „Giesmių" melodijų kilmė ir jų santykis su lietuvių tautos muzika" („Soter", 1924), „ Kai kurie lietuvių ir latvių liaudies dainų melodijų giminystės bruožai" („Tauta ir žodis", 1928, V) ir kt. Išsiskiria bažnytinės kompozicijos: „Missa" (1922), „Te Deum Laudamus" (1922), „Marija, Marija" (1932) ir kt.

BRETKŪNAS JONAS (1536 Bambliuose, Tepliuvos vls. – 1602.X.1 Karaliaučiuje), žymiausias XVI a. lietuvių rašytojas M. Lietuvoje. Savo lietuviškuose raštuose pasirašydavo Bretkis, oficialiai buvo vadinamas Bretke, Bretkium, Bretchen ir kitaip. Frydlando ūkininko ir karčemos laikytojo Valterio (Valteno) Bretkūno, greičiausiai vokiečio, ir prūsės Varnaitės (Varnin) – Bretkūnienės sūnus. Iš mažens kalbėjo lietuviškai, prūsiškai ir kuršiškai. Mokėsi Frydlande, 1555.VI.14 stojo į Karaliaučiaus universiteto Teologijos fakultetą, bet 1556 pabaigoje išvyko į Vitenbergą, kur 1557.I.16 įstojo į universitetą. 1562 tėvas iškvietė atgal į M. Lietuvą. Grįžęs sužinojo, kad yra skiriamas kunigu į Labguvos parapiją, nes iš kunigo buvo reikalaujama mokėti lietuvių ir prūsų kalbas. Paskirtas tuojau vedė savo sužadėtinę dar iš Frydlando laikų, visišką našlaitę Verternaitę iš Bamblių. Paėmęs Labguvos parapiją, pirmas čia pradėjo sakyti lietuviškus ir prūsiškus pamokslus be vertėjo. 1567 dalyvavo Karaliaučiaus generaliniame sinode, padariusiame galą osiandrininkų ginčams. 1569.III buvo tardomas Pilkalnio kunigo Morkaus Raseiniškio byloje. O tas kunigas buvo įskųstas veikęs prieš Ragainės amtmaną. Labguvoje gyvendamas, 1579.III.6 ėmė lietuviškai versti Bibliją, pradėdamas Luko evangelija. 1587 mirus Karaliaučiaus klebonui, Mažvydo buvusiam bendradarbiui ir jo raštų leidėjui B. Vilentui, nuo 1587.VI.11 gavo Karaliaučiaus parapiją. 1589 išleidęs „Giesmes duchaunas" (savo perredaguotą ir naujomis giesmėmis papildytą Mažvydo 1566–1570 giesmyną), „Kancionalą" ir „Kolektas", daugiausia laiko skyrė Biblijai versti. Vertimą baigė 1590.XI.27. Be anų 1589 išleistų knygų, Bretkūnas tesugebėjo 1591 išspausdinti

dviejų tomų „Postillą Tatai esti Trumpą ir Prastą Ischguldimą Ewangeliu". Kiti jo darbai liko rankraščiais, dauguma nė neišliko. Jau prieš 1569 lietuviškai išvertė „Parvus Corpus Doctrinae Christianae Johannis Wigandi". Valdžios pavedimu 1584 dar Lagbuvoje lietuviškai išvertė „Prisiegos" tekstą. Apie 1584 parašė „Historia rerum prussicarum", kurios atskiros, K. Hennenbergerio nurašytos dalys išliko K. Hennenbergerio literatūriniame palikime. Prieš 1589 išvertė svarbiuosius liuteronybės dokumentus „Augustana Confessio" ir „Schmalkaldii Articuli". 1589 išvertė markgrafo Jurgio Fridricho įsakymą, draudžiantį skotams „krominінkams" su prekėmis keliauti Prūsų žemėje.

BRIZGYS VINCENTAS(1903.XI.10 Plynių k., Liudvinavo vls., Marijampolės aps. – 1992.IV.23 Čikagoje), filosofijos ir kanonų teisės daktaras, vyskupas. 1927 baigė Vilkaviškio kunigų seminariją, po šventimų paskirtas vikaru į Kalvariją. 1930–1935 studijavo Romoje, Grigaliaus universitete, įgijo filosofijos ir kanonų teisės daktaro laipsnius. 1936–1940 dėstė Vilkaviškio kunigų seminarijoje, 1940 įšventintas vyskupu ir paskirtas Kauno arkivyskupo padėjėju. 1940–1941 Kauno kunigų seminarijos rektorius, 1941–1944 Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos fak. dekanas. 1944 pasitraukė į Vokietiją. 1951 atvyko į Čikagą. Nuo 1960 visų lietuvių išeivių (išskyrus Europą) ganytojas. 1965 suteiktas Popiežiaus Sosto asistento titulas. Jo rūpesčiu įrengtos lietuvių koplyčios Vašingtono Nekaltojo Prasidėjimo šventovėje ir Šv. Petro bazilikoje Romoje, įkurtas Lietuvių katalikų religinės šalpos komitetas. Parašė knygą „Religion's Condition in Lithuania under Soviet Russian occupation" (1968). Kiti vyskupo raštai: „Civilinės metrikacijos klausimu" (1939), „Marija danguje ir žemėje" (1956), „Trisdešimt meilės žodžių", „Negesinkime aukurų" (1959), „Katalikų Bažnyčia Lietuvoje 1940–1944" (1977), „Kazimiera Kaupaitė–Motina Marija" (1981), „Neišskiriami trys nežinomieji" (1982), „II Vatikano susirinkimo mintys ir lietuviai susirinkime" (1983), „Žmogus realiame gyvenime" (1984) ir kt. Išspausdino daug straipsnių, kelionių įspūdžių.

BRUNDZA ANTANAS (1838.VI.17 – 1892). 1862 baigęs Seinų kunigų seminariją, buvo vyskupo Valančiaus įšvęstas kunigu ir paskirtas Beržininkų vikaru. Aktyviai palaikęs sukilimą, 1864 turėjo pabėgti į M. Lietuvą ir apsigyveno Tilžėje, o nuo 1867 vyskupo buvo paskirtas Robkajų filijos (prie pat sienos) filialistu. Vyskupui M. Valančiui sumanius spausdinti savo tikybines ir politines brošiūras M. Lietuvoje, buvo jo tarpininkas, išspausdintas knygas padėjo gabenti į Lietuvą. Iškėlus bylą dėl tų raštų ir paaiškėjus A. Brundzos vaidmeniui, vokiečių policija 1870.VII.30 jį suėmė ir VIII.6 išdavė rusų policijai. VII.29 atgabentas į Vilniaus kalėjimą, čia išlaikytas 11 mėnesių, paskui ištremtas į Archangelsko gub., 1876.III perkeltas į Tambovo gub.

BRUNDZA MYKOLAS (1884.VIII.10 Pilakalnių k., Šunskų vls., Marijampolės aps. – 1938.II.16 JAV). Mokėsi Marijampolės gimnazijoje ir Seinų kunigų seminarijoje, 1902–1905 buvo seminarijos choro dirigentas, ir 1903 seminarijos koplyčioje klierikai pirmą kartą lietuviškai užgiedojo „Pulkim ant kelių". Kunigu įšventintas 1907.XI.17. Vikaras Vižainyje, Plokščiuose, Ilguvoje, Šunskuose. 1914 už žmonių gynimą nuo vokiečių rekvizicijų 2 mėn. kalintas Įsrutyje ir 10 mėn. Guterloche, Vestfalijoje. Grįžęs buvo vikaras Simne, 1917 Paežerėlio bažnyčios rektorius, 1923 Sudargo klebonas, pradėjo statyti bažnyčią. 1931 už tautininkų valdžiai kritiškus pamokslus iškeltos 3 bylos ir nubaustas 2 mėn. kalėti arba 500 Lt baudos. Seminarijoje redagavo klierikų laikraštėlį „Jaunuomenės draugas", paskui Bijūno ir Pabalinio slapyvardžiais bendradarbiavo „Vadove", „Šaltinyje", 1905 „Lietuvių laikraštyje", „Viltyje". 1935

nuvyko į JAV ir dirbo Niutono par. kazimieriečių akademijoje kapelionu.

BRUNDZA MOTIEJUS (1824.I.24 Talkiškių k., Šunskų par., Marijampolės aps. – 1869.III.10 Plutiškėse). Mokėsi Seinų kunigų seminarijoje. 1848.VII.16 įšventintas kunigu. 1849–1854 Griškabūdžio vikaras, 1854–1857 vikaras Vilkaviškyje, ligi 1862 Pilviškiuose, 1863 Prienuose, paskui ligi mirties Plutiškių administratorius. Parašu K.M.B. 1859 Suvalkuose išspausdino iš „Senojo mokslo skaitymo" perredaguotą ir ištaisytą „Lamentorių lietuwiszką diel mažu wajku", spaudos draudimo metais sulaukusį apie 20 leidimų. 1862 išspausdino „Rymo pamokslą arba graziausią dieną giwenime žmogaus", kuris buvo pakartotas 1878, o vėliau ir kun. M. Sidaravičiaus bei J. Antanavičiaus jo kiek sutrumpintą leidimą. J. Totoraičio tvirtinimu, 1859 buvo išleidęs ir maldų knygą. Bet greičiausiai tai buvęs tik jo paliktas ir neišspausdintas rankraštis.

BRZOSTOWICZ JONAS MYKOLAS MOTIEJUS (1801.IX.1 Pikūnų k., Širvintų par. – 1882. XII.2 Krasnoufimske, Permės gub.). Baigęs Vilniaus kunigų seminariją, ilgametis Vilniaus vyskupijos kunigas. 1863 palaikė sukilimą, apie jį rašė, todėl buvo suimtas ir ištremtas į Permės gub., ten ir mirė.

BRZOSTOWSKI POVILAS KSAVERAS (1739.III.30 Mosaže – 1827 Rukainiuose). 1755 Vilniaus kanauninkas. 1758–1762 studijavo Romoje. 1762 LDK raštininkas, 1763 įšventintas kunigu. 1774–1787 LDK referendas. 1794–1798 gyveno Drezdene ir Romoje. 1798–1824 Turgelių klebonas, juose pastatė bažnyčią. 1823 Vilniaus prelatas arkidiakonas, 1825–1827 Rukainių klebonas. 1767 įsigijo 30 km nuo Vilniaus Merkinės dvarą, jo pavadintą Pavlovu, ir čia įkūrė vad. Pavlovo respubliką. Valstiečius pavertė činčininkais, įvedė valstiečių savivaldą, tvarkė jų ūkį, kultūros reikalus, organizavo kariuomenę. 1795 iškeitė Merkinę į namus Saksonijoje. Jam išvažiavus, jo įkurtoji „respublika" sugriuvo. Daug rašė. Išsp.: „Pawłów od roku 1767 do 1795" (1811), „Rozmyślania na wsi w Turgielach" (1811), „Wiadomości genealogiczne o domu Brzostowskich 1797–1811", „Lekarstwa dla wygodu gospodarzy w Pawłowie mieszkających" (1770), „Ustawa w Pawłowie" (1771).

BRZOZOWSKI KAZIMIERAS (1697.II.25 Pagiryje – 1756.XII.7 Vilniuje). 1703 įstojo į jėzuitus, buvo Pinsko, Nesvyžiaus, Slucko kolegijų rektorius, 1755–1756 Vilniaus akademijos rektorius. Kurį laiką buvo Lietuvos jėzuitų provinciolas. Išsp. „Legacya świętsza" (1725).

BRZOZOWSKI RAIMUNDAS (1763.XII.7 Lietuvoje – 1848.VIII.23 Neapolyje). Popiežiui Klemensui XIV panaikinus jėzuitų vienuoliją, ji toliau veikė Gudijoje. Buvo jėzuitų generolo Tado Brzozowskio asistentu, Polocko akademijos profesoriumi. Redagavo „Miesięcznik Polocki". 1820.XII.20 carui Aleksandrui I ištrėmus jėzuitus, gyveno Romoje, Vokietijoje, Neapolyje.

BRZOZOWSKI TADAS (1749 Varmije – 1820.II.5 Polocke). 1769 įstojo į jėzuitus ir per 16 metų buvo Gudijoje išlikusių jėzuitų generolų – Lenkevičiaus, Kareno, Gruberio – asistentas. Gruberiui 1805.IX.2 mirus, išrinktas Rusijos jėzuitų generolu. Jam vadovaujant jėzuitų kolegija Polocke buvo pakelta akademija. 1814 išrūpino popiežiaus Pijaus VII bulę „Sollicitudo ominium ecclesiarum", kuria buvo atgaivintas jėzuitų ordinas.

BUBLYS ALEKSANDRAS (1872.V.1 Salų k., Svėdasų vls. – 1938.IX.23 Redinge, JAV). Baigęs Šiaulių gimnazijos 6 klases, 1889 įstojo į Žemaičių kunigų seminariją Kaune. 1893 ją baigęs, metus mokytojavo Zaleckių dvare apie Veliuoną. Įšventintas kunigu 1894.XI.13. Vikaras Šeduvoje ir kitur, 1898 policijos baustas už kryžiaus pašventinimą. I pas. karo metais buvo Joniškio klebonas. 1926 įstojo į marijonų vienuoliją Ma-

rijampolėje. 1927 išvyko į JAV misiją. 1931.IX.12 davė amžinuosius įžadus. Dėstė lietuvių kalbą ir tikybą Tomsono kolegijoje. 1933 Amerikos marijonų provincijos tarybos narys. Snaudulio ir kitais slapyvardžiais nuo 1897 bendradarbiavo „Tėvynės sarge", 1904 „Lietuvių laikraštyje", paskui „Draugijoje", „Šaltinyje", „Viltyje", „Tiesos kelyje" (kurį laiką ten redagavo Amerikos lietuvių skyrių). Išvertė rankraščiu likusią G. Schnuerio „Viduriniųjų amžių kultūros istoriją".

BUČINSKIS VINCENTAS (1789–1853), Rytų Lietuvos jėzuitas, teologinis rašytojas. Stojo į jėzuitus 1805 Polocke, kur baigė Jėzuitų akademiją teologijos daktaru. Jėzuitus iš Rusijos teritorijos išvijus, gyveno Galicijoje, Austrijoje, Belgijoje, mirė Liuvene. Bendradarbiavo 1817–1818 „Miesięcznik Połocki". Gyvendamas Vakarų Europoje, išsp. „Institutiones doctrinae religionis" (1842), „Institutiones philosophicae" (1843–1844).

BŪČYS ANDRIUS STANISLOVAS (1875.XI.28 Šilgaliuose – 1900.IX pabaigoje Gelgaudiškyje), kunigo Pranciškaus brolio Jono (1844–1904) sūnus, kunigas. Baigęs Marijampolės gimnazijos 4 klases, įstojo į Seinų kunigų seminariją, kurią baigęs 1898 įšventintas kunigu, buvo vikaru Slavikuose. Dar būdamas klieriku su A. Civinsku, J. Narjausku, J. Šidlausku ir Paukšteliu vertė 1893 Smolinkovskio „Marijos mėnesį" (išsp. 1900).

BŪČYS PRANCIŠKUS (apie 1850 Šilgaliuose – 1923.IX.18 Gelgaudiškyje), Andriaus vaikaičio Jono (Švelnabūdžio) sūnus, kunigas. Išėjęs K. Naumiestyje ir Marijampolėje 4 klases, 1869 įstojo į Seinų kunigų seminariją. 1874.II įšventintas kunigu, paskirtas Seinų katedros vikaru. Paskui vikaras Prienuose, Alvite, Pakuonyje, nuo 1883 Gelgaudiškyje. Čia nuo 1895 klebonaudamas rūpinosi lietuviškų knygų platinimu, organizavo net visą knygnešių būrį. Pirmas pradėjo platinti religinius paveikslėlius, spausdintus Krokuvoje. Angrabaitis, jų gaudamas Tilžėje, antroje pusėje išspausdindavo lietuviškas maldeles. P. Būčiui klebonaujant buvo papuošta bažnyčia. 1911 Gelgaudiškyje įvyko generalinė marijonų kapitula, kurioje kun. J. Matulaitis–Matulevičius buvo išrinktas vienuolijos generolu.

BŪČYS PRANCIŠKUS PETRAS (1872.VIII.20 Šilgaliuose, K. Naumiesčio aps. – 1951.X.25 Romoje), Andriaus Stanislovo brolis. 1895 baigė Seinų kun. sem. Jau seminarijoje žadino klierikų tautinę sąmonę leisdamas laikraštėlius. Pradėjo bendradarbiauti „Vienybėje lietuvninkų", „Žemaičių ir Lietuvos apžvalgoje", „Varpe", su keliais pagalbininkais išvertė Fischerio „Pamokslus". Mokslus tęsė Petrapilio dvas. akad. 1895 įšv. kunigu. Ir toliau gilino žinias Fribūre, parašė disertaciją apie šv. Stanislovą (Krokuvoje spausdinami jo veikalai apie šį šventąjį). 1902 pradeda profesoriauti Seinų kunigų sem., bet tais pat metais pakviečiamas dėstyti Petrapilio dvas. akad. 1912 šios akademijos prorektorius, nuo 1913 rektorius. Bendradarbiavo „Przegląd Katolicki", „Vilniaus žiniose", „Draugijoje", „Šaltinyje", „Vienybėje" ir kt., atskirais leidiniais išspausdino „Apie Dievo buvimą" (1908), „Švenčiausios Panelės apsireiškimai Liurde" (1909, pakart. 1933), „Tikėjimo dalykus" (1913). 1916 išvyksta į JAV. Leidžia daug knygų. Pažymėtinos: „Apie apšvietą" (1918), „Tikėjimo kriterijai" (1919) ir kt. 1921 grįžta Lietuvon, Teolog. fak. dekanas, universiteto rektorius. Bendradarbiauja „Ryte", „Lietuvoje", „Tiesos kelyje", „Kosmos" ir kt., atskirai išleidžia „Trumpą apologetiką" (1922, pakart. 1926), „Fundamentalinės teologijos kursą" (1923, pakart. 1926), „Rekolekcijas kunigams" (1925), „Teologijos enciklopedijos kursą" (1925), „Tris pamokslus apie girtybę" (1925, pakart. 1939 pavad. „Pabuskite, girtieji"). 1928 išvyksta Romon, 1930 konsekruojamas Bizantijos–slavų apeigų

vyskupu. Nuo 1929 popiežiaus komisijos Rusijai patarėjas. 1934 grįžo Lietuvon. Darbavosi Kauno Įgulos ir šv. Gertrūdos bažnyčiose, Telšių kun. sem. dvasios vadu. 1939 vėl Romoje, marijonų vienuolijos generolas iki 1951. Iš vėlesniųjų kūrinių išsiskiria „Dievas Sutvėrėjas" (1929), „Pasikalbėjimas apie sielą" (1930), „Gyvenimo pagrindas" (1931), „Šventoji Dvasia" (1932), „Pamokslai" (1936) ir kt.

BUČMYS KORNELIJUS (g. 1927.IV.13 Kretingoje), vienuolis pranciškonas. Kun. įšv. 1949 Romoje. Kunigauja Toronte. Rašo religinius straipsnius ir recenzuoja kino filmus. Dažniausiai bendradarbiauja „Darbininke".

BŪDAVAS STASIUS (1908.III.5/18 Papilėje, Akmenės aps. – 1966.IX.9 JAV, palaidotas Majamyje, Floridos valst.). Baigęs Kauno kun. sem. ir univ., Lietuvoje kunigavo labai trumpai. 1944 pasitraukė į JAV. Išleido romanus „Mokytojas Banaitis" (1935), „Loreta" (1936), „Sala" (1939), „Varpai skamba" (1952), „Uždraustas stebuklas" (1954), „Rūsti siena" (1959), apsakymų rinkinį „Širdys ir gėlės" (1932) ir kt.

BUDNY SYMON (apie 1530 – 1593.I.13), baltarusių kilmės kalvinistas teologas, filologas, poetas, vertėjas, rašė rusėnų, lenkų, lotynų kalbomis. Po studijų Krokuvos universitete 1558–1560 Vilniuje dėstė katekizmą slavų protestantų mokykloje, vėliau LDK miestuose spausdino religinę, teologinę, didelės meninės vertės poleminę literatūrą, daugiausia rusėnų kalba.

BUDRECKAS VLADAS (1905.X.24 – 1986.II.1 Providense, palaidotas Brukline), kunigas ir muzikas. Kunigų seminariją baigė 1928. Ketverius metus studijavo Kauno konservatorijoje vargonus, choralą ir kompoziciją. Kauno kun. seminarijoje ir VDU Teologijos fakultete dėstė choralą ir bažnytinės muzikos istoriją. Vadovavo kunigų seminarijos ir Bazilikos chorams. 1937 buvo išsiųstas į Romą pagilinti muzikos žinių Popiežiškajame bažnytinės muzikos institute, kur po 4 metų studijų gavo grigalinio choralo magistro laipsnį ir kompozicijos licenciatą. Mišriam chorui parašė „Cantabilia". 1949 išvyko į JAV. Kunigavo Pitsburgo ir Bruklino liet. parapijose. Gyvendamas JAV sukūrė daug giesmių, motetų, kantatų, Mišias Aušros vartų Marijos garbei (1969). Rašė muzikos temomis „Drauge", „Lux Christi", „Muzikos žiniose". Nuo 1966 iki mirties vadovavo Liet. religinės muzikos k-jai.

BUDRIKAS DOMININKAS (1798 Žemaitijoje – 1873.IV.17/29 Zablotėje, Vilniaus vysk.), kunigas, rašytojas. Seminariją baigė Vilniuje. Kunigu įšventintas 1829. Paskirtas vikaru į Žaslius, 1842–1844 Kėdainių vikaras, 1845–1846 vikarauja Vandžiogaloje, 1848–1849 Šešuoliuose ir Žirmūnuose, 1850–1854 uždarytas Vilniaus dominikonų vienuolyne. 1855–1856 vikaras Labanore, 1857–1860 mansionaras Vilniuje, 1860 vikaras Paberžėje, 1863 emeritas be vietos, nuo 1864 mansionaras Svyriuose, 1869 ten pat vikaras, nuo 1871 ligi mirties vikaras Zablotėje, Vilniaus vyskupijoje. Per 44 kunigo darbo metus aukščiau vikaro nepakilęs, matyt, ano laiko Vilniaus vyskupijos lenkiškose viršūnėse dėl savo lietuviškumo gero vardo neturėdamas. Prieš 1856 buvo parašęs 4 knygutes, jas Varnių kunigų seminarijos prof. kunigui J. Račkauskui nusiuntęs susipažinti ir tarpininkauti spaustuvininkui A. Zavadskiui, kad šis jas išspausdintų. A. Zavadskiui spausdinti atsisakius, kreipėsi į kitą Vilniaus leidėją M. Orgelbrandą, kuris 1859 Sirkino spaustuvėje išspausdino D. Budriko vertimą iš lenkų kalbos „Namu Križius arba kaip rejkie sudėti yr misliti apej gėrima arielkas?" Ši knygutė buvo paskleista Žemaitijoje per vysk. M. Valančiaus blaivybės akciją.

BUDRIKIS ALBINAS (1916.VIII.1 Mosėdyje – 1983.VI.19 Vilniuje), nuo 1933 vienuolis marijonas. Baigė Marijampolės marijonų gimnaziją ir Kauno teologijos fakultetą

teologijos licenciato laipsniu. Kun. įšv. 1944. Kunigavo Marijampolės ir Panevėžio marijonų bažnyčiose, Vaškuose, Zapyškyje, Seredžiuje, Žeimelyje, Kelmėje. 1978, susilpnėjus sveikatai, privačiai apsigyveno Vilniuje. Teologinių ir asketinių knygų vertėjas, pamokslų rinkinių autorius, giesmių tekstų ir melodijų kūrėjas (viskas buvo platinama savilaida).

BUJALSKIS ANTANAS BONAVENTŪRA (1726–1782), XVIII a. Lietuvos pranciškonas, kurį laiką Lietuvos pranciškonų provinciolas, Valkininkų konvento gvardijonas. Išsp.: „Disputatio theologica de reali Christi praesentia" (1764), „Grzesznik zachęcony" (1776).

BUKOTA JUOZAPAS TADAS (apie 1740 – 1795.XII.16 Siemkave, Minsko sr.). Baigęs Vilniaus akademiją, 1767 paskirtas Šiluvos klebonu, 1768 kanauninkas ir Žemaičių vyskupo J.D. Lopacinskio kurijos auditorius, 1775.IV.4–1778.II generalinis Žemaičių vyskupijos oficiolas, nuo 1775 ligi mirties pirmasis Šiluvos infulatas. 1778 mirus Lopacinskiui, išrinktas Žemaičių vyskupijos administratoriumi, ją valdė, kol atvyko naujas vyskupas Steponas Giedraitis. 1786 baigė pradėtą 1760 statyti Šiluvos bažn., 1786.IX.8 popiežiaus atsiųstu vainiku apvainikavo Šiluvos Dievo Motinos paveikslą ir IX.10 bažnyčią pašventino. Išmūrijo Šiluvos infulato rūmus, įkūrė dvi altarijas, laikė senelių prieglaudą. Buvo Lietuvos tribunolo nariu, diplomatinės misijos važinėjo į Londoną, kur jo brolis Pranas buvo Lietuvos ir Lenkijos atstovu. Per 1794 sukilimą buvo Raseinių tvarkos komisijos pirmininku. 1794 pabaigoje kartu su kun. J.A. Giedraičiu ir kun. Mykolu Dulskiu dalyvavo Žemaitijos bajorų delegacijoje pas maskolių carę Kotryną II. Bet ten nieko nelaimėta. 1772 išsp. „Objasniene o Bractwie", kurią greičiausiai jis pats ir žemaitiškai išvertė – „Knigiale apraszanti Brostwa Pamoksla Krikscioniszka" (1773).

BUKOTA KAZIMIERAS ALOYZAS (m. 1793), Juozapo Tado brolis, jėzuitas. Jėzuitų vienuoliją panaikinus, buvo Vilniaus kanauninku, Šiaulių klebonu ir nuo 1782 Žemaičių vyskupijos prelatu. Išsp. „Kazanie o czci domów Bożych" (1783–1784).

BULAITIS JONAS VYTAUTAS (g. 1933.VI.26 Londone), Šv. Sosto diplomatas. Darbavosi Korėjos, Čilės nunciatūrose, arkivyskupas nuncijus Albanijai. Pasirūpino išleisti Sibiro lietuvaičių maldaknygę „Marija, gelbėk mus", kuri išversta į daugelį kalbų, net į korėjiečių.

BULIKA BRONIUS (1923.III.23 Pučkoriškių k., Kuktiškių par. – 1988.VI.22 Jiezne). Kun. įšv. 1947, baigęs Kauno kun. sem. Trumpai pakunigavęs, 1949 įkalintas Karagandoje ir Omske. 1955 grįžęs kunigavo Viduklėje, Bobriškyje, Molėtuose, dirbo Vievyje Kaišiadorių kurijos kancleriu, nuo 1974 iki mirties klebonavo Jiezne. Į lietuvių kalbą išvertė vad. „Olandų katekizmą", parašė „Kryžiaus kelius", kurie buvo išleisti užsienyje, „Katalikų kalendoriuje žinyne" spausdino homilijas (1984), „Krikščionių vienybės maldas" (1985) ir „Meditacijas sąmoningo tikėjimo metams" (1986), parašė originalų katekizmą.

BULVIČIUS PETRAS (1874.VI.29 Bartininkuose – 1969.XI.16 Kaune). 1881–1886 mokėsi Bartininkų pradžios mokykloje, 1886–1893 Suvalkų ir Marijampolės gimnazijose, 1893–1898 Seinų kun. seminarijoje. Ten besimokydamas platino laikraščius ir knygas – 1898 nuvyko į Varšuvą kunigu įsišventinti, tačiau dėl Vonsiackio iškeltos „Sietyno" bylos, tik ten atvykęs, tuojau buvo suimtas, kalintas Varšuvos X paviljone. Už lietuviškų laikraščių platinimą bei priklausymą „Sietynui" gavo 6 mėn. kalėjimo ir 2 metus tremties. Sumokėjęs užstatą, buvo paleistas, o 1898.XII.1 vysk. Baranausko įšventintas kunigu. Vėl buvo suimtas ir uždarytas į Petrapilio kalėjimą. Vysk. Baranauskui užtarus, iš kalėjimo išleistas, bet

tuojau ištremtas Sibiran, į Blagoveščenską prie Amūro. Nuo 1900 buvo Vladivostoko kuratu. Vladivostoko katalikų parapiją padarė dekanatu su 6 bažnyčiomis. Nuo 1909 Irkutsko kuratas. Čia įkūrė bažnyčias Zimoje ir Inokentjevskoje. 1905 parvyko Lietuvon atostogų, 1906 už pasakytą Pajevonyje pamokslą vėl buvo ištremtas. 1913 ėjo kunigo pareigas Petrapilyje, 1914 klebonas Posinyje, Latgalijoje. Nuo 1918 Lietuvoje. Buvo vikaru Virbalyje, 1920–1921 Kauno Šančių karo kapelionas, 1921 įkūrė Aleksoto parapiją, buvo klebonu Veiveriuose, Bartininkuose, nuo 1931 Endriejave. Nuo 1905 bendradarbiavo laikraščiuose „Vilniaus žinios", „Šaltinis", „Viltis", „Lietuvos mokykla", „Pavasaris", „Trimitas", „Draugija", „Ganytojas", „Sargyba". Atskirai išsp.: „Alus, vynas ir degtinė" (1908), „Pamatinės ūkio žinios" (1912).

BURBA ALEKSANDRAS (1854.X.30 Kruopių vls., Šiaulių aps. – 1898.III.27 Plimute, JAV). 1882 baigė Vilniaus kun. sem. ir įšv. kun. Rinko dainas, pasakas, platino lietuviškas knygas, bendradarbiavo „Aušroje", „Žvaigždėje". 1894–1895 parašė Mišias, kurias Pailiaus slapyvardžiu išspausdino 1887 Tilžėje. 1888 parašė poemą „Vilniaus tauta". Užmezgė glaudžius ryšius su „Varpu" ir varpininkais, ypač su J. Gaidamavičiumi–Gaidžiu. 1889 išvyko Amerikon, kur iškart įsitraukė kultūrinėn veiklon, daug rašė. Su kun. Abromaičiu išleido Silvestro Gimžausko išverstą Wapplerio „Katalikų Bažnyčios istoriją", savo poezijos rinkinėlius „Lietuva" (1890), „Lietuvio sapnas" (1890), perredagavo ir išplėtė Paukščio „Lietuviškas dainas" (1893), išleido Daukanto „Būdą" (1892) ir jo „Lietuvos istoriją" (1893), su kun. Miluku išleido Donelaičio „Raštus" ir kt. Jo paties „Prozaikiški raštai" buvo išleisti jau po jo mirties (1899–1901).

BURBA JONAS (1853 Kruopių vls., Šiaulių aps. – 1915 Švenčionyse), kunigas, Aleksandro pusbrolis. Baigęs Vilniaus kun. seminariją, 1878 įšventintas kunigu. 1878–1879 Tverečiaus, 1885–1893 Daugėliškio, paskui Vievio klebonas, nuo 1903 Švenčionių parapijos administratorius, o paskui klebonas ligi mirties. 1909 skiriamas Dysnos klebonu atsisakė, ir kuriam laikui buvo paskirtas Gardino pranciškonų parapijos klebonu. Spaudos draudimo laikais buvo uolus lietuviškų knygų platinimo organizatorius. Kovojo su girtavimu. Bendradarbiavo lietuvių spaudoje („Viltyje" 1909 išsp. „Kas tai buvo „metelinga"). Buvo laikomas geru Vilniaus vyskupijos pamokslininku.

BURBULIS POVILAS (1867 Sodelių k., Stumbriškių vls., Panevėžio aps. – 1917.III.16 Nemaniūnuose, Alytaus aps.), kunigas, spaudos draudimo laikais lietuvių literatūros platintojas. Mokėsi Mintaujos gimnazijoje ir Vilniaus kun. seminarijoje. Trejus metus vikaras Nočioje, Gardino aps. Steigė blaivybės draugijos skyrius. Per geležinkelininkus iš M. Lietuvos gaudamas lietuviškų knygų, pats jas skleidė plačioje apylinkėje. 1905 dalyvavo Vilniaus Didžiajame Seime. Bendradarbiavo 1906–1908 „Šviesoje", „Vilniaus žiniose", „Lietuvių laikraštyje", „Vadove", „Šaltinyje", „Vienybėje". Iš Bagaslaviškio buvo perkeltas į Darsūniškį, o iš čia už nubausto dėl lietuvybės kun. S. Stakelės globojimą buvo iškeltas klebonu į Nemaniūnus. Organizavo gerus bažnytinius chorus, globojo kaimo vaidinimus.

BURKUS JONAS (g. 1913.XII.3 Barysų k., Linkuvos vls.). Baigė Linkuvos gimnaziją, 1940 VDU Teologijos ir filosofijos fakultetą. 1940.V.18 įšventintas kunigu. Dirbo Viešintų, Aluntos ir Obelių parapijose, nuo 1944 Vokietijoje, tremtinių stovyklose, nuo 1949 JAV. 1947–1948 redagavo „Misionieriaus laiškus". Atskirai išsp.: „Viešpats mums kalbėjo" (1939, pakart. 1944), „Šv. Rožančiaus Karalienė Fatimoje" (1946, pakart. 1947), „Eisiu pas Tėvą" (1946), „Mažųjų dienelės" (1948), „Teresė Neumanaitė" (1953) ir daug kitų religinių knygų. Išvertė „Eucharistinius pašnekesius" („Žvaigždėje",

1949–1951), lotynų kalba „Lithuania catholica". Iš paskutinių leidinių pažymėtini: „Du dvasinių būtybių pasauliai" (1977, pakart. 1993), „Sutaikinimas" (1988, pakart. 1992), „Mūsų dienos" (1993) ir kt. Nuo 1975 kunigauja Hot Springse, nuo 1986 Kolumbo vyčių kapelionas.

BURNEIKIS BRONISLOVAS (1923.I.9 Tverų par., Plungės aps. – 1991.IX.10 Klaipėdoje). Kun. įšv. 1950. Vikaravo Klaipėdoje, kur buvo statoma Marijos Taikos Karalienės bažnyčia, o 1961 pradžioje, sovietų valdžiai bažnyčios šventinti ir pradėti joje pamaldas neleidus, suimtas ir nuteistas. Išbuvęs visus 4 metus kalėjime, vikaravo Žasliuose, klebonavo Tirkšliuose ir Kretingoje. Tirkšliuose pastatė kleboniją, Kretingoje – didžiulį modernų bažnyčios bokštą ir pats nuliedino varpus. Pirmomis Atgimimo Lietuvoje dienomis (1988) Telšių vyskupo paskirtas Klaipėdos Marijos Taikos Karalienės bažnyčios klebonu ir dekanu. Veik prieš 30 metų atimtą bažnyčią greitai sutvarkė, papuošė gražia freska, spalvotais vitražais, naujais Kryžiaus kelio paveikslais, „Rūpintojėlio" akmens mozaika, kviesdamasis dailininką A. Kmieliauską ir kitus garsius Lietuvos menininkus, o varpus, kaip ir Kretingoje, liedino pats.

BURNICKIS ANTANAS (1715–1770), Lietuvos šv. Kazimiero provincijos pranciškonas, nuo 1769 Tytuvėnų vienuolyno gvardijonas. Ketverius metus gyveno Palestinoje kaip misionierius ir išleido knygą apie Šventąją žemę.

BUROVSKIS IGNAS (1788 Gruzijoje – 1852.V.27 Vilniuje), Vilniaus pamokslininkas. Mokslus išėjęs Vilniaus kunigų seminarijoje, kunigu dirbo įvairiose parapijose. 1819 pakviestas Vilniaus universiteto kapelionu, nuo 1825 universitete dėstė bendrą krikščionių mokslą, vėliau ir homiletiką. 1833–1842 homiletikos profesorius ir pamokslininkas Vilniaus kunigų seminarijoje. Iškėlus ją į Petrapilį, liko Vilniuje prelatu. Paliko 652 savo parašytus pamokslus, iš jų 107 buvo pasakyti laidojant įvairias įžymybes. Tik keli buvo išspausdinti (prof. Z.Niemčevskio laidotuvėms 1821, 1826 jubiliejaus proga ir kt.).

BURZYNSKI STANISLAVAS (1701.IV.27 – po 1773). 1742 Lietuvos Brastos kastelionas. 1754 Smolensko kastelionas. 1763 įstojo į jėzuitus, 1773 profesų namų Vilniuje bažnyčios rektorius. Ryšium su jėzuitų ir pijorų kova Vilniuje dėl mokyklinio jėzuitų monopolio dar 1738 paskelbė raštą „Academia et Universitas Vilnensis".

BUTKEVIČIUS ALEKSANDRAS (1780 – po 1823), Lietuvos bazilijonas, apie 1824 lietuviškai parašęs „Lenkiszka Ležuwia mieylesiems Žemaycziams".

BUTKEVIČIUS BONAVENTŪRA (1794 Kretingoje – 1871 Prienuose), Seinų vyskupijos prelatas. Iš kūrinių pažymėtinas Napoleono žygiavimo per Lietuvą aprašymas.

BUTKUS JUOZAS (Butkevičius, tėvas Kęstutis Marija) (g. 1919.XII.24 Akmenėliuose, Darbėnų vls., Kretingos aps.), kunigas pranciškonas, LKMA narys. 1940 baigęs Kretingos pranciškonų gimnaziją, pasitraukė į Vokietiją rengtis kunigystei. Studijavo Pranciškonų filosofijos fakultete Dorstene, Arkivyskupo akademijoje Padeborne (kartu ir meną), Pranciškonų teologijos fak. Varendorfe. 1946 įšventintas kunigu. 1947 baigęs studijas dirbo kapelionu Zėdorfo lietuvių stovykloje. 1948 išvyko į JAV. Kunigavo ir misionieriavo JAV, Kanadoje, kitataučių parapijose. 1953 surengė tretininkų kongresą Čikagoje. 1957–1962 ėjo įvairias vienuolijos vadovybės pareigas. Parengė naują ordino regulos projektą. 1976–1979 Kenebunkporte buvo centrinio vienuolyno viršininku, 1979–1982 vienuolyno vyresniuoju Sankt Petersburge (Florida). Nuo 1982 dirba Kanadoje misijos vedėju ir vienuolyno viršininku. Kenebunkporte pastatydino Šv. Antano šventovę (1952), pagal Jono Muloko projektą – lietuviškos architektūros sti-

liaus Lurdą (1953) ir Kryžiaus kelio šventovę (1958–1959). Parengė šio vienuolyno ir jo kryžiaus kelių istoriją „Paminklas nukryžiuotajai meilei" (1959). Sukūrė liturginių drabužių ir reikmenų. Parašė pamokslų rinkinius „Dievo žodis" (3 t.), „Dievo atspindys". Iš prancūzų k. išvertė arkivysk. E. Guerry veikalą „Pilnutinis Kristus" (1967). Bendradarbiavo „Darbininke", „Šv. Pranciškaus varpelyje".

BUTKUS PETRAS (1914.I.9 Nemakščių vls., Raseinių aps. – 1995 Sidnėjuje, palaidotas gimtinėje). 1938 baigė Telšių kun. sem. Kapelionavo Tauragėje ir Telšiuose. 1944 išvyko į Australiją. 1950 redagavo ir leido „Užuovėją", bendradarbiavo „Mūsų pastogėje". Yra sukūręs bei sukomponavęs per 20 dainų („Tėviškės pasiilgimas", „Liūdnos valandos", „Mamos gryčioje", „Klajūno daina" ir kt.). Visas santaupas paskyrė naujai bažnyčiai Nemakščiuose statyti. Prie jos ir palaidotas.

BUTKUS VIKTORAS (1923.I.18 Kirkliškių k., Garliavos par. – 1993.VII.15 Kaune). Baigė Kauno jėzuitų gimnaziją ir Kauno kun. seminariją. Kun. įšv. 1945. Studijas tęsė Romoje. Ilgametis Kauno kun. sem. dėstytojas ir rektorius. Parengė plačius fundamentinės ir moralinės teologijos vadovėlius (kadangi sovietmečiu nebuvo galimybių jų išleisti, klierikai persispausdindavo rašomąja mašinėle). Užsienio spaudoje (daugiausia Vokietijoje ir Italijoje) paskelbė straipsnių teologijos ir Bažnyčios gyvenimo klausimais.

BUTVYDAS VINCENTAS (1841 Žvingių par. – 1912.XI.13 Vilniuje). Mokėsi Šiaulių gimnazijoje ir Varnių kun. seminarijoje, 1868 įšventintas kunigu ir paskirtas vikaru į Pagramantį. Čia įstojo į vysk. Valančiaus sudarytą slaptą organizaciją lietuviškiems spaudiniams platinti. Policijai ją susekus, 1870.XII.28 areštuotas ir išgabentas į Vilniaus kalėjimą. Buvo įtrauktas į dėl to platinimo iškeltą bylą, bet dėl įrodomosios medžiagos stygiaus po kelių mėn. iš kalėjimo išleistas, tik administracijos reikalavimu iškeltas iš Žemaičių į Vilniaus vyskupiją. Čia buvo Žiežmarių vikaru, Marcinkonių filialistu, nuo 1879 Birštono klebonu, 1883–1912 Stakliškių klebonu.

BUTVILA DANIELIUS (1600 Žemaitijoje – 1682.I.10 Naugardėlyje). 1631 įstojo į jėzuitus. 1648 Vilniuje įgijo teologijos daktaro laipsnį. 1661 Kražių kolegijos rektorius, 1663–1666 Vilniaus akademijos rektorius. Išsp. „Oratio in laudem primorum decem Patrum S.J." (1640). Parašė mokyklinę dramą „Architectura fraudium" (1670), keletą kitų tikybinių raštų ir prakalbų. Jam dirbant akademijos bibliotekininku, iš bibliotekos buvo pavogta vad. „Tvardovskio biblija", vėliau atsiradusi Krokuvoje; dėl jos buvo sukurta įvairių legendų.

BUTVILA VLADISLOVAS (1891 Juodeikių k., Raseinių aps. – 1961.III.14 Panevėžyje). 1915 įšventintas kunigu. I pas. karo metais, būdamas Utenos vikaras, suorganizavo per 10 lietuviškų mokyklų. 1918 įkūrė „Saulės" progimnaziją, kurioje buvo mokytoju, vėliau direktoriumi, nuo 1923 dvejų metų mokytojų kursų prie tos progimnazijos vedėju. Keletą metų dirbo Utenos apskrities švietimo komisijoje ir buvo Utenos aps. tarybos pirmininku. 1919 Panevėžio atskirojo bataliono kapelionas, 1920–1921 Lietuvos gynimo komiteto Utenos sk. pirmininkas. Vadovavo chorui, kuris Šiaulių ir Panevėžio pavasarininkų kongresuose laimėjo pirmąsias premijas. 1926–1927 Kauno Simono Daukanto seminarijos dėstytojas ir kurį laiką kunigų seminarijos prefektas. 1930–1932 Panevėžio katedros klebonas. Nuo 1932 Panevėžio katedros kapitulos kanauninkas ir vyskupijos kurijos kancleris. Bendradarbiavo „Laisvėje", „Ganytojuje", „Panevėžio garse", „Panevėžio balse", „Tiesos kelyje", „Ryte". Išsp.: „Katalikų veikimas K.V.C. skyriuose" (1930), „Katalikiškoji akcija parapijose" (1932), „Tiesos fronte" (straipsnių rinkinys, 1936), „Ką Dievas sujungė, žmogus teneperskiria" (1938). Buvo įkalintas.

CELIEŠIUS PETRAS (1906.VII.1 Apušote, Jiezno vls., Alytaus aps. – 1986.I.1 Los Andžele, JAV), kunigas, visuomenės veikėjas, filosofijos m. daktaras (1950), prelatas (1972). Baigęs Kauno kunigų seminariją, kunigu įšventintas 1933. Kunigavo Giedraičiuose, Aukštadvaryje, Merkinėje. 1944 pasitraukė į Vokietiją, Bonos universitete studijavo filosofiją, psichologiją, pedagogiką, meno filosofiją, gavo daktaro laipsnį. Į JAV nuvyko 1950. Kunigavo Šv. Pranciškaus lietuvių parapijoje Rytų Čikagoje, dėstė lituanistinėje mokykloje. 1962–1964 „Dainavos" stovyklos administratorius ir kapelionas, 1964–1968 kunigavo Los Andžele ir Sankt Luise, Šv. Juozapo lietuvių parapijoje. 1968–1978 dirbo vysk. A. Deksnio sekretoriumi Vakarų Vokietijoje, buvo Vakarų Europos lietuvių sielovados centro vedėjas, žurnalo „Krivūlė" redaktorius. Pablogėjus sveikatai, grįžo į Los Andželą. Dalyvavo Alto, Balfo veikloje. Buvo studentų ateitininkų dvasios vadas. Teologijos ir filosofijos klausimais skaitė pranešimus LKMA suvažiavimuose. Rašė knygų recenzijas bei kritikos straipsnius į įvairius laikraščius. Parengė keletą relig. leidinių: „Eucharistijos esmė ir prasmė" (1978), „Tikėjimo tiesų santrauka jaunuoliams" (1977). Lietuvoje buvo žinomas ir kaip juostų audėjas.

CIECHANOVSKIS FORTUNATAS (1824 Horlove, Vilniaus sr. – 1882.IX.30 Krokuvoje). 1848 baigė Vilniaus kun. sem., 1852 Petrapilio dvas. akademiją. Vilniaus kun. sem. Šv. Rašto ir kalbų profesorius. Parašė lietuvių kalbos gramatiką, bet ji nebuvo išspausdinta. 1877 išleido „Officie van de heilige martelaren Hermagoras en Fortunatus", kurios tekstas buvo išspausdintas keliolika kalbų, tarp jų ir lietuviškai.

CIECIŠEVSKIS VAITIEKUS (1607 – 1675.III.10 Varšuvoje). 1622 tapo jėzuitu, Vilniaus akad. filosofijos, paskui teologijos profesorius, 1639 filosofijos daktaras. 1640 gynė Karaliaus komisijoje kaltintus 1639 evangelikų puolimu Vilniaus akademijos klausytojus (V. Ciecišesvkio kalba išsp. J. I. Kraszewski, Wilno, II, 1840). Jono Kazimiero kapelionas. 1655 ir 1668 Lietuvos jėzuitų provinciolas. Profesų namų prepozitas Varšuvoje ir Vilniuje. Kurį laiką Vilniaus akad. rektorius. Vilniuje išsp.: „Kazanie na cześć błogosławionego Jozefata" (1642), „Krysztal ż popiołów ukazany" (1643), „Sarbievskio pamokslo Laska marszalka" (fot. vert. „Scipio mareschalci", 1645), „Obrona pokoju u ludzi dobrych" (1649) ir „Expedycya zborowska szczęśliwie dokónczona" (1649).

CIECIŠEVSKIS BALTRAMIEJUS (XVII a. Lietuvos rašytojas lenkų kalba). 1631 baigęs Vilniaus akademiją, Kauno klebonas, paskui Vilniaus kanauninkas. 1631 išsp. „Żywot św. Kazimiera", šv. Kazimiero himno „Omni die dic Mariae" lenk. vertimą, himnų apie šį šventąjį.

CIGLERIS KAROLIS EDUARDAS (vok. pasirašydavo Ziegler; 1798 Kretingalėje – 1881.V.22 Ragainėje). 1818 baigęs Tilžės gimnaziją, įstojo į Karaliaučiaus universiteto Teologijos fakultetą. 1828.IV ordinuotas kunigu. 1829–1831 kunigas Juodkrantėje, Rusnėje, Vėluvoje ir Ragainėje, kur ėjo ir superintendento pareigas. Buvo vienas iš Tilžės „Litauische Litterarische Gesellschaft" steigėjų. Teikė medžiagą 1851 G.H.F. Nesselmanno „Lietuvių kalbos žodynui", 1879 žurnale „Mitteilungen d. Lit. Lit. Ges." paskelbė jo papildymus. 1856 L.F. Neisso „Ewangeliszkoms Miszknygoms" davė keletą lietuviškų pamokslų. Atskirai išleido „Nusidawimus Szwento Kentėjimo" ir „Mukas Jėzaus Kristaus" (1880).

CIKOTO ANDRIEJUS (1891.XII.5 Tupalsčinos k., Švenčionių aps. – 1952.II.12 Sibi-

re), marijonas, gudų veikėjas. Baigė Vilniaus kunigų seminariją ir Petrapilio dvasinę akademiją, klebonavo Molodečne, 1918–1920 Minsko kunigų seminarijoje dėstė dogminę teologiją. Patrauktas vysk. Jurgio Matulaičio–Matulevičiaus, 1920 įstojo į marijonus ir noviciatą atliko Marijampolėje. Išmoko gerai lietuviškai. 1921 drauge su kun. Pijumi Andziuliu rengė misijas lietuviams Š. Amerikoje. Grįžęs Vilniaus vyskupijon, Drujoje įsteigė marijonų gudų vienuolyną ir gudišką gimnaziją, toms įstaigoms vadovavo iki 1933, kol buvo išrinktas marijonų vienuolijos generolu. Eidamas šias pareigas du kartus lankė Lietuvos ir JAV lietuviškuosius marijonų vienuolynus. 1939–1948 archimandrito – apaštalinio administratoriaus titulu vadovavo Charbino marijonų misijai, kurioje dirbo ir lietuvių, ėjo visos Mandžiūrijos misijų vedėjo pareigas. 1948 komunistų suimtas, įkalintas Sibire, ten ir mirė.

CIPELIS KRISTIJONAS GOTFRIDAS (1742.I.28 Nybudžiuose – 1815.II.11 Nybudžiuose), M. Lietuvos kunigas. 1757 įstojo į Karaliaučiaus universiteto Teologijos fakultetą. Nuo 1767.XII.7 ligi pat mirties Nybudžių klebonas. 1773 nusiuntė H.L. Backmeisteriui jo paskelbtų kalbos pavyzdžių lietuviškus vertimus, kurie buvo išspausdinti P.S. Pallaso „Sravnitelnyje slovari vsech jazykov i narečij" (1786 ir 1789). 1810–1815 kartu su kun. Ibšu (Hibšu) ir Jordanu buvo didžiausias L. Rėzos padėjėjas, rengiant lietuvišką Biblijos vertimą (išl. 1816).

CIPELIS RUDOLFAS ANDRIUS (1813.II Kalnininkuose – 1894.II.19 Drukuose). 1833 baigęs Tilžės gimnaziją, įstojo į Karaliaučiaus universitetą, jį baigęs nuo 1841.VII.18 buvo Kretingalės diakonu, 1846–1849 antruoju Klaipėdos kunigu. 1849 nuo balandžio mėn. redagavo spaustuvininko Horcho leidžiamą Kuršaičio „Keleiwio" konkurentą „Lietuwininkų Prietelį, arba Klaipėdos Ceitungą". Tačiau dvasinė vyresnybė, norėdama užkirsti kelią tai konkurencijai, iškėlė 1849.XII į Darkiemį. Dėl ligos išėjęs į pensiją, įsigijo ūkį Drukuose ir ten gyveno ligi mirties. Dar Klaipėdoje gyvendamas Nesselmannui davė keletą lankų Klaipėdos tarme surašytos kalbinės medžiagos. 1856 išspausdintoms Neisso „Ewangeliszkoms Miszknygoms" išvertė keletą pamokslų. Drukuose gyvendamas teikė kalbinę medžiagą ir savo buvusiam priešui Kuršaičiui, kuris ja papildė savo 1870, 1874 ir 1883 žodynus.

CIPELIS TEODORAS (1777.IV.15 Nybudžiuose – po 1832), Kristijono Gotfrido sūnus. Nuo 1795 studijavo Karaliaučiaus universitete, jį baigęs ligi 1814 buvo Bilviečių ir Kaukėnų precentoriumi, 1815 ordinuotas kunigu, buvo Karaliaučiaus lietuvių bažnyčios ir Tvirtovės bažnyčios kunigas, paskui Karaliaučiaus Lebo bažnyčios kunigas. 1832 dėl ligos išėjo į dimisiją. Dar iš Bilviečių ir Kaukėnų siuntė Rėzai savo užrašytų lietuviškų dainų, iš jų 14 Rėza išsp. 1825 dainyne. Mirus tėvui, jį pavadavo rengiant lietuvišką Biblijos vertimą ir taisė visą 1816 Biblijos korektūrą. Karaliaučiuje gyvendamas, bendradarbiavo su J.S. Veteriu, šiam rašant „Die Sprache der alten Preussen" (1821).

CIRTAUTAS GASPARAS FELICIJONAS (1841.VI.9/21 Padumliuose, Kretingos aps. – 1913.IX.4/17 Berlyne). Kunigu įšventintas 1868.III.16 ir tuojau paskirtas Žemaičių seminarijos lotynų kalbos profesoriumi. Čia dėstė šventraštį ir dogminę teologiją. 1877–1888 Petrapilio dvasinės akademijos pagrindinės ir specialiosios dogmatikos profesorius. Nuo 1883 Žemaičių kapitulos kanauninkas, 1885 prelatas. Nuo 1888 Žemaičių seminarijos rektorius ir šventraščio profesorius. 1897 Žemaičių pavyskupis ir Kastorijos titulinis vyskupas, įšv. Petrapilyje 1897.XI.30. Vysk. Paliulioniui mirus, nuo 1908.V.8 Žemaičių vyskupijos valdytojas, 1910.IV.7 pop. Pijaus X paskirtas Žemaičių vyskupu. 1913 sunkiai susirgęs išvažia-

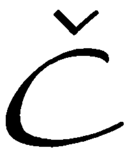
vo operuotis į Berlyną ir čia rytojaus dieną po operacijos mirė. Palaidotas Kaune. Visą amžių nebuvo visiškai nepriklausomas nuo lenkų kalbos bei aplinkos įtakos ir eiti atsakingas vyskupijos pareigas skyrė lietuvių sąjūdžiui nepalankius kun. Žongolovičių (vyskupo sekretorius), kun. Borovskį ir kt. Aktyviai lietuvių bažnytinėje veikloje nedalyvaudamas ir specialiai jos neremdamas, vysk. G.F. Cirtautas vis dėlto leido lietuviškajam sąjūdžiui plėstis, pripažindamas jam savo teises. Plačiu labdaros darbu mokėjo patraukti visų visuomenės sluoksnių ir tautų širdis. Jo paskirtas (1909) rektoriumi ir jo remiamas Maironis atlietuvino Kauno kunigų seminariją, o kun. prof. Jurgis Matulaitis–Matulevičius surengė Kaune socialinius kursus lietuvių k. ir vadovavo pirmosioms lietuviškoms · kunigų rekolekcijoms.

CIVINSKAS ANTANAS (1867.X.7 Šunskuose, Marijampolės aps. – 1913.IV.24 Marijampolėje), kunigas, publicistas. Mokėsi Šunskų prad. mokykloje, baigė Marijampolės gim. 6 kl., 1893 įstojo į Seinų kunigų seminariją. 1898–1900 studijavo teologiją Romos Grigaliaus univ., ten 1900 įšv. kunigu ir gavo teologijos daktaro laipsnį. 1900–1902 studijavo Fribūro universitete ir iš ten redagavo Tilžėje ėjusį „Tėvynės sargą". 1903 grįžo Lietuvon, nuo 1904 Seinų kun. seminarijos profesorius. 1905–1906.V dirbo prie „Šaltinio". 1906–1907 vikaravo, 1907 lankėsi Amerikoje. 1910.X.27–1912.II redagavo „Šaltinį". Lietuvių katalikų spaudoje bendradarbiavo dar spaudos draudimo laikais („Tėvynės sarge"), vėliau „Vilniaus žiniose", „Draugijoje", „Viltyje"," Šaltinyje", „Vainikėlyje". Slap. E. Mažutis, Antanas Kasparas, Jaunimo Prietelius, Apyjaunis, Kunigas, Antanas. Tarp kita ko, atskirai išsp.: „Co? Polski język do karezmy?" (1905), „Lietuvi, mylėk savo kalbą" (1905), „Iš mūsų gyvenimo" (1906), „Trijų dienų rekolekcijos" (1907), „Socialistai" (1908). Turėjo nemažą ne tik publicistinį, bet ir beletristinį talentą, kurio to meto darbo sąlygomis negalėjo tinkamai išplėtoti.

CIVINSKIS JONAS (1772 Kuzmyčiuose, Ašmenos aps. – 1846.XI.17). Mokslus ėjo Vyšniavoje, Bereznečiuje ir Alūkstoje, 1789 įstojo Vilniaus kun. seminarijon, paskui aukštojon Vilniaus mokyklon. 1795 kun. misionierius, Vilniaus kun. seminarijos profesorius ir inspektorius, 1808 Vyžuonų (Ukmergės aps.) klebonas. 1811 Vilniaus kapitulos narys, kun. Brzostowskio adjutorius, kanauninkas, vėliau prelatas, 1813 Vilniaus konsistorijos viceoficiolas, 1816 oficiolas, drauge atleistas iš misionierių. 1818 Polocko jėzuitų akademijos teisės daktaras. 1838 Trakų sufraganas (nominatas), 1841 konsekruotas vyskupu in partibus infidelium. Petrapilio katalikų kolegijos narys. Mirus vysk. K. Klungiui (Klongevičiui), 1842 Vilniaus vyskupijos administratorius. Kaip kapitulos narys valdė jos dvarus, Adutiškyje (Švenčionių aps.) pastatė bažn., taip pat prižiūrėjo Ambrozijaus ir Korsakų jaunimo bursas (bendrabučius). Būdamas vyskupijos administratorius, turėjo sutikti su Vilniaus kunigų seminarijos perkėlimu į Petrapilį, kunigų seminarijos ir konsistorijos suvaržymu ir kt. Jo „List pasterski o śmierci biskupa Andrzeja Benedykta Kłągiewicza" išsp. 1842. Savo dvaruose Kuzmyčiuose, Kavarske, Lebedziavoje ir Matykuose sumažino 1/3 baudžiavas ir čyžes, įpareigojo įpėdinius lankyti pradžios mokyklas bei remti dvaro pavargėlius. Įst. fondą prie Vilniaus gimnazijos 12 mokinių išlaikyti, taip pat fondą 2 klierikams Vilniaus kun. seminarijoje.

CUKURAS VALDEMARAS MYKOLAS (1915.IV.11 Barbelėje, Bauskės vls., Latvijoje – 1996.VII.17 Vilniuje). 1933 baigė Biržų gimn. Studijavo Kauno kunigų seminarijoje ir Vytauto Didžiojo universitete. 1938 baigęs VDU Teologijos ir filosofijos fak., įšventintas kunigu. Kunigavo Šėtoje, Jurbarke, Ukmergėje, Šiauliuose. Dirbo gimnazijų kapelionu. 1944 pasitraukė į Vo-

kietiją. Buvo Tiūringijos srities lietuvių kapelionas, Lietuvių sąjungos Gotos sk. pirmininkas. Romos universitete apsigynė doktoratą. Romoje įsteigė ateitininkų draugovę, 1947–1949 jai vadovavo. Buvo „Lietuvių balso" redakcijos narys. Į JAV nuvyko 1950. Kunigavo Kolombe, 1958–1964 Vezlegano universitete dėstė kultūros filosofiją ir buvo katalikų studentų kapelionas. Anhursto koledže įsteigė lituanistinius kursus, 1964–1967 čia dėstė filosofiją ir teologiją. 1970 suteiktas profesoriaus vardas. 1981–1983 Šv. Kazimiero parapijos klebonas. 1956–1962 Lietuvių skautų sąjungos vyriausiasis dvasios vadas. Nuo 1983 Nekaltai Pradėtosios Švč. Mergelės Marijos seserų vienuolyno Putname kapelionas, Ateitininkų federacijos dvasios vadas. Skaitė mokslinius pranešimus LKMA, Lituanistikos institute, Amerikos katalikų filosofų draugijoje. LKMA „Suvažiavimo darbuose" išspausdinta „Konkrečios gyvenimo tikrovės teologija" (VI, 1969), „Individualizmas" (III, 1974); „Lituanistikos instituto darbuose" – „Pagrindiniai dabarties teologijos klausimai" (1975). Rašė straipsnius į „Aidus", „Tiesos kelią", „Lux Christi" ir kt.

ČARNIAUSKIS VLADISLOVAS (g. 1917.VI.5 Ašmenos aps.), kunigas marijonas. Mokėsi Drujos marijonų gimnazijoje, nuo 1939 Kauno, paskui Vilniaus kun. seminarijose. Įšv. Vilniuje arkivysk. Mečislovo Reinio 1944.XII.24, nepaisant įtakingų lenkų dvasininkų prieštaravimo dėl jo gudiško patriotizmo. Gerai išmokęs ir pamėgęs lietuvių kalbą, keletą metų dirbo Ukmergės marijonų bažnyčioje, Čiobiškyje. Gavęs leidimą grįžti į gimtąją Baltarusijos respubliką, daug metų klebonauja Vyšniave (Vložino r.), įtvirtino gudų k. vartojimą bažnyčioje. Poterių, katekizmo, mišiolo ir Šv. Rašto vertėjas į baltarusių kalbą.

ČECHOVIČIUS (Czechowicz) MARTYNAS (1532–1613), reformacijos veikėjas Lietuvoje ir Lenkijoje. 1558 Mikalojaus Radvilos Juodojo iš Lenkijos buvo atkviestas į Vilnių, kur buvo evangelikų bažnyčios pamokslininku. Po 1561 tapo antitrinitoriumi. 1565 Radvilai mirus, išsikėlė į Lenkiją, iš pradžių į Kujaviją, paskui į Rakovą. 1567 prisidėjo prie arijonų ir 1574–1598 buvo jų pamokslininkas Liubline. Išsp.: „Trzechdniowe rozmowy o wierze" (1565), „Rozmowy Chrystyańskie" (1575), „O dzieciochrzczeństwie" (1574). Lenkiškai išvertė Naująjį Testamentą (1575).

ČEPANONIS STEPONAS (1862.XII.26 Mikučių k., Šventežerio vls., Seinų aps. – 1934 JAV). Mokėsi Šventežeryje, 1887 baigė progimnaziją Suvalkuose. Suvalkuose tarnavo prie komisaro valstiečių reikalams, 1890–1893 rusų kariuomenėje. 1895 emigravo į JAV. 1895–1900 mokėsi Detroito seminarijoje; 1900.VII.1 įšventintas kunigu, pradėjo organizuoti Šv. Petro ir Povilo lietuvių parapiją. 1901 pastatė bažnyčią, kleboniją. Nuo seminarijos laikų bendradarbiavo „Garse Amerikos lietuvių", paskui „Garse" ir „Drauge". Su kun. Sutkaičiu buvo įsteigęs „Šv. Kazimiero žinias", kurių tepasirodė keli numeriai. Vienas „Motinėlės" draugijos studentams šelpti steigėjų, Tautos iždo iždininkas, Tautos fondo iždo globėjas.

ČEPULIS (Čepulevičius) MARTYNAS (1884 Miklusėnų k., Alytaus vls. ir aps. – 1909.V.19 Seinuose), kunigas. Baigė Marijampolės apskrities mokyklą ir Seinų kunigų seminariją. 1865 įšv. kunigu. Ligi 1871 vikaras įvairiose Seinų vyskupijose, nuo 1871 prie Seinų katedros. Nors akademijose nebuvo, bet vysk. Viežbovskio buvo pa-

skirtas Seinų kunigų seminarijos profesoriumi, kuriuo buvo iki 1906. Vysk. Baranauskas 1899 pakėlė kanauninku. Išsp. lenkiškai: „Homilie" (1893), „Nauki na wszystkie święta uroczyste" (1898).

ČEPULIS PRANCIŠKUS KAZIMIERAS (1884.XI.14 Meškuičiuose, Šiaulių aps. – 1962.III.30 Panevėžyje). Baigęs Kauno kun. seminariją, 1907.V.27 išv. kunigu, vikaravo ir klebonavo įvairiose Žemaičių vyskupijos parapijose. 1925 įstojo į pranciškonus ir gavo Kazimiero vardą. Buvo paskirtas rūpintis po I pas. karo atgauto vienuolyno atgaivinimu Troškūnuose. Surinkęs aukų JAV, atnaujino Troškūnuose bažnyčią ir vienuolyną, pastatė parapijos salę. 1933–1936 Lietuvos pranciškonų provinciolas ir Kretingos konvento gvardijonas. Tuo metu baigta statyti ir organizuoti Šv. Antano kolegija (gimnazija) Kretingoje, pastatyta Lurdo šventovė ir Šv. Antano namai geradariams (jame buvo įkurta spaustuvė, kino teatras). Tuokart iš K. Nausėdos gavus pajūryje namus ir ūkį, ten buvo įkurtas naujokyras. 1936–1939 paskirtas šio naujojo konvento gvardijonu. 1939 vėl atšauktas į Kretingą ir paskirtas provinciolu naujai kadencijai. II pas. karui prasidėjus, pranciškonų generolas Lietuvos pranciškonams paskyrė jį gen. delegatu su nepaprastomis teisėmis.

ČEPULIS STANISLOVAS (1878.II.12 Navasodėje, Seinų par. ir aps. – 1940.IX.Kaune, palaidotas Kybartuose). Mokėsi Seinų triklasėje mokykloje, 1890–1894 Suvalkų gimnazijoje, 1895–1900 Seinų kun. seminarijoje. Kunigu įšventintas 1902. 1902–1905 vikaras Gelgaudiškyje, 1905–1913 Lomžoje (drauge ir mokyklų kapelionas); iš kapelionavimo caro valdžios atleistas. 1913–1914 M. Plocko (šalia Lomžos) vikaras, 1914–1916 Balbieriškyje. Čia pavaduodamas dėl karo pasišalinusį kleboną, gynė žmones nuo vokiečių ir steigė lietuviškas mokyklas. Vokiečių okupacinės valdžios už priešvokišką veikimą iš Lietuvos ištremtas. 1916–1918 buvo stovyklose Cele-Šlose ir Čerske. 1918–1919 Sintautuose, nuo 1919 Kybartuose. Čia 1922 įkūrė parapiją, pastatė 1927 bažnyčią, direktoriavo ir klebonavo vietos „Žiburio" gimnazijoje. Tvarkydamas bažnytinio giedojimo meną, 1934 išleido giesmių rinkinį.

ČERKELIAUSKAS JUOZAS (1857.III.17 Pušaloto par. – 1926.IV.21 Šiluvoje). Mokėsi Joniškėlio dvasinėje mokykloje, nuo 1874 Mintaujos ir Goldingos gimnazijose, 1879–1883 Žemaičių kunigų seminarijoje. Įšventintas kunigu 1883.XII.3; kunigavo nuo 1883 Šiluvoje, nuo 1886 Šilalėje, 1888 Karklėnuose, nuo 1894 Girdiškėje, nuo 1922 Šiluvoje, ten ir mirė. Slapyvardžiu Maivonis išsp. „Giesmyną Maldaivianes Šidlavos bažnyčios Marijos lankyti einantiems" (1907).

ČERNIAUSKAS KAZIMIERAS (1921.V.30 Smailių k., Giedraičių vls., Ukmergės aps. – 2000.II.29 Kalifornijoje). 1936 baigęs Giedraičių progimnaziją, įstojo į marijonus, 1941–1944 studijavo Kauno kun. seminarijoje, 1944–1945 Eichšteto aukštojoje teologijos mokykloje, 1945–1948 „Angelicum" univ. Romoje, kur gavo teologijos daktaro laipsnį. Kunigu įšventintas 1946. Nuo 1948.VI Argentinoje dirbo pastoracinį darbą. Bendradarbiavo „Šaltinyje", „Laike". Palikęs marijonų vienuoliją ir kunigystę, dirbo ūkinį darbą Kalifornijoje (JAV), daug bendradarbiavo su lietuviais kunigais.

ČERNIEVSKIS ANTANAS (1687 Naugarduko vaiv. – 1732 Polocke), Lietuvos jėzuitas, įstojęs į ordiną 1702, mokė retorikos Vilniuje ir Varšuvoje, vėliau atsidėjo pamokslų sakymui. Mirė būdamas Polocko kolegijos rektoriumi. Parašė: „Stylita igneus D. Nicodemus in tragicum theatrum" (Varšuva, 1715), „Strzały Jonaty słowa Boskie..." (Vilnius, 1728).

ČERSKIS STANISLOVAS (1777.X.10 Latgalijoje – 1833.IV.20/V.2 Varniuose). 1801 Polocke gavo teologijos magistro laipsnį.

1801–1802 Mogiliovo, 1802–1803 Polocko, 1806–1810 Oršos jėzuitų kolegijos mokytojas. 1811 Vilniaus vyskupas Stroinovskis iškvietė į Vilnių ir paskyrė Kiemeliškių klebonu. 1811 prie Vilniaus universiteto išlaikęs specialiuosius mokytojo egzaminus, buvo Vilniaus gimnazijos mokytoju. 1815 Grodeko pakviestas, buvo komisijos nariu klasikiniams mokykliniams vadovėliams rengti. Tos komisijos paragintas, pradėjo rašyti: 1822–1825 išsp. „Słownik łacińsko–polski." 1819 studijų reikalais buvo Vilniaus univ. išsiųstas į užsienį, kur buvo ligi 1821, daugiausia Paryžiuje, bet apkeliavo ir Vokietiją, Angliją, Italiją. Grįždamas Krokuvoje gavo teologijos daktaro laipsnį. 1821 Žemaičių kapitulos kanauninkas. Tais pačiais metais Lenkijos vietininko didžiojo kunigaikščio iškviestas į Varšuvą mokyti lenkų k. būsimąjį carą Aleksandrą, bet paaiškėjus, kad nemoka karinių lenkiškų komandų, grąžintas į Vilnių. 1825 Žemaičių vyskupijos atstovas Petrapilio dvasinėje katalikų kolegijoje. Dar prieš tai (1823) buvo paskirtas Salantų parapijos klebonu, kur 1824 įtaisė medžio rėžyklą paties parašytoms knygoms iliustruoti šv. paveikslėliais. Per 1831 sukilimą apkaltintas mokęs sukilėlius gaminti paraką ir suimtas, išvežtas į Vilnių, bet sugebėjo pasiteisinti. Po to ligi mirties gyveno Varniuose. Salantuose gyvendamas gerai pramoko žemaitiškai ir susibičiuliavo su Švėkšnos lietuvių veikėju Jurgiu Plateliu. 1819 žurnale „Dziennik Wileński" išsp. „Podróż przez Wilkomierski powiat". 1830 išsp. pirmąjį mėginimą rašyti Žemaičių vyskupijos istoriją – „Opis Żmudzkiej dyecezyi", kurios pabaigoje pridėjo savo rėžyklos rėžytus Salantų par., Skuodo dekanato ir Žemaičių vyskupijos žemėlapius. Dar 1810 išleido „Baiky Fedra" (pakart. 1815), kurias 1824 lietuviškai išvertė ir 1846 išsp. S. Daukantas („Pasakas Phaedraus"). 1815 išl. Deržavino odės „Bog" lotynišką vertimą, 1822 paimtą iš Brauno atlaso Vilniaus vaizdų albumą. Satyrinio žurnalo, nukreipto prieš Vilniaus „Wiadomości Brukowe", išleido du numerius. Mokykloms buvo parengęs, bet neišspausdino Horacijaus lotyniškų tekstų su savo lenkišku vertimu ir „Graikų kalbos etimologiją".

ČESAITIS IGNAS (1889.II.1 Balbieriškyje, Marijampolės aps. – 1961.I.8 Balbieriškyje). Po Seinų kun. sem., 1913–1919 mokėsi Fribūro universitete (Šveicarija), kurį baigė teologijos daktaru. 1915 įšv. kunigu. 1919–1921 Marijampolės merg. gimn. ir mokytojų seminarijos kapelionas, 1921–1925 JAV, Čikagoje, redaguoja dienraštį „Draugas". 1925–1935 VDU Teol. ir filos. fakulteto doc., dėstė pastoracinę ir moralinę teologiją. Nuo 1936 kariuomenės kapelionas. 1926–1928 buvo „Pavasario" sąjungos centro valdyboje, 1926–1934 Ateitininkų sendraugių sąjungos centro valdyboje. Išsp.: „Etinis individualizmas" (1918, Voroneže), „Fortitudo praecipua characteris virtus" (1925), „Religijos mokymo metodai" (1932). Žurnale „Soter": „Šv. Tomo Akviniečio charakterio doktrina" (1931), „Gamtinės ir antgamtinės dorybės" (1832), „Priešjungtuvinės sveikatos patikrinimas ir dorovybė" (1933), „Nuodėmklausio pareigos" (1934), „Nudizmas ir moralė" (1935). Bendradarbiavo „Židinyje" ir „Tiesos kelyje".

ČĖSNA GOTFRIDAS JONAS (apie 1774 – 1831), evangelikų liuteronų kunigas Žemaičiuose, 1804–1831 Tauragės parapijos kunigas, dėl lietuvių kunigų trūkumo dar aptarnavęs Naumiesčio, Šilalės, Kelmės, Skaudvilės, Raseinių, Žvyrių ir Jurbarko parapijas bei filijas. Visose parapijose buvo įsteigęs parapines mokyklas.

ČĖSNA JULIUS KAROLIS (1807 – 1871.I.10/22 Tauragėje), Gotfrido Jono sūnus, evangelikų liuteronų kunigas. 1826 įstojo į Karaliaučiaus univ. Filologijos ir filosofijos skyrių, paskui perėjo į Teologijos fakultetą, kurio dekanas buvo L. Rėza. 1830 universitetą baigė, 1831 tėvui mirus, gavo evangelikų liuteronų parapiją, kurią valdė 40 metų. Jo

pastangomis 1843 Tauragėje pastatyta evangelikų liuteronų bažn. Steigė naujas parapines mokyklas, kurių vien Tauragės par. buvo 8 – beveik visos lietuviškos, mokėsi 500 vaikų. Per 1863 sukilimą rūpinosi sukilėliais. Po 1863 kovojo tiek su rusų administracija, kuri buvo uždraudusi Bažn. vartoti lietuviškas knygas, kad ir gotiškomis raidėmis išspausdintas, tiek su kai kuriais parapijiečiais, nepatenkintais jo lietuviškumu ir besigriebiančiais rusų administracijos pagalbos jam trukdyti.

ČĖSNA JURGIS (1835.III.23 Vaitiškių k., Marijampolės aps. – 1892.XI.15). Mokėsi Marijampolės aps. m-kloje, įstojo į marijonus, 1856 buvo nusiųstas į Varšuvos kat. dvasinę akademiją. Ją baigęs keliolika metų buvo Marijampolės aps. mokyklos, vėliau paverstos gimnazija, kapelionas. Dėstė tikybą lenkiškai. Įsakius dėstyti rusiškai, per pamokas nieko nekalbėdavo, o tik pirštu rusiškame vadovėlyje nurodydavo, ką išmokti. 1865–1892 Marijampolės marijonų vienuolyno viršininkas ir marijonų generolas, rūpinosi kultūra ir visuomeniniais reikalais. Nors daugiausia vartojo lenkų kalbą, nepaisydamas draudimų plėtojo ir lietuvybę. Pakrikštijo Jurgį Matulaitį, būsimą palaimintąjį.

ČĖSNA STANISLOVAS (1864–1955). Kun. įšv. 1887. Vikaras Šventežeryje ir Balbieriškyje. Nuo 1904 Sasnavos klebonas, pastatydino didelę neogotikinę bažnyčią. Platino lietuviškas maldaknyges. Bendradarbiavo „Vadove", „Šaltinyje", „Viltyje", „Artojuje". Slapyvardžiu Nemo išsp. „Kaip galima išgelbėti Lietuvą" (1908).

ČĖSNYS BLAŽIEJUS (1884.II.13 Paluklaukio k., Luokės vls., Telšių aps. – 1944.VIII.1 ten pat). 1904 baigė Kauno kun. sem., 1908 Petrapilio dvas. akad. Studijavo Fribūre. Grįžęs Lietuvon profesoriavo kun. seminarijoje. Spaudoje bendradarbiavo nuo 1906, rašydamas istorinio ir apologetinio turinio straipsnius. 1911–1918 dėstė Petrapilyje, 1919–1921 Liublino lenkų katalikiškame universitete. Nuo 1922 vėl Lietuvoje. Žymus atskirai išspausdintas kūrinys „Pražuvusieji vaikai" (1910, A. Barzdylos slap.). Paskelbė kelias teologines studijas, bendradarbiavo „Liet. enciklopedijoje" (str. „Jėzus Kristus"). Būdamas VDU prorektorius, dosniai šelpė studentus.

ČIBIRAS KRISTUPAS (1888.XII.14 Daugėliškio vls., Švenčionių aps. – žuvo per oro puolimą Vilniuje 1942.III.23). 1911 baigė Vilniaus kun. sem., 1915 Petrapilio dvas. akad. Vienas žymiausiųjų Vilniaus krašto lietuvių visuomenės veikėjų. Klebonavo įvairiose Vilniaus bažnyčiose (daugiausia Šv. Mikalojaus). Redagavo „Vilniaus garsą" ir „Nasza Ziemia", daug rašė į kitus laikraščius. Išsp.: „Doros objektyvumas" (1919), „Dogmatika" (1920) „Liturgika" (1922, pakart. 1936).

ČINIKAS PETRAS POVILAS (1912.I.6 – 1981.V.22 Čikagoje), kunigas marijonas, laikraštininkas. Mokėsi Šv. Leono pradžios mokykloje Čikagoje, 1932 baigė parengiamąją seminariją ir įstojo į marijonus. Baigęs marijonų seminariją Klarendone, įšv. kunigu 1939.I.22. Išėjęs žurnalistikos kursą Marijos univ., 1940–1945 „Draugo" direktorius. 1945–1947 klebonas liet. par. Milvokyje. 1947 atkeltas į Čikagą, 1952 paskirtas marijonų namų vyresniuoju, spaudos vedėju. Nuo 1947 redagavo žurnalą „The Marian". Nuolatinis marijonų leidžiamos spaudos („The Marian", „Draugas", „Laivas") bendradarbis. Kolumbo vyčių IV laips. narys. Buvo Kat. federacijos Jaunimo sk. direktorius.

ČIPLYS KAZIMIERAS (1897.II.9 – 1971.III.2), kunigas. Kunigu įšv. 1925, vikaravo Saločiuose ir klebonavo Geidžiūnuose, nuo 1939 Sudeikiuose. Įvairiais slapyvardžiais yra išsp. vaidinimėlių kaimo scenai („Marti karti", „Motina").

ČIULDA JUOZAPAS (1796.IX.22 Jovaišiškių k., Plungės par. – 1861.V.30/VI.11 Savi-

joje), kunigas. 1835–1841 Darsūniškio kuratas, paskui Vilniuje be pareigų, prieš tai daug kur klebonavo. 1847–1845 privatus didikų Lopacinskių kapelionas Kairėnuose ties Vilniumi, 1850–1861 kapelionas Lopacinskio Savijos dvare, Seibežo dekanate, kartu eidamas ir Rasytės vikaro pareigas. Dar 1855 parašė „Krótkie pomysły o prawidłach gramatycznych języka żmudzkiego oraz uwagi nad mitologią litewską", kurį vysk. Valančius stengėsi išsp. pas Zavadskį Vilniuje, bet tas neišspausdino. Parašė, bet neišsp. ir „Nauka obyczajów chrześcijańskich". Be to, parašė lietuviškų eilėraščių, kurie neišliko. Dalį savo turtingos bibliotekos 1858 atidavė Vilniaus archeologinei komisijai, o kita dalis, jam mirus, davė pradžią Varšuvos pirmai viešajai bibliotekai.

ČIŽAUSKAS JUOZAS (1892 Kėdainiuose – 1978 Detroite). 1921 įšv. kun. Gabus muzikai, kurios mokėsi pas Juozą Naujalį ir Česlovą Sasnauską. 1921 baigė ir konservatoriją. Išl. „16 lietuviškų dainelių", skirtų chorui (1921). Be dainų, kūrė bažnytines giesmes.

ČIŽIAUSKAS IGNAS (1873.IV.24 Šipulčiškų k., Miroslavo vls., Alytaus aps. – 1926.VII.22 Šakiuose). 1895 įstojo į Seinų kun. seminariją. Įšv. kun. 1900.VI.9. Vikaravo 1901 Igliaukoje, 1902 Suvalkuose, 1903–1906 studijavo Romoje ir Šveicarijoje, Fribūre gavo teologijos lic. laipsnį. 1907–1908 vikaras Krokialaukyje, iki 1918 Vyriuose, Rutkuose, Zavaduose ir Lomžoje, nuo 1918 Šakių dekanato dekanas. Seinų kun. sem. domėjosi lietuvių k. tarmėmis, nurašinėjo Kuršaičio žodyną, bandė rašyti dzūkų tarmės gramatiką. Būdamas tėviškėje platino draudžiamą lietuvišką spaudą. Šveicarijos „Rūtoje" dalyvavo kun. Igno Trainaičio slapyvardžiu. 1906 Krokialaukyje įsteigė „Žiburio" sk. ir knygyną. Kaimuose rengdavo liet. vakarus, pats parašydamas vaidinimus ir eilėraščius. Seinų kun. sem. atsikėlus į Zyplius (1919–1921), joje dėstė lietuvių k., taip pat ir Šakių „Žiburio" gimnazijoje. Šakiuose organizavo Lietuvos ūkininkų s-gos skyrius, įsteigė vartotojų kooperatyvą „Uola" ir ūkininkų bankelį „Banga". Rašydavo „Amerikos žvaigždėje", „Tėvynės sarge", „Šaltinyje", „Laisvėje"; slap. Upelis ir kt. Mirė džiova, palaidotas Miroslave.

D

DABRILA JUSTINAS (1905.III.15 Mašiškių vs., Vilkaviškio vls. ir aps. – 1941.VI.22 Lankeliškių par.). Vidurinį mokslą išėjo Marijampolės ir Vilkaviškio gimn., baigė 1920. 1920–1926 mokėsi Vilkaviškio kun. seminarijoje, 1927–1928 LU Teol. ir filosofijos fak. Kunigu įšv. 1928. Toliau mokėsi pas jėzuitus Silezijoje, Olandijoje, Romos Grigaliaus universitete, kur įgijo filosofijos daktaro laipsnį. Dėl ligos nedavęs įžadų, 1934 pasitraukė iš jėzuitų. Nuo 1935 rudens Vilkaviškio gimn. kapelionas ir 1936.I.1 drauge Vilkaviškio kun. sem. profesorius, vėliau ir jos dvasios tėvas. 1935 prie Katalikų veikimo centro įsteigė pedagoginį kino teatrą ir išleido daug nejudamųjų filmų su atitinkamomis paskaitomis. Tarp jų 1936 pagamino M.K. Čiurlionio filmą iš 90 paveikslų. Bendradarbiavo „Tiesos kelyje", „XX amžiuje". 1936 išsp. dainų rinkinėlį „Vai lėkite, dainos". 1941 vasarą, išvykusį į Lankeliškių par., besitraukdami bolševikai suėmė (drauge su kun. Vaclovu Balsiu ir kun. Jonu Petrika) ir Budavonės miške žiauriai nužudė.

DABRILA MATAS (1846.VIII.30 Inočkų k., Paežerių vls., Vilkaviškio aps. – 1935.I.24 Vilkaviškyje), prelatas. Mokėsi Vilkaviškio pradžios mokykloje, Marijampolės gimn. ir nuo 1864 Seinų kunigų sem. 1869 įšv.

kunigu, vikaravo įvairiose parapijose (12 m. Naumiestyje), kol 1890 buvo paskirtas Vilkaviškio klebonu ir dekanu, ten išbuvo iki mirties. Per I pas. karą buvo Seinų vysk. administratorius, patyrė daug sunkumų iš okupantų. 1920 pakeltas prelatu, o 1929 apaštaliniu protonotaru. Sudarius Vilkaviškio vysk., buvo generalvikaras. Kilęs iš sulenkintos Gerulių šeimos, lenkišku vertimu gavusios Daryllų pavardę, ilgai laikėsi lenkybės, bet 1917 pasižymėjo drąsia korespondencija su Vilniaus vyskupijos administratoriumi Michalkevičiumi, reikalavusiu nubausti Seinų vysk. kunigą J. Stankevičių, karo metais veikusį Vilniuje; generalvikaras ne tik neapsiėmė šio nubausti, bet ir pasmerkė Vilniaus lenkų kunigų politikavimą.

DABUŽIS (Dabužinskis, Dobužinskis) JUOZAS (1878.III.10 Šeduvos vls., Panevėžio aps. – 1934.VI.22 Pašvitinyje). Baigęs Žemaičių kun. sem. Kaune ir įšv. kunigu 1902, vikaravo Dotnuvoje, Kaltinėnuose (nuo 1905), Josvainiuose (1908). 1911 Kauno kalėjimo kapelionas ir kartu Šv. Kazimiero draugijos sekretorius. 1913 paskirtas vikaru į Joniškį, bet tuojau nusiųstas į Vilnių padėti kun. F. Kemešiui „Vilties" redakcijoje. „Vilčiai" pereinant į naujas rankas (1913.XI.1), iš redakcijos pasitraukė ir 1914 išvyko į JAV. Čia klebonavo Niujorke, vėliau Bostone dirbo „Darbininko" laikraštyje. 1918 išrinktas į JAV lietuvių tautos tarybos delegatus Lietuvos Nepriklausomybei remti. 1919.VI paskirtas Lietuvos valstybės delegatu prie taikos konferencijos Paryžiuje. Grįžęs Lietuvon, 1923 Mažeikių, 1926 Telšių klebonas, pradėjo rengti kunigų seminariją. 1927 paskirtas Telšių katedros kapitulos kanauninku. Susirgęs džiova, persikėlė Kauno vyskupijon ir čia ligi mirties klebonavo Pašvitinyje. Prieš I pas. karą bendradarbiavo „Ūkininke", „Nedėldienio skaitymuose", „Vienybėje", „Viltyje", pasirašydamas J. Ačo, Makloriaus, J. Žvygo, D. Žvygo slap. Atskirai išsp.: „Darbininkų Tėvas" (vysk. Kettelerio biografija, 1906), „Kooperacijos žiedai" (1910), „Pasnikas" (1911), „Visų tautų tikėjimas ir Dievas" (1911), „Kokią įtėkmę daro alkocholis į augalus ir gyvulius" (1913).

DAMBRAUSKAS ALEKSANDRAS (1860.IX.8 Kuronių k., Pagirių vls., Ukmergės aps. – 1938.II.19 Kaune), prelatas, katalikiškos visuomenės ideologas, tautinio atgimimo veikėjas, enciklopedinio išsilavinimo mokslininkas, poetas ir kritikas, daugelio laikraščių steigėjas, redaktorius ir bendradarbis. Literatūros istorijon labiau įėjo slapyvardžiu Adomas Jakštas (pagal iš karališkųjų valstiečių kilusį tėvą dar buvo vadinamas Jakštu). 1888 įšv. kun., paskirtas Panevėžio realinės gimnazijos kapelionu. Už tai, kad protestavo prieš mokinių katalikų varymą į cerkvę, 1889–1894 ištremtas Ustiužnoje (Naugardo gub.). Čia įsitraukia į mokslą ir literatūrinį darbą. Paskatina literatūros baruose darbuotis Vincą Pietarį, kuris ten buvo apskrities gydytojas. Grįžęs Lietuvon, profesoriauja Žemaičių kun. sem., nuo 1902 Petrapilio dvas. akad. 1906 grįžta į Kauną ir imasi laisvo kultūros darbo, rašydamas knygas, redaguodamas žurnalus. 1933 paskelbiamas pirmuoju Lietuvių katalikų mokslo akademijos akademiku. Pirmasis poezijos rinkinys – „Dainų skrynelė" (1894). Vėlesni: „Nakties matymai" (1906), „Rudens aidai" (1911), rinktinė „Lyrika" (1930). Jo poetiniame talente daugiau sveria intelektualizmas, mažiau emocingumas, daugiau griežta loginė minties tėkmė, mažiau asociacinė. Poezijoje išsiskiria logiškai aiškus bei aštrus aforizmas, alegorija, parodija, ironija. Talento pobūdis nulėmė tematiką bei jos išgyvenimą: religinėje poezijoje – Dievas, Dievo ir žmogaus santykis, dinamiškas visatos ir žmogaus joje suvokimas; patriotinėje, visuomeninėje poezijoje – patriotinė programa su skatinimu į mokslą, kalbos meilę, tikėjimą, vienybę, lietuviškus papročius. V. Mykolaitis–Putinas apie A. Dambrauską (A. Jakštą) rašė: „Jis po

Maironio yra ryškiausias ir žymiausias tos gadynės senosios kartos poetas".

DAMBRAUSKAS ANDRIUS (1847 Zarasuose – 1918 Berdianske, Rusijoje), kunigas, draudžiamojo laikotarpio spaudos bendradarbis. Mokėsi Zarasų parapinėje mokykloje, Panevėžio ir Šiaulių gimn., kur baigė 6 kl., 1872 įstojo į Žemaičių kunigų sem. Kaune. Kunigu įšv. 1876, vikaravo ir klebonavo įv. parapijose (net 13 vietų), kol 1906 buvo leista gyventi mansionaru Tauragėje. Kad ir buvo kilęs iš bajorų, be lenkų spaudos, rašė ir lietuvių spaudoje – „Tėvynės sarge", „Šaltinyje", „Vienybėje" (slap. J. Žiogas, Gandras).

DAMBRAUSKAS PIJUS (1892 Ožkabalių k., Vilkaviškio aps. – 1975 Baltimorėje). Kunigu įšv. 1915. Vilkaviškio kun. sem. prof. 1946–1948 gyveno ir dirbo Vokietijoje, nuo 1949 iki mirties Baltimorėje, JAV. Redagavo katalikų savaitraštį „Vadas", išvertė A. Hergeto „Pedagoginių srovių" I dalį (1923), išl. apie 10 įvairių maldaknygių, kurių bendras tiražas – apie 250 tūkst. egz.

DARGIS VINCAS (1870.V.14 Skriaudžių k., Veiverių vls., Marijampolės aps. – 1946). Kunigu įšv. 1893. Kun. A. Miluko kviečiamas, 1901.X išvyko į Ameriką jo laikinai pavaduoti, bet taip ir liko ligi 1920; čia suorganizavo parapiją, klebonavo. 1920 grįžęs į Lietuvą paskirtas Šv. Kazimiero seserų kongregacijos kapelionu ir bažn. rektoriumi Pažaislyje. 1935 pop. Pijaus pakeltas į monsinjorus. Seinų kun. sem. buvo klierikų būrelio privačiai mokytis lietuvių k. pirmininkas (ketvirtas iš eilės).Vikaraudamas Lietuvoje platino knygas ir blaivybę. Gelgaudiškyje buvo įskųstas ir kratomas. Iškeltas į Lenkiją, nes pasipriešino dvarininko Zano reikalavimui sakyti lenkiškus pamokslus Gelgaudiškyje. Čia padėjo įsteigti pirmąją lietuvišką krautuvę. Amerikoje padėjo kun. Staniukynui įsteigti Liet. kun. sąjungą ir kurį laiką buvo jos pirmininkas. Padėjo įsteigti ir rėmė Šv. Kazimiero seserų kongregaciją, laikr. „Žvaigždė" ir „Draugas". Išvertė K. Riedlio „Mokslą tikėjimo ir doros paveizduose" (1903, A. Kalniečio slap.).

DARGIS VINCAS (1870.XI.22 Slibinų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps. – 1945.X.22 Marijampolėje). Mokėsi 1882–1889 Marijampolės gimn., 1890–1894 Seinų kun. sem. Įšv. kunigu 1894.VII.1 Varšuvoje, vikaravo Alytuje (1894–1898). Už liet. knygų platinimą ir liet. sąmonės kėlimą rusų valdžios ištremtas į Niežiną (Černigovo gub.) ir policijos priežiūroje išbuvo 3 m. Neleistas į Lietuvą grįžti, turėjo vikarauti Lenkijoje ir tik 1918.IX.12 grįžęs į Lietuvą (vokiečiams leidus) įstojo į marijonų vienuolyną Marijampolėje, kur dirbo iki 1922. Nuo 1922 buvo Kauno šv. Gertrūdos bažn. rektoriumi ir marijonų vienuolyno vyresniuoju, kurį laiką Ž. Kalvarijoje, nuo 1937 ligi mirties Marijampolės klebono pavaduotojas. Pirmosios bolševikų okupacijos metais daug kartų tardytas. Rašyti pradėjo klierikaudamas. Pirmuosius raštus (vertimus) dėdavo į klierikų lietuvių slaptai leidžiamus kalendorius, kuriuos pats platindavo. Kunigaudamas rašė „Šaltinyje"; išvertė ir savo lėšomis išl. „Kaip garbinti Švč. Sakramentą".

DAUKANTAS KONSTANTINAS vyresnysis (1879 Židikų par. – 1922 Kurske), kunigas, draudžiamojo laikotarpio spaudos bendradarbis. Mokėsi Kauno kunigų sem. Įšv. kunigu 1902, ligi 1912 vikaravo Latvijoje, nuo 1912 persikėlė Mogiliovo vyskupijon, kur klebonavo ir buvo dekanu Omske. 1906 išsp. „Maža dovanėlė Lietuvos ir Žemaitijos pypkoriams". Bendradarbiavo „Lietuvių laikraštyje", „Vilniaus žiniose", „Nedėldienio skaitymuose".

DAUKANTAS KONSTANTINAS jaunesnysis (1896.X.28 Patumsalės vs., Telšių vls. ir aps. – apie 1942). 1914 baigė Telšių gimn. 5 klases. 1919 įstojo į Kauno kunigų sem., 1925 įšv. kunigu. Vikaras ir kapelionas Šiauliuose, su pertrauka 1931–1933, kai buvo Kurtuvėnų administratoriumi. Dirbo su darbi-

ninkais, zitietėmis, pavasarininkais. Bendradarbiavo „Vienybės ganytojuje", „Tiesos kelyje". Per pirmą bolševikmetį pasitraukė į Vokietiją, paskui persikėlė į Lenkiją ir ten netrukus mirė.

DAUKNYS PRANAS (g. 1920.X.27 Šiauliuose). Teolog. mokslus baigė Romoje. 1953 įšv. kunigu. Iš pradžių dirbo su lietuviais Londone, o nuo 1962 Australijoje. Daug bendradarbiauja spaudoje, išvertė G. Riccioti „Kristaus gyvenimą" (1962, 965 p.), pats parašė knygą „Už geresnį pasaulį" (1957). Teologijos daktaras, 1997 popiežiaus prelatas.

DAUKŠA MIKALOJUS (apie 1527 Babėnuose, Kėdainių aps. – 1613.II.16 Varniuose). Kun. išv. apie 1552–1553. 1570 minimas kaip Krakių klebonas, 1572 Varnių kanauninkas. 1595 iš lenkų kalbos išverčia ir išspausdina jėzuito Ledesmos „Katekizmą". 1599 išleidžia savo daugelio metų darbą – J. Vujeko lenkiškos „Postilės" lietuvišką vertimą. Manoma, jog prie knygos darbavosi apie 15 metų. K. Būga abejojo, ar jis vienas vertęs, tačiau Pr. Skardžius, remdamasis kalbiniais daviniais, įrodė, jog viskas vien M. Daukšos darbas. 1823 S. Stanevičius paskelbė „Postilės" ištraukas ir ragino ją visą pakartoti. Tą patį ragino padaryti M. Valančius. Bet tik 1904, 1909 ir 1927 dar kartą pradėta spausdinti sąsiuviniais ir pakartota 2/3 visos „Postilės". Be to, buvo spausdinama ne gotiškomis raidėmis, kaip originale, bet lotyniškomis. Dar M. Daukšai priskiriamas 1931 rastas popiežiaus Grigaliaus XIII bulės „In Coena Domini" lietuviškas vertimas. M. Daukša pirmasis iškėlė lietuvių kalbą. „Ne žemės derlingumu, ne drabužių įvairumu, ne šalies malonumu, ne miestų bei pilių stiprumu gyvuoja tauta, bet labiausiai išlaikymu ir vartojimu savo kalbos, kuri didina ir laiko visuomenę, jos santaiką ir brolišką meilę". Anuo metu pirmąkart nuskambėjęs, tai buvo lietuviško patriotizmo balsas.

DAUKŠA VLADISLOVAS ALEKSANDRAS (1677.VII.24 Volkovysko paviete – 1747.IV.18 Vilniuje). Jėzuitas nuo 1695, kun. įšv. 1706. 1697–1700 Polocko jėzuitų kolegijoje studijavo filosofiją, o Vilniaus akademijoje 1703–1707 – teologiją. 1711 gavo filosofijos ir laisvųjų mokslų magistro, 1719 teologijos mokslų, 1722 kanonų teisės daktaro laipsnius. Vilniaus akademijoje dėstė filosofiją, teologiją ir kanonų teisę. Vilniaus akademijos rektorius (1727–1731 ir 1741–1745), Lietuvos jėzuitų provincijolas (1723–1727 ir 1735–1738). Puikus administratorius. Vilniaus akademijoje ir jos mokyklose sustiprino akademinę drausmę, pagerino lotynų k. ir iškalbos mokymą, įvedė naujųjų kalbų ir istorijos disciplinas.

DECHTIAROV ALEKSIJ (pasaulietiškas vardas Aleksandr Petrovič; 1889.IV.19/V.2 Vilniuje – 1959.IV.19 ten pat), rusų poetas, prozininkas, pedagogas, stačiatikių bažnyčios veikėjas. Gimnaziją baigė Vilniuje (1908), 1906 debiutavo eilėraštuku „Motina" Vilniaus laikraštyje „Severo-Zapadnyj golos" („Šiaurės-Vakarų balsas"), ten pat išspausdino savo pirmąjį straipsnį, išleido Vilniuje 1908 pirmąją eilėraščių knygą "Neokrepšije krylja" („Nesustiprėję sparnai"). Po Jūros mokyklos Liepojoje (1911) tarnavo jūrininku, 1914 laivų statyklos vedėjas Rygoje, vėliau žurnalo redaktorius Rostove, pedagogas Voroneže, nuo 1920 emigracijoje, uoliai dirbo rusų išeivijos vaikų švietimo srityje Bulgarijoje, bendradarbiavo išeivijos spaudoje, rašė apsakymus vaikams. 1935 įšventintas Slovakijoje, redaguoja stačiatikių laikraštį „Pravoslavnaja Rus" („Stačiatikių Rusia") ir žurnalus "Detstvo i junost" ("Vaikystė ir jaunystė"), „Pravoslavnyj Karpatskij krai" („Stačiatikių Karpatų kraštas"), rašo religinio turinio knygas „Pisatel Angelskogo čina" („Angelo būdo rašytojas"), „Belyj Krin" („Baltoji Lelija"), „Sokrovišče neocenionnoje" („Neįkainotas turtas"), „S Bogom v put" („Su Dievu į kelią") ir kt. Parašė keletą

dramų, daug apsakymų, kritinių straipsnių Lvovo, Užgorodo, Čikagos, Varšuvos, Belgrado rusų laikraščiams, susirašinėjo su rusų išeivijos rašytojais M. Osorginu, J. Čirikovu, B. Zajcevu, K. Balmondu, I. Šmeliovu. Rusų cerkvės šventikas Aleksandrijoje 1940–1949. Nuo 1949 Rusijoje, 1955 paskirtas stačiatikių Vilniaus ir Lietuvos arkivyskupu.

DEKSNYS ANTANAS (1906.V.9 Butėniškio k., Juodupės vls., Rokiškio aps. – 1999.V.5 Vokietijoje). 1931 baigęs Kauno kunigų seminariją, paskirtas į Panevėžio katedrą vikaru. 1934–1936 vikaravo Biržuose. 1936–1940 studijavo Fribūro universitete ir įgijo filosofijos daktaro laipsnį. 1941 nuvyko į JAV. 1942–1969 Šv. Kryžiaus parapijos klebonas. Pakeltas prelatu. 1969.VI.15 konsekruotas vyskupu ir paskirtas Europos lietuvių ganytoju. Bendradarbiavo spaudoje Lietuvoje („XX amžiuje", „Panevėžio balse" ir kt.), JAV ir Europoje, rašė sielovados, pedagogikos ir socialiniais klausimais. Leido „Krivūlę", 1943 išsp. „Katalikų mažąjį katekizmą", pamokslų ciklą žurnale „Lux Christi".

DIRVELĖ ANTANAS AUGUSTINAS (1901.IV.3 Juodupėnų k., Slavikų vls., Šakių aps. – 1941.III suimtas, išvežtas Rusijon, tolesnis likimas nežinomas). Kun. įšv. 1928. Toliau gilinosi į mokslus tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Daugiausia darbavosi Kretingoje, nes buvo pranciškonas. Išgarsėjo pamokslais. Kretingoje įkūrė spaustuvę ir kino teatrą. Bendradarbiavo daugiausia pranciškonų spaudoje.

DOBKEVIČIUS ADOMAS (1830 – 1908.IX.6 Rubine, Latvijoje). Kun. įšv. 1860 ir paskirtas Rietavo vikaru. Dalyvavo ir rašė apie 1863 sukilimą, todėl buvo ištremtas į Kazanės gub. 1872 iš ten grįžo, tačiau, negavęs leidimo gyventi Lietuvoje, kunigavo Latvijoje.

DOBROVOLSKIS MYKOLAS (g. 1918.IX.29 Kėdainių aps.). Kunigauja Dotnuvoje (Kėdainių r.), bet aptarnauja ir nedidukę Paberžės parapiją, kurioje išgarsėjo įkurdamas muziejus (kryžių, bažnytinių drabužių ir kt.). Įšv. kun. 1944. Tapęs kapucinu, turi tėvo Stanislovo vardą (juo tautoje plačiau ir žinomas). Yra parašęs nemažai straipsnių, vertęs R. M. Rilkės poezijos, išleistas jo pamokslų rinkinys.

DOBŠEVIČIUS ANDRIEJUS (apie 1796 – 1869.VIII.11). Kun. įšv. 1824. Vienas iš vysk. M. Valančiaus bendradarbių. Kunigavo Alsėdžiuose, Batakiuose, 1836 pakeltas kanauninku, nuo 1849 Žemaičių vyskupijos atstovas Petrapilyje, Katalikų reikalų kolegijoje. Rašė tiek religinėmis, tiek visuomeninėmis temomis.

DOBŠEVIČIUS BENEDIKTAS (1722.III.12 Žemaitijoje – apie 1794). Jėzuitas nuo 1739, kun. įšv. 1751. 1748–1752 Vilniaus akademijoje studijavo teologiją. Laisvųjų mokslų ir filosofijos (1755), teologijos (1765) ir kanonų teisės (1773) daktaras. 1765–1769 Vilniaus akademijos sekretorius ir Teologijos fakulteto dekanas, 1773–1774 akademijos vicekancleris. Vilniaus akademijoje dėstė matematiką, filosofiją ir teologiją, ėjo įvairias administracines pareigas. Pasiekė aukščiausius Vilniaus akademijoje teikiamus mokslinius laipsnius. Išsp.: „Placita recentiorum philosophorum" (1760), „Praelectiones logicae" (1761), „Theses philosophicae" (1762), kitų darbų filosofijos ir teologijos klausimais.

DOBŠEVIČIUS TOMAS (1807.XII.20 Judeikiuose, Tryškių vls. – 1881.VI.4 Žitomire). Seminarijose dėstė Bažn. istoriją ir kanonų teisę. Pakeltas kanauninku. Išleido: „Rozbiór dzieła Żemajcziu Wiskupiste" (1848), „Życie ks. Mikołaja Kamińskiego" (1848). Jam mirus, išleisti prisiminimai „Wspomnienia z czasów, które przeżyłem" (1883). Rankraščiu paliko Kijevo vyskupijos istoriją, nes kurį laiką buvo Kijevo universiteto katalikų teologijos prof.

DOGELIS POVILAS (1877 Knebionių k., Girkalnio vls., Raseinių aps. – 1951 Kaune). Kun. įšv. 1899. Po vikaravimo parapijose netoli Kauno, nuo 1904 kunigavo Kaune. Nuo 1903 lietuviškų laikraščių bendradarbis. Iš atskirai išleistų darbų pažymėtini: „Pirmosios komunijos atmintis" (1912), T. Pinarto „Jėzaus meilė" (vert., 1921), J. Chapuiso „Visų metų apmąstymai" (vert., 1922), „Šv. Elžbieta" (1931), „Šventadienis" (1933), „Melskimės" (maldaknygė, 1935), „Mano gyvenimo prisiminimai" (1936), „Už bočių žemę ir tikybą" (1939), „Kunigas" (1939) ir kt. Pasižymėjo ir kaip įvairios medžiagos rinkėjas, pvz., išleido „Lietuvos tautinio eucharistinio kongreso atgarsius" (1935). Vienas katalikų jaunimo „Pavasaris" d-jos kūrėjų.

DOMARKAS KAZIMIERAS (1864 – 1902.X.1 Židikuose). Kun. įšv. 1889. Lietuviškos spaudos platintojas, rašė „Tėvynės sarge". Už liet. spaudos platinimą ištremtas į Pskovo gub., iš kur grįžo pakirstos sveikatos.

DONELAITIS KRISTIJONAS (1714.I.1 Lazdynėliuose, Gumbinės par. – 1780.II.18 Tolminkiemyje). Laisvojo ūkininko sūnus, 1743 ordinuotas kunigu. Apsigyvenęs Tolminkiemyje, 1756 atstatė bažnyčią, 1764 pastatė naują klebioniją ir našlių namus. Iškilo kaip pamokslininkas. Didžiausias, epochinis jo darbas – poema „Metai". Joje vaizduojama Prūsų Lietuvos gamta, XVIII a. žmonės su jų darbais ir papročiais. Atvaizduota ir būrų gyvenimo daiktinė kultūra – drabužiai, padargai, trobos. Taip pat reikšmingos yra K. Donelaičio pasakos ir pasakėčios. Literatūroje, tiesa, jis liko vienišas, nepadarė įtakos kitiems rašytojams. Jo hegzametru mėgino sekti P. Vaičaitis. Svarbiausia, K. Donelaitis įrodė, kad lietuvių kalba yra tinkama literatūrai.

DOVYDAITIS DIONIZAS (1814.IV.13 Mantviliškių k., Šiaulėnų vls., Šiaulių aps. – 1890.II.4 Latvijoje). Kun. įšv. 1839, Alūkstos klebonas, Latgalos dekanas. Bendradarbiavo „Aušroje" ir „Przegląd Katolicki".

DOVYDAITIS JUOZAPAS SILVESTRAS (1826.I.12 Mantviliškiuose, Šiaulėnų vls., Šiaulių aps. – 1883.I.7 Alūkstoje, Latvijoje), Dionizo brolis. Kunigu įšv. 1854. 1858–1860 buvo vysk. M. Valančiaus sekretoriumi, kol šias pareigas perėmė jo pusbrolis Justinas Silvestras Dovydaitis. Nuo 1860 Varnių kun. sem. rektorius. Už prisidėjimą prie 1863 sukilimo ištremtas į Sibirą, grįžęs apsigyveno Alūkstoje pas brolį Dionizą. Iš literatūrinio palikimo išsiskiria laiškai blaivybei skleisti, straipsniai L. Ivinskio kalendoriui, laikraščiui „Tygodnik Peterburgski", kūrinys „Šiaulėniškis senelis", evangelijų vertimai.

DOVYDAITIS JUSTINAS SILVESTRAS (1834.VII.22 Mantviliškiuose, Šiaulėnų vls., Šiaulių aps. – 1901.XII.4 Kaune). Kun. įšv. 1857. 1860–1864 vysk. M. Valančiaus sekretorius. Darbavosi Vilniuje, Petrapilio dvas. akad., Kauno kun. sem. Kiek rašė pats ir leido pusbrolio Juozapo Silvestro Dovydaičio kūrinius.

DRAUGELIS SIMANAS JONAS (1893.XII.27 Šulų k., Bartininkų vls., Vilkaviškio aps. – 1960.VI.7 Niujorke). Kun. įšv. 1916, dirbo Skriaudžiuose vikaru. 1925 išvyko į JAV. Ten turėjo savo radijo programą, 1926 rengė lietuvių dienas ir suorganizavo jungtinį apie 800 dainininkų chorą. 1935 „Tiesos kelyje" išsp. JAV liet. parapijų statistiką, ypač daug leidinių parengė apie Švč. Mergelę Mariją.

DRAUGELIS VLADISLOVAS (1880.IX.27 Žiūrių–Gudelių k., Paežerių vls., Vilkaviškio aps. – 1940.I.24 Ž. Kalvarijoje). Kun. įšv. 1903. Iš pradžių vikaras Sasnavoje, po to Marijampolėje vadovavo įvairioms kat. organizacijoms, per karą gyve-

no Odesoje, Lietuvon grįžo 1921. Kurį laiką gyveno JAV. Dirbo „Drauge", redagavo „Laivą". 1933–1939 kaip Marijonų generalinės tarybos narys gyveno ir dirbo Romoje.

DRIGNAITIS PETRAS (1871.XI.14 Ožnugarių k., Batakių vls. – 1913 JAV), žymus JAV lietuvių protestantų kunigas. Redagavo „Tiesos draugą", atskirai išspausdino „Reformaciją" (1913).

DUMČIUS VINCAS (1886.II.28 Mockupių k., Sintautų par. – 1986.II.7 Veiveriuose). Kun. įšv. 1909, baigęs Seinų kun. sem. Kunigavo Liubave, Veisiejuose, Miroslave, Sudarge, Pakuonyje, Veiveriuose ir kt., suorganizavo naują parapiją – Naująją Ūtą. Naujojoje Ūtoje, Sudarge pastatė bažnyčias, o Pakuonyje bažnyčiai pristatė bokštą. Garsėjo kaip puikus giesmininkas ir pamokslininkas, buvo plačiai apsiskaitęs, mokėjo aštuonias užsienio kalbas, rinko lietuvių tautosaką, lotynų k. sintaksės autorius. Dar pasirašinėjo Durickis–Durys. Mirė likus trims savaitėms iki 100-mečio jubiliejaus.

DVARANAUSKAS PETRAS (1863.X.20 Žečkalnių k., Pilviškių par. – 1958.IX.19 Marijampolėje). Kun. įšv. 1889. Dirbo Seinuose. Įkūrė spaustuvę. Bendradarbiavo „Vadove" ir „Šaltinyje".

DVARANAUSKAS VINCENTAS (1871.X.30 Žečkalnių k., Pilviškių par. – 1966.III.13 Marijampolėje). Kun. įšv. 1899. Marijonas, ilgametis Marijampolės klebonas. Padėjo įkurti spaustuvę Seinuose. Rašė „Apžvalgoje" ir „Vadove". Po 1950 Lietuvos marijonų provinciolas (slaptai).

DZIERŽGAVIČIUS MIKALOJUS (m. 1462). Vysk. įšv. 1424. Iki 1453 Žemaičių vyskupas, o nuo tų metų Vilniaus vyskupas. Statė bažnyčias, pagal to meto galimybes rėmė visuomeninę ir kultūrinę veiklą.

EIDIMTAS ANTANAS (1838 – 1909.VIII.8 Kuršėnuose), Šiaulių gimn. kapelionas, Kuršėnų klebonas. Vysk. M. Valančiaus sekėjas, išleido „Senowes pripažyntinej poteraj" (1909).

EIDIMTAS JONAS (1862 – 1917.XI.26). Kunigaudamas platino religinio turinio knygas ir laikraščius. Rašė „Šaltinyje", „Draugijoje", „Vilniaus žiniose" ir kt.

EISMANTAS JONAS (1577 – 1610.X.5 Vilniuje). Studijavo Vilniaus akademijoje. M.K. Radvilos Našlaitėlio kapelionas. Paskelbė „Trenodiją, arba gedulingą giesmę apie Vilniaus gaisrą" (1610), lotyniškų trenų ir epitalamijų, išvertė į lenkų k. L. Bojerio poemą „Karolomachija" (1610).

EITUTAVIČIUS KAZIMIERAS (apie 1832 – 1906). Kun. įšv. 1868. Vysk. M. Valančiaus įtrauktas į slaptą lietuviškų knygų gabenimą iš Prūsijos. Rašė eilėraščius. Knygas gabeno gausiai bei drąsiai, buvo suimtas ir ištremtas. Tremtis pakirto sveikatą.

ENDRIŪNAS (Endriuškevičius) VINCAS (1909.X.18 Išdagų k., Sintautų vls., Šakių aps. – 1964.V.19 Čikagoje). Kun. įšv. 1936. Klebonavo Raseiniuose. 1944 išvyko į JAV, kur iki mirties gyveno ir dirbo. Bendradarbiavo „Saleziečių balse", išsp. „Italų kalbos gramatiką" (1933).

EŽERSKIS ANTANAS (1880.VI.1 Stulgių par., Raseinių aps. – 1968.IX.12 Vilks Bare, JAV). Išvykęs pas dėdę į Ameriką, čia jo šelpiamas baigė Čikagos šv. Marijos kun. sem. ir 1908 įšv. kun. Savaitraščio „Draugas" direktorius.

F

FILIPOVIČ AFANASIJ ŠVENTAS (1597? – 1648.IX.15), stačiatikių bažnyčios veikėjas ir rašytojas polemistas, publicistas. Nuo 1627 Vilniaus stačiatikių Šventosios Dvasios vienuolyno vienuolis, vėliau tarnavo vienuolynuose Baltarusijoje ir Ukrainoje. Savo „Kelionės Maskvon istorijos" (1638), taip pat teologinių ir bažnytinių poleminių traktatų, laiškų, memuarų, dvasinių eilėraščių, kupinų mistinių vizijų, barokinių alegorijų ir įvairiausių figūrų, autorius.

FIRKOVIČIUS MYKOLAS (1924.XI.17 Trakuose – 2000.X.13 Vilniuje). Nuo 1982 karaimų vyresnysis dvasininkas, ėjo aukščiausiojo dvasininko ir karaimų bendruomenės pirmininko pareigas. Karaimų kalba parengė leidinius „Karaimų maldos" (1993), „Psalmės" (1994), „Karaimų liturginis maldynas" (1998).

FIRKOVIČIUS SIMONAS (1897.XI.28 Trakuose – 1982.IV.16 ten pat), karaimų vyresnysis dvasininkas (nuo 1920), poetas, mokytojas, Trakų miesto visuomenės veikėjas.

FOJERŠTOKAS VALENTINAS (1583 Tilžėje – 1653 Įsrutyje, M. Lietuvoje). Studijavo Karaliaučiaus univ., mokytojavo Tilžėje, ten pat kunigavo. Vienas iš J. Rėzos „Psaltero Dovydo" redaktorių, spėjamo rankraštinio giesmynėlio (apie 1648) rengėjas.

FULSTAS KAROLIS (1903.II.23 – 1991.II.28 Vokietijoje). Jėzuitas nuo 1921, kun. įšv. 1932, studijavo teologiją ir lyginamąją kalbotyrą Vokietijos ir Šveicarijos universitetuose, labai pamėgo lietuvių k. Dėstė klasikines kalbas Kauno jėzuitų gimn. ir kun. sem. (iki 1944). Su bendraautoriais išl. „Lietuvių–vokiečių k. žodyną" (1943, pakart. Vokietijoje 1970 ir Lietuvoje 1992). 1944 išvykęs į Vokietiją, padėjo ten atvykti lietuviams, juos lankė, šelpė, visą laiką iki mirties dirbo Švarcvaldo šv. Blažiejaus kolegijoje.

G

GAIDA–GAIDAMAVIČIUS PRANAS (g. 1914.I.26 Bajorų k., Želvos vls., Ukmergės aps.). Mokėsi Kauno kun. sem., studijas gilino Fribūre ir Liuvene. Nuo 1954 dirba „Tėviškės žiburių" (Torontas) redakcijoje. Kartu su kun. V. Mankeliūnu iš vok. kalbos išvertė T. Totho „Jaunos sielos auklėjimą". Pats parašė probleminius veikalus „Išblokštasis žmogus", „Žmogiškosios pilnaties vizija", „Didysis nerimas" ir kt. Minėtieji 3 veikalai išleisti viena knyga „Raštai" Vilniuje 1995. Bendradarbiavo „XX amžiuje", „Židinyje", „Naujojoje Romuvoje", „Darbininke", „Drauge" ir kt. Lietuviškai ir angliškai išleido vysk. T. Matulionio biografiją „Nemarus mirtingasis".

GAIGALAITIS VILIUS (1870.IX.27 Naujienos k., Ragainės aps. – 1945.XI.30 Badene, Vokietijoje), evangelikų kunigas, rūpinosi lietuvių kalbos išlaikymu M. Lietuvos mokyklose. Tiek Lietuvoje, tiek persikėlęs į užsienį rašė daug straipsnių ir išspausdino nemažai knygelių, kaip antai „Evangeliški surinkimai Prūsų Lietuvoje" (1905), „Patyrimai iš kelionės po Vokietiją" (1906), „Pabuskit, jaunieji" (1909), „Kristijonas Donelaitis" (1913) ir kt.

GAILEVIČIUS BONAVENTŪRA (1752 Raseinių aps. – 1834.VII.11/23 Varniuose). Kun. įšv. 1783. Pagrindinė kunigavimo vieta Varniai, kuriuos jis labai pakėlė. Daug padėjo vysk. Giedraičiui verčiant Naująjį

Testamentą, kūrė giesmes (buvo spausdintos L. Ivinskio kalendoriuje), skyrė lėšų lietuviškoms tikybos knygutėms leisti.

GALECKAS JUOZAS (m. 1922 Šlavantuose). Baigė kun. sem. Seinuose. 1909 pastatė bažnyčią Kučiūnuose ir čia suorganizavo chorą bei mėgėjų teatrą, kurie savo koncertais ir vaidinimais buvo plačiai pagarsėję prieš I pas. karą. 1913 ten čpat pastatė pirmąją Lietuvos salę kaimo teatrui. 1918 atidarius „Žiburio" gimn. Seinuose, rėmė neturtingus mokinius. 1920 pastatė bažnyčią Šlavantuose, kur klebonavo iki mirties.

GAONAS / VILNIAUS GAONAS (Zalman Elijah Ben Solomon, akronimas Ha Gra; 1720.IV.23 Seletse, Gardino aps. – 1797.X.9 Vilniuje). Būdamas 6 metų persikėlė į Vilnių, kur studijavo Šventąjį Raštą ir kitus religinius mokslus, taip pat astronomiją, algebrą, geometriją ir kt. Būdamas 40 metų pradėjo skaityti paskaitas. Daug dėmesio skyrė Kabalos studijoms. Savo darbuose didelį dėmesį skyrė žydų „litvakų" (mitnagdim) grupės kūrimuisi, todėl ir jo dėka Vilnius tapo mitnagdim centru. Parengė komentarus „Šulhan Aruh", „Ayil Meshulah" (Šventojo Rašto, atskirai Mišna knygų komentarai), daug darbų hebrajų kalbos gramatikos srityje. Visa tai išleista jau po jo mirties (Šv. Rašto komentarai 1803, 1806, 1819, hebrajų k. gram. „Dikduk Elijahu" 1833, gram. komentarai 1874). Gaono laikais Vilniaus žydų bendruomenė pasižymėjo giliomis Toros studijomis, buvo kuriami įvairūs žydų maldos namai: sinagogos „kloiz", „štibl" (chasidų maldos namai), „bet midraš" (mokslo namai, kuriuose patyrę mokytojai padėdavo studijuoti Torą).

GARŠVA PRANAS (1915.I.18 Veliuonos par. – 1993.I.24 Čikagoje), marijonas. Baigė Marijampolės marijonų gimn., Marijonų filos. inst. ir Kauno teologijos fak., 1940–1941 studijavo teologiją Tiūbingeno univ. Kun. įšv. Kaune 1942. Pasitraukęs į Vakarus (1944), dirbo sielovados darbą Argentinoje. Daug metų Čikagoje redagavo „Draugą" ir jame rašė. Palaidotas Čikagos šv. Kazimiero lietuvių kapinėse. Didžiausias veikalas – JAV marijonų veiklos apžvalginė knyga „Negęstanti šviesa" (1964).

GAVĖNAS PRANAS (1918.X.11 Suvalkų Kalvarijos vls., Marijampolės aps. – 1999.II.7 Alytuje), salezietis. Studijavo Italijoje. Kun. įšv. 1949. Nuo 1964 rašė „Drauge", nuo 1952 redagavo „Saleziečių balsą". 1954 įkūrė „Jaunimo biblioteką", kurioje pats parašė „Jaunojo galiūno keliu", „Didysis reisas", „Melskimės, broliai!" ir kt. Įkūrė ANS (Saleziečių žinių agentūrą), kuri šiandien aptarnauja spaudą 33 valstybėse. Nuo 1964 CEJ (Europos žurnalistų bendruomenės) narys steigėjas.

GEDGAUDAS NORBERTAS (1827 – 1901.I.3 Plungėje). Kun. įšv. 1850. Kunigavo Kėdainiuose, Pušalote, Obeliuose ir kt., o nuo 1891 iki mirties Plungėje. Išspausdino „Deszymus uvogų" (1865), „Trumpi pamokinimai ir rodos" (1874, pakart. 1894).

GEDKANTAS TOMAS (apie 1525 Varniuose – po 1566 Širvintoje, Pilkalnio aps., M. Lietuvoje). Studijavo Karaliaučiaus univ. Kunigavo gimtinės parapijoje. Jo parašyta giesmė„Magnificat" išspausdinta M. Mažvydo giesmyne.

GEIŠA MERKELIS ELIJOŠAITIS (apie 1570 Geišų dv. prie Raseinių – 1633.I.28 Vieviržėnuose). Kun. įšv. 1595. Vysk. Giedraičio sekretorius. 1631 tapo vyskupu. Lietuviškos spaudos puoselėtojas ir platintojas.

GENEVIČIUS PRANCIŠKUS (g. 1923.II.27). Baigęs Kauno kunigų seminariją, įšv. kunigu 1947.IV.27, poetas. Dirbo keliose Kaišiadorių vyskupijos parapijose, ilgiausiai Bagaslaviškyje ir (nuo 1972) Darsūniškyje. Išleido kelis poezijos rinkinėlius, rinko medžiagą skaistybės kankinės Elenos Spirgevičiūtės (sov. partizano nužudyta 1943) beatifikacijos bylai.

GENYS JUOZAS (1858 Gailionių k., Linkuvos par., Šiaulių aps. – 1907.X.22 Ramygaloje). Kun. įšv. 1887. Klebonaudamas Ramygaloje įkūrė knygyną, organizavo lietuviškus vakarus ir vaidinimus.

GENYS KAZIMIERAS (1866.XII.23 Vetusių k., Labardžių vls., Raseinių aps. – 1956.IX.19 Skuode). Kun. įšv. 1892. Palangos krašte organizavo ir rėmė knygnešių darbą. Bendradarbiavo „Šaltinyje", „Viltyje", „Draugijoje", „Laisvėje", „Lietuvos aide" ir kt.

GIEDRAITIS JUOZAPAS ARNULFAS (1754.VI.29 Giedraičiuose – 1838.VII.5/17 Alsėdžiuose). Studijavo Varnių kun. sem., Vilniuje, Varšuvoje, Romoje. Buvo gabus mokslui. Kun. įšv. 1781. 1792 gavo teologijos daktaro laipsnį, nuo 1785 prelatas, nuo 1801 Žemaičių vyskupas. 1816 baigė ir išleido Naujojo Testamento vertimą. Žinoma, kad parašė studiją apie lietuvių kalbą, deja, ji nėra išlikusi. Iš italų į lietuvių kalbą vertė eilėraščius, tuo supažindindamas tautiečius su Europos poetais.

GIEDRAITIS MERKELIS (apie 1536 – 1609.IV.6 Varniuose), Medininkų vyskupas, lietuviškų knygų pradininkas, laikomas antruoju žemaičių krikštytoju. Visą jo gyvenimą charakterizuoja lietuviškoji linija: lietuvių kalbos branginimas, lietuviški pamokslai, apaštalavimas tik liaudies kalba, paties lėšomis išleistos lietuviškos knygos ir kova dėl Lietuvos valstybingumo. Jo palaikytojais bei tęsėjais tapo Mikalojus Daukša, Mykolas Pacas ir kt.

GIEDRYS JONAS (1921.VIII.29 Dubingiuose – 1998.X.31 Urugvajuje). Pradėjęs mokslus Kaune, juos baigė Vokietijoje ir 1949 įšv. kun. Tapo jėzuitu. 1952 atplaukė į Montevidėją Urugvajuje. Jis čia atgabeno Fatimos Marijos paveikslą į tuo vardu pavadintą naujai statomą lietuvių bažnyčią. Išskyrus trumpą pertrauką Brazilijoje (1964–1967), buvo šios parapijos klebonu. Vedė savaitinę lietuvių radijo valandėlę, rašė ir leido „Urugvajaus lietuvių žinias", padėjo įgyti lietuvių vasarvietę, bendradarbiavo su Urugvajaus lietuvių kultūros draugija, globojo lituanistinę mokykklėlę, tautinių šokių bei dainų ansamblius, rėmė jaunimo veiklą, paauglių sportą, varguolių valgyklą, leido lietuviškas plokšteles, platino knygas, dalyvavo Pasaulio lietuvių bendruomenės seimuose bei jaunimo kongresuose.

GIMŽAUSKAS SILVESTRAS (1845.X.1/13 Kirdeikių k., Linkmenų vls., Švenčionių aps. – 1897.IX.27 Varšuvoje), spaudos draudimo gadynės veikėjas, poetas. Kun. įšv. 1876. Kunigavo Žiežmariuose, Kietaviškėse, Valkininkuose, Merkinėje ir kt. Rašyti pradėjo dar būdamas klierikas. 1879 išleido knygelę „Ant Naujų metų Lietuvai dovanėlė". 1881 buvo ypač populiarus jo rinkinėlis „Lietuvos bičiuolis", traukęs patriotiškais eilėraščiais. Rinkinys „Tėviškės dainos", pasirodęs 1892, po metų turėjo būti pakartotas, nes, anot J. Šliūpo, „nebegaunamas pirkti". Vertė, rašė bažnytinėmis temomis, bendradarbiavo „Aušroje", „Šviesoje", „Apžvalgoje" ir kt.

GINIOTIS (Gineta) JUOZAPAS (1784 – 1864.V.8 Varniuose). Kun. įšv. 1812. Vikaravo Varniuose, Nemakščiuose, Eržvilke. 1822–1826 Vilniaus kun. sem. prefektas, nuo 1825 kanauninkas, nuo 1841 Žemaičių vyskupijos oficiolas. Rūpinosi lietuvių tautiniu atgimimu, rinko dainas Simono Daukanto raštų 1846 leidiniui.

GINKEVIČIUS MYKOLAS (apie 1594 Žemaitijoje – 1663.IV.4 Vilniuje). Jėzuitas nuo 1615, kun. įšv. 1626. Filosofiją studijavo Braunsbergo jėzuitų kolegijoje, teologiją 1623–1627 Vilniaus akademijoje. Teologijos mokslų daktaras (1636). Vilniaus akademijoje dėstė poetiką, scholastinę teologiją, Šv. Raštą. Garsus pamokslininkas. Vilniaus akademijos rektorius (1661–1663). Atstatė per karą maskvėnų nusiaubtus Vilniaus akademijos pastatus.

GINTAUTAS-DZIEVALTOVSKIS ALEKSANDRAS KAZIMIERAS (1821.II.26 Vaiškonyse, Žemaitijoje – 1889.VIII.26 Duderhofe prie Petrapilio). Kun. įšv. 1845. Rašė apie misijas, kadangi pats buvo misionierius, kunigavo Volkovyske, Plocke, Mogiliove. Ten tapo vyskupu.

GINTILA JONAS KRIZOSTOMAS (1788.XI.14 Gelindėnuose, Alsėdžių vls. – 1857.VII.25/VIII.6 Alsėdžiuose). Kun. įšv. 1812. Nuo 1822 Žemaičių kapitulos kanauninkas. 1844–1850 valdė Žemaičių vyskupiją, kol vyskupu tapo M. Valančius. Surinko 20 tūkst. tomų biblioteką, kurią padovanojo Kretingos vienuolynui. Išmokęs hebrajų kalbą, parašė įvairių hebrajiškų ir lenkiškų straipsnių, daugiausia skirtų katalikybei tarp žydų platinti. Rankraščiais liko dvi tikybos knygelės, rašytos žemaitiškai, bet hebrajiškomis raidėmis.

GIZBERTAS MYKOLAS BOGUSLAVAS (1683.VI.7 Lietuvoje – 1730.III.7 Romoje), jėzuitas nuo 1701, kunigas. 1704–1707 Vilniaus akademijoje studijavo filosofiją, 1710–1714 teologiją. 1720 Vilniaus akademija jam suteikė laisvųjų mokslų ir filosofijos, 1725 teologijos mokslų daktaro laipsnius. Vilniaus akademijoje dėstė poetiką ir retoriką, 1720–1723 filosofiją, 1725–1726 teologiją ir kanonų teisę. 1726 Romoje rūpinosi Andriaus Bobolos beatifikacijos byla. Rašė dramas jėzuitų mokykliniam teatrui. 1715.III.2 akademijoje įvyko iškilmingas naujojo jėzuitų teatro atidarymas, per kurį buvo suvaidinta M. B. Gizberto drama „Sielvartas, nuramintas vynu, su krauju sumaišytu...“ Vilniaus universiteto bibliotekoje yra išlikę M. B. Gizberto filosofijos ir teologijos paskaitų užrašai.

GIŽINSKAS LEONARDAS (1894 Mitasiūnų k., Subačiaus vls., Panevėžio aps. – 1963 Miunchene). Kun. įšv. 1917. 1944 pasitraukė į Vokietiją. Bendradarbiavo „Lietuvos aide“, „Laisvėje“, „Ryte“, „Tėvynės sarge“ ir kt., atskirais leidiniais pasirodė „Dievo tiesos krislai tautų religijose“ (1939), „Palyginamoji religijų istorija“ (1940).

GLOZERIS PABIJONAS ULRIKAS (1688.II.17 Dovydėliuose, Juodlaikių vls. – 1747.XI.17 Didlaukiuose), tikybinis M. Lietuvos rašytojas, savo pavardę vokiškai rašęs Glaser. Ilgalaikis Didlaukio klebonas. Rašė apie namų mokyklas, bažnyčias, 1736 išleido 100 giesmių populiarų giesmyną, kurio leidimą vien iki 1750 teko kartoti keturis kartus.

GOLANSKIS FILIPAS (1753–1824). Rašė lenkų kalba. Daugiausia spausdinosi „Tygodnik Wileński“. Rinko žinias apie lietuvių kalbą, 1815 recenzuodamas S.B. Lindės „Lenkų kalbos žodyną“, etimologizavo kai kuriuos Lietuvos vietovardžius.

GOMALEVSKIS PETRAS (apie 1819 – 1868.IX.3/15 Saločiuose). Kun. įšv. 1844. Vikaravo Vainute, Alūkštoje, klebonavo Saločiuose. 1851 Alūkštoje parašė ir 1853 išsp. „Aplankimą seniuka diel brolu žemajcziu ir lietuwiu“. 1853 parašė ir knygutę „Gegužės mėnuo“, bet jos neišspausdino.

GRAJAUSKAS JUOZAS POVILAS (1882.I.24 Viščiakaimyje, Alvito vls., Vilkaviškio aps. – 1930.XI.23 Seirijuose). Kun. įšv. 1905. Ilgalaikis Seirijų klebonas. Rašė į „Šaltinį“, „Spindulius“, „Draugiją“, „Vadovą“, pasirašydamas dažniausiai slapyvardžiu J. Daubaras.

GRAŠIS VINCAS (1870.VII.20 Taurapilio k., Tauragnų vls., Utenos aps. – 1930.VII.2 Ukmergėje). Kun. įšv. 1893. Dėl uolaus katalikybės skleidimo bolševikų įkalintas ir tik 1921 iš tremties paleistas, įstojo į marijonus, kunigavo Ukmergėje. Rašė „Varpe“, „Apžvalgoje“, „Tėvynės sarge“, „Šaltinyje“ ir kt. (dažniausiai Magylos slapyvardžiu). Išleido „Atsiminimus iš bolševikų nelaisvės“ (1927).

GRAUSLYS ALFONSAS (1902.IV.16 Telšiuose – 1988.IX.14 Toronte, Kanadoje). Mokėsi Telšių „Saulės“ gimnazijoje,

1920–1925 Kauno kunigų seminarijoje. Kunigu įšventinas 1925. Vytauto Didžiojo universitete studijavo bažnytinę teisę, dirbo kapelionu Kauno draugijose, buvo populiarus pamokslininkas. 1944 pasitraukė iš Lietuvos. Po karo iš Romos persikėlė į Argentiną (1946.). Kunigavo Buenos Airėse, rengė meno ir literatūros vakarus. Nuo 1950 gyveno JAV. Kunigavo Čikagoje, bendradarbiavo katalikų spaudoje: „Tiesos kelyje", „Naujojoje Romuvoje", „Laike" (Argentinoje), „Laiškuose lietuviams". Išleido religinių straipsnių rinkinius „Ieškau tavo veido" (1971, pakart. Lietuvoje 1993) ir „Šviesa tamsoje" (1974).

GRIBULIS JONAS (1902.XI.7 – 1976.XI.4 Zapyškyje), kunigas literatas. 1925–1939 marijonų vienuolijos narys, paskui jos bendradarbis. Kunigu įšv. 1935.VI.15, iki 1939 dėstė tikybą Marijampolės marijonų gimn. Sovietmečiu sirgdamas Vitalio slapyvardžiu parašė kelias pamokslų knygas ir visų metų šventųjų gyvenimus. Palaidotas Zapyškyje, ant paminklo užrašyti jo žodžiai: „Po kryžium mano kapas, ant kryžiaus mano Meilė".

GRIGAITIS ALEKSANDRAS (1877.V.4 Gudaičių k., Naumiesčio aps. – 1955.IX.26 A. Panemunėje). 1922–1955 Kaune Teologijos fak. dėstė Šv. Raštą. 1926–1955 Kauno A. Panemunės klebonas. Rašė straipsnius iš Biblijos tyrinėjimų srities, išleido „Šv. Rašto problemas naujųjų tyrinėjimų šviesoje" (2 t.), rankraščiu liko „Bendrasis įvadas į Šv. Raštą", bendradarbiavo „Vadove", „Soter", „Tiesos kelyje".

GRIGAITIS JUOZAS (1903.VII.4 Gaisrių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. – 1974.VII.24 Valkininkuose, palaidotas Marijampolėje). Mokėsi Marijampolės gimnazijoje. 1923 davė pirmuosius vienuolio marijono įžadus. 1924–1927 Kaune studijavo teologiją ir filosofiją. Mokytojavo Marijampolės marijonų gimnazijoje, vėliau studijavo teologiją Romoje universitete „Angelicum", teologijos daktaras. 1931 įšventintas kunigu. 1934 grįžo į Lietuvą. Paskirtas Kauno šv. Gertrūdos bažnyčios rektoriumi, 1937 Marijampolės marijonų gimnazijos direktoriumi, čia dėstė filosofiją. 1941–1952 Kauno kunigų seminarijoje dėstė dogminę teologiją, buvo Teol. fak. dekanas. Atleistas iš seminarijos dirbo altaristu Kaune, o 1954 paskirtas į Jonavą. Čia dirbo 20 metų. Pasižymėjo ypatingu pastoraciniu uolumu, buvo jautrus dvasios vadas. Išpažinčių pas jį atvykdavo net iš kitų parapijų. Jonavoje dr. J. Grigaitis daug rašė ir savilaida skleidė asketinę literatūrą kunigams bei vienuoliams. Svarbesni darbai: „Kas esi, kunige" (1968), „Kunigas gyvenime" (1969), „Per Kristų, su Juo ir Jame" (1968), „Aukime visais atžvilgiais Kristuje" (1970), „Tikėti ar netikėti" (1974). Vertė II Vatikano susirinkimo dokumentus. Iš viso parašė 27 didelius darbus. Į Kauną grąžintas 1974 mirė Valkininkų sanatorijoje.

GRIGAS ROBERTAS (g. 1960.III.2 Leipalingyje, Lazdijų r.). Kun. įšv. 1987. Kunigauja Kiaukliuose, Labanore, Kietaviškyje, Kaišiadoryse, Kaune. Pogrindžio spaustuvė AB išleido poezijos rinkinį „Benamės svajos" (Rasūno slapyvardžiu), 1993 pasirodė prisiminimų apie šauktinę tarnystę sovietų kariuomenėje kn. „Rekrūto atsiminimai", rašė„Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikai", „Aušrai", su V. Šakaliu ir V. Bogušiu leido „Vytį", dabar bendradarbiauja „XXI amžiuje", „Dienovidyje" ir kt. Nuo 1998 dirba Lietuvos „Carite".

GRINEVIČIUS ADOMAS (1845.XII.23 Kirkeliavos k., Liudvinavo vls., Marijampolės aps. – 1933.XII.20). 1891 baigė Seinų kun. sem. ir įšv. kun. Klebonaudamas Suvalkijos parapijose drauge buvo ir to krašto knygnešys, slaptų lietuviškų knygų sandėlių bei bibliotekėlių steigėjas, V. Kudirkos draugas ir bendradarbis. Rašė „Šviesoje", „Ūkininke", „Varpe", „Viltyje", „Šaltinyje", „Žvaigždėje" ir kt.

GRODZICKIS STANISLOVAS (1541 Poznanėje, Lenkijoje – 1613.III.4 ten pat), jėzuitas nuo 1571, kunigas. Studijavo Frankfurto prie Oderio, Vitenbergo univ., Krokuvos akademijoje gavo laisvųjų menų bakalauro laipsnį. 1567–1571 Romoje studijavo filosofiją ir teologiją, ten apsigynė teologijos mokslų daktaro laipsnį. 1586–1593 Vilniaus akademijoje dėstė dogminę teologiją, nuo 1590 Vilniaus akademijos kancleris. Aktyviai dalyvavo rengiant „Ratio studiorum" programą. Pasižymėjo polemikoje su reformatais. Pagarsėjo savo pamokslais ir knygomis prieš reformatus „O jednej Osobie w uzywaniu Sakramentu Ciala Panskiego..." (1589), „Ewanielik" (1592), „Prawidlo wiary heretyckiej" (1592), kur gynė Visuotinę Bažnyčią Lietuvoje. Parašė homiletikos ir teologijos veikalų.

GRUBLIAUSKAS JUOZAPAS (1918.V.23 Aukšteklių k., Viduklės par. – 1984.X.21 Tauragėje). Kun. įšv. 1942, baigęs Telšių kun. sem. kunigavo Telšiuose, Šilutėje, Skaudvilėje, Tauragėje, dėstė Telšių, vėliau Kauno kun. seminarijose. 1965 pakeltas kanauninku. Nuo 1966 Telšių vyskupijos ir Klaipėdos prelatūros Liturginės muzikos ir bažnytinio meno komisijos narys. Parašė didelį filosofinį veikalą „Žmonijos amžius", o ant darbo stalo liko ciklas „Anapus materijos".

GRUODIS STANISLOVAS (1896.II.12 Bagužiškių k., Pabaisko par. – 1990.XI.1 Kaune). Kun. įšv. 1925. Tapęs jėzuitu, studijas tęsė Miunsteryje (Vokietija), Valkenburge (Olandija). Dėstė moralinę teologiją Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos ir filosofijos fakultete. Kauno kun. sem. rektorius. Sovietų valdžiai nebeleidus profesoriauti, kunigavo Skaruliuose, Krakėse, Skirsnemunėje, Balninkuose, Kaune. Parašė knygas: „Negimusios gyvybės panaikinimas teologijos mokslo šviesoje", „Laikykis įsakymų", „Nuošalusis Taboras", „Kelias į šviesą", „Šviesa iš aukštybių".

GRUŽEVSKIS JONAS (apie 1580 Naugarduko vaiv. – 1646.VIII.12 Varšuvoje), jėzuitas nuo 1595, kunigas. Kilo iš žemaičių šeimos. Teologijos studijas baigė Romoje. Braunsbergo, Nesvyžiaus jėzuitų kolegijose ir Vilniaus akademijoje dėstė filosofiją ir teologiją. 1641–1643 Vilniaus akademijos rektorius, 1643–1646 Lietuvos jėzuitų provinciolas. 1644 dalyvavo atidarant Vilniaus akademijoje Teisės fakultetą. Parašė „Ultima et maxima hominis mutatio" (1644). Yra išlikę nespausdinti jo teologijos paskaitų konspektai.

GUDAS JONAS (1897.VII.1 Tetervinų k., Pasvalio par. – 1984.V.15 Raseiniuose). Kun. įšv. 1923, baigęs Kauno kun. sem. Studijas tęsė Kauno univ. Ilgą laiką dirbo Kauno gimnazijų kapelionu. Vėliau kunigavo Šiaulėnuose, Radviliškyje, Prienuose, Kulautuvoje, Pernaravoje, Skirsnemunėje, Raseiniuose. Prisimenamas kaip katalikiškos spaudos darbininkas ir pamokslininkas. Gerai suprato klystančio ir tiesos kelio ieškančio žmogaus psichologiją, todėl jo, kaip bažnytinio rašytojo ir pamokslininko, palikimas nepasenęs ir nepraradęs savo aktualumo.

GUSTAITIS MOTIEJUS (1870.II.27 Rokų k., Panemunės vls., Kauno aps. – 1927.XII.23 Lazdijuose). Kun. įšv. 1893. Tęsė studijas V. Europoje. Buvo kapelionu Marijampolės, Jaroslavlio ir Lazdijų gimnazijose. Poetinę kūrybą spausdino nuo 1893 „Tėvynės sarge", „Žinyčioje", „Viltyje", „Draugijoje", „Vaivorykštėje", „Židinyje" ir kt. Vertė A. Mickevičiaus, J. Slovackio, A. Puškino, M. Sarbievijaus, Vergilijaus, Ovidijaus, Horacijaus kūrinius. Išleido poezijos knygas „Aureolė" (1914), „Tėvynės ašaros" (1914), „Meilė" (1914), „Tėvynės ašaros ir erškėčių taku" (1916), „Sielos akordai" (1917), „Varpeliai" (1925). Vienas iš lietuvių simbolistinės poezijos pradininkų. Parašė ir išleido keletą monografijų lietuvių kultūros ir literatūros istorijos klausimais: „Kun. Antanas Tatarė" (1913), „Kun. Juozapas Galeckas" (1924), „M. Sarbievijus" (1925), „A.

Mickevičiaus „Ponas Tadas" (1927), „Basanavičius ir „Aušra" (1927) ir kt. Paminėtinas vadovėlis „Stilistika" (1923, pakart. 1927). Jis laikomas vienu ankstyviausių pomaironinės kartos poetų. Kaip asmenybė – gilus eruditas, kaip kūrėjas – romantikas ir estetas, tad ir jo kūrybą linkstama skirstyti į dvi dalis: patriotinę-visuomeninę ir filosofinę-egocentrinę. Būdingiausi kūrybos bruožai – susimąstymas ir kilimas į idealų sritį.

GUTAUSKAS JONAS (1906.I.16 Katlėriškių k., Debeikių vls., Utenos aps. – 1986.IX.17 Kanadoje). Kun. įšv. 1933. Kauno kun. sem. profesorius 1941–1944. Vėliau gyveno Kanadoje. Leidinio „Tėviškės žiburiai" steigėjas. Išleido teologinių veikalų: „Dangaus tarnyboje" (1932), „Solovjovo mokslas apie Romos popiežiaus primatą" (1940), „Vaiko Dievas ir religija" (1953) ir kt. Taip pat eilėraščių rinkinius: „Tik vienas šuolis" (1984), „Tikiu gyvenimą – ne mirtį" (1986).

GUTAUSKAS JUOZAS (1896 Lazdijuose – 1976 Anglijoje). Nuo 1934 dirbo tarp lietuvių Škotijoje ir Anglijoje. Rūpinosi kultūra, rašė. 1964 pakeltas prelatu.

H

HAKAS FRIDRICHAS VILHELMAS (1706 Kretingalėje – 1754.XI.19 Pilkalnyje, M. Lietuvoje). Studijavo Karaliaučiaus univ., buvo lietuvių k. seminaro Halėje dėstytoju, po to kunigavo. Išleido„Lietuvių–vokiečių ir vokiečių–lietuvių k. žodyną" („Vocabularium litthuanico–germanicum et germanico–litthuanicum", 1730) su trumpa lietuvių k. gramatika.

HAZENŠTEINAS FRIDRICHAS TEOFILIS GOTLIBAS (1786.IV.29 Būdviečiuose – 1830.VIII.3 Tilžėje), ilgametis Tilžės lietuvių evangelikų parapijos klebonas. Rengė antrąjį Rėzos Biblijos leidimą.

HENENBERGERIS KASPARAS (1529 Tiūringijoje, Vokietijoje – 1600.II.29 Karaliaučiuje). Studijavo Karaliaučiaus univ., kunigavo taip pat Karaliaučiuje. Kartografas ir kraštotyrininkas. Sudarė Prūsijos žemėlapį, rinko etnografinius duomenis apie lietuvius.

HENRICIS KAROLIS FRIDRICHAS AUGUSTAS (1812.VIII.18 Bartuose – 1881.XII.26 Gumbinėje). M. Lietuvos veikėjas, nuo 1857 Kintų kunigas, nuo 1858 Gumbinės superintendentas, 1856 bendruose pamokslų rinkiniuose išspausdino savų bei verstų pamokslų.

HURTELIJUS JONAS (apie 1610 Ragainėje – 1666 ten pat). Studijavo Karaliaučiaus univ., kunigavo Ragainėje. Giesmių eiliuotojas. Buvo sudaręs giesmynėlį, iš kurio apie 30 giesmių paskelbta D. Kleino giesmyne, rašė lietuvių k. žodyną.

HUSOVIANAS MIKALOJUS (tarp 1475–1485 LDK, greičiausiai prie Usos upės Baltarusijoje – 1533 Lenkijoje). Mokėsi Vilniuje, buvo Polocko vyskupo sekretoriumi, kunigavo Krokuvoje. Lotynų k. paskelbė poemą „Giesmė apie stumbro išvaizdą, žiaurumą ir medžioklę" („Carmen de statura, feritate ac venatione bisontis", 1523), panegirikų, poezijos.

Y, J

YLA STASYS (1908.I.5 Luciūnų k., Kurklių vls., Ukmergės aps. – 1983.III.24 Putname). Kun. įšv. 1932. Kapelionavo Kaune, dėstė Teologijos fak. pastoracinę teologiją. 1943 vokiečių suimtas ir kalintas Štuthofe.

Visa tai aprašė stambiame veikale „Žmonės ir žvėrys" (1951). Šis veikalas yra ne tik asmeniniai prisiminimai, bet ir apskritai gili psichologinė kančios bei nužmoginimo studija. Poetiniu žodžiu savo kalinimo metus išreiškė eilėraščių rinkiniu „Sutryptame kelyje" (1947). 1950 nuvyko į JAV ir gyveno Putname. Rašė teologinėmis, pedagoginėmis, psichologinėmis temomis. Nepaprastai produktyvus, ryškesni leidiniai: „Pasiryžėliai ir laimėtojai" (1932), „Komunizmas Lietuvoje" (1937), „Laisvės problema" (1937), „Krikščionybės įvedimas Lietuvoje" (1938), „Siauroji ir pilnutinė katalikybė" (1938), „Dvasinė kaimo krizė ir kunigas" (1940), „Dabarties žmogus" (1940), „Meilė" (1947), „Moderni mergaitė" (1964), „Dievas sutemose" (1964), dvitomė studija „Šiluva žemaičių istorijoje" (1966) ir kt. Kurį laiką redagavo „Lux Christi", bendradarbiavo veik visoje lietuviškoje spaudoje. Pažymėtinos tikinčiųjų labai pamėgtos maldaknygės: „Lietuvio maldos ir giesmės" (1942), „Sveika Marija" (1953), „Tikiu". Jos padarė didelę įtaką visiems vėlesniems maldynams. Paskutinieji jo stambiausi veikalai – „Vardai ir veidai mūsų kultūros istorijoje" (1973), „Jurgis Matulaitis" (1977, pakart. leid. Vilniuje 1993), „Lietuvių šeimos tradicijos" (1978), „M. K. Čiurlionis – žmogus ir kūrėjas" (1983).

INKRATAS VINCAS (g. 1916.XII.22 Skardupių k., Marijampolės aps.), kunigas marijonas. Baigė 1938 Marijampolės marijonų gimnaziją, 1940 marijonų filosofijos kursus Kaune ir 1944 Kauno teologijos fakultetą. Kun. įšv. 1943. Pirmasis pokario metais gavęs teologijos daktaro laipsnį (disertacija apie Bažnyčios sampratą šv. Pauliaus raštuose). Sielovados darbas Vilniuje, Panevėžyje, Palėvenėje, Tauragnuose, Patašinėje, Marijampolėje. Pasižymi teologiškai turiningais ir praktiniam kataliko gyvenimui naudingais pamokslais, neoficialus arkivyskupo velionio Liudviko Pavilonio bendradarbis.

J

JAKAITIS JONAS JERONIMAS (1886.VI.24 Bridžių k., Sintautų vls., Šakių aps. – 1965.III.4 Čikagoje). Mokėsi Griškabūdyje, 1903 teologijos studijas pradėjęs Seinų kun. sem., jas baigė JAV ir kun. įšv. 1909. Iškart tampa Vusterio šv. Kazimiero lietuvių parapijos klebonu. Čia pastato bažnyčią, mokyklos rūmus, įrengia Maironio parką su sale. Tampa marijonu. 1939 išvyksta į Argentiną. 1947–1949 marijonų generolo patarėjas Romoje, po to vėl Argentina, vėliau misijos JAV lietuvių kolonijose. 1915 įkūrė blaivybės laikraštį „Tautos rytas" ir pirmaisiais metais jį redagavo. Bendradarbiavo „Šaltinyje", „Draugijoje", „Žvaigždėje", „Drauge", „Darbininke" ir kt., suredagavo maldaknygę „Ramybė jums" (net 958 p).

JAKAS POVILAS (1908.VI.10 – 1968.III.23). Kun. įšv. 1936. Vikaravo Kauno arkikatedroje bazilikoje, vėliau kapelionavo įvairiose Kauno mokyklose. Atskirai išleistos knygos: „Alina Divonytė" (1936), brošiūra „Ateik, Viešpatie" (1936), „Magnificat" (konferencijos gegužės mėn., 1937), „Išpažintis praktikoje" (1937), „Krikščionybės tragizmas" (1938), „Ieškau žmogaus" (1938), „Reformatorius Julius Langbehn" (1939), „Socialinė krikščionybė" (1939). Vertimai: R.P. Martino „Mažasis tobulybės kelias" (1933), P. Bloto „Pasimatysime danguje" (1936), Lacordaire „Ji labai mylėjo" (1937), P. Bourget „Vidurdienio demonas" (1938). Straipsnius rašė „Tiesos kelyje", „Draugijoje", „Židinyje", „Vaire". Iš pradžių reiškęsis tik grynai religiniais raštais bei vertimais, vėliau ėmėsi platesnės visuomeninės problematikos. Dar seminarijoje buvęs vargonininku ir chorvedžio padėjėju, lankė Kauno konservatoriją. Keletas jo sukompo-

nuotų giesmių buvo giedamos kunigų seminarijoje ir vienuolynuose. 1944 atsisakęs emigruoti į Vakarus ir nutaręs likti tėvynėje, 1945 įkalintas Sibire, iš kur grįžo palaužtos sveikatos.

JAKAVONIS AMBRAZIEJUS (m. 1943). Ilgą laiką klebonavo Gervėčiuose. Steigė lietuviškas mokyklas ir organizacijas, rašė. 1943 klebonaujantį Eitminiškių parapijoje (Vilniaus r.) naktį atėję lenkų partizanai išsivedė ir nužudė. Žuvimo vieta nežinoma, tik Eitminiškių bažnyčios šventoriuje stovi atminimo paminklas.

JAKNAVIČIUS JONAS (1589 R. Lietuvoje – 1668.IV Vilniuje). Vilniuje išsiskyrė gražiais lietuviškais pamokslais. Buvo uolus nuodėmklausys, siaučiant Vilniuje marui, drąsiai aptarnavo ligonius. Vienas svarbiausių jo parengtų veikalų – „Ewangelie polskie y litewskie" (1647), sulaukęs kelių dešimčių leidimų. Padėjo K. Sirvydo raštus parengti spaudai. Taip tapo Sirvydo darbo tęsėju. Kūrė katekizmines giesmes, kurių keletas pateko į katalikišką giesmyną „Širdies balsas".

JAKŠTAVIČIUS SIMONAS (apie 1720 – po 1779). Kunigavo Papilyje, Biržų aps. Išleido religines knygas „Spasabas nabaženstvų..." (1771), „Živatas pono mūsų Jėzuso Christuso" (1779).

JAKŠTYS PRANAS (m. 1927.VIII.24 Arlingtone). Pastoracinį darbą dirbo JAV lietuvių parapijose. Iš kūrybos išsiskiria leidinys „Žmogaus tikslas" (1923).

JANIKAVIČIUS ANTANAS (m. 1854). Kilęs nuo Telšių. Kun. įšv. 1820. Giminaičio vyskupo J.K. Gintilos skatinamas, pradėjo rašyti. Išliko jo vertimų. Vertė vadovėlius, krikščioniškas knygas. Iš lenkų k. išvertė „Mokslą krikščionišką..." (1845).

JANKUS (anksčiau Jankauskas) LIONGINAS (1912.I.27 Pagumerčių k., Pašušvio vls., Kėdainių aps. – 1968.II.4 Brukline). Kunigavo Švėkšnoje, Skuode, Kretingoje. 1944 išvyko į Vokietiją, 1950 į JAV. Be tiesioginių pareigų, pasižymėjo visuomeniniu veiklumu, daug rašė karitatyvinėmis ir religinėmis temomis, organizavo šalpos org-ją Balfas. JAV išleido prisiminimus „Šiluva" (1966).

JANULAITIS PRANCIŠKUS (1874.IV.28 Malavėnų k., Šiaulių vls. – ?). Kun. įšv. 1898. Ilgą laiką klebonavo Betygaloje, vėliau Veliuonos dekanas, 1931 pakeltas garbės kanauninku. Bendradarbiavo „Vilniaus žiniose", „Lietuvos ūkininke", „Viltyje" ir kt. (slapyvardis Baltrų Jurgis). 1946 išvežtas į Rusiją, kalintas Vladimiro kalėjime, iš ten negrįžo. Kuriais metais mirė, taip ir nežinia.

JANUŠEVIČIUS POVILAS (1866.XII.17 – 1948.V.17 Kaune). Kun. įšv. 1890. Vikaravo Linkuvoje, Radviliškyje, prof. Kauno kun. sem. (dėstė lietuvių k. ir homiletiką), klebonavo Kauno Švč. Trejybės bažnyčioje. Su kunigais Jakštu, Maironiu, Vaitkumi, Jarulaičiu ir kitais organizavo kunigų ketvirtadienius, kur buvo tariamasi lietuvybės klausimais. Atgavus spaudos laisvę, 1905 pirmasis padavė valdžiai prašymą leisti lietuvių laikraštį Kaune. Be kitų leidinių, 1910 pradėjo leisti „Lietuvaitę", tapusią labai populiarią tarp moterų. Padėjo J. Jablonskiui redaguoti A. Juškos žodyno II dalį (1904), o pats Petro Gražbylio slapyvardžiu Tilžėje išsp. šias knygas: „Naujas lietuviškas kalbamokslis" (1903), „Trumpas rankvedėlis katekezos ir omylijų apsakinėtojams" (1904, antra laida „V. Dievo žodžio apsakinėjimas", 1917), „Maldos rytmetinės ir vakarinės" (1904) ir kt. Bendradarbiavo „Draugijoje", „Lietuvių laikraštyje", „Viltyje", „Vilniaus žiniose" ir kt. Įkūrė Vaikelio Jėzaus draugiją, steigė našlaičių globos namus.

JARULAITIS VINCENTAS (1859.III.13 Raizgiuose, Šiaulių aps. – 1939.XI.25 Kaune). Kun. įšv. 1882. Kunigavo Jurbarke, Joniškyje, Šiauliuose, Kuliuose, Plungėje, Viekšniuose, Papilėje, Šiluvoje, Kaune ir kt. Be kunigo pareigų, aktyviai reiškėsi visuome-

niniame gyvenime. Prisidėjo prie knygų leidybos ir pats rašė „Vilniaus žiniose", „Viltyje", „Vienybėje", „Šaltinyje" ir kt.

JASĖNAS KAZIMIERAS (1867.IX.18 Velžių k., Saločių vls., Biržų aps. – 1954 Latvijoje), prelatas, meno istorikas. Ilgiausiai klebonavo Mintaujoje. Rengė vaidinimus. Pats tam reikalui parašė vienaveiksmes pjeses „Birutės duktė", „Kaimo gražuolė", „Jinai atrado". Platino draudžiamą lietuvių spaudą. Rašė į „Tėvynės sargą", „Šaltinį", „Lietuvių laikraštį", „Vienybę" ir kt., nepriklausomybės metais į „Židinį", „Naująją Romuvą", „Vairą" ir kt. Išleido keletą religinių knygų, bet reikšmingiausias veikalas yra trijų tomų „Visuotinė meno istorija", turinti 1812 puslapių, 2114 iliustracijų. Šį veikalą (500 egz. tiražu) išleido savo lėšomis (kainavo 100 tūkst. litų). Jame apžvelgiamos visos trys meno rūšys: tapyba, skulptūra ir architektūra. Tai pirmasis Lietuvoje tokios apimties šios srities leidinys. Jame 240 puslapių bei 340 iliustracijų skirta Lietuvos meno istorijai. Taip pat buvo parengęs „Bažnytinio meno istorijos" rankraštį.

JASENAUSKAS ADOMAS (1884.I.13 – 1944.II.13 Vilniuje). Kun. įšv. 1909. Seinų, Marijampolės, Ukmergės klebonas, marijonas. Rašyti pradėjo dar būdamas klierikas, dažniausiai spausdinosi „Vadove" ir „Šaltinyje". Iš savo tėvo vargonininko pramokęs giedojimo ir muzikos, pats rašė giesmių (ypač vaikams), komponavo joms melodijas, naujai vertė ir taisė kai kurias giesmes, maldas.

JASEVIČIUS ANUPRAS (1809 – 1884.II.3/15). Kun. įšv. 1833. Ilgalaikis Ariogalos klebonas ir dekanas. Rašė eilėraščius ir juos spausdino Žemaičių Anupro, Ariogalos Skerdžiaus ar Josvainių Peštuko slapyvardžiais. Parašė atsiminimų apie tremtį (išsp. „Mūsų senovėje", 1937–1940).

JASIENSKIS (Jasinskis) JULIJONAS (1874.VIII.31 Pašaltuonyse, Girkalnio par., Raseinių aps. – 1934.III.31 Šiauliuose), ilgalaikis Šiaulių klebonas ir dekanas. Rašė „Vienybėje", „Žvaigždėje", „Tėvynės sarge" ir kt. Rašė knygas bei vertė. Ryškiausias leidinys – knyga „Mūsų jaunuomenė ir netikėjimas".

JASIKEVIČIUS RAPOLAS (1801 – 1879 Ž. Kalvarijoje). Kun. įšv. 1825. Kunigavo Vilniuje, Merkinėje, Raseiniuose, Palėvenėje. Nuo 1870 Ž. Kalvarijos dominikonų vienuolyno viršininkas. Rašė pamokslų rinkinius, kurie išleisti 1855 – I dalis, 1857 – II dalis, 1859 – III dalis. Pamoksluose yra daug medžiagos, įdomios tautotyriniu atžvilgiu.

JASINSKIS DANIELIUS (1866.VI.10 Surviliškio par., Kėdainių aps. – 1939.XII.19 Rygoje), prelatas, pedagogas, Latvijos lietuvių veikėjas. Nuo 1931 iki mirties pirmininkavo Latvijos lietuvių draugijai, daug rašė pedagogikos ir kanonų teisės temomis.

JASKEVIČIUS VLADAS KAZIMIERAS (g. 1916.I.27 Bostone). Kun. įšv. 1945. Didžiausias veikalas – studija apie Lietuvos mitologiją „A Study in Lithuanian Mythology" (1952). Rašė į „Žvaigždę", „Misijas", „Darbininką" ir kt.

JATULEVIČIUS (Jatulis) PAULIUS (g. 1912.I.31 Vabalninke, Biržų aps. – 1995 Bad Viorishofene, Vokietijoje). Kun. įšv. 1934. Nuo 1950 gyveno ir kunigavo Australijoje, Adelaidėje, vėliau Romoje, dirbo Italijos radijuje. Mirė Vokietijoje, kur buvo vysk. Antano Deksnio kancleris. Išleido: „Po tūkstančiais kaukių" (misionierių gyvenimo nuotykiai, 1952), „Marijos mėnuo" (1954), „Mūsų giesmynas" (1954). Jo Lietuvos Bažnyčios istorijos studijos išspaudintos LKMA darbuose.

JAUNIUS KAZIMIERAS (1848.V.6/19 – 1908.III.9 Kaune). Dėstė Kauno kun. sem. ir Petrapilio dvas. akad. homiletiką, hebrajų ir klasikines kalbas. Mokėjo daug kalbų, buvo pasinėręs į kalbotyros mokslą. Di-

džiausias darbas – „Lietuvių kalbos gramatika" (nuo 1885 vartojama tik kaip užrašai, 1905 išspausdinta).

JOKŪBAUSKIS STANISLOVAS (1880.V.8 Kelmės par. – 1946.II.14 Kaune). Kun. įšv. 1905. Kapelionavo Kauno gimnazijose. 1931 pakeltas kanauninku, 1938 prelatu, buvo Kauno kun. sem. vicerektorius. 1944 pasitraukus iš Lietuvos arkivysk. J. Skvireckui, valdė Kauno arkivyskupiją generalvikaro titulu. Rašė pedagoginiais ir katechetiniais klausimais. Dažniausiai spausdinosi „Tiesos kelyje" ir „Draugijoje". Atskirai išleido: „N. Įstatymo istorija" (1931), „Dovydo psalmės" (1936), „Mišių aukos turinys" (1938) ir kt.

JOMANTAS AUGUSTINAS (apie 1525 Žemaitijoje – 1576 Ragainėje, M. Lietuvoje). Studijavo Karaliaučiaus univ., kunigavo Kraupiške ir Ragainėje. Giesmių eiliuotojas ir vertėjas. Parašė ir išvertė giesmių bei psalmių (išsp. M. Mažvydo ir L. Zengštoko giesmynuose), buvo pradėjęs versti Bibliją.

JONAITIS JURGIS (1880.IV.23 Kuršėnuose, Šiaulių aps. – 1963.XII.26 Omahoje). Kun. įšv. jau nuvykęs į JAV 1910. Lietuvos klausimais daug rašė Amerikos spaudoje. Atskiromis knygomis išleido: „Mano patyrimai didžiojoj karėj" (1918) ir „Keturi angelai" (1927).

JONIKAVIČIUS SIMANAS (1803 Žemaitijoje – 1866 Tunkoje, Sibire). Draugavo su kun. Antanu Mackevičiumi ir aktyviai reiškėsi 1863 sukilime. Skaitė ir platino sukilėlių atsišaukimą, platino knygas. 1863 suimtas ir kalintas Raseinių kalėjime, 1865 nuteistas kalėti Sibire, kur 1866 paliegęs mirė.

JUODAITIS JUSTINAS (1899.XI.2 Pavelktinių k., Sintautų vls., Šakių aps. – 1969.II.3 Kelmėje, palaidotas Kražiuose). Kun. įšv. 1923. Pradžioje vikaravo Panemunėje. Įsteigus Telšių kun. sem. 1927 buvo pakviestas dėstytoju. Rašė filosofijos ir mistinės teologijos temomis. Suėmus vyskupus Vincentą Borisevičių ir Pranciškų Ramanauską, administravo Telšių vyskupiją, kol ir pats buvo įkalintas.

JUODVIRŠIS PETRAS (1873 Kupiškio par. – 1936.II.4 Juodaičiuose, Raseinių aps.). Kun. įšv. 1897. Vikaravo Pušalote, Tveruose, Deltuvoje, Šatėse, Kupiškyje, klebonavo Juodaičiuose. Lietuviškų knygų platintojas spaudos draudimo metais.

JUOZAPAVIČIUS ANTANAS (1872.X.19 Poškėčių k., Pakruojo vls., Šiaulių aps. – ?). Kun. įšv. 1895. Ilgalaikis Varnių klebonas. Vienas iš „Vilties" steigėjų. Poškėčių Antano slapyvardžiu bendradarbiavo „Vilniaus žiniose", „Lietuvos ūkininke", „Viltyje", „Draugijoje", artimas J. Lindės–Dobilo draugas, padėjęs nustatyti tipus jo „Blūdui". Didelis vysk. M. Valančiaus gerbėjas. Varniuose rūpestingai rinko žmonių atsiminimus ir visokius daiktus, susijusius su paskutiniu Varniuose gyvenusiu Žemaičių vyskupu. Suimtas, įkalintas, likimas nežinomas.

JŪRAGA JONAS (1697.III.30 – 1757.II.23), iš kunigaikščių Giedraičių giminės. Teologijos ir filosofijos prof. 1752–1755 Vilniaus akademijos rektorius, Vilniaus vyskupo teologas, Lietuvos jėzuitų provinciolas. Rašė lotynų kalba.

JŪRAGA KAZIMIERAS (1700.I.6 – 1757.IV.18), iš kunigaikščių Giedraičių giminės. Teologijos ir filosofijos prof. Dėstė Vilniuje, Gardine, Lomžoje, Minske. Pasižymėjo kaip pamokslininkas. Išspausdino laidotuvių pamokslus.

JURAS PRANCIŠKUS MYKOLAS (1891.VI.16 Bridų k., Šiaulių par. – 1971.XII.26 Putname), visuomenininkas, lietuviškos knygos mecenatas. Kun. įšv. 1922 jau JAV. Klebonavo lietuvių parapijose. Jo veikla plati: visuomeninis darbas, lietuviškos knygos rėmimas, labdaringas įvairių reikalų šelpimas. Kaip lietuviškos veik-

los mecenatas yra išleidęs apie 50 knygų. Paminėtinos jo parengtos maldaknygės „Ramybės šaltinis" (1943, 3 leidimai) bei „Didysis ramybės šaltinis" (1945, 2 leidimai), „Šventųjų gyvenimai", Maironio „Pavasario balsai", J. Baltrušaičio, F. Kiršos, A. Vaičiulaičio ir J. Aisčio poezijos rinkiniai, A. Maceinos „Didysis inkvizitorius", „Jobo drama", „Saulės giesmė" ir kt. Be to, leido naujus veikalus: Z. Ivinskio didelę monografiją apie Merkelį Giedraitį ir jo laikų Lietuvą, A. Maceinos ir J. Vaišnoro knygas apie Mariją, kan. M. Vaitkaus atsiminimus. Iš muzikos kūrinių išleido K.V. Banaičio 100 liaudies dainų, J. Kačinsko Mišias ir St. Šimkaus dainas. Be spaudos, ypač rėmė mokslo įstaigas. Vertindamas visą veiklą istorikas Simas Sužiedėlis jį pavadino „Valančiaus šviesa už marių" (tuo pavadinimu išleista dvitomė monografija).

JUOZAPAITIS VINCAS JUVENALIS (1879 Pasvalio par. – 1918.V.25 Kretingoje). Kun. įšv. 1903. Vikaravo įvairiose Žemaitijos parapijose. Uoliai skleidė lietuviškąją spaudą ir pats joje rašė („Viltyje", „Vienybėje" ir kt.). Yra palikęs nemaža užrašų asketinės teologijos klausimais.

JURAITIS JONAS (g. 1926.V.12). Įšv. kunigu 1950, filosofijos habil. dr., profesorius, dirbęs Šveicarijoje, o nuo 1992 VDU Kaune.

JURAITIS PIJUS (1884.XII.2 Ožkabalių k., Gižių vls., Vilkaviškio aps. – 1963.VII.31 Atole). Kun. įšv. 1907. Kunigavo Maskvoje, Pskove, grįžęs Lietuvon kapelionavo Marijampolėje, nuo 1927 kunigavo JAV. Rašė teologijos filosofijos temomis.

JURGAITIS ANTANAS (g. 1926.IV.28 Upynoje, Šilalės r.). Kun. įšv. 1950. Kunigauja Telšių vysk. parapijose. 1956–1960 kalintas Rusijos lageriuose. Grįžęs kunigauja Kaltinėnuose, Šilutėje ir kt. Šiuo metu klebonauja Laukuvoje. Teologijos ir filosofijos straipsniai sudėti knygoje „Aklas tikėjimas ar matematinis Dievo buvimo įrodymas".

JURGAITIS JONAS (1917.V.5 Nečionių k., Skrebotiškio par. – 1997.VIII.14 Naujamiestyje, Panevėžio r.). Kun. įšv. 1942. Kunigavo Dusetose, Pušalote, Papilyje. 1948–1956 kalintas. 1956 grįžęs iš lagerio kunigavo Juodupėje, o nuo 1968 iki mirties Naujamiesčio ir Vadaktėlių klebonas. Parašė ir išleido keletą knygų, galbūt literatūriniu požiūriu ir mėgėjiškų, bet turinčių išliekamąją vertę kruopščiai surinkta medžiaga apie kunigus, parapijiečius, vietovių, kur kunigauta, apylinkes.

JURGUTIS BRONIUS (1917.V.20 Kiaupiškių k., Darbėnų vls., Kretingos aps. – 1944.X Žemaitijoje). Kun. įšv. 1942. Kunigavo Mažeikiuose. Rašė „Darbininke", „Pavasaryje", „Mūsų laikraštyje", „XX amžiuje", „Į laisvę". Žuvo nešdamas maistą sužeistiems pogrindžio draugams.

JURGUTIS VLADAS (1885.X.24/XI.5 Joskaudų k., Palangos vls. – 1966.I.9 Vilniuje, palaidotas Palangoje), kunigas, ekonomikos profesorius, Steigiamojo Seimo narys, užsienio reikalų ministras. Palikęs kunigystę buvo Lietuvos banko organizatorius ir pirmasis jo valdytojas, skaitė paskaitas. Pasirodė jo skaitytų kursų veikalai: „Pinigai", „Finansų mokslo pagrindai", „Bankai" (visi 1938–1940), keletas brošiūrų. Kalintas.

JUSAITIS ANTANAS (1871.II.11 Barzdų par., Šakių aps. – 1942 ten pat). Kun. įšv. 1895. Steigė knygynėlius, rėmė įvairias organizacijas. Parašė ir 1918 anglų k. (nes tuo metu buvo JAV) išleido „Lietuvos istoriją".

JUSEVIČIUS JUOZAS (1899.XI.12 Kalesninkuose, Alytaus aps. –1959.III.5 Omahoje). Kun. įšv. 1927 jau JAV. Čia ir kunigavo lietuvių parapijose. Rašė „Tiesos kelyje", „Drauge", „Darbininke", išleido tikybinių knygų: „Mūsų kelias" (1929), „Mūsų vaikų laimė" (1930), „Dievo ir artimo meilė" (1931), „Paguodos žodis ligoje" (1932), „Geras parapijietis" (1954).

JUŠKA ANTANAS (1819.VI.4/16 Butkiškės par., Čekiškės vls., Kauno aps. – 1880.X.20/XI.1 Kazanėje), kunigas, lietuvių tautosakos, ypač dainų, ir žodyno medžiagos rinkėjas. Kunigavo Zarasuose, Obeliuose, Antazavėje, Ukmergėje, Pušalote, Vilkijoje. Dėl 1863 sukilimo palaikymo buvo suimtas, kalinamas, tai palaužė jo sveikatą, todėl išvyko ilsėtis pas savo brolį Joną į Kazanę, kur ir mirė. Su šiuo broliu daug nuveikė platindami lietuvišką žodį. 1863 išspausdino „Abėcėlę, arba lementorių, dėl mažų vaikelių". Išmokęs latviškai, parengė „Latvių–lietuvių k. žodyną". Didžiausias nuopelnas lietuvių kalbai – 70 tūkst. žodžių žodynas. To žodyno žodžiai net išversti rusiškai bei lenkiškai. Surinko 5600 dainų tekstų ir 1853 jų melodijas. Darbas kruopštus bei tikslus, nes žymėjo dainuotojų pavardes ir gyvenamąją vietą, nedarė dainose jokių pakeitimų ar praleidimų pagal savo skonį, rašė tarmiškai, žymėjo, kokiomis progomis kuri daina dainuojama ir t.t. Bendravo su paprastais kaimo žmonėmis, mokėjo prie jų prieiti, pvz., nešiodavosi sutanos kišenėje cukraus vaikams ar degtinės buteliuką dainininkams padrąsinti. Kaimynai dvarininkai ir kunigai iš jo juokdavosi, laikė keistuoliu, nes jis nemėgo jų draugijos, kortavimo ir išgėrimo. Vysk. M. Valančius gyrė A. Juškos darbą ir ragino greičiau savo rinkinius išspausdinti. Spausdinti pradėjo 1867. 1870 pasirodė didelis vestuvinių dainų veikalas, 1880–1882 lietuviškų dainų tritomis „Veliuonyčių lietuvių dainos" (pakart. 1954). Deja, pačiam A. Juškai buvo lemta išvysti tik pirmąjį šio didžiulio leidinio tomą, o kitų dviejų tomų išleidimu rūpinosi brolis. Taip pat pastarojo dėka 1883 pakartotas papildytas vestuvinių dainų rinkinys.

JUŠKAITIS PRANCIŠKUS (1883.XI.15 Gegužių k., Ilguvos par., Šakių aps. – 1961.XII.1 Kembridže). Kun. įšv. 1917 Anglijoje. Išleido maldaknygę „Maldų šaltinis", veikalus „Mažas katekizmas", „Eucharistinės stacijos", finansavo kun. J. Vaitkevičiaus „Gyvosios dvasios" (4 t.) išleidimą, daug rašė (daugiausia katalikiškoje spaudoje), kurį laiką redagavo „Moterų dirvą" ir „Tautos rytą".

JUŠKEVIČIUS FELICIJONAS (apie 1872 Barklainių dv., Ramygalos vls., Panevėžio aps. – 1899.X.26 Palangoje). Kun. įšv. 1896. Ilgametis Palangos m-klos kapelionas. Bendradarbiavo „Tėvynės sarge", buvo įsitraukęs į lietuviškos spaudos platinimo darbą.

JUŠKEVIČIUS JUOZAS (apie 1810 Vilniaus krašte – 1879 Čikagoje). Po 1863 ištremtas į Sibirą. Po tremties išvyko į JAV (Čikagą). Daug rašė. Žymiausias veikalas – 1852 Karaliaučiuje išleistas „Metas Losku arba Jubileuszas".

JUZUMAS (Juzumavičius) ANTANAS (1823 Rubikių k., Sedos vls., Mažeikių aps. – 1871.III Kargopolyje, Oloneco gub., Rusijoje). Kun. įšv. 1849, paskirtas Šiaulių vikaru ir m-klos kapelionu, nuo 1851 kapelionas Kaune, nuo 1852 Varnių kun. sem. moralinės teologijos ir homiletikos prof., nuo 1855 Vydžių klebonas ir Zarasų dekanas. Po 1863 sukilimo suimtas, ištremtas ir tremtyje mirė. Rašė ir prisidėjo spausdinant brolio Tado „Didįjį elementorių ir katekizmą", kurio elementorinę dalį pats parengė.

JUZUMAS TADAS (1810 Rubikių k., Sedos vls., Mažeikių aps. – 1851.VI.2/14 Varniuose), Antano brolis, kunigas, lietuviškų religinių knygelių rašytojas. Varnių kun. sem. Bažnyčios istorijos bei lotynų kalbos profesorius. 1848 parengė populiariąją maldaknygę „Senas aukso altorius", kurios leidimas kartotas daugiau negu 40 kartų. 1855 išsp. „Didysis elementorius ir katekizmas", paliko nespausdintus moralinės teologijos užrašus, kuriais pasirėmęs jo brolis Vincentas išleido kelias lietuviškas knygeles.

JUZUMAS VINCENTAS (1819 Rubikių k., Sedos vls., Mažeikių aps. – 1901.VII.1/14 Varniuose), Antano ir Tado brolis, taip pat kunigas ir lietuviškų religinių knygelių au-

torius. Ilgalaikis Varnių klebonas, garbės kanauninkas. 1854 išleido „Šventas Izidorius artojas", 1855 savo brolio Juozo (prisiėmusio Polikarpo Girštauto pavardę) sudarytą Žemaičių diecezijos žemėlapį, keletą knygelių išleido pasinaudodamas brolių užrašais, „Naują žemaitišką elementorių ir katekizmą" (jo laida kartota per 20 kartų), mėgino papildyti M. Valančiaus „Žemaičių vyskupystės" atskirų parapijų istoriją, bet nebeišspausdino.

K

KAČERGIS VINCENTAS (1823.VIII.8 Svirnaviečiuose, Sasnavos vls., Marijampolės aps. – 1897.X.5 Igliaukoje). Kun. įšv. 1847, marijonas. Ilgiausiai klebonavo Igliaukoje, kur 1884 pastatė mūrinę gotikos bažnyčią. Rašė istorinėmis ir pamokančiomis temomis, iš lenkų kalbos vertė eilėraščius ir išleido šių vertimų rinkinį.

KAČERGIUS JUOZAS (1862.I.29 Tursučių k., Marijampolės aps. – 1943.II.16 Marijampolėje). Baigė Seinų kun. sem., bet daugiausia dirbo visuomeninį darbą. Platino spaudą, buvo vienas iš slaptos „Sietyno" organizacijos steigėjų, rašė „Ūkininke", „Varpe", „Lietuvos žiniose", „Vilniaus žiniose", JAV lietuvių laikraščiuose ir kt. „Jaunojoje Lietuvoje" išsp. ilgą straipsnį apie 1905 metų revoliuciją Lietuvoje (1915 Nr. 6–7, 1916 Nr. 1–4).

KAIRYS KLEMENSAS (1835 Liūdiškių k., Anykščių vls., Utenos aps. – 1864.V.16/28 Verchoturjės mstl., Permės gub.). Kun. įšv. 1861. Išsiskyrė gabumais. Kapelionavo Kaune. Su studentais ir inteligentija įkūrė slaptą literatūrinę organizaciją „Baublio respublika". Artimai draugavo su Pranu Vikšva ir A. Baranausku. Parašė daug eilėraščių, tačiau išlikęs tik vienas rinkinėlis. Lietuvių literatūros istorijoje labiausiai minėtinas dėl eilėraščio „Dienelė brėkšta ir aušra savo skaistų veidą rodo". Savo nuotaika ir puikiu atbundančios ryto gamtos paveikslu šis eilėraštis rodo neabejotiną poetinį talentą, deja, anksti užgesusį, nes po 1863 jis buvo suimtas, ištremtas ir, neatlaikęs tremties sąlygų, mirė džiova.

KAISEVIČIUS JERONIMAS (1812.XII.7 Gotlybiškių vs., Slavikų vls., Šakių aps. – 1873.II.26 Romoje), kunigas, rašytojas, rezurekcionistų vienuolijos įkūrėjas (su kun. Petru Semenenka). Kun. įšv. 1841 Romoje. Jau mokykloje rašė eilėraščius. Pirmuosius sonetus išspausdino 1933, į juos atkreipė dėmesį A. Mickevičius ir pranašavo jaunam poetui gražią ateitį. Pasižymėjo religiniais ir patriotiniais pamokslais. Išleido pamokslų rinkinius, o visa kūryba surinkta „Rinktinių raštų" tritomyje (1870–1872).

KAIZERIS JONAS ANDRIUS (apie 1650 Piktupėnuose – 1710.II.25 Katyčiuose), plataus lietuviško giesmyno autorius.

KAJACKAS ALGIMANTAS VINCAS (g. 1932.XII.21 Trakėnų k., Marijampolės r.), teologijos daktaras, docentas, Vytauto Didžiojo univ. Katalikų teologijos fakulteto Bendrosios teologijos katedros vedėjas, Bažnyčios istorijos ir liturgijos dėstytojas. 1939–1945 mokėsi Brazavo (Marijampolės r.), 1947–1956 Kapsuko 1-ojoje vid. mklose, 1956–1961 studijavo Kauno kunigų seminarijoje, 1980–1982 Teologijos fakulteto licenciatūroje. Iš pradžių paskirtas Prienų parapijos, po to Šakių vikaru, Sasnavos klebonu, nuo 1976 Kauno kunigų seminarijos dėstytoju. Nuo 1991 Vytauto Didžiojo univ. Katalikų teologijos fak. dėstytojas, nuo 1994 Vilkaviškio vyskupijos katedros kapitulos kanauninkas, nuo 1996 Vilkaviškio vyskupijos Bažnytinio meno komisijos pirmininkas.

KALINSKIS VILHELMAS (1747.III.6 Varšuvoje – 1789.I.20 Vilniuje). Kun. įšv. 1772. Varšuvos šv. Kryžiaus kunigų seminarijoje studijavo filosofiją ir teologiją. Teologijos mokslų daktaras (1783). Vilniaus vyriausiojoje mokykloje dėstė Bažnyčios istoriją ir moralinę teologiją (1783–1789). Savo pamoksluose ragino šviesti valstiečius ir panaikinti baudžiavą. Išleido pamokslų ir kalbų rinkinių lenkų kalba (1776–1779).

KALVANAS JONAS VIKTORAS vyresnysis (1914.IV.24 Ruoberžų k., Biržų aps. – 1995.I.15 Tauragėje). Mokėsi Kauno ir Rygos evangelikų teologijos fakultetuose, pastarąjį baigė 1939 licenciato laipsniu. Nuo 1940 iki mirties ordinuotas kunigu Tauragės liuteronų bažnyčioje ir Lietuvos liuteronų bažn. vyskupu. 1955 organizavo pirmąjį, o vėliau ir visus kitus Lietuvos liuteronų bažn. sinodus. Pasaulinės liuteronų s-gos vykd. komiteto narys. Vokiečių spaudoje išsp. daug straipsnių apie Rytų liuteronų bažn. Redagavo „Lietuvos evangelikų kalendorių", „Lietuvos evangelikų kelią" ir kt. evangelikų knygas.

KALVANAS JONAS jaunesnysis (g. 1948.VIII.2 Tauragėje). 1989 baigė Rygos evangelikų teologijos sem., 1992 Sankt Luiso (JAV) Konkordijos sem. 1990–1995 kunigas, vyskupo augziliaras, konsistorijos pirm. pavad., nuo 1995 vyskupas, konsistorijos pirm. „Lietuvos evangelikų kalendoriaus", „Lietuvos evangelikų kelio" ir kt. evangelikų knygų autorius. Pasaulinės liuteronų s-gos VII asamblėjos Budapešte (1986), VIII asamblėjos Kuritiboje (Brazilija, 1990), kurioje buvo priimta rezoliucija dėl Baltijos tautų (estų, latvių, lietuvių) kovos už laisvę, IX asamblėjos Honkonge (Kinija, 1997) delegatas. Ekumeninės bažnyčių t-bos suvažiavimo (Praha, 1992) delegatas. Dialogo tarp anglikonų, Šiaurės kraštų ir Baltijos šalių liuteronų k-jos narys.

KAPLANOVSKIS IZAOKAS BOGUSLOVAS (1813 – 1898.VI.12 Trakuose). Trakų karaimų hachanas 1869–1898. Tai pirmasis hachanas 1863 įsteigus savarankišką Trakų karaimų dvasinę valdybą, skirtą vakarinėms gubernijoms. Rašė religijos temomis, kūrė eiles, vertė.

KAPOČIUS FELIKSAS (1895.V.31 Voltūnų k., Žemaitkiemio vls., Ukmergės aps. – 1979.XII.26 Ilinojuje, JAV). Kun. įšv. 1918. 1927–1944 Kauno Prisikėlimo bažnyčios klebonas (šią bažnyčią statė), nuo 1929 Kauno dekanas, 1944 kanauninkas. Tais pačiais metais turėjo iš Lietuvos pasitraukti į Vokietiją, Austriją, o vėliau į JAV. 1920–1921 redagavo „Pavasarį", religinio turinio straipsnius spausdino „Laisvėje", „Lietuvoje", „XX amžiuje", „Ateityje", „Darbininke", „Drauge", „Aukoje", „Lux Christi".

KAREVIČIUS PRANCIŠKUS (1861.IX.30 Giršinų k., Mosėdžio vls. – 1945.V.30 Marijampolėje). Kun. įšv. 1886. Buvo Petrapilio kun. sem. profesorius. Nuo 1914 Žemaičių vyskupas. Šią milijoninę vyskupiją valdė 12 metų. Rūpinosi švietimu, spauda, draugijomis, blaivybe, vienodino giedojimą, įvedė bendrą katekizmą, savo pinigines pajamas atiduodavo labdarai. Rašė „Draugijoje", „Vadove", „Sargyboje", „Šaltinyje", „Lietuvoje", „Tiesos kelyje". 1926 pasitraukė iš vyskupijos valdymo ir įstojo į marijonus, gyveno Marijampolėje. Rankraščiu paliko plačius atsiminimus. Vienas stipriausių liet. teologų, neeilinio įžvalgumo ir stropumo teologinių raštų kritikas. Palaidotas Kauno arkikatedroje.

KAROSAS ANTANAS (1856.II.7 Vėjeliškių k., Anykščių vls., – 1947.VII.7 Marijampolėje). Vysk. Paliulionio kancleris Kaune, nuo 1910 Seinų, nuo 1926 Vilkaviškio vyskupas. Dar 1904 parašė knygelę apie nekaltą Švč. Mergelės Marijos prasidėjimą. Nuo to laiko daug rašė, rūpinosi lietuvių kalbos grynumu. Sumanus administratorius.

KARPAVIČIUS PRANCIŠKUS MYKOLAS (1744.X.4 Kamenece, Bresto sr., Baltaru-

sijoje – 1803.XI.5 Berzninke, prie Seinų, palaidotas Vygriuose, Suvalkų vaiv., Lenkijoje), Vygrių vyskupas. Garsėjo pamokslais, paskelbė keletą lenkiškų pamokslų, o vieną, pasakytą laidojant 1794 žuvusius Vilniaus sukilėlius, išvertė į lietuvių k. („Kozonius... ant gailingo atprovijimo pagrabo...").

KARPOVIČ LEONTIJ (pasaulietiškas vardas Logvinas; apie 1580 – 1620.XI.02), stačiatikių bažnyčios veikėjas, nuo 1613 Vilniaus stačiatikių Šventosios Dvasios vienuolyno archimandritas, rašytojas polemistas, pavyzdingų barokinio stiliaus pamokslų ir prakalbų („Kazanje dvoe...", Vievis, 1615; „Kazanje na pogreb kniazia V. V. Golicyna", Vilnius, 1619, ir kt.) autorius.

KARVELIS JONAS (1874 – 1933.IX.25). Kun. įšv. 1901. Vikaras Švenčionyse, klebonavo Birštone, Valkininkuose. Platino lietuvišką spaudą, rašė „Vilniaus žiniose", „Šaltinyje", „Viltyje", „Vienybėje" ir kt. (dažnai pasirašydavo Svečio slapyvardžiu).

KASAKAITIS JONAS (1879.VIII.6 Butkiškių k., Griškabūdžio vls., Šakių aps. – 1967.II.26 Skrantone). Pradėjęs mokytis Seinų kun. sem., mokslus baigė Baltimorės Švč. Mergelės Marijos seminarijoje. Prisidėjo prie „Draugo" leidimo, klebonaudamas Pitstone subūrė didelį parapijos chorą, kuris dalyvaudavo šventėse, festivaliuose, įrengė didelę salę. Butkiškių Jono slapyvardžiu rašė spaudoje. Parašė daug lietuviškų dainų, operetę „Klaipėdos Julė". Didesni veikalai: „Palangos gražuolė", „Girėnų kunigaikštis", „Pitstono lietuvių istorija".

KASAKAUSKAS ADOMAS (1756.XII.21 – 1828.V.4 Vilniuje), ilgalaikis Vabalninko klebonas, Vilniaus kapitulos narys. Mirus Vilniaus vysk. H. Stroinovskiui, vyskupiją iš Petrapilio valdė metropolitas St. Sestrencevičius, o A. Kasakauskas, tapęs vyskupu, jam daug padėdavo. Rašė misionieriškus straipsnius bei veikalus.

KASAKAUSKAS JONAS (1755.VI.18 – 1808.VIII.26 Badene, Vokietijoje). Nuo 1798 Vilniaus vyskupas. Baigė restauruoti Vilniaus katedrą, rūpinosi pakelti religinį diecezijos lygį, daug dėmesio kreipė į kunigų pamokslus, rūpinosi mokyklomis. 1799 pastoraciniame laiške klebonams rašė: „Išveskite kaimo žmones iš grubios tamsos".

KASAKAUSKAS JUOZAPAS KAZIMIERAS (1737.III.1 Skaruliuose, Jonavos vls., Kauno aps. – 1794.V.9 Varšuvoje), Livonijos vyskupas. Literatūrinė veikla plati. Rašė apysakas, komedijas scenai, o kaip politikas – kalbas, kurios išspausdintos net 28 atskiruose leidiniuose. Per Kosciuškos sukilimą siekė Lietuvos savarankiškumo. 1794 Varšuvoje suimtas ir be teismo pakartas. Jo palaikai ilsisi Jonavos bažn. rūsyje.

KASAKAUSKIS JURGIS (apie 1650 – po 1722). Pradėjo nuo klebonavimo Ylakių parapijoje. Tapęs dominikonu, darbavosi Kalvarijos, Kauno, Nesvyžiaus vienuolynuose. 1681 išleido pirmą lietuvišką katalikišką maldaknygę. Iš viso jos leidimai kartoti per 40 kartų.

KASAKAUSKIS KALIKSTAS (1794 Šilalėje – 1866.V Akmenėje). Kun. įšv. 1818. Vikaravo Salantuose, klebonavo Kaltinėnuose, Akmenėje. Išspausdino keletą religinio turinio knygelių (vysk. M. Valančiaus paveiktas), vertė, 1832 Vilniuje išleido „Grammatyka języka Żmudzkiego".

KASPERAVIČIUS JULIJONAS IPOLITAS (1865 – 1933.X.18 Kretingoje). Kun. įšv. 1892. Kunigavo Kupiškyje, Palangoje, Kaune, Kretingoje. 1898 Pyragų k. surengė lietuvišką vakarą, kur buvo vaidinta „Nepadėjus nėr ko rasti" ir „Amerika pirtyje". Platino knygas, vertė, bendradarbiavo „Šaltinyje", „Viltyje", „Draugijoje" ir kt.

KAŠARAUSKIS AMBRAZIEJUS PRANCIŠKUS (1821 Pavandenės par., Telšių aps. – 1880 ar 1882 Tomske). Kun. įšv. 1844. Kunigavo Baisogaloje, Telšiuose, Varniuose.

Po 1863 sukilimo suimtas, ištremtas į Tomską, kur ir mirė. Po mirties išleisti trys tomai rankraščių. Rinko tautosaką, medžiagą apie Lietuvą, todėl vienas raštų tomas pavadintas „Lituanica".

KATELĖ JONAS (1831.I.13 Suvainių k., Kupiškio vls., Panevėžio aps. – 1908.V.8/21 Panemunėlyje, Rokiškio aps.). Kun. įšv. 1855. Kunigavo Dusetose, Zarasuose, Panemunėlyje. 1906 pakeltas garbės kanauninku. Ypatingai pasižymėjo kaip liaudies švietėjas. Sakydamas pamokslus parapijiečiams duodavo praktiškų patarimų apie ūkį, švarą ir ragindavo mokyti jaunimą. Kalėdodamas sukviesdavo kaimo jaunimą vienon vieton, mokydavo lietuviškų dainų, dalydavo lietuviškas knygeles, duodavo popieriaus ir rašalo. Organizavo mokyklas, spausdino savo ir kitų parengtus vadovėlius. A. Strazdo biografas.

KATILIUS JONAS (1854.III.7 Tarpučių k., Marijampolės aps. – 1930.III.15 Marijampolėje). Kun. įšv. 1878. Be kunigystės, plačiai darbavosi visuomeniniuose baruose: būrė lietuvius į įvairias draugijas, platino spaudą, steigė knygynus, skleidė blaivybę, vedė rekolekcijas ir misijas, įstojo į marijonus. Išleido: „Betliejaus balsai" ir „30 Kalėdų giesmių su gaidomis" (pastaroji knyga susilaukė pakartotinio leidimo).

KAULAKIS JUOZAS (1868.I.25 Pagerdaujos vs., Gargždų vls., Kretingos aps. – 1933.VII.15 Filadelfijoje, Pensilvanijoje). Pradėjęs kunigystės studijas Lietuvoje, toliau mokslus tęsė Petrapilyje, Krokuvoje, Liuvene (Belgija), kur 1893 įšv. kunigu. 1893 išvyko į JAV, ten paskirtas pirmosios Filadelfijos šv. Antano (vėliau šv. Kazimiero) liet. parapijos klebonu ir šias pareigas ėjo iki mirties. Rašė „Lietuvos apžvalgoje", „Katalike", „Žvaigždėje" ir kt., redagavo maldų lapelius, leido atskiras knygas, kaip antai „Gyvojo rožančiaus paslaptys", apysaka „Dvi seserys", informacinis žurnalas Lietuvai „A Plea for the Lithuanians", vertė, rūpinosi kitų autorių kūrinių spausdinimu (ypač vysk. M. Valančiaus).

KAUNECKAS JONAS (g. 1938.VI.6 Trajoniškio k., Pasvalio r.). Kun. įšv. 1977. Kunigauja Skaudvilėje, Adakave, Telšiuose. Dėsto Telšių kun. sem. Nuo 2000 vyskupas. Rašė „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikai", dabar bendradarbiauja „Krivūlėje", „XXI amžiuje", jaunimo laikraštyje„Lietuvos ateitis". Visados pasižymėjo veikla: sovietiniais laikais platino religinę literatūrą, organizavo ir organizuoja žygius į šventąsias vietas.

KAUPAS ANTANAS (1870.II.1 Gudelių k., Ramygalos vls., Panevėžio aps. – 1913.X.27 Čikagoje). Nuo jaunumės uoliai kibo į mokslus, tačiau šie vis buvo sutrukdomi, nes platino lietuvišką spaudą ir knygas, namuose dažnai būdavo daromos kratos, per jas yra rasta „Aušra", „Varpas" ir kt. laikraščių, dėl to buvo iš mokslo įstaigų šalinamas. Todėl persikėlė į JAV, kur 1896 įšv. kunigu. Vienas žymiausių ano meto lietuvių visuomenės veikėjų JAV. Statė bažnyčias, įkūrė „Katalikų tiesos" draugiją, steigė naujus spaudos leidinius ir bendradarbiavo veik visuose esančiuose. Kritiškais momentais pats imdavo kai kuriuos leidinius redaguoti, pvz., 1901–1908 „Dirvą", 1908 „Katalikų draugą", 1909–1913 „Draugą". Atskirai išleido: „Socializmo silpnos pusės" (1904), „Pergyventos valandos" (1906), „Patrimpo laiškai" (1907), „Švento Kazimiero seserys" (1914) ir kt. Daug vertė. Stambesni vertimai: M. Sienkiewicziaus „Tvanas" (I–II, 1900), D. Defo „Robinzonas Kruzas" (1894) ir kt.

KAVALIAUSKAS ČESLOVAS (1923.VI.20 Pumpėnuose – 1997.II.21 Vievyje). Kun. įšv. 1946. Pastoracinį darbą dirbo įvairiose Kaišiadorių vyskupijos parapijose. Sibire įkalintas dalyvavo Norilsko lagerio sukilime ir sukūrė jo himną. Grįžęs stilinga lietuvių kalba išvertė N. Testamentą, II Vatikano susirinkimo kai kuriuos nutarimus, vertė S. Testamentą, kitus bažnytinius leidinius.

„Trumpo teologijos žodyno" autorius. Kūrybingas katalikų radijo „Mažosios studijos" bendradarbis, katechetinių kursų Kaišiadoryse dėstytojas. Pomirtiniai jo kalbų bei straipsnių rinkiniai: „Tarp fizikos ir teologijos" (1998) bei „Pažadėtoji žemė" (2000).

KAZĖNAS MAGNUS (1885.VII.2 Parvalkų k., Pasvalio vls., Biržų aps.–1961.XII.21 Pitsburge). Mokėsi Detroite, kur 1913 įšv. kun. Nuo 1920 iki mirties kunigavo Pitsburge. Iškart įsitraukė į lietuvių visuomeninį darbą. 1942 beveik vien savo lėšomis nupirko spaustuvę ir leido savaitraštį „Lietuvos žinios". Šį leidinį redagavo iki 1951, kol jis susijungė su „Darbininku". Dar rašė „Vilniaus žiniose", „Katalike" ir kt., pasirašydamas Magnaus Parvalkiečio slapyvardžiu. Išvertė 1 v. komediją „Nieko be priežasties" (1907), parengė leidinį „Mūsiškiai užsienyje" (1909). 1934 įsteigė pirmą JAV lietuvių aukštesniąją m-klą.

KAZLAUSKAS VYTAUTAS (g. 1919.IX.5 Avikilų k., Liudvinavo vls., Marijampolės aps.). Kun. įšv. 1944. Tęsė studijas Romos Grigaliaus univ. Teologijos mokslų daktaras. 1950–1988 Vatikano radijo Lietuvių sk. vedėjas. Rūpinasi globa. Moksl. studijų „Aidų", „Židinio", „Logos" ir kt. leidiniuose autorius.

KEMĖŠIS FABIJONAS (1879.I.20 Vastapų k., Aluntos vls., Utenos aps. – 1954.I.21 Marijinske, Krasnojarsko sr., Sibire). Tėvas Domininkas Vastapų dvaro centre buvo sukūręs veiklų lietuvišką židinį, turėjusį įtakos visai apylinkei, taip pat platino lietuviškas knygas. Tėvo darbą tęsė sūnus, 1902 įšv. kun. Pradėjęs kunigauti Tauragėje, iškart organizavo lietuviškus vakarus. 1911 persikėlė į Vilnių ir redagavo „Viltį". Utenoje savo seseriai padėjo įkurti pirmąjį tame mieste lietuvišką knygyną. Kūrė draugijas, režisavo vaidinimus, rūpinosi spaudos prenumerata, rašė įvairiems laikraščiams. 1913 išvyko į Glazgą (Škotija). 1914 pervažiavo į JAV ir Čikagoje redagavo „Draugą". 1924 grįžo į Lietuvą. Rinko tautosaką. Dotnuvoje dėstė Žemės ūkio akademijoje, gilinosi į socialinę Katalikų Bažnyčios doktriną ir pasaulio socialinių mokslų autoritetų veikalus, buvo pradėjęs rašyti atsvarą Karlo Markso „Kapitalui". 1949 buvo įkalintas Sibire, iš kur nebesugrįžo. Geriausi straipsniai jau minėtame „Drauge", „XX amžiuje", „Tiesos kelyje", „Židinyje", „Naujojoje Romuvoje" ir kt. Be tikrosios pavardės, vartojo Uosio slapyvardį. Ryškiausi leidiniai: „Girtybė ir kova prieš ją Lietuvoje" (1910), „Naujos gadynės priešaušryje" (1920), „Lietuvybės išlaikymo reikalu" (1934), „Socialinis Kristaus religijos pobūdis" (1938) ir kt.

KEZYS ALGIMANTAS JURGIS (1928.X.28 Vištytyje, Vilkaviškio aps.). Kun. įšv. 1961. Ilgesnį laiką buvo jėzuitas. Dėsto Čikagos aukštesniojoje lituanistikos m-kloje, globoja jaunimo organizacijas, laikraštėlius, kurį laiką redagavo „Žvaigždę". Žymus fotografas. Nuo 1963 surengė kelis šimtus individualių parodų, išleido kelias dešimtis albumų, jo nuotraukų turi didžiausi meno institutai, fotoarchyvai, muziejai.

KIKUTIS (Kitkevičius) ANTANAS (1805 Ančiūnų k., Šešuolių vls., Ukmergės aps. – 1857.VI.6 Nemenčinėje). Kun. įšv. 1830. Vikaravo Benekainyse, Maišiagaloje, buvo Vilniaus kun. sem. rektorius, nuo 1851 iki mirties klebonavo Nemenčinėje. Į lenkų kalbą išvertė A. Strazdo „Pulkim ant kelių" ir kt. giesmes, išleido himnų knygą, talkino vysk. M. Valančiui spaudos reikaluose.

KIRVELAITIS PIJUS (1896.X.3 Šakmušio k., Vilkaviškio aps. – 1953.X.25 Čikagoje). Kun. įšv. 1919. Kapelionavo Vilkaviškyje, Alytuje, Kaune. 1944 pasitraukė į Vokietiją, vėliau išvyko į JAV. Bendradarbiavo „Židinyje", „Tiesos kelyje" (čia išspausdino daug pamokslų) ir kt. Svarbesni leidiniai: „Kristaus Bažnyčia" (1933), „Liturgika" (1938), „Šviesa ir gyvenimas" (1939) ir kt.

KIŠKIS STANISLOVAS (1900.X.20 Peterburge – 1995.IX.25 Kaišiadoryse). Kun. įšv. 1924. Dirbo Kaišiadorių kurijoje kancleriu. Žymus katalikų organizacijų veikėjas. Vokiečių okupacijos metais šelpė jų nelaisvėn patekusius sovietų karius. 1945–1957 – kalėjime. Grįžęs kunigauja Semeliškėse, bet tais pačiais metais vėl suimamas ir įkalinamas Sibire. 1962 grįžęs, kunigauja Joniškyje (Molėtų r.), Punioje, Jiezne, Dubingiuose, Stirniuose, nuo 1982 Kaišiadorių katedros altaristas. 1988 pakeltas prelatu. Rašė atsiminimus, darė iš užsienio gaunamų vokiškų ir lenkiškų religinio turinio laikraščių santraukas ir siuntinėjo kunigams. Paliko apie 40 įvairių rašytinių darbų. Kol kas išspausdinta tik „Vilniaus kalvarijos", lageryje parašytos „Vilniaus maldos" ir atsiminimų knyga „Aš padarysiu jus žmonių žvejais". Rengiami spaudai „Kaišiadorių vyskupijoje dirbusių kunigų nekrologai" (ypač daug vietos skirta arkivysk. Teofiliui Matulioniui).

KIVILIUS JONAS (1895.VIII.8 Mažeikiuose – 1955.V.28 Anhume, Brazilijoje). Kun. įšv. 1920. Vikaravo Joniškyje ir Linkuvoje. 1927 išvyko į Braziliją. Ilgiausiai klebonavo Anhumo miestelyje, kur vienas aptarnavo 60 km spindulio apylinkę su 9 koplyčiomis, pastatė mūrinę bažnyčią. Už gražius pamokslus ir straipsnius religinėmis temomis pelnė didžiulį autoritetą, todėl šiandien aikštė prie bažnyčios pavadinta jo vardu.

KLEIKYS PETRAS (1574 Klaipėdoje – 1640 Įsrutyje), M. Lietuvos evangelikų bažnytinis veikėjas, iš pradžių savo pavardę rašęs Kleiche. 1638 su kitais dalyvavo generalinėje M. Lietuvos bažnyčių vizitacijoje. Liudvikui Rėzai spaudai rengiant Bretkūno išverstas Dovydo psalmes, buvo vienas to leidimo redaktorių ir korektorių.

KLEINAS DANIELIUS (1609.V.30 Tilžėje – 1666.XI.28 ten pat), kalbininkas, giesmyno leidėjas. Studijavo teologiją, filosofiją, graikų ir hebrajų kalbas. 1637–1666 buvo Tilžės par. klebonu. Rinko medžiagą lietuvių kalbos gramatikai, žodynui ir naujam giesmynui. 1653 išleido pirmąją spausdintą lietuvių kalbos gramatiką, o po metų jos kiek sutrumpintą leidimą. Žodynas išleistas nebuvo, liko tik jo nuorašas. 1666 išleido naujas giesmių knygas. Kartu su giesmynu išleido ir pirmą lietuvišką evangelikų maldaknygę, kuri buvo vartojama net 250 metų. Koregavo Bretkūno Biblijos vertimą. D. Kleino išleista gramatika rėmėsi visos vėlesnės M. Lietuvos lietuvių kalbos gramatikos bent iki Kuršaičio.

KLIMAVIČIUS KAZIMIERAS (apie 1720 – po 1786), Laižuvos klebonas, Alsėdžių dekanas. 1773 Laižuvoje pastatė naują bažnyčią. 1786 vysk. Steponas Giedraitis pasiuntė jį kartu su kun. M. Macutkevičiumi į Šiluvą ištirti vykstančių stebuklų. 1767 išleido katekizmą, kuris XIX a. buvo kelis kartus pakartotas.

KLUMBYS ROMANAS (1914.IX.19 Čikagoje – 1991.X.11 Fynikse, JAV), kunigas misionierius. 1921 atvykęs į Lietuvą, mokėsi Švėkšnos progimnazijoje. Italijoje pas saleziečius studijavo teologiją. Baigęs Kauno kunigų seminariją ir Vytauto Didžiojo universitetą teologijos licenciato laipsniu, 1937 įšventintas kunigu. Kunigavo Šiauliuose, Ukmergėje, Kelmėje, Pagiriuose, Lygumose. Bendradarbiavo spaudoje, iš italų k. išvertė C. Viglietti „Ne tuo keliu" (1934), R. de Navery „Ispanų Mykolas Angelas" (1935). 1941 pabėgo iš Lietuvos, nes grėsė sušaudymas. 1944 įsikūrė Vokietijoje, Fuldoje, buvo lietuvių kapelionas. 1945 suorganizavo ir redagavo savaitraštį „Mūsų viltis". Susirgo, tad išvyko į JAV. 1948 atsidūrė Palm Springse. Čia subūrė indėnų katalikų bendruomenę ir pastatydino bažnyčią. 1953–1972 dirbo Fatimos Švč. Mergelės Marijos meksikiečių parapijoje. Atstatė bažnyčią, dirbo su skautais. Nuo 1972 kunigavo Arizonos valstijos indėnų misijose Fultone. Vedene subūrė parapiją, pastatydino bažnyčią. Nuo 1988 vadovavo katali-

kų misijai Fynikse. Bendradarbiavo „Drauge", „Darbininke".

KNEIŽYS STEPONAS POVILAS (1897.XI.30 Smilgiuose – 1947.V.27 JAV). Kun. įšv. 1927. Be kunigystės, daug rašė ir vertė į lietuvių k. scenos veikalų, bažnytinių kūrinių. Domėjosi socialiniais klausimais, komentavo popiežių enciklikas. Bendradarbiavo spaudoje. „Tiesos kelyje" redagavo Amerikiečių skyrių. 1935 išleido „Krikščionybė ar komunizmas", paliko scenos veikalų rankraščių.

KOIDONOVER (Kaidanover) (m. 1712), rabinas ir etikos rašytojas. (Jo vardas kilęs iš Koidonovo, miestelis netoli Minsko.) Gimė Vilniuje, vaikystę praleido Kurove, netoli Liublino. Mokėsi pas savo tėvą ir Rabi Josef b. Judah, Minsko ir Dubnovo rabiną. Gyveno Frankfurte, vėliau grįžo į Vilnių. Sufabrikavus kaltinimą buvo įkalintas, po išlaisvinimo grįžo į Frankfurtą. Šiame mieste išleido parašytą Vilniuje „Kav ha – Yashar" (1705). Knygoje atsispindi Rytų Europos žydų engimas ir tautos kančios, Kahalo ir jo veikėjų gyvavimas, ekonominė kova ir tautos religinių apeigų išsaugojimas svetimoje aplinkoje. Pagrindines idėjas Koidonover sėmėsi iš Yesod Yosef. Jo įnašas – veikalo stiliaus aiškinimas, kuris padarė knygą populiarią tarp skaitytojų. Šis veikalas buvo keletą kartų perspausdintas. 1709 išėjo vertimas į jidiš kalbą (Frankfurtas), ladino kalba veikalas buvo išleistas Konstantinopolyje (1724).

KOJELAVIČIUS VIJUKAS ALBERTAS (1609 Kaune – 1677.X.6 Varšuvoje), jėzuitas, Lietuvos istorikas, heraldikas ir gausių pastoracinių asketinių, poleminių, filosofinių raštų autorius. Buvo Vilniaus vyskupo nuodėmklausiu, dėstė scholastinę teologiją, 1654–1656 Vilniaus akad. rektorius. Iš visų veikalų žinomiausia dviejų dalių „Lietuvos istorija" (I – 1650, II – 1669). Pirmasis tyrinėjo Lietuvos heraldiką, parašė homiletikos darbų, panegirikų.

KOJELAVIČIUS VIJUKAS KAZIMIERAS (1617 Kaune – 1674.XI.2 Polocke), jėzuitas, Alberto brolis. Dėstė poetiką ir retoriką. 1657–1660 Vilniaus akad. rektorius. Garsėjo pamokslais, rašė. Septynerius metus žmonės gausiai rinkdavosi Šv. Jonų bažnyčioje prie Vilniaus akademijos, kur jis sakydavo pamokslus.

KOJELAVIČIUS VIJUKAS PETRAS (1622 Kaune – 1654.VI.12 Vilniuje), Alberto ir Kazimiero jaunesnysis brolis. Taip pat jėzuitas. Būdamas labai gabus, iškart po studijų ir kunigystės šventimų dėsto filosofiją Vilniaus akad., daug rašo, bet suserga džiova ir jaunas miršta.

KOMPERSKIS JONAS (apie 1570 Lietuvoje – 1622.IX.7 Polocke), jėzuitas, po studijų Vilniuje žinias gilinęs Romoje. Dėstė hebrajų kalbą, žavėjo pamokslais. Dar būdamas studentas, suredagavo rinktinį 45 studentų darbą (1593).

KONČIUS JUOZAS (1891.VI.16 Stulgiuose – 1973.XII.26 JAV). Kun. įšv. 1917. Ilgiausiai kapelionavo Šiauliuose, įsteigė du knygynus, rūpinosi talentingų studentų stipendijomis. Gilino studijas JAV, kur ir liko. Bendradarbiavo Lietuvos ir JAV katalikiškoje spaudoje. Išleido „Katekizmą" (1932, išleistas 10 metų vėliau negu parašytas), „Maldų rinkinėlį" (1923), „Bažnyčios istoriją" (1924), „Pamaldų vadovėlį" (1930) ir kt., redagavo Amerikos lietuvių katalikų raštus, rankraščiu paliko „Vytautas the Great".

KONDRUSEVIČIUS TADEUŠAS (g. 1946.I.3 Odelsko k., Gardino sr., Baltarusijoje). Baigęs vid. m-klą, 1962 įstojo į Gardino pedagoginio instituto Fizikos ir matematikos fakultetą, tačiau jį turėjo palikti dėl sovietinės valdžios išpuolių, kadangi lankė bažnyčią. 1964 įstojo į tuometinio Leningrado politechnikos instituto Mašinų gamybos fakultetą, jį 1970 su pagyrimu baigė. Iki 1976 dirbo inžinieriumi Vilniaus šlifavimo staklių gamykloje ir pelnė išradėjo vardą už greitaeigių

staklių sukūrimą. 1976 įstojo į Kauno kun. sem., 1981 ją baigė bei įšv. kun. 1981–1986 vikaras Šv. Teresės bažnyčioje ir Aušros vartuose Vilniuje, 1986–1987 Druskininkuose, 1987–1988 Šventosios Dvasios bažnyčioje Vilniuje. Nuo 1988 klebonauja Gardine. 1989 konsekruojamas vyskupu. Gardine įsteigia kun. seminariją, leidžia knygas. 1991 pakeliamas arkivyskupu ir paskiriamas Rusijos europinės dalies katalikų apaštaliniu administratoriumi. Persikelia į Maskvą. Nuo 1999 Rusijos katalikų Vyskupų Konferencijos pirmininkas. Moka anglų, italų, lietuvių, lenkų, baltarusių kalbas. Ne tik rūpinasi religinės literatūros leidyba, bet ir pats rašo. Spaudai parengė apie 50 straipsnių religijos, šeimos, tarptautiniais klausimais. 1988 Kaune apgynė disertaciją apie II Vatikano susirinkimą. Daugelio religinių ir tarptautinių organizacijų narys. Nuo 1999 Euroazijos tarptautinės mokslų akademijos tikrasis narys.

KONTAUTAS ALBERTAS (g. 1924.V.11 Bostone). Kun. įšv. 1948. Redagavo vadovėlius, rašė daugiausia „Vytyje", 1954 išleido knygutę „St. Casimir" (12 tūkst. egz.).

KORSAKAS JUOZAPAS (1813.IX.28/X.10 Nuodėguliuose, Utenos aps. – 1871.VIII.12/24 Darsūniškyje, Kaišiadorių aps.). Baigė Vilniaus kun. sem., kunigavo Turgeliuose, Pabaiske, Valkininkuose, Šalčininkuose, Darsūniškyje. Rašė lenkų ir lietuvių k. Išleido poemą „Trumpas Jeruzalės išgriovimo aprašymas" (1837), rink. „Poezija" (1842), parašė satyrą „Giesmė degtinei", kuri, deja, neišliko.

KOTOVIČIUS ALEKSANDRAS (apie 1622 Gardino aps. – 1685.XI.30 Vilniuje), Vilniaus vyskupas (po vysk. M. Paco). Jau prieš tai dalyvavo įvairiose komisijose, daug rašė, buvo DLK raštinės regentas, vykdė vysk. A. Sapiegos pavedimus. Daugiausia jo darbų išleista prieš pat mirtį. Rūpinosi Vilniaus katedra, ją remontavo, mirdamas visą savo turtą užrašė katedrai.

KOZMIANAS KLEOFAS (apie 1840 Šimonyse – 1893.VIII.3). Kun. įšv. 1864. Gabus pamokslininkas, rūpinosi religiniu švietimu, po pamaldų bažnyčioje dar mokydavo katekizmo, istorijos. Suorganizavo tais laikais dar retą lietuvių chorą. Platino spaudą, mokė žmones rašto, skatino, kad kuo daugiau pasirinktų mokytojo kelią, draugavo su A. Baranausku ir abu vykdavo į kaimus skaityti „Anykščių šilelio".

KRAINSKIS JONAS KRISTUPAS (m. 1685.V.13 Vengrove), evangelikų veikėjas Lietuvoje. Boguslavo Radvilos rūmų Karaliaučiuje pamokslininkas. Rūpinosi Chilinskio Biblijos lietuviško vertimo spausdinimu.

KRAINSKIS KRISTUPAS (1556–1618), reformatų veikėjas, išleidęs 1602 „Katekizmą" ir 1611 „Postilę". Polemizavo su Skarga.

KRAKERIS LEONARDAS (apie 1549 Poznanėje, Lenkijoje - 1605.IV.16 Jaroslave), jėzuitas nuo 1569, kunigas. Mokėsi Poznanės ir Braunsbergo jėzuitų kolegijose, 1571–1574 Romoje studijavo filosofiją, 1586–1590 Vilniaus akademijoje – teologiją. Teologijos mokslų daktaras (1594). 1574–1575 Vilniaus jėzuitų kolegijoje dėstė matematiką, 1579–1586 Vilniaus akademijoje – filosofiją, 1591–1595 – teologiją. 1597–1600 Vilniaus akademijos rektorius. L. Krakeris - pirmasis Vilniaus akademijos filosofijos profesorius.

KRAUČIŪNAS MATAS (1865.IX.12 – 1918.IX.7 Čikagoje). Kun. įšv. 1889. Dėl caro valdžios persekiojimų išvyko į JAV. Čikagoje įkūrė pirmą lietuvių parapiją ir mokyklą. Įsteigė laikraštį „Katalikas". Skatino dailės ir giedojimo bei giesmių kūrimo konkursus.

KRAUJALIS PETRAS (1882.VII.8 Žagarų k., Labanoro par., Vilniaus aps. – 1933.VIII.14 Vilniuje). Kun. įšv. 1907. Kunigavo Trakuose, Vilniuje. Vilniaus kun. sem. prof. Vadovavo „Ryto" švietimo d-jai,

globojo Vytauto D. gimnaziją ir mokytojų seminariją. Redaktorius. Ilgiausiai redagavo „Aušrą", kurį laiką redagavo „Vilniaus garsą", „Vilniaus varpą" ir kt., rašė daugelyje leidinių. Pažymėtini leidiniai: „Trijų Kryžių kalnas" (1923), „Trakų pilis" (1925), „Mokytojai" (1925), „Dr. J. Basanavičiaus laidotuvės" (1927), „Lietuvių tautiniai valstybinis atgimimas" (1928), „Petras Goštautas ir jo gadynė" (1928), „Vytautas Didysis" (1930) ir kt. Prisidėjo išleidžiant Kikučio ir S. Gimžausko veikalą „Aušros vartai".

KRAUZĖ AUGUSTAS GOTHILFAS (1787.VIII.19 Paveikiuose, M. Lietuvoje – 1855.VI.1 Nybudžiuose, Gumbinės aps., M. Lietuvoje). Vokiečių spaudoje paskelbė darbų apie M. Lietuvos švietimą, lietuvių raštiją, išleido knygą „Lietuva ir jos gyventojai" (1834).

KRIPAITIS ANTANAS (1889.III.31 Krinčine, Biržų aps. – 1961.IX.6 Panevėžyje). Kun. įšv. 1914. Kapelionavo Kaune, Utenoje, Pasvalyje, Zarasuose ir kt., nuo 1956 iki mirties Panevėžio katedros klebonas. 1925–1926 redagavo „Sargybą", rašė religijos, blaivybės ir kultūros temomis.

KRIŠČIUKAITIS JONAS (1866.XII.30 Būgnų k., Vilkaviškio aps., – 1946.II.9 Romoje). Kun. įšv. 1891. Marijonas. Darbavosi tiek Lietuvoje (vysk. Jurgio Matulaičio asmeninis marijonų reikalų sekretorius), tiek Romoje (marijonų vicegenerolas). Jaunystėje bendradarbiavo „Kryžiuje", „Ūkininke", „Vadove" ir kt. Broliui Antanui (Aišbei) pradėjus pirmuosius beletristikos bandymus, jam pateikdavo siužetą, temos metmenis. Ypač įdomus jo straipsnis XXVIII Knygos mėgėjų metraštyje „Kaip aš rinkau Vilniuje knygas" (jos sudarė Marijampolės marijonų bibliotekos pagrindą). Daug skaitė, mokėjo keletą kalbų, todėl bibliografines žinias panaudojo talkindamas V. Biržiškai, rinkdamas žinias apie lietuvių knygas.

KRIŠTANAITIS STANISLOVAS (1912.VIII.17 Ramygaloje – 1980.V.22 Vabalninke). Kun. įšv. 1939, baigęs Kauno kun. sem. Kunigavo Biržuose, Šeduvoje, Rokiškyje, Zarasuose, Joniškėlyje, Vabalninke. Pirmasis spausdintas darbas – „Lietuvių tautos dorovės kritimo priežastys ir priemonės jai pakelti" („Tiesos kelias", 1940, Nr. 5–6). Parašė Truskavos parapijos istoriją, paskleidė daug apaštališko turinio laiškų vaikų ir jaunimo auklėjimo, tikėjimo ir doros, kovos su girtavimu klausimais.

KRIUGERIS ANDRIUS (1646.XI.19 Vartenburge, Vakarų Prūsijoje – 1712.II.4 Vilniuje). Jėzuitas nuo 1666, kun. įšv. 1678. 1671–1674 Vilniaus akademijoje studijavo filosofiją, 1675–1676 Braunsbergo jėzuitų kolegijoje ir 1676–1679 Vilniaus akademijoje – teologiją. Filosofijos, teologijos ir kanonų teisės daktaras, profesorius. 1687–1692 Vilniaus akademijoje dėstė scholastinę teologiją ir Šv. Raštą, 1692–1697 scholastinę teologiją ir kanonų teisę, 1697–1703 kanonų teisės profesorius, 1703–1712 Vilniaus akademijos vicekancleris. Parašė kanonų teisės monografiją „Resolutio canonico–theologica dubiorum quorundam, quae circa suspensionem Indulgentiarum..." (1700). Yra išlikę nespausdintų filosofijos ir teologijos rankraščių.

KRUPAVIČIUS MYKOLAS (1885 Balbieriškyje, Marijampolės aps. – 1969 JAV), kunigas ir visuomenės veikėjas. 1920–1926 Lietuvos Respublikos Seimų atstovas, 1923– 1926 žemės ūkio ministras. Nuo 1931 Vilkaviškio kun. sem. prof. Po to ilgalaikis Kalvarijos klebonas. 1944 išvyksta gyventi į JAV. Bendradarbiauja su dr. K. Griniumi. Vienas Krikščionių demokratų partijos vadų, ilgametis Vliko pirmininkas. Ryškesni leidiniai: „Kunigas dvidešimtojo amžiaus visuomenėje" (1920), „Jonas Basanavičius" (1927), „Lietuviškoji išeivija" (1959), „Kunigas Dievo ir žmogaus tarnyboje" (1961) ir kt.

KRUŠAS MYKOLAS LEONAS (1878.IX.28 Žąsinų k., Šilalės vls., Tauragės aps. – 1950.I.3 Čikagoje). Mokslus baigė jau JAV, bet visą laiką rūpinosi Lietuva, važinėjo pas tuometinį Amerikos prezidentą Hardingą, kad Lietuvą pripažintų de jure. Išleido: „Įžengiamasis katekizmas" (1910) ir „Katekizmas mažiems vaikams" (1914).

KUDIRKA FELIKSAS KONSTANTINAS (1870.VII.27 Nemirų k., Griškabūdžio vls., Šakių aps. – 1932.III.24 Čikagoje). Kun. įšv. 1894. 17 metų dirbo įvairiose Seinų vyskupijos parapijose. Nuvykęs į JAV, iškart ėmė rūpintis lietuvių reikalais. Steigė mokyklas bei įvairias draugijas, daug rašė (dažniausia tikybos ir doros temomis), redagavo įvairius spaudos leidinius.

KUDIRKA JONAS (1852.VI.18 Žąsinų k., Naujamiesčio par. – 1939.II.14 Marijampolėje). Kun. įšv. 1880. Kunigavo Seinų vysk. parapijose. Uolus knygnešys, kun. M. Sideravičiaus bendradarbis bei talkininkas. Organizavo įvairius vaikų rašinių konkursus. Ypač gražią kalbą pasakė Seinuose pasitinkant vysk. Antaną Baranauską. Stambiausi išspausdinti veikalai yra „Stebuklingoji Motina" (1939) ir „Knyga vienuolėms" (1939). Vienas žymiausių XX a. trečiojo dešimtmečio liaudies misionierių. Būdamas kapucinų vienuolis, turėjo tėvo Kazimiero vardą.

KUKTA JUOZAPAS (1873.II.3 Trakinių k., Kurklių vls., Ukmergės aps. – 1942.VI.16 Kaune, palaidotas Kaišiadoryse). Kun. įšv. 1898. Su būsimuoju vysk. J. Matulaičiu buvo gabiausi studentai. Daugiausia darbavosi Vilniuje (Aušros vartuose, Šv. Mikalojaus, Visų Šventųjų bažn.). Leidėjo Martyno Kuktos brolis. Lenkų valdžios 1921 ištremtas į nepriklausomą Lietuvą, buvo jos ribose esančios Vilniaus vyskupijos administratorius. 1926 tapo pirmuoju Kaišiadorių vyskupu ir 16 metų valdė Kaišiadorių vyskupiją. Pats daug dėmesio skyrė pamokslų sakymui ir iš kitų šito reikalavo. Daug rašė (17 ganytojiškų laiškų, straipsniai spaudoje). Pastatė Kaišiadorių vyskupijos rūmus ir užbaigė katedros statybą.

KULAKAS KAZIMIEŽAS (1896.III.26 Kuderevščyznos k., Balstogės Dambravos par., Lenkijoje – 1989.I.17 Lentvaryje). Baigęs Gardino Dambravos vid. mokyklą, 1915 įstojo į Petrapilio dvasinę akademiją, baigęs keturis kursus ir iš arkivyskupo Ciepliako rankų gavęs mažesniuosius šventimus, 1919 persikėlė į Vilnių. Čia vysk. Jurgis Matulaitis jam suteikė subdiakono, diakono, 1920 ir kunigystės šventimus. Dirbo laikinuoju administratoriumi Mscibų ir Astravo parapijose, vikaru ir kapelionu Volkovyske ir Trakuose. 1924–1927 studijavo Romos popiežiaus Rytų institute ir įgijo teologijos daktaro laipsnį. Grįžęs pusmetį darbavosi vikaru Gardino bernardinų bažnyčioje, o rudenį buvo pakviestas į Pinsko kunigų seminariją dvasios tėvu, lyginamosios teologijos ir rusų kalbos profesoriumi, Pinsko kurijos Rytų skyriaus direktoriumi. 1930–1932 Pinsko kunigų seminarijos vicerektorius. Planuojant Varšuvos kurijoje kanceliariją unitų reikalams, buvo pakviestas į Varšuvą ir darbavosi vikaru Varšuvos Pragos šv. Florijono bažnyčioje. Tam planui nepavykus, 1933 vasarą K. Kulakas grįžta į Vilniaus arkivyskupiją ir paskiriamas Lentvario klebonu. Čia, kaip ir visur, pagarsėja kalbos dovana ir uolumu. Nors nuo 1933 varginamas plaučių ir skrandžio ligų, užbaigia Lentvario bažnyčios bokštą, bažnyčios fasadą papuošia kolonomis, viduje pastato du naujus altorius, įrengia Kryžiaus kelią, sutvarko kapines, ypač daug padaro dvasiniam parapijos gyvybingumui: įveda kasdienes vakarines pamaldas, suorganizuoja Katalikų akciją, Gyvąjį rožančių, tretininkus, eucharistininkus, Popiežiaus tikėjimo platinimo akciją. 1942 arkivysk. Mečislovas Reinys pakviečia profesoriumi į Vilniaus dvasinę seminariją. 1959 – Turgelių klebonas ir dekanas. 1974 dėl sveikatos būklės atleidžiamas iš bažnytinių pareigų ir ap-

sigyvena savo numylėtame Lentvaryje pas seserį, beveik iki pat paskutinių metų uoliai stengdamasis padėti pastoraciniame darbe Lentvaryje ir kitur rekolekcijose. Teologijos daktaro laipsnis suteiktas už disertaciją „Meletijaus Smotrickio atsivertimo psichologiniai momentai". Konsultavo kun. V. Černiauskį, verčiantį Šv. Raštą bei liturgines knygas į baltarusių kalbą.

KULIKAUSKAS VINCENTAS (1878.XI.14 Viščiakaimyje, Alvito vls., Vilkaviškio aps. – 1936.IX.9 Čikagoje). Kun. įšv. 1903. Marijonas. Redagavo „Laivą", kurį laiką buvo „Draugo" vyr. redaktorius. Bendradarbiavo „Vadove", „Tikėjime ir doroje", „Kristaus Karaliaus laive", „Šaltinyje", „Vilniaus žiniose", „Lietuvos ūkininke", „Draugijoje" ir kt. Ryškiausi leidiniai: „Palaimintas, kurį Dievas laimina" (1907), „Šv. Elžbieta" (1907), „Legendos ir pasakojimai" (1919), „Skaityk, rasi paslėptą turtą" (1928), „Trumpa bažnytinė istorija ir liturgika" (1929), „Mažas katekizmas" (1932) ir kt. Taip pat yra nemažai išvertęs.

KULVIETIS ABRAOMAS (apie 1510 Kulvoje, prie Jonavos – 1945.VI.6 ten pat). Studijavo Krokuvos ir V. Europos univ., dėstė savo įkurtoje m-kloje Vilniuje, profesoriavo Karaliaučiaus univ. Rengė kunigus protestantus M. Lietuvai, nors pats kurį laiką buvo katalikų kunigu. Vienas lietuvių raštijos pradininkų. Išvertė giesmių, iš jų viena išspausdinta M. Mažvydo giesmyne, lotynų k. paskelbė publicistinį raštą „Tikėjimo išpažinimas" ("Confessio fidei", 1543) ir kt. veikalus.

KULVINSKIS IGNAS (apie 1810 Daugiuose, Sedos vls. – 1863.IV.6/18). Kun. įšv. 1834. Ilgiausiai kunigavo Šiluvoje, Varniuose ir Švėkšnoje. 1845 savo dėdės, nominato Gintilos pavestas, perredagavo ir ištaisė kun. Janikavičiaus „Krikščionišką mokslą", daug rašė.

KUNDZIČAS TADAS (1747.XI.25 Krinčine, Biržų aps. – 1829.I.15 Vilniuje), Vilniaus vyskupo pagalbininkas. Vilniaus kolegijoje dėstė poeziją. Parengė ir išleido prancūzų kalbos gramatiką.

KUNEVIČIUS LIONGINAS (1932.I.18 Alytuje – 1994.II.28 ten pat). Kun. įšv. 1958, baigęs Kauno kun. sem. Kunigavo Kaune, Didvyžiuose, Gerdašiuose, Būdviečiuose, Lukšiuose, Alytuje. Dalyvavo pogrindinės „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos" leidime, pogrindyje redagavo „Aušrą". Rašė eilėraščius, poleminius straipsnius.

KURAITIS PRANAS (1883.VII.4 Pavasijų k., K. Naumiesčio par., Šakių aps. – 1964.XII.18 Kaune). Kun. įšv. 1907. Studijas tęsė Petrapilyje, Liuvene, Miunsteryje. 1912–1915 redagavo kunigų mėnesinį žurnalą „Vadovas", dirbo dienraščio „Laisvė" redakcijoje, profesoriavo Seinuose ir Kaune (dėstė įvadą į filosofiją ir filosofijos istoriją). Dalyvavo keliuose tarptautiniuose filosofų kongresuose: 1924 Karaliaučiuje Kanto 200-ųjų gimimo metinių proga, 1925 tomistų kongrese Neapolyje, 1931 Hėgelio 100 m. mirties sukakties Berlyne ir kt. Vėliau dar pradėjo dėstyti gnoseologiją, ontologiją, sociologiją ir moralinę teologiją. Prelatas. Dosniai rėmė 3–4 dešimtmečiais perspektyvius pasauliečius katalikus studentus, teikdamas ar parūpindamas stipendijas studijuoti užsienyje ir bendradarbiavo su baigusiais studijas. Dėstydamas okupacijų metais, skatino gabius klierikus gilintis į filosofiją. Nuo 1950 beveik dešimt metų kalėjo ir grįžo palaužtos sveikatos. Pirmas lietuvis filosofas, gilinęsis į esmines filosofijos problemas. Ryškesni leidiniai: „Ontologija" (2 dalys, 1930), nemažai reikšmingų filosofijos veikalų vertimų. Atskiri platūs straipsniai žurnale „Logos": „Kanto reikšmė filosofijos istorijoje" (1924, Nr. 2), „Šv. Augustino gnoseologinės pažiūros" (1930, Nr. 3), „Įvadas į Hėgelio filosofiją" ir „Hėgelio logikos bei ontologijos svarbiausieji nusistatymai" (straipsnių ciklai, 1934, 1935, 1936 ir 1938) ir kt. Taip pat bendradarbia-

vo „Tiesos kelyje", „Židinyje", „XX amžiuje" ir kt. Mokslus vertino ne pagal tai, kiek jie prisideda prie materialinės kultūros didinimo, kūno patogumų, bet pirmiausia pagal tai, kiek jie padeda geriau suprasti visatą, sužadina sielos kilnumą.

KURAS JONAS (1864.IX.23 Galinių k., Griškabūdžio par. – 1937.III.13 Skrantone). Kun. įšv. 1887. Penkerius metus vikaravo Seinų vyskupijoje, 1892 išvyko į JAV, Skrantono klebonas. Įsteigė lietuvišką parapinę mokyklą, dalyvavo lietuvių d-jose, „Dirvos" leidime, garsėjo labdara (ypač šelpė kultūrines įstaigas, kultūrinius renginius, spaudą). Be „Dirvos", bendradarbiavo kitoje lietuviškoje spaudoje.

KURMAVIČIUS JONAS (apie 1802 Daubaruose, Pikelių par. – 1858.V.18/30 Skaiskalnyje, Latvijoje). Kun. įšv. 1827. Vikaravo Užpaliuose, Vabalninke, nuo 1846 iki mirties Skaiskalnio klebonas. Parašė „Dievo ir Bažnyčios įsakymus", „Kaip Mykolas arielkos atsisakė" ir kt. knygutes.

KUZMICKAS PETRAS (g. 1910.XI.7 Karišiškių k., Biržų–Pasvalio aps.). Kun. įšv. 1935. Kunigauja įvairiose Panevėžio vysk. parapijose. Buvo sovietų kalintas. Knygų „Pažinkime save", „Gyvenkime be kitų", „Daugiau galvokime – mažiau klaidžiosime", vadovėlių „Įsakymai" (10 kl., 1995) ir „Krikščioniškojo gyvenimo pagrindai" (11 kl., 1995) autorius.

KUZMICKIS JONAS (1913.II.18 Kunigiškių k., Svėdasų vls., Rokiškio aps. – miręs Anglijoje). Kun. įšv. 1936. Kapelionas. 1944 pasitraukė į Angliją. Rašė „Tiesos kelyje", „Šaltinyje", „Ateityje", „Pavasaryje", „Ryte", „Draugijoje" ir kt., įsteigė ir redagavo literatūrinį žurnalą jaunimui „Žibintas". Pažymėtini leidiniai: „Palaimintais keliais" (1934), „Prie altoriaus" (1936), „Su angelu sargu" (1937), „Marija mums kalba" (1954), „Fatima ir mes" (1955), „Gundymai" (1957) ir kt. Kartais pasirašydavo Jono Gailiaus slapyvardžiu.

L

LABOKAS JUOZAS (1905.XII.25 Medeikių k., Vieviržėnų vls., Kretingos aps. – 1949 Alytuje). Gabus, anksti susirgo džiova ir jaunas mirė. Prisimenamas kaip kalbininkas. Kalbos klausimais rašė „Gimtojoje kalboje", „Naujojoje Romuvoje", „Ryte", „XX amžiuje" ir kt. J. Medeikio slapyvardžiu išleido brošiūrėlę „Apie šv. Augustiną" (1930). Likęs Lietuvoje, mirė bolševikų tardytojų sumuštas, todėl net nežinoma tiksli mirties diena.

LAICONAS ERIKAS (g. 1928.VI.11 Bliūdžių k., Biržų r.), evangelikų liuteronų parapijų kunigas diakonas. Iš latvių k. išvertė A. Skrodelio kn. „Kas yra šv. Vakarienė", daug straipsnių, leidžia leidinėlį esperanto kalba „Litovia Kristano", nes yra esperanto misijos vadovas Baltijos šalyse.

LAPĖ ALFONSAS (1908.X.22 Andriejave – 1984.IV.22 Kaune). Kun. įšv. 1933, baigęs Kauno kun. sem. Kunigavo Tytuvėnuose, Šiauliuose, Kaune. Kurį laiką Kauno kun. sem. rektorius. Jaunimo katalikiško laikraščio „Pavasaris" redaktorius, plačiai reiškėsi spaudoje.

LAPELIS PETRAS (1889.VIII.24 Rokiškio aps. – 1950.VII.30 Čikagoje). Kun. įšv. 1914 JAV, kiek pabuvęs Šv. Kryžiaus par. Čikagoje vikaru ir Visų Šventųjų par. klebonu, 1927 grįžo Lietuvon. Čia kapelionavo. Bet 1944 likimas vėl nubloškė į Vokietiją ir JAV. Čia pradėjo leisti „Moksleivį" ir buvo jo pirmasis redaktorius, daug vertė, suredagavo „Amerikos lietuvių katalikų metraštį", ypač reiškėsi „Tiesos kelyje". Iš jo paties veikalų pažymėtini: monografija „Kristupas Kolumbas – didysis jūrų romantikas" (1938), „Literatūrinis Italijos renesansas ir Bažnyčia" (1940), „Prel. K. Šaulio biografija" (1949) ir kt.

LAPINSKAS ADOLFAS (1844.X.29 Sintautuose, Šakių aps. – 1909.VII.5 Račkose, Suvalkų aps.). Kun. įšv. 1868. Be kunigystės, rinko lietuvių liaudies dainas (per vasarą užrašydavo apie 150 dainų). Gaila, kad ir šie rankraščiai, ir jo paties sukurtų eilėraščių rinkinys „Jaunystės garsas" (labai aukštai kun. J. Totoraičio įvertintas), baigtas 1866 ir pasirašytas Lauro Šekšnapelvio slapyvardžiu, yra dingę.

LAPIS JUSTINAS (1884.II.26 Kretingos aps., Endriejavo par. – 1967.IV.23 Šiauliuose). Kun. įšv. 1907. Ilgalaikis Šiaulių klebonas. Globojo katalikiškas organizacijas, bendradarbiavo kraštotyros d-joje, vok. okupacijos metais globojo žydus, rašė tikėjimo temomis.

LAPŠYS VYTAUTAS (1908.I.22 Suvainiškyje, Rokiškio aps. – 1936.IV.17 Utenoje). Kun. įšv. 1935. Kunigavo labai trumpai, bet uoliai eidamas kunigo pareigas išleido ir keletą veikalų: „Bedievybė, socializmas ir darbininkija" (1933), „Didžioji Pergalėtoja" (1934), „Už visus visiems" (1935), „Auka aukai" (1935), taip pat vertė.

LAUKAITIS JUOZAS (1873.II.3 Giniūkų k., Prienų par. – po 1952 kalėjime Rusijoje). Dar būdamas klierikas, platino lietuviškas knygas, dalyvavo varpininkų judėjime. Seinų kun. sem. prof., prelatas, vysk. A. Baranausko kapelionas. Pirmasis „Šaltinio" redaktorius, įsteigė kunigams skirtą „Vadovą". Apie 1909 Seinuose rengė žymių lietuvių kalbininkų (J. Jablonskio, K. Būgos, J. Balčikonio, J. Šlapelio ir kt.) susitikimus, skirtus liet. poterių ir apskritai bažnyt. kalbos klausimams. „Tiesos kelyje" tvarkė skyrelį, skirtą kalbos dalykams, rašė apie krikštavardžius, bendradarbiavo „Gimtojoje kalboje". Jo verstos giesmės, litanijos, maldos tebėra iki šiol vartojamos. Dideli nuopelnai lietuvių liturginiams terminams. Išleido „Mažąjį katekizmą" ir daug vertimų. Bolševikų buvo įkalintas Donbaso srityje, ten ir mirė.

LAURIŪNAS JONAS (1924.III.8 Šilelio k., Raudondvario vls., Kauno aps. – 1991.VII.26 Linkmenyse). Kun. įšv. 1954, baigęs Kauno kun. sem. Dar besimokydamas tapo jėzuitu. Kunigavo Valkininkuose, Reškutėnuose, Švenčionyse, Kabeliuose, Linkmenyse ir kt. Vilniaus arkivyskupijos parapijose. Mokėdamas prancūzų, vokiečių, anglų ir lenkų kalbas, išvertė daug religinių, teologinių veikalų, parašė keliolika tomų pamokslų „Žodžiai broliams", kurie savilaidos būdu paplito po visą Lietuvą. Atgimimo laikotarpiu skaitė paskaitas „Gaublio" diskusijų klube Vilniuje, buvo „Katalikų pasaulio" redkolegijos narys, skyriaus redaktorius, rengė tikybos vadovėlius.

LEGECKAS PETRAS (1844.XII.7/19 Virikauskuose, Radviliškio aps. – 1934.XI.16 Pienionyse, Anykščių aps., palaidotas Kavarske). Baigė Kauno kun. sem., kunigavo Krinčine, Šeduvoje, Kavarske. Rašė ir vertė religinę literatūrą, parengė pasaulietinės poezijos leidinį „Tėviškės giesmės" (išleido 1892 K. Žalvario slapyvardžiu).

LEIB JOSEF BLOCH (1860–1930), ješivų vadovas Lietuvoje. Studijavo pas Rav Eliezer Gordoną, mokslus tęsė Voložino ješivoje. 1902 užleido savo pareigas dėl „Musar" mokymo tam tikro apribojimo. Darbavosi Varniuose, Šeduvoje ir kt. Dėstė Halahą, skaitė „Musar" mokslo paskaitas.

LEKAVIČIUS JONAS (m. 1861 Laukesoje). Kunigavo Raudonėje, Kriukuose, Alsėdžiuose, Pakruojyje, Kuršėnuose, Josvainiuose, Klovainiuose, Salake ir kt. Perdirbęs senąjį elementorių, išleido „Naują mokslą skajtimą raszta žemajtiszka" (1848), o 1850 papildęs ir pataisęs T. Juzumo–J. Račkausko „Seną aukso altorių".

LELEŠIUS JUOZAS (1887.VIII.12 Gudinės k., Marijampolės aps. – 1938.XI.27 Miroslave). Kun. įšv. 1911. Klebonavo Igliaukoje ir Miroslave, kur atstatė karo sugriautą bažnyčią, pastatė puikią parapijos salę. Bendradarbiavo religinėje spaudoje, rinko tau-

tosaką (jo surinktos dzūkų raudos išspausdintos „Tautos žodžio" I knygoje).

LEMANAS JONAS (1590 – 1664 Klaipėdoje), mokytojas ir kunigas. Parašė epitalamą „Jog venčiavonystės stonas..." (1643), tikrino D. Kleino giesmyną ir gramatiką.

LEMANAS JONAS TEODORAS (1655.XII.25 Klaipėdoje – 1722.V.20 ten pat). Studijavo Karaliaučiuje. H. Lysijaus katekizmo vertimo į lietuvių kalbą redaktorius.

LENČICKIS MIKALOJUS (1574.XII.10 Nesvyžiuje – 1653.III.30 Kaune). Jėzuitas nuo 1592, kun. įšv. 1601. Gimė reformatų spaustuvininko Danieliaus iš Lenčicos šeimoje. Vienas stipriausių akademijos teologų. 1591 išvažiavo į Romą, ten baigė teologijos studijas: 1593–1594 studijavo retoriką, 1594–1597 filosofiją, 1597–1601 teologiją. 1601–1606 dirbo Romos jėzuitų centriniame archyve. Grįždamas Lietuvos bažnyčioms parvežė daug šventųjų relikvijų. 1607–1609 Vilniaus akademijoje dėstė Šv. Raštą, moralinę ir dogminę teologiją, hebrajų kalbą. 1631 tapo Lietuvos jėzuitų provinciolu. Parašė per 26 teologijos (daugiausia asketinės teologijos) veikalus. M. Lenčickio teologijos darbai buvo labai populiarūs Vakarų Europoje, kai kurie iš jų išversti į prancūzų ir vokiečių kalbas. M. Lenčickis rūpinosi, kad studentai teologai gerai mokėtų lietuvių kalbą. 1634 vizituodamas akademiją davė nurodymą lietuviškai kalbantiems studentams refektoriume sakyti pamokslus lietuvių kalba.

LEPNERIS TEODORAS (1633 Miūlhauzene, Vokietijoje – 1691.XI.7 Būdviečiuose, Ragainės aps., M. Lietuvoje). Studijavo Karaliaučiaus ir Vokietijos universitetuose. M. Lietuvos lietuvių kultūros tyrinėtojas. Knygos „Prūsų lietuvis" autorius (knyga pasirodė po autoriaus mirties, 1744).

LESAUSKIS JUOZAPAS (1861.I.7 Kvėdarnos par., Tauragės aps. – 1957.XII.26 Kaune). Kun. įšv. 1885. Dėstė Žemaičių kun. sem. Teologinių knygų autorius: „Antras katekizmas vaikams" (1914), „Apie tikėjimą" (1923), „Kristaus Bažnyčia" (1927), „Kristaus Bažnyčia ir jos santykiai su nekatalikais" (1928), „Mišių auka" (1928), „Antgamtinis gyvenimas" (1932). Davė daug straipsnių spausdinti „Draugijoje", „Tiesos kelyje", „Naujojoje Romuvoje" ir kt.

LEŠINSKAS LEONAS (g. 1924.II.14 Pailių k., Šiaulių vls.), teologijos daktaras, Vilkaviškio vyskupijos aukštesniųjų katechetinių kursų dėstytojas, Marijampolės šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios altaristas, Vilkaviškio vyskupijos Bažnytinio tribunolo teisingumo ir moterystės ryšio gynėjas. 1931–1936 mokėsi Aukštelkių (Šiaulių vls.) pradinėje mokykloje, 1937–1940 Kretingos šv. Antano kolegijoje, 1940–1943 Šiaulių vid. mokykloje, 1946–1957 studijavo Kauno kunigų seminarijoje. 1950 įstojo į Marijonų kongregaciją, 1963–1967 studijavo savarankiškai ir gavo daktaro laipsnį. 1952–1960 buvo Gegužinės (Panevėžio r.) bažnyčios klebonu, kunigavo Skudutiškyje (Molėtų r.), Pažėruose (Kauno r.), Karmėlavoje, 1963–1968 buvo Kauno kunigų seminarijos vedėju. 1968–1971 Balbieriškio par. klebonas, paskui Aukštosios Panemunės klebonas, Marijampolės klebonas ir dekanas. Vyskupo L. Povilonio paskyrimu Marijampolės šv. Arkangelo Mykolo bažnyčioje 1987 įrengė Palaimintojo arkivysk. J. Matulaičio koplyčią, jo palaikus perkėlė į specialų altorių, parašė svarbius su tuo susijusius dokumentus. L. Lešinskas – daugelio katechetinių studijų jaunuomenei autorius.

LIAUKSMINAS ŽYGIMANTAS (1597 Žemaitijoje – 1670.IX.11 Vilniuje). Jėzuitas nuo 1616, kun. įšv. 1628. 1619–1622 Vilniaus akademijoje studijavo filosofiją, 1625–1629 teologiją. 1637 apsigynė filosofijos magistro, 1642 teologijos mokslų daktaro laipsnius. Nuo 1635 Vilniaus akademijoje dėstė filosofiją, nuo 1639 teologiją. Pri-

klausė Vilniaus humanistų būreliui, vadovaujamam M. K. Sarbievijaus. Ypatingai daug dėmesio savo paskaitose skyrė graikų kalbai ir iškalbos menui. Parašė retorikos vadovėlį „Praecepta artis rhetoricae et praxis oratoria" (1655), kuris užsienyje buvo pakartotinai išleistas net 11 kartų. Parengė graikų k. vadovėlį „Epitome institutionum linguae graecae" (1655). 1677 Vilniaus akademijos spaustuvėje išspausdino tris muzikos vadovėlius „Ars et praxis musicae" (1667), kurie buvo skirti naujai atidarytos Muzikos katedros studentams. Išspausdino katekizmo paskaitų pradmenis „Theologia ecclesiastica" (1675). Maskvos okupacijos metais kurį laiką ėjo akademijos vicerektoriaus pareigas.

LIDEIKIS JUOZAS (1858.X.30 Ražuose, Gruzdžių par., Šiaulių aps. – 1898.IX.15/27 Suginčiuose, Utenos aps.). Ypač rūpinosi lietuvišku giedojimu bažnyčiose. Paprašė A. Jakštą parašyti lietuviškų giedotinių Mišių tekstą (A. Jakštas vienas Mišias išvertė iš lenkų k., kitas pats sueiliavo). Gaidas parašė Kauno katedros vargonininkas J. Kalvaitis. Šias pirmas lietuviškas Mišias 1886 savo lėšomis išleido. Rėmė ir platino „Aušrą", pats pradėjo rašyti, kūrė net pasakėčias.

LIESIS ANTANAS (1912.I.20 Užpaliuose – 1991.V.17 Alytuje, palaidotas Marijampolėje). Kun. įšv. 1939, baigęs Kauno kun. sem. Sovietų valdžios pareigūnams reikalaujant, buvo kilnojamas iš parapijos į parapiją. Kiek ilgiau kunigavo Zarasuose ir Daunoriuose. Kadangi buvo marijonas, brolių kviečiamas 1986, kai sovietiniai gniaužtai nuo Bažnyčios ėmė trauktis, persikėlė į Alytaus Angelų Sargų bažnyčią. Iš lotyniškos „Naujosios Vulgatos" gražia, poetine kalba išvertė „Psalmyną" (išleistas 1973), keletą Senojo Testamento knygų. Pogrindžio sąlygomis yra išleidęs pluoštą apologetinių ir tikėjimą stiprinančių knygelių, suorganizavęs jų perspausdinimą rašomąja mašinėle

LINDĖ–DOBILAS JULIJONAS (1872.XI.17 Dovykų k., Grūžių par., Joniškėlio vls., Biržų aps. – 1934.XII.2 Panevėžyje). Kun. įšv. 1898. Kunigystę pradėjęs vikaru Raseiniuose, ją tęsė keliose parapijose, o gyvenimo saulėlydyje buvo Panevėžio gimn. direktorius. Istorijon įėjo kaip talentingas rašytojas ir įžvalgus, tolerantiškas kritikas. Visiems įsiminė jau pirmoji jo knygelė „Istorija apie amžiną žydą" (1907). Toliau – stambiausias veikalas „Blūdas" (1912), dramos „Širdis neišturėjo" (1921), „Kur laimė" (1930), studijos ir begalė straipsnių, iš jų paminėtini: „Mintys ir pastabos, kaip Vydūną suprasti" („Skaitymai", 17 kn., 1922), „Baranauskas – homeriška dvasia" („Pradai ir žygiai", 1927, Nr. 3–4), „Idėja, tauta ir individas" („Jaunoji Lietuva", 1927, Nr. 8), „Donelaitis" („Jaunoji Lietuva", 1930, Nr. 3–4), „Vaižgantas – mūsų atgimimo giedra" („Akademikas", 1934, Nr. 8), „Altorių šešėly" ir mūsų renesansas" („Akademikas", 1934, Nr. 15), „Kudirka ir mes" („Tautos mokykla", 1934, Nr. 11) ir kt. „Blūde" atskleidžia lietuvių dvasios kultūros gelmes ir svyravimus. J. Keliuotis 1934 „Naujojoje Romuvoje" rašė: „Su juo („Blūdu") teks susidurti visiems, kurie tik ieškos lietuviškos kultūros ir lietuvių tautos dvasios".

LIPKIN R. SALANTER IZRAEL (Ben Zeev Wolf; 1810–1883), „Musar" judėjimo įkūrėjas ir dvasinis lyderis. Būdamas 12 metų pradėjo mokytis Cvi Hirš Broido Salantų ješivoje. Tapo ješivos Vilniuje vadovu, vėliau įkūrė asmeninę ješivą. Dėstė savo sukurtos moralinės–etinės pasaulėžiūros teiginius. Pradėjo kurtis studijų grupės. Jungdamas šias grupes R. S. I. Lipkin įkūrė „Bet Musar", kuriame skleidė žinias į panašias ješivas. Taip pat dalyvavo labdaringoje veikloje, siekamas pagerinti savo tautiečių gerovę. Vėliau persikėlė iš Vilniaus į Kauną, kur buvo įkurta „Musar" ješiva, išleidusi daug žinomų mokslininkų.

LIPNIŪNAS ALFONSAS (1905.III.12 Talkonių k., Pumpėnų vls., Panevėžio aps. –

1945.IV.28 Lenkijoje). Kun. įšv. 1930. Tęsė studijas Lilio univ. ir Paryžiaus katalikų institute. Kunigavo Panevėžyje, vėliau dėstė Vilniaus kun. sem. sociologiją ir pastoracinę teologiją. Jaunimo globėjas. Vilniuje ypač pasižymėjo pamokslais, kuriuos sakė arba Šv. Jonų bažnyčioje, arba Aušros vartuose. Vertėjas. Šalia verstų knygų išleido ir savo kelionių įspūdžius „Penkių valstybių sostinėse" (1933). Rašė periodikoje: „Ateityje", „Pavasaryje", „Jaunimo vade", „Ryte", „Tiesos kelyje" ir kt.

LIUIMA ANTANAS (1910.I.28 Utenos aps. – 2000.VII.26 Romoje). Tapęs jėzuitu, metus pasimokęs Kauno kun. sem., siunčiamas tęsti teologijos studijų užsienio universitetuose, Lione (Prancūzija) 1924 įšv. kun. Apgynęs teologijos doktoratą ir gavęs profesoriaus laipsnį, daug metų dėstė dvasinę teologiją Grigaliaus univ. Romoje. Suorganizavo išeivijoje vienuolika Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimų ir buvo ilgametis akademijos prezidentas, suredagavo ir išleido 14 suvažiavimų darbų tomų, 6 LKMA metraščio tomus, daugiau kaip penkiasdešimt kitų leidinių, dirbo prie „The Catholic Encyclopedia". Pažymėtina studija apie šv. Pranciškų Salezietį. Rašė „Žvaigždėje", „Lux Christi" ir kt.

LIUNEBURGAS ABRAOMAS DOVYDAS (1670.VIII.31 Gumbinėje, M. Lietuvoje – 1743.XII Klaipėdoje). Studijavo Karaliaučiuje. Mokytojas ir kunigas. Parašė giesmių (išsp. 1732 giesmyne), išvertė dalį 1727 metų N. Testamento leidimo.

M

MACIUS KAZIMIERAS (1875 – 1905.X.23 Zarasuose). Baigė Žemaičių kun. seminariją. Dar seminarijoje būdamas įsitraukė į lietuviškai nusiteikusių klierikų būrelį, rašė eilėraščius ir spausdino Samogitos, Akižaidos ir kt. slapyvardžiais „Ūkininke" (1896), „Žemaičių ir Lietuvos apžvalgoje", „Žinyčioje", „Tėvynės sarge" ir kt. Iš čia jo eilėraščius persispausdindavo ir JAV liet. spauda. Domėjosi lietuvių tautosaka ir „Žinyčioje" (1900, Nr. 1) yra išsp. platų straipsnį apie liet. liaudies dainas, jų rinkimo istoriją – „Prasmė ir gražumas Lietuvos dainų". K. Maciaus užrašytos tautosakos rinkinys iki 1940 buvo saugomas Liet. kat. univ. bibliotekoje. Ten pat buvo laikomi rankraštiniai pamokslai, daugiausia blaivybės klausimais. Išsp.: „Visoki skaitymėliai" (1908), „Degtinės kankinys" (1910), „Lietuvos vaikų pasakėlės" (1914), „Vainora žydų budelis" (1914) ir kt.

MACKEVIČIUS ANTANAS (1828 Tytuvėnuose, Raseinių aps. – 1863.XII.28 Kaune). Baigęs Varnių kun. sem., kunigavo Krekenavoje, vėliau Paberžėje prie Surviliškio. Kovojo už lietuvybę, tautinį savarankiškumą. Apie tai sakė pamokslus, rašė. 1863 sukilimo organizatorius, dėl to buvo suimtas ir Kaune viešai pakartas.

MACKEVIČIUS ANTANAS (1828 – 1892. VII.13/25), Žemaičių kun. sem. kapelionas. Yra parašęs tikybinių raštų, o apie 1892 baigęs sudaryti latvių–lietuvių kalbų žodyną, bet jo rankraštis per I pas. karą dingo.

MAČIULIS (Maculevičius) – MAIRONIS JONAS (1862.X.21/XI.2 Pasandravio dv., Šiluvos vls., Raseinių aps. – 1932.VI.28 Kaune), prelatas, spaudos draudžiamojo laikotarpio didžiausias poetas, poezija žadinęs visuomenę, todėl vadinamas tautos atgimimo dainiumi, savo poezijos įtaka kitiems rašytojams sukūręs lietuvių literatūroje vadinamąją maironinę mokyklą. Išsiskyręs gabumais mokslui tiek Kauno kun. sem., tiek Petrapilio dvas. akad., lieka dėstytoju Kauno kun. sem., o nuo 1894 Petrapilio dvas. akad. dėsto moralinę teologiją. Greitai gauna teol. dr. laipsnį ir tampa pro-

fesoriumi. 1909 grįžta į Kauno kun. sem. eiti rektoriaus pareigų. Yra išspausdinti du teologiniai veikalai: „Paskaitos apie teisingumą ir teisę" (lot. k.) ir „Bažnyčia ir savastis" (1918, pasirašyta „Maculevičius"). Kūryboje mokėsi iš Puškino, Lermontovo, Slovackio, o labiausiai iš A. Mickevičiaus. Lietuviškasis pavyzdys jam buvo A. Baranauskas. Kūrybos raidą geriausiai atspindi rinkinys „Pavasario balsai", kuris iki jo mirties leistas 6 kartus ir daug kartų po mirties. Rinkinys buvo vis papildomas, bet jau pirmajame leidime randame daug populiarių eilėraščių: „Miškas ūžia", „Užtrauksim naują giesmę", „Ten, kur Nemunas", „Kur lygūs laukai", „Oi neverk, motušėle", „Išsisupus plačiai vakarų vilnimis", „Užmigo žemė", „Marija, Marija", „Už Raseinių" ir kt. Vėlesniuose leidimuose spausdinami: „Trakų pilis", „Aš norėčiau prikelti", „Eina garsas", „Kur bėga Šešupė", „Vakaras ant ežero Keturių kantonų" ir kt. Penktajame ir šeštajame leidimuose atsiranda „Lietuva brangi", „Vasaros naktys", „Jūratė ir Kastytis", „Čičinskas", „Varpai" ir kt. Parašo poemas „Jaunoji Lietuva", „Raseinių Magdė", „Tarp skausmų į garbę" (S. Garnio slap.), istorines dramas „Kęstučio mirtis" (1921), „Vytautas pas kryžiuočius" (1924), „Vytautas Karalius" (1930) ir dar libretą „Nelaimingos Dangutės vestuvės" (1927). Jo talentui būdingas eleginis bei herojinis išgyvenimas. Savo išgyvenimus dėsto aiškiai, logiškai, gretindamas su gamtos vaizdais. Ryškūs patriotiniai motyvai. Palaidotas prie Kauno arkikatedros bazilikos.

MAČIULSKIS KAROLIS (1866.X.9 Biržuose – 1925.XI.10 Virbalyje). Teologijos mokslus baigė Karaliaučiaus universitete. Ev. kunigas Vištytyje (1896–1898) ir Virbalyje (1898–1925). Kovotojas už lietuvybę. Domėjosi archeologija, dalyvavo kasinėjimuose, todėl rašė ir tikėjimo, ir archeologijos temomis.

MALAKAUSKIS PETRAS (1889.IV.18 Mikitų k., Platelių vls., Kretingos aps. – 1948 Kaune). Baigęs kun. seminariją Kaune, 1913.IX.7 įšventintas kunigu. Vikaravo Plateliuose, Vainute. 1918 buvo liet. belaisvių kapelionu Vokietijoje. 1919 vikaras Naumiestyje, 1920 Švč. Trejybės bažn. Kaune. 1920–1921 studijavo Romos Grigaliaus univ. Teisės fak., jį baigęs 1922.X.11 paskirtas teisėju Kauno kurijoje moterysčių bylose ir IX.1 LU Teologijos ir filosofijos fakulteto kanonų teisės vyr. asist. 1923.VI.1 einąs doc. pareigas, 1924.VI.14 doc., 1929.XI.26 e. o. prof., vėliau o. prof.; ilgą laiką buvo fak. sekr. ir 1939 dekanu. Nuo 1931 red. „Soter", bažnytinės teisės klausimais rašė „Draugijoje", „Tiesos kelyje", „Soter" ir kt. Išsp.: „Ar moteriškė Joana buvo kadaise papa?" (1913, 3 – 1931), „Taikos klausimas" (1919, iš „Draugijos"), „Civilinės jungtuvės" (1926), „Konkordatas ir Lietuvos konkordatas" (1928, iš „Tiesos kelio"), „Katalikiškos draugijos" (1932), „Viešosios bažnytinės teisės" (1931), „Bažnytinė cenzūra ir draudžiamosios knygos" (1931), „Bažnytinių teisių šaltiniai" (1931), „Bažnytinės teisės" (įvadas, 1932), „Moterystės teisės" (pakart. 1932), „Moterystė" (1933), „Baudžiamosios teisės" (pakart. 1934), „Įgimtoji teisė" (1934) („Prigimtinė teisė", pakart. 1936), „Dvi numirusių vietos – kapinės ir krematorija" (1936), „Laidojimas" (1937), „Bažnytinės asmeninės teisės" (I – 1938, II – 1939) ir kt.

MALIAUSKIS ANTANAS (1877.III.10 Kretingoje – 1941.VI.9 Kaune). Kun. įšv. 1900. Studijas tęsė Liuvene. Gyvendamas užsienyje, redagavo „Draugą". Grįžęs Lietuvon, rūpinosi knygų leidimu, sociologiniais ir apologetiniais klausimais daug rašė „Drauge", „Šaltinyje", „Draugijoje", „Vadove", „Viltyje", „Vienybėje", „Laisvėje" ir kt. Iš atskirų leidinių pažymėtini: „Katechizavimo metodas" (1923), „Bolševizmas" (1923), „Demokratija" (1924), „Teodicėja" (1931), „Etika" (1935), „Kristus, Bažnyčia, mokslas" (1935) ir kt. Kai kurie jo knygų leidimai siekė 20–60 tūkst. egz. tiražą. 1940 bol-

ševikams okupavus Lietuvą, birželio mėn. įsakyta iš viešųjų bibliotekų ir iš visur jo raštus surinkti ir sudeginti.

MALINOVSKIS JUOZAPAS (apie 1570 – po 1624), Trakų karaimų dvasinis vadovas, teologas, rašė teologinius darbus, kūrė religines giesmes, maldas; dalyvavo sprendžiant organizacinius Biržų karaimų bendruomenės reikalus.

MARCINKEVIČIUS–MARTINKUS PETRAS (1899.I.30 Šeduvoje – 1991.I.27 Vandžiogaloje, palaidotas Jurbarke). Kun. įšv. 1923. Kapelionavo įvairiose Kauno mokyklose. Mėgdamas muziką, rūpinosi muzikos instrumentais (fisharmonijomis, vargonėliais ir pan.), jais prekiavo. Išrado fisharmoniją su stumdoma klaviatūra. Įsteigė Lietuvos muzikos centrą, padėdavo užsienyje studijuojantiems. Spausdino giesmynus su natomis.

MARCINKUS JONAS (1905.III.25 Treigių k., Joniškio vls., Šiaulių aps. – ?). Baigęs Kauno kunigų seminariją, 1928.V.20 įšv. kunigu. Vikaravo Siesikuose, Tytuvėnuose, nuo 1932 Kauno arkikatedroje bazilikoje. Vėliau buvo kapelionu Šiaulių mergaičių gimn. ir mokytojų seminarijoje. 1941 bolševikų suimtas ir išvežtas į Sibirą. Yra parašęs keliolika, daugiausia religinio pobūdžio, scenos dalykų: „Adomo dukterys" (3 v. komedija, 1929), „Vytautas pančiuose" (3 aktų su prologu ir epilogu istorinė drama, 1930), „Angelaičiai į Vilnių" (2 dalių vaidinimas, 1931), „Taurioji Genovaitė" (6 aktų drama, 1932), „Šventoji Teresėlė" (6 aktų drama, 1933), „Senatoriaus duktė" (4 paveikslų drama, 1936), „Ugnis iš Nemuno" (4 v. pjesė, 1938) ir kt. Be to, išsp. religinio turinio knygų ir vadovėlių: „Liturgika" (1930, 4 – 1934), „Skaistus gyvenimas" (1933), „Pirmoji komunija" (1934), „Mes alkstame Dievo" (pamokslai moksleiviams ir jaunimui, 1937), „Katalikų tikybos kursas" (I – 1938, II – 1939), „Religijos mokymo metodika" (1939) ir kt. Rašė pavarde ir J. Tauronio slapyvardžiu.

MARKAITIS BRUNONAS (g. 1922.VII.7 Vilniaus krašte), jėzuitas, kompozitorius. Studijavo Vokietijoje, Italijoje, Anglijoje ir JAV. Kunigu įšventintas 1948.IX.8 Anglijoje. Pastoracinį darbą dirbo JAV lietuvių kolonijose. Nuo 1952 vadovavo Lietuvių katalikų radijo valandėlei Čikagoje. Religinio pobūdžio straipsniais bendr. „Britanijos lietuvyje", „Drauge", „Laiškuose lietuviams" ir „Žvaigždėje". 1957 išleido knygą „Širdies gelmė" ir red. leidinį „Lietuvos jėzuitai". 1957 Dainos ir giesmės konkurse laimėjo dvi premijas. Yra parašęs dvejas Mišias vyrų chorui, keliasdešimt kūrinių chorams, balsui, fortepijonui ir smuikui. Dauguma kūrinių yra religinėmis temomis, ieškant sintezės tarp naujoviškų harmonijos priemonių ir bažnytinės muzikos tradicijų. 1958 „Dainavos" ansamblis atliko B. Markaičio religinę poemą „Kančios naktis". Tai stambiausias veikalas, parašytas diatoniniu stiliumi, polifoninės dvasios, artimas tiek grigaliniam giedojimui, tiek senoviškų liaudies dainų (ypač raudų) dvasiai. 1958.VIII.31 Pasaulio lietuvių bendruomenės seimo dainos–muzikos koncerte Niujorke atliktas finalas iš „Kančios nakties" su choru ir orkestru. Parašė kūrinių ir Lietuvos krikšto 600 m. jubiliejui (1987).

MARKEVIČIUS PETRAS (1912.V.30 Utenoje – 1987.IV.25 ten pat.) Kun. įšv. 1938, baigęs Kauno kun. sem. Vikaravo Pumpėnuose, Vabalninke, Kamajuose, klebonavo Daunoriuose, Upytėje, Ančiškyje, Dambavoje, Biliakiemyje. Dar mokydamasis gimnazijoje pradėjo rašyti eilėraščius, pasirašinėdamas Petru Markaičiu. Poeziją skelbė Lietuvos ir JAV žurnaluose. Išlikę ir nespausdintų eilėraščių. Taip pat tapė. Paliko nemaža peizažų, tapytų aliejiniais dažais ant kartono.

MARMA ANDRIUS (1825–1892 Prienuose), prelatas. Baigęs Varšuvos dvas. akad., 1848–1866 dėstė Seinų kunigų seminarijoje ir ėjo įvairias pareigas vyskupijos konsistorijoje: sekretoriaus, moterystės sakra-

mento gynėjo, teisėjo ir seminarijos prižiūrėtojo. Apie 1863 pakeltas katedros kanauninku (patvirtintas tik 1871), nuo 1877 prelatas. 1892 iškeltas į Prienus, ten netrukus mirė. Paliko konsistorijai daug rankraščių.

MARMA JUOZAPAS (1837 Mergbūdžių k., Šakių aps. – 1913.VIII.24 Griškabūdyje, Šakių aps.), kanauninkas. Mokėsi Marijampolės keturklasėje, Seinų kunigų seminarijoje. 1860 įšv. kunigu, vikaravo K. Naumiestyje, kur pastatė bažnyčios bokštus. Klebonaudamas Ž. Panemunėje pastatė bažnyčią, o Griškabūdyje – senelių prieglaudą. Ragino jaunimą siekti mokslo ir pats kiek galėdamas rėmė besimokančius. Jo veiklos dėka Griškabūdžio par. yra davusi daug kunigų ir kt. inteligentų.

MARMA KAZIMIERAS (g. 1878.III.13 Vilkijos par. – 1944.IV.16 Pabiržėje), kunigas, blaivybės platintojas. Įšventintas kunigu 1902.XII.1, vikaravo Kriukuose, Tveruose ir Čekiškėje. 1909 atleistas Kat. blaivybės d-jos pirmininko pareigoms eiti. 1914 paskirtas į Jonavos filiją, 1918 vikaru į Kriukus, 1919 klebonu į Jūžintus. 1920 atleistas ir paskirtas tvarkyti Kat. blaivybės d-jos reikalus. 1921 laikinai paskirtas Šv. Gertrūdos bažn. Kaune rektoriumi, 1922 perkeltas administratoriumi į Krakes ir netrukus paskirtas klebonu. Ten ėjo ir Krakių šv. Kotrynos seserų vienuolyno kapeliono pareigas. 1944 perkeltas kuratu į Pabiržę. 1906 Kriukuose įkūrė knygynėlį ir steigė organizacijas, 1906.III.27 rusų tardytas už „lietuvišką revoliuciją", apie 1908 Kriukuose įkūrė kartu su M. Valeika Blaivybės d-ją. 1908–1914.II buvo Kat. blaivybės d-jos pirm. Spaudą atgavus bendradarbiavo „Lietuvių laikraštyje", „Nedėldienio skaitymuose", „Šaltinyje", „Vilniaus žiniose", „Viltyje", „Vienybėje", „Draugijoje". Pasirašinėjo: kun. K.M., M...a, Neprielankus, Svirplys. Nepriklausomoje Lietuvoje bendradarbiavo „Draugijoje", „Sargyboje", „XX amžiuje" ir kt. Daugiausia rašė blaivybės ir nepilnamečių nusikaltėlių auklėjimo klausimais. Yra išspausdinęs nemaža sulietuvintų antialkoholinių raštų ir brošiūrų: „Atsišaukimas į motinas svarbiame dalyke" (iš lenkų k., 1906), „Dievo Kūno šventės apvaikščiojimo atmintis" (iš lenkų k., 1906), K. Niesiolovskio „Prietelis ar priešas" (1908), „Į darbą" (1910), „Alkoholio vergė" (vertimas iš dr. Bentovino, 1910), „Pražudytas gyvenimas arba girtuoklio išpažintis" (vertimas iš suomių k., 1910), „Girtybė tarp vaikų ir kova prieš ją" (1910), „Paskutinis stiklelis" (vertimas, 1913), „Motinos, susirūpinkime" (vertimas, 1939), G. Bunge „Išsigimimo šaltiniai" (1940).

MARTYNAITIS JURGIS (1863.IV.28 Gaižūnuose, Pakruojo aps. – 1946.X.26 Šimonyse, Kupiškio r.). Baigė Kauno kun. sem., kunigavo Salake, Šimonyse. Parašė mėgėjų scenai skirtų pjesių: „Meksikos kankinys" (1938), „Našlaitė" (1938), „Jonelio klaida" (1939).

MASALSKIS IGNACAS JOKŪBAS (1729.VII.22 Olekšyčiuose – 1794.VI.28 Varšuvoje), Vilniaus vyskupas. Jo tėvas kng. Mykolas ir motina kng. Pranciška Oginskytė turėjo dvarų Lietuvoje ir Lenkijoje, Čartoriskiams padedant, iškilę į pirmaeilius Lietuvos žmones. Ignacui Jokūbui sudaromos visos sąlygos mokytis. Mokosi Romoje, greitai kopia karjeros laiptais ir 1762 tampa Vilniaus vyskupu. Su architektu Laurynu Stuoka–Gucevičiumi atnaujina – perstato Vilniaus katedrą, daug veikia švietimo srityje: 1773 ir 1781 ganytojiškuose laiškuose ragino klebonus rūpintis, kad prie kiekvienos parapinės bažn. būtų mokykla. Kvietėsi menininkus, surinko didžiulę meno kolekciją (paveikslai, portretai, baldai, indai ir kt.). Už „lietuvišką separatizmą" per Kosciuškos sukilimą 1794 Varšuvoje suimtas ir be teismo pakartas. Palaidotas katedros rūsyje prie kitų vyskupų.

MASILIONIS PRANCIŠKUS (1902.II.26 Pažošų k., Joniškėlio par. – 1980.X.14 Sidabrave). Mokėsi Kauno kun. sem., Insbruke.

Jėzuitas. Kunigaudamas atstatė Palėvenės bažnyčią, suremontavo Karklėnų ir Sidabravo bažnyčias. Mokėjo 4 kalbas, todėl vertė, rašė straipsnius, išleido penkias knygas apie tikėjimą, dorą, blaivybę, asketizmą.

MASYS VYTAUTAS (g. 1931.III.24 Vaidlonių k., Troškūnų par., Panevėžio aps.). Kun. įšv. 1954. Kunigavo Kvetkuose, Biržuose, Kamajuose, Grūžiuose, Salamiestyje, Šimonyse, Pasvalyje, Vadokliuose, Linkuvoje. Nuo 1996 Panevėžio katedros altaristas–vikaras, Bažnytinio teismo pirmininkas. Nuo 1982 Liturginės komisijos narys, 1984–1996 sekretorius. Rengia liturginių knygų vertimus bei instrukcijas. Išsp.: Krikšto, Santuokos, Sutaikinimo ir Gedulinis apeigynai, „Eucharistijos garbinimas šalia Mišių", homilijos, straipsniai periodikoje.

MASIULIS MYKOLAS (apie 1857 Pilvelių k., Užpalių vls., Utenos aps. – 1906.IV Buivydžių mstl., Vilniaus aps.). Kunigavo Tverečiuje, Nemenčinėje, Buivydžiuose. Platino spaudą, organizavo m-klas, rėmė savo brolį knygnešį Motiejų. Stengėsi platinti gero lygio literatūrą – T. Narbuto „Lietuvos istoriją", J. I. Kraševskio „Kunigą", A. Mickevičiaus „Poną Tadą" ir kt. lenkų kalba bei lietuviškus M. Valančiaus, S. Daukanto raštus, kitą rimtą literatūrą.

MATULAITIS–LABUKAS JUOZAPAS (1894.I.19 Butrimonyse, Alytaus aps. – 1979.V.28 Kaune, palaidotas Šiluvoje). Kun. įšv. 1918, baigęs Vilniaus kun. sem. Kunigavo Švenčionyse, kur įsteigė lietuvių knygyną, biblioteką ir skaityklą, rengė paskaitas, vaidinimus. 1921 siunčiamas tęsti studijų Miunsteryje ir Viurcburge (Vokietija), Fribūre (Šveicarija). Grįžęs dirbo Kaišiadorių kurijoje kancleriu, vėliau generalvikaru, dar vėliau kapituliniu vikaru – valdytoju. Rūpinosi spauda, visuomenine veikla. 1946–1955 įkalintas. Po tremties kunigavo Raseiniuose, dėstė Kauno kun. sem. 1965 konsekruotas vyskupu, 1966 tapo Lietuvos vyskupijų Ordinarų kolegijos pirmininku, Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos apaštaliniu administratoriumi. Išl. „Lietuvių–lotynų kalbų žodynėlį".

MATULAITIS (Matulevičius) JURGIS (1871.IV.13 Lūginės k., Marijampolės aps. – 1927.I.27 Kaune, palaidotas Marijampolėje), Vilniaus vyskupas, arkivyskupas, marijonas, palaimintasis – kandidatas į šventuosius. 1899 aukso medaliu baigė Petrapilio dvas. akad. Magistro darbą rašė vadovaujamas prof. Jono Mačiulio–Maironio. 1902 gavo teol. dr. laipsnį Fribūre. Slapta atnaujino caro valdžios uždraustą marijonų vienuoliją. Jau studentaudamas reiškėsi spaudoje. Išsp. keletą leidinių lenkų bei lotynų kalbomis. Likę 5445 rankraščių puslapiai. Šiuo metu pradėti leisti jo užrašai, prisiminimai. Beatifikacijos byla pradėta 1953 Romoje. 1959 suteiktas Dievo Tarno titulas, 1987.VI.28 beatifikacijos iškilmės, 1987. VII.12 pašventinta jo koplyčia Marijampolės bažn., virš altoriaus iškeltas karstas su jo palaikais.

MATULAITIS KAZIMIERAS ALOYZAS (1894.X.19 Bilikų k., Sasnavos vls., Marijampolės aps. – 1976.XI.17 Londone). Kun. įšv. 1917.X.21. Filosofijos daktaras, ilgametis Londono šv. Kazimiero lietuvių bažnyčios klebonas. Išl. keletą knygų teologijos bei asketikos klausimais, visų metų šventųjų gyvenimų aprašymus.

MATULIONIS TEOFILIUS (1873.VII.4 Kadariškių k., Alantos vls., Utenos aps. – 1962.VIII.20 Šeduvoje). Kun. įšv. 1900. Kunigavo Rusijoje, bet, komunistinei valdžiai persekiojant Kat. Bažnyčią, kaip uolus bei atsidavęs jai kunigas buvo kalinamas 1923–1926 Maskvoje, nuo 1930 Solovkų salose. Dar prieš tremtį slapta buvo paskirtas vyskupu. 1933, išleistas iš kalėjimo mainais už Lietuvoje įkalintus komunistų veikėjus, grįžo į Lietuvą. Kaune talkino arkivysk. J. Skvireckui, 1943 paskirtas Kaišiadorių ordinaru. Dėl raštų ir pamokslų 1946 komunistų trečią kartą suimtas ir įkalintas. Iš

tremties grįžo 1956 pažeistos sveikatos. Prieš pat mirtį 1962 pakeltas arkivyskupu.

MATULIS STEPONAS (g. 1918.II.21 Svėdasų par., Utenos aps.), vienuolis marijonas. Baigė Marijampolės marijonų gimnaziją 1939, studijavo filosofiją ir teologiją Kaune, 1944 pasitraukė į Vakarus. Romos „Angelicum" univ. gavo teol. dr. ir Bažnyčios istorijos licenciato laipsnius. Keliolikos lietuvių kolonijų Vid. Anglijoje kapelionas. „Šaltinio" red. ir leid. Dvi disertacijos apie arkivysk. Jurgį Matulaitį–Matulevičių lotynų ir lietuvių k.

MAŽELIS PETRAS (1894.IX.24 Mažeikiškio vk., augo Stuobrynės k., Lukšto par. – 1966.V.21 Telšiuose). Kun. įšv. 1923, baigęs Kauno kun. sem. Visą laiką darbavosi Telšiuose. Telšių kun. sem. dėstė lietuvių kalbą, lietuvių bei pasaulinę literatūrą, kultūros istoriją, kultūros filosofiją, estetiką ir bažnytinę iškalbą. Redagavo „Žemaičių prietelį". 1955 konsekruotas vyskupu. Be straipsnių ir apysakų periodinėje spaudoje, išleido knygas „Žmogus", „Kraujo lašai", „Tarp audrų ir ramybės" ir „Keista gyvenimo šypsena".

MAŽONAS (Mažonavičius) VLADISLOVAS (1881.VI.24 Telšiuose – 1945.I Maskvoje), kunigas marijonas, žurnalistas, pedagogas, misionierius. Mokėsi Petrapilio kun. seminarijoje, kartu dėstė liet. kalbą lietuvių klierikams. 1906.V.29 įšv. kunigu, darbavosi įvairiose Mogiliovo arkivyskupijos vietose, visur aktyviai reikšdamasis liet. veikloje. 1911.XI iš Tulos paskirtas Petrapilio šv. Kazimiero par. klebonu. Prieš ir po karo kurį laiką gyveno Suomijoje. 1916 Petrapilyje ėmė organizuoti lietuvių skautus ir šiaip dirbo tarp jaunimo. 1920 ėjo Petrapilio Dievo Motinos par. klebono pareigas. Sugrįžęs į Lietuvą, 1921 paskirtas Šiaulių gimn. kapelionu ir mokytoju. 1924.IX.4 įstojo į marijonų vienuolyną Marijampolėje. Čia buvo Šv. Vincento bažnyčios rektorius, marijonų gimn. mokytojas, iki 1930 uolus kat. skautų globėjas, 1929–1930 redagavo ir leido jiems laikraštėlį „Budėk", 1924 sukūrė stovyklinę skautų maldą, išsp. 1930 Liet. skautų brolijos statutą, atžymėtas skautų padėkos ordinu. 1927–1932 „Šaltinio" redaktorius, laikraštį iškėlęs į pirmaujančius kokybe ir tiražu. 1932–1934 Londono liet. klebonas. 1934.VIII su broliukais marijonais Adomu Zaremba ir Broniumi Ivanausku išvyko į Mandžiūrijos Charbino misijas, perėjęs į Rytų apeigas. Čia dėstė marijonų gimn., redagavo „Katoličeskij viestnik", dirbo sielovadoje, subūrė į sąjungą lietuvius ir Lietuvos piliečius. Pakartotinai Japonijos katalikų prašomas padėti, apie metus Tokijuje mokėsi japonų kalbos, tyrė marijonų misijų galimybes, gausiais straipsniais supažindino lietuvius su Japonija ir jos rūpesčiais. 1938.XI.27 sugrįžo į Lietuvą, tęsė spaudos, misijų ir sielovados darbą. 1941.VI.14 suimtas, kalintas Taišete (Sibiras). Sunkiai sergančiam tardytojas reikalavo mirties už sovietizmui nepalankius rašinius spaudoje. Pervežtas 1944 tolesniam tardymui į Butyrkų kalėjimą Maskvoje, ten mirė. Parašė ir išleido „Tikybos metodiką" (1922), išvertė dramą „Ubagėlis" (1926). Rašė „Šaltinyje", „Skautų aide", „Kas girdėti?", „Liet. mokykloje", „XX amžiuje", „Tiesos kelyje" ir kt.

MAŽVYDAS MARTYNAS (1520 Žemaičiuose – 1563.V.21 Ragainėje). Pirmosios lietuviškos knygos – „Katekizmo prasti žodžiai" (1547) – parengėjas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, ilgiausiai kunigavo Ragainėje, kur ir mirė. Be katekizmo, išleido dar porą knygelių: „Giesmė šv. Ambraziejaus" (1549) ir „Forma krikštymo" (1559); parengė giesmyną „Giesmės krikščioniškos" (išleido B. Vilentas, I – 1566, II – 1570) ir „Parafrazį" (išleido J. Bretkūnas, 1589).

MEISNERIS JURGIS ADOMAS (1692.IX.5 Skaisgiriuose, Pakalnės aps. – 1769.II.8 Enciūnuose, Stalupėnų aps.). Iš pradžių buvo

Mielkiemio, vėliau Enciūnų kunigu. Lisijaus įsakymu 1719 parengtojo ev. liut. katekizmo lietuviškąją dalį, dar rankraštį, yra kartu su 62 lietuviškai mokančiais kunigais peržiūrėjęs ir pasirašęs dar Mielkiemyje būdamas. G. Ostermejeris („Erste Littauische Liedergeschichte", 1793) mini, kad J.A. Meisneris 1768 išspausdinęs atskiru leidinuku 4 lietuviškas giesmes, kuris iki mūsų dienų neišliko. Šias giesmes persispausdino 1806 K. G. Milkus, vėliau jos buvo kartojamos ir kitur.

MEŠKAUSKAS JUOZAS (1889.IV.16 Panevėžyje – 1957.XI.30 Brukline, JAV). Kun. įšv. 1914. Kauno kun. sem. prof. (dėstė krikščioniškąją archeologiją, asketiką, liturgiką, orientalinę teologiją). 1944 emigravo į Vokietiją, vėliau į JAV. Bendradarbiavo „Tiesos kelyje" ir kituose katalikiškuose laikraščiuose. Išsp. „De consecratione Episcopi" (1940).

MEŠKAUSKAS PRANCIŠKUS (1869.XII.6 Pališkių k., Krakių vls., Kėdainių aps. – 1947.II.22 Ž. Kalvarijoje). Kun. įšv. 1892. Marijonas. Kunigavo Marijampolėje, Ukmergėje, Ž. Kalvarijoje. Bendradarbiavo „Viltyje" ir kt. katalikiškuose laikraščiuose, išvertė ir išleido vysk. J. Pelčaro „Jėzus Kristus Švenčiausiame Sakramente" ir „Apmąstymai tikintiesiems" (1917).

MIELEŠKA SIMFORIJONAS JUOZAPAS (1804.VI.1 Knabikų k., Mažeikių vls. – 1868.VIII.9 ten pat), lietuvis kunigas dominikonas, veikęs Latvijoje. Kai vyskupas visus dominikonus iš Rygos perkėlė į Agluoną Latgaloje, liko klebono Landsbergio pagalbininku. Mokėjo daug kalbų, buvo iškalbus, teologiškai stiprus pamokslininkas, uoliai reiškėsi sielovadoje Rygoje, Alšvangoje ir 6 m. – arti savo tėviškės Kuršo Lėnuose. Palaikė artimus ryšius su S. Daukantu. Parūpino latvių kalba maldų, „Švč. Mergelės Marijos valandas", rožinį, giesmių. Lėniečiai S.J. Mieleškos atminimui buvo išspausdinę lotynų kalba knygutę, kurios pavadinimas ir turinys nežinomas. Palaidotas Leckavoje. Latvių kalba parašė ir išleido vertingą visų metų pamokslų rinkinį „Sprediki" (1849), kuris iki II pas. karo dar tebebuvo Latvijoje vartojamas. Be to, 1866 Rygoje išleido „Peespeests grehzineeks us atgreschanohs" („Nusidėjėlis priverstas atsiversti"). Lietuviškai jo turime „Kningele apej žinias Draugistes nuosituriejimo arba pamokinimas kaip rejk girtibę pamesti" (Petrapilyje, 1864).

MIELEŠKA VINCENTAS (1893.I.8 Paliepių k., Ariogalos vls., Kėdainių aps. – 1963.III.5 Kaune). 1910 baigė Šv. Kotrynos gimn. Petrapilyje, 1915 Mogiliovo kun. seminariją, kunigu įšv. 1915.IX.27, 1918 baigė Petrapilio dvasinę akad., gaudamas kanono teisių kandidato laipsnį. 1916 kaip Lietuvių tremtinių centro komiteto narys lankė ištremtuosius į Kijevo gub. lietuvius. 1917 dalyvavo Liet. seime Petrapilyje. 1918 buvo Liaudies s-gos įgaliotiniu ir vėliau kaip Lietuvos Valstybės Tarybos atstovas rūpinosi grįžtančiais iš Rusijos lietuviais. Nuo 1918 Panevėžio šv. Stanislovo bažn. vikaras ir „Saulės" d-jos vakarinių kursų tikybos mokytojas, nuo 1919 Panevėžio lenkų gimn. kapelionas. 1920 Krikščionių demokratų partijos išrinktas į Steigiamąjį Seimą. 1921 „Pavasario" vidurinės mokyklos kapelionas, nuo 1922 Šv. Kryžiaus (karmelitų) parapijos Kaune administratorius. Aktyviai reiškėsi visuomeninėje veikloje: 1925–1926 Katalikų veikimo centro pirm., ilgametis Šv. Juozapo darbininkų d-jos pirm., Lietuvos „Caritas" s-gos pirm. ir kt. 1944–1949 Kauno arkivyskupijos kurijos kancleris. 1949 bolševikų įkalintas Sibire ir tik 1956 grąžintas Lietuvon.

MIEŽINIS MATAS (1851.IX.23/X.4 Juodžių k., Grinkiškio vls., Kėdainių aps. – 1936.II.19 Šiluvoje, Raseinių aps.). Mokėsi pas daraktorius, 1861–1862 Baisogaloje, 1862 Dotnuvos bernardinų mokykloje, 1863 Raseiniuose, 1873 baigė Šiaulių gimn. Rinkosi medicinos studijas, bet išvyko į Žemai-

čių kun. seminariją. 1878.XI.16 įšv. kunigu, buvo vikaru Kuršėnuose, 1883–1886 mokyklos kapelionas. Čia susikirto su rusų valdžia, uždrausdamas katalikams mokiniams lankyti cerkvės pamaldas. Už šį nusikaltimą 1885 Kauno gub. jį liepė perkelti į kitą parapiją, patvirtino Jurbarko vikaru, pranešdamas Žemaičių vyskupui, kad jis niekada nebus tvirtinamas klebonu. 1888 šalia Jurbarko vikaro buvo leista užimti ir Girdžių filialisto vietą. 1897 Kauno gub. tarnautojus gerai patepus, buvo patvirtintas Žeimių klebonu, o vėliau ir dekanu. Žeimiuose pastatė 1909 gotikos stiliaus mūrinę bažnyčią. Dar prieš 1905 įvedė kas antrą sekmadienį lietuviškas pamaldas, tuo pralauždamas vad. „Vilijos Lenkiją", nes Žeimių lietuviškomis pamaldomis tuojau pasekė Kulva, Jonava ir kt. Lietuviškomis pamaldomis sukėlė visus lenkuojančiuosius, kurie jį žiauriai skundė vysk. M. Paliulioniui ir G. Cirtautui, bet šie ir toliau paliko jį Žeimiuose. Prisidėjo steigiant Šv. Kazimiero d-ją ir 1908 „Artojo" žemių, kuriose turėjo būti įkurdinami tik lietuviai, supirkimo b-vę. 1909 iškeltas į Vabalninką, t.y. vieną iš geriausių Žemaičių vysk. parapijų, kur vėl dirbo burdamas lietuvius į Blaivybės, „Saulės" ir kt. d-jas, 1911 suorganizavo vaikų mokymą. XII.5 Panevėžyje teisiamas, bet nubausta tik mokytoja M. Šereikaitė. Vėliau buvo altaristas Sedoje, kunigavo Juodeikiuose ir Šiluvoje. Jausdamasis lietuvis, visą laiką skatino parapijiečius kalbėti lietuviškai, jiems padėdavo gauti lietuviškų maldaknygių ir kt. draudžiamosios lietuvių spaudos. Savo lėšomis išleido dėdės Mykolo Miežinio „Lietuviszkai–latviszkai–lenkiszkai–rusiszką žodyną" (1894) ir išsp. paties parašytą knygutę „Apie meilę ir branginimą savo prigimtos tėvų kalbos" (1909), kuri vėliau buvo perdirbta į „Apie meilę ir branginimą tėvynės ir savo tautinės lietuvių kalbos", paplitusią, tikriau per kalėdojimus dalytą, mišriose parapijose lietuviškai nusiteikusių kunigų. Taip pat parašė ir išsp. „Apie pavyzdingą vaikų komuniją" (1912) ir kt. Bendradarbiavo „Tėvynės sarge", „Rygos balse", „Nedėldienio skaitymuose", „Viltyje", „Vienybėje" ir kt.

MIEŽINIS MYKOLAS (1826.IX.23 Vaitiekūnų k., Grinkiškio vls., Kėdainių aps. – 1888.XI.12/24 Švėkšnoje). Kun. įšv. 1850. Kunigavo Šilutėje, Smalvose, Švėkšnoje ir kt. Neapleisdamas pastoracinio darbo, 1868 parengė lietuviškai–latviškai–lenkiškai–rusišką žodyną. Pats žodynas, nors jame buvo gausu klaidų, anuo metu buvo vienintelis, išskyrus tuo metu jau sunkiai gaunamą Fr. Kuršaičio žodyną; daugybė patarlių ir mįslių yra didelis mūsų tautosakos lobis. Yra rašęs „Aušrai" eilėraščių ir kt. Išsp.: „Lietuwiszka Gramatika..." (1886) ir minėtas „Lietuviszkai–latviszkai–lenkiszkai–rusiszkas žodynas" (1894).

MIEŽINIS MYKOLAS (apie 1854 Juodžių k., Grinkiškio vls., Kėdainių aps. – po 1924 Dirkaičių k., Kėdainių aps.), kunigas, veikėjas. Mato brolis. Mokėsi Kėdainiuose ir Šiaulių gimn., baigė Žemaičių kun. seminariją. Tiek vikaru, tiek klebonu būdamas rūpinosi slaptos liet. spaudos platinimu ir slaptu vaikų mokymu. Nuo1888 nuolat žandarų skundžiamas ir tardomas, Kauno gubernatoriaus 1890.II.23 uždarytas į Kretingos vienuolyną, nes "kenkiąs stačiatikybei", ir išbrauktas iš Gargždų klebonų. 1891.V.13 kaip ligonis neurotikas iš Kretingos vienuolyno išleistas, ir dar tais metais Kauno gubernatorius jį patvirtino Babtų vikaru. 1894.XI.18 Kauno gubernatoriaus Klingenbergo speciali taryba jį ištrėmė 5 m. į Oriolo gub., tardant kelis kartus žiauriai sumuštas, visą laiką ten buvo laikomas ypatingoje policijos priežiūroje. 1899.IV.29 leista grįžti į Lietuvą. Nuo 1900.IV.4 vikaras, klebonas ir vėliau Kauno dekanas. 1905 vienas iš Šv. Kazimiero d-jos knygoms leisti steigėjų, pinigais šelpęs „Saulę", Blaivybės ir kt. katalikų d-jas.

MIKAILA ALEKSANDRAS (1889.II.14 Pakravų k., Stakliškių vls., Alytaus aps. –

1957.IX.6 Klaipėdoje). Kilęs iš ūkininkų šeimos. Jo tėvas Jurgis (1860–1948) išleido daugumą iš savo 11 vaikų į mokslus. Baigęs 4 klases Vilniaus gimn., 1910 įstojo į Vilniaus kun. seminariją, 1912 įšv. kunigu. Paskirtas vikaru į Švenčionis organizavo chorus, platino lietuvišką spaudą ir įsteigė kelias slaptas lietuviškas mokyklas, pats apmokėdamas ar organizuodamas lėšas mokytojams ir vadovėliams. 1915–1916 Vilniaus Kalvarijos vikaras; čia būdamas įsitraukė į Vilniaus atlietuvinimo darbą. Dėl lietuviškos veiklos lenkiškosios kurijos kilnotas iš vienos parapijos į kitą. 1916 iškeltas klebonu į Adutiškį, netrukus perkeltas į Kaltanėnus. Čia padėjo Zigmui Žemaičiui steigiant Švenčionių gimn. Keletą metų buvo Švenčionių „Ryto" d-jos valdybos nariu ir daug kartų rinktas į Laikinąjį Vilniaus lietuvių komitetą. 1927.X.5–XII.30 lenkų kalintas Lukiškių kalėjime Vilniuje. Po to 1928 iškeltas į gudišką Slobudkos parapiją. 1934 perkeltas į Daugėliškį, kur įsteigė pirmąją kooperatyvinę pieninę Vilniaus krašte. 1936.X vėl kaltintas už pavardžių lietuvinimą krikšto metrikuose. 1937 paskirtas į Kamojus. Sveikatai pašlijus, 1938 kurija leido kaip pensininkui apsigyventi Vilniuje. Čia vėl išrenkamas į nelegalų lietuvių tautinį komitetą ir į Lietuvių mokslo mylėtojų d-jos (vietoj lenkų uždarytos Lietuvių mokslo d-jos) valdybą. Paskutiniuoju metu gyveno kaip altaristas Kartenoje, ten ir palaidotas. Bendradarbiavo „Vilniaus žiniose", Vilniaus „Aušroje", „Nepriklausomoje Lietuvoje" ir kt.

MIKALAUSKAS BARNABAS IGNAS (g. 1911.I.2 Puodžių k., Pasvalio vls., Biržų aps.). 1924–1934 mokėsi Pasvalio gimn. ir saleziečių kolegijoje, 1936 įstojo pranciškonų vienuolynan Kretingoje, 1942 baigė teol. mokslus Sienos univ. Italijoje, 1941.IX.7 įšv. kunigu. 1946 nuvyko į JAV. 1950–1951 Vinipego (Kanada) klebonas, 1953–1955 Šv. Kotrynos vienuolyno virš. ir Niagaros Folso pusiasalio liet. kolonijų kapelionas. Lietuvoje dirbo su pavasarininkais, ateitininkais ir skautais, JAV įsteigė Liet. tremtinių d-ją Pitsburge ir 1948–1950 jai pirmininkavo, be to, veikė ALRKF, Alto, Balfo, Lietuvos vyčių ir ateitininkų organizacijose. 1949 Pitsburge įkūrė Maironio ansamblį, o Kanadoje St. Šimkaus chorą Vinipege ir Gintaro – Šv. Kotrynos vienuolyne. 1955–1957 Liet. žurnalistų s-gos Niujorko sk. pirm. Nuo 1936 religinėmis, visuomeninėmis ir kultūrinėmis temomis bendradarbiavo daugiausia „Varpelyje", „Darbininke", „Lietuvių žiniose", „Drauge" ir kt. kat. laikraščiuose. 1948–1950 „Lietuvių žinių" red. ir 1955–1957 vienas iš „Darbininko" red. Išsp. knygelę „Kelios mintys žurnalistui" (1956).

MIKALAUSKAS VLADAS (1918.X.22 Plungėje – 1956.I.23 Sante, Brazilijoje). Mokėsi Plungės gimn., 1936 įstojo į jėzuitus. 1940.XII pabėgo nuo bolševikų iš Lietuvos į Vokietiją, kur metus išlaikytas koncentracijos stovykloje. Paskui mokėsi jėzuitų Šv. Jono Berchmanso kolegijoje Pulache (netoli Miuncheno) ir Romoje, kur 1947 įšv. kunigu Rytų apeigoms. 1951 paskiriamas misionieriumi į P. Ameriką. Dirbo Argentinoje, Uragvajuje (Montevidėjyje organizavo liet. koloniją), Brazilijoje (San Paule įsteigė naują liet. parapiją).

MYKOLAITIS–PUTINAS VINCAS (1893.I.6 Pilotiškių k., Gudelių vls., Marijampolės aps. – 1967.VI.7 Kačerginėje, palaidotas Vilniuje, Rasų kapinėse), lyrikas, dramaturgas, romanistas, literatūros istorikas. Kun. įšv. 1915. Jau tuomet rašė eilėraščius, 1917 pasirodė pirmasis lyrikos rinkinys „Raudoni žiedai" su poema „Kunigaikštis Žvainys". Studijas tęsė Fribūre. Brendo kaip kūrėjas. Parašo dramą „Valdovo sūnus", nemaža poezijos, disertaciją apie V. Solovjovo estetiką. Savo kūrybai labai kritiškas, todėl „Valdovo sūnų" perrašo į dramą „Valdovas", išleidžia naują poezijos rinkinį „Tarp dviejų aušrų" (1927) ir 1931–1933 rašo didžiausią savo kūrinį – romaną „Altorių šešėly",

1935 romaną „Krizė", 1936 išleidžia poezijos rinktinę „Keliai ir kryžkelės", kurioje tiek rinktiniai senesni, tiek naujesni eilėraščiai. Rašo ir mokslinius darbus: „Vydūno dramaturgija", „Naujoji lietuvių literatūra", „Literatūros etiudai" ir kt. Toliau kuria eiles ir sudaro rinkinėlį „Sveikinu žemę" (1950), išverčia A. Mickevičiaus „Konradą Valenrodą", pateikia naujų studijų, ypač daug apie A. Mickevičiaus kūrybą. 1957 baigia romano „Sukilėliai" I d. Pasirodo poezijos rinkiniai: „Poezija" (1956), „Būties valanda" (1963), „Langas" (1966). Pradeda versti A. Mickevičiaus „Poną Tadą" (išvertė 6 giesmes, o jam mirus, vertimą tęsė Just. Marcinkevičius). Be to, verčia didžiuosius rusų poetus ir kitus populiarius autorius. Tęsia romaną „Sukilėliai", rašo studijas. „Altorių šešėly" išverčiamas į daugelį pasaulio kalbų. Taip pat verčiama jo poezija. Kūryboje iškyla kaip lyrikas. Rašo tautinio liet. romantizmo įtakoje, vėliau palinksta į filosofinius apmąstymus. Savo kūryba papildo tuometinę lietuvių literatūrą ir veda ją į naujuosius laikus.

MIKUTAVIČIUS RIČARDAS (1935.II.26 – 1998.VII.1 Kaune nužudytas piktadarių). Kun. įšv. 1958. Kunigavo keliose parapijose, ilgiausiai – Tytuvėnuose, Babtuose, Kauno Vytauto ir Įgulos (Soboro) bažn. Poetas. Pirmoji poezijos knyga „Kad Lietuva neišsivaikščiotų" išleista Čikagoje 1989. 1990 jau Lietuvoje pasirodo poezijos knyga „Poterių upė", po poros metų – rinkinys „Šviesos spalvos", žūties dienomis – knyga „Spindintis virš mūsų", o po mirties – „Mirties vilties veidai" ir kt. poezijos rinktinės. Taip pat buvo dailės kolekcionierius (reikšmingiausi kolekcijoje – olandų dail. tapybos darbai). Išleistas kolekcijos albumas.

MILIAUSKAS ELIZIEJUS JUOZAS (1835.II.22 – 1890.III.30 Marijampolėje), kunigas marijonas. Į vienuoliją įstojo 1855. Kunigo mokslus išėjo Marijampolėje. Nuo 1859 pamokslininkas Igliaukoje. Čia slapta įkūrė pradžios mokyklą. Caro valdžia, naikindama Igliaukos vienuolyną, 1865.X.25 jį prievarta atgabeno į Marijampolės vienuolyną. Ir iš čia po kaimus mokė vaikus lietuviškai skaityti ir rašyti. Už tai kelis kartus baustas piniginėmis baudomis, netvirtintas vienuolyno prokuratoriumi. Suvalkų gubernatorius 1874.II.18 jį dėl to mokytojavimo skundė Dvasinių reikalų valdybai. Jaunimui mokyti panaudodavo įvairias progines išvykas: ligonių lankymą, vestuves, krikštynas. Per šventes, giedojimo pratybų priedanga, giesmininkus mokė skaityti ir rašyti. Pramokusius įpareigodavo kitus mokyti. Uolus knygnešio Sudargo klebono Sidaravičiaus bendradarbis. Paimdavo iš jo spaudą į savo slaptą knygų sandėlį ir kitų marijonų (kun. V. Senkaus, kun. P. Pėstininko) padedamas paskleisdavo tarp žmonių. Išvertęs į liet. kalbą „Graudžius verksmus", stiprino lietuvišką giedojimą bažnyčiose.

MILIAUSKAS JUOZAPAS KAROLIS (1890.IV.2 JAV – 1975.XI.30 Vilks Bare), kunigas, visuomenininkas, rašytojas. 1904–1910 mokėsi Šv. Marijos kolegijoje Mičigane, 1910–1915 Šv. Juozapo kun. seminarijoje Niujorke, kunigu įšv. 1915.VII.15. Iki 1916.VII.1 buvo vikaru Šv. Kazimiero par. Pitstone, paskui Marijos par. ir kartu Šv. Juozapo par. klebonu, pastatė kiekvienai parapijai po bažnyčią, 1932.IV.18 perkeltas į Vilks Barą klebonu, ten 1937 įgijo parapijai dideles kapines, 1950 kleboniją ir 1956 įrengė pavyzdingą mokyklą. Dar prieš įstodamas į kun. seminariją, įsitraukė į lietuviškąją veiklą. Važinėjo po liet. parapijas, rengė paskaitas jaunimui, jį būrė į organizacijas, pats jose uoliai dalyvaudamas. Per I pas. karą aktyviai dirbo Tautos fonde, rūpinosi išgauti Lietuvių dieną ir drauge su kun. V. Bartuška ir J. S. Lopata 1916 lankėsi tais reikalais Vašingtone. Vėliau su kitais JAV liet. veikėjais, Tautos fondo atstovais, lankėsi Vašingtone Lietuvos de jure pripažinimo reikalais, 1921 buvo liet. delegacijoje pas JAV prezidentą Vilsoną. Mėgdamas muziką ir vaidybą, sa-

vo parapijose rengė lietuviškus vaidinimus, inscenizavimus, dažnai parašydamas jiems tekstus. 1917 buvo sukūręs pirmą lietuvišką filmą, nufilmuodamas savo parašytą ir inscenizuotą veikalą. 1930, minint Vytautą D., Vilks Bare pastatyta jo parengta pantomima „Vytautas Didysis", susilaukusi nemažo atgarsio tarp svetimųjų, 1938 parengė „Knygnešių" pantomimą. Spaudoje pradėjo bendradarbiauti nuo 1911, rašydamas lietuvybę žadinančius straipsnius kat. laikraščiams, ypač daug jų spausdino „Drauge" ir „Garse". 1921 redagavo „Ameriką". 1915 išsp. iš anglų k. verstą 2 v. komediją „Kas bailys?", 1939 parengė ir išleido maldų ir giesmių rinkinį „Šventoji Valanda". Be to, išsp.: „Bolševizmas" (1920), „Katekizmas mažiems vaikams" (1932), „Nusišypsok" (1935); 1940 išsp. šie scenos veikalai: „Dainų ir juokų jomarkas", komedijos „Ponas Tūzas ir Ponas Arbūzas", „Abraomas ir Raulas bei Supradentas ir jo gengė". Keliolika scenos veikalėlių tebėra rankraščiais. 1956 Vilks Bare, kur kunigavo, įsteigė mokyklą.

MILKUS PETRAS GOTLIBAS (apie 1692 Tilžėje – 1753.VI.9 Mielkiemyje, Stalupėnų aps.), Šv. Rašto vertėjas ir kalbos taisytojas. Karaliaučiuje studijavo teisę, vėliau ev. teologiją, 1726 paskirtas Jurbarko (Įsruties aps.) kunigu, o 1736 perkeltas į Mielkiemį. 1730 M. Lietuvos ev. kunigams susirūpinus Šv. Rašto vertimu ir sudarius vertimo komisiją, P.G. Milkus, tuomet dar Jurbarke, pasiėmė išversti Pradžios, Pakartoto įstatymo ir Pranašų knygas. Taip pat jam buvo pavesta suvienodinti ir kitų 13 vertėjų vertimo kalbą, tačiau skubant išleisti liko daug nesulygintų ir nesuderintų vietų. Jų visų verstas Šv. Raštas (S. Testamentas) buvo išsp. 1735, kartu pridedant jau anksčiau verstą N. Testamentą. A.F. Schimmelpfenigio giesmynui davė savo parašytų 16 giesmių, kurios buvo išsp. „Pagerintose giesmių knygose" (1753). Vėliau G. Ostermejeriui ir P. Schroederiui tas giesmes pataisius, kilo M. Lietuvos giesmynų ginčas, palaidojęs Ostermejerio (1781) ir Milkaus giesmynus.

MILUKAS ANTANAS (1871.VI.13 Šeštokų k., Krosnos vls., Marijampolės aps. – 1943.III.19 Brukline, JAV), kunigas, varpininkas, visuomenininkas, knygų leidėjas. 1889 įstojo į Seinų kun. sem., bet dėl lietuviškos veiklos drauge su klieriku J. Sutkaičiu 1891 iš jos pašalintas. 1892 kun. A. Burba pasikvietė į JAV darbuotis lietuviškos spaudos baruose. Čia 1896 baigė teologijos mokslus ir įšv. kunigu. Studijas tęsė Fribūre. Į spaudos darbą įsitraukė dar Seinų kun. sem. Rašė „Ūkininkui", „Varpui", „Lietuvos apžvalgai" ir kt. JAV ypač iškilo jo, kaip knygų leidėjo, reikšmė, nes spausdino nors ir nepelningus, bet labai reikalingus kūrinius. Jam pavyko išleisti K. Donelaičio raštus (1897), A. Tatarės pamokslus (1900), S. Daukanto, J. Basanavičiaus, M. Valančiaus, Šatrijos Raganos, Ks. Sakalausko-Vanagėlio, Pr. Vaičaičio ir kt. veikalus, 1904 sudarė Lietuvių katalikų spaudos bendriją.

MINKEVIČIUS ADOMAS (1648.VIII.11 Vilniuje – 1740.III.14 Žodiškėse). Kun. įšv. 1701. Jėzuitas. Filosofijos ir retorikos dėstytojas, Vilniaus vyskupo teologas. Kūrė mokyklas, lotyniškai parašė veikalų (apie Mariją, jos garbinimą, apie Trakų Marijos paveikslą ir kt.).

MINKEVIČIUS BONAVENTŪRA (1767 – 1849.IV.26 Šilalėje, Tauragės aps.). Ilgus metus klebonavo Čekiškėje ir 1845.IV.28, tuomet Šilalės altaristas, įteikė nominatui K. J. Gintilai aprobuoti „Giesmę istorišką apie Čekiškės bažnyčią", kuri 1836 jau buvusi išsp. („Giesme historyczna apey Czekiszkes Bažnycze"). Gintila ją pavedė kun. Pabrėžai peržiūrėti ir, šiam ištaisius, leido spausdinti. 1843 buvo įteikęs aprobuoti ir „Žemaytiszką katekizmą", bet jo spausdinti neleido, liepdami pataisyti. 1845.IV.30 šį perrašytą ir pataisytą katekizmą vėl įteikė, bet leidimo spausdinti negavo, rankraštis B. Minkevičiui mirus dingo.

MINTAUČKIS JONAS (1913.XII.6 Balų k., Kuktiškių par., Molėtų r. – 1998.IV.9 Kaišiadoryse). Kun. įšv. 1940, baigęs Kauno kun. sem. Didžiausią savo kunigiško gyvenimo dalį praleido Kaišiadorių parapijoje. 1956 suteiktas garbės kanauninko titulas. Mokėjo kelias kalbas, kunigams rengė rekolekcijas, buvo Dievo tarno arkivysk. Teofiliaus Matulionio kanonizacijos bylos teisingumo gynėjas, Lietuvos vyskupijų Liturginės komisijos sekretorius, liturginio kalendoriaus sudarytojas, parašė daugybę straipsnių į spaudą apie Amžinybėn išėjusius dvasininkus, liturgines šventes, tikėjimą gynusius žmones.

MINVYDAS SAMUELIS (1602 – 1660 Liubče prie Naugarduko), reformatų superintendentas, tikybinis autorius. Iš 1653 žinoma, kad buvo Užvilnės (Liubče) superintendentu ir kartu Žemaičių srities administratoriumi bei Biržų klebonu. 1641 lenkiškai Liubče išspausdino pamokslus, o 1653 Kėdainiuose J. J. Rėto spaustuvėje – lietuvių reformatams 3 knygas, kurios vėliau, nedaug perdirbtos, buvo perspausdintos kelis kartus. Tuomet su Božymovskiu, galbūt pritraukę draugėn ir S. Tamošauską, parengė ir išsp. „Katechismas Aba Trumpas Pamokslas Wieros krikščioniszkos del waykialu mažu". Šis katekizmas, nors išsp. atskirai, buvo dalis „Knigos Nobažnistes"; 1680 S. Bitnerio išleistas „Pradžia Pamoksla del Mažu Weykialių", kuris 1803 išleistas „Seano Katechismo" (M. Ceraskis) ir 1861 „Trumpo Katechismo" (R. Močiulskis?) pavadinimais. „Maldos Krikscioniszkos, Wisokiam meatuy ir reykalams" (1653) vėliau buvo perspausdintos prie giesmynų (1781, 1845 ir 1877). „Summa aba Trumpas iszguldimas Ewangeliu Szwentu Per Wisus meatus..." (1653) prie giesmynų pakartota 1781 (1818 perdirbo S. Nerlichas, bet išsp. tik 1863). Atrodo, kad S. Minvydas bus paskatinęs S.B. Chylinskį versti Bibliją.

MIRONAS VLADAS (1880.VI.22 Kuodiškių vs., Panemunio vls., Rokiškio aps. – 1953 Sibire). Kun. įšv. 1904. Klebonavo Valkininkuose, Dauguose, dekanas Merkinėje. Per antrąją bolševikų okupaciją ištremtas ir mirė Sibire. 1906 į Vilnių pasikvietė kun. J. Tumą ir suorganizavo lietuvių kunigus tautinei veiklai, kartu su J. Tumu rūpinosi „Vilniaus žiniomis", 1906 I liet. dailininkų parodos komiteto narys. Vėliau rūpinosi „Vilties" ir „Aušros" leidimu. Pamokslus spausdino „Tiesos kelyje". Išvertė ir išleido Bončkovskio „Plačią Senojo Įstatymo istoriją" (1905, pakart. 1916).

MISIUS JONAS (1883.II.14 Aleknaičių k., Lygumų vls., Šiaulių aps. – 1964.I.5 Majamyje, Floridoje), kunigas, visuomenininkas. Mokėsi Šiaulių gimn., 1901–1904 Žemaičių kunigų sem., iš kurios 1904 išvyko į JAV. Čia įstojo į Šv. Marijos kun. sem. Detroite, po to persikėlė į Šv. Vincento kun. sem. 1907.VII.4 įšv. kunigu ir paskirtas Pitsburgo apaštalavimo namų dir. Iš čia lankė išsklidusius lietuvius ir lenkus. 1909 paskirtas į Šv. Juozapo liet. par., 1913 perkeltas į Šv. Luko par., 1935 atkeltas į Dangun Žengimo par. Pitsburge. Būdamas klebonu, rūpinosi parapijų lietuviškumu ir mokyklomis. 1924 kėlė sumanymą steigti lietuvišką kolegiją, bet marijonams nusipirkus Marianapolį ir ten 1926 įsteigus kolegiją, jo rūpestis atpuolė. Daug dirbo įvairiose lietuviškose organizacijose: ALRK federacijoje (jos pirm. buvo 2 metus), Kunigų vienybėje (ilgametis Pitsburgo apl. pirm.) ir kt. I pas. karo metais pats rėmė stambesnėmis aukomis Tautos fondą ir jį remti skatino savo parapijiečius, ypač rėmė lietuviškus šio krašto vienuolynus ir kt. 1918 rinko parašus peticijai Šv. Tėvui Lietuvos Nepriklausomybės reikalu. Yra daug rašęs „Draugui" ir kt. JAV liet. laikraščiams, pasirašydamas Lygumų Jono ir kt. slapyvardžiais.

MOCKUS (Mockevičius) MYKOLAS KSAVERAS (1864.X.26 Romanovos k., Krosnos vls., Alytaus aps. – 1939.X.23 Čikagoje). Pradžios mokslus ėjo Lietuvoje, į JAV atvyko 1886 ir apsigyveno Šenandore.

Dirbo anglių kasyklose, 1889 persikėlė į Detroitą ir čia po kurio laiko įsigijo spaustuvėlę, pramoko amato ir dirbo įvairius spaudos darbus lietuvių ir lenkų kalbomis. 1891 parašė, surinko ir išleido kelias liet. knygeles: „Daine dėl bernelių ir mergelių", „Daina cerkves varpininko", „Kaip daryti monus–štukas" bei „Keli žodžei apei szendieniszka potografija" (1893), 1897 leido ir redagavo „Lampą", kurią vadino „magijos" laikraščiu. Bendradarbiavo „Vienybėje lietuvninkų". Susikirtęs su vietos lietuvių katalikų kunigu, pradėjo domėtis įvairiomis protestantų sektomis. Gavęs protestantų paramą baigė Fermonto (Ohajas) kunigų seminariją. Tapęs kunigu, įsigijo paveikslams rodyti aparatą, važinėjo po Amerikos liet. kolonijas ir aiškino Šventąjį Raštą. Nuo 1892 priklausė SLA, nuo 1896 Tėvynės mylėtojų d-jai, ilgus metus buvo Lietuvių socialistų s-gos narys. Buvo geras kalbėtojas, į savo pamokslus visuomet sutraukdavo dideles minias žmonių.

MOČIULSKIS ADOLFAS (m. I pas. karo metais), kunigas. 1890, klebonaudamas Domanove, buvo rusų tardomas, kad Vilniaus klierikui leidęs sakyti pamokslą prieš rusus. 1892 Alšėnų, 1893 Parafianovo klebonas, už leidimą zakristijonui dalyti kalėdaičius rusų nubaustas, uždarant į Gardino vienuolyną 1894. Vėliau paskirtas Vaistomo klebonu, bet čia 1908 Naročio stačiatikių kunigas apskundė, jog kelis unitus aprūpino Švč. Sakramentais, ir 1909.IX.17 Vilniaus apyg. teismas nubaudė keliais tūkstančiais rublių, kuriuos tuojau savanoriškai surinko Vaistomo ir kitų jo buvusių parapijų žmonės. Rašė tikėjimo ir visuomeninėmis temomis.

MOERLINAS MYKOLAS (Mörlin Michael; 1641.XII.9 Tiūringijoje – 1708.II.21 Gumbinėje), M. Lietuvos kunigas, keletą metų buvęs mokytoju lietuviškoje M. Lietuvos dalyje, 1666–1667 mokytojavęs Kaune, pažinęs lietuvių k. ne tik iš knygų, bet ir iš gyvosios kalbos. 1672–1708 Gumbinės kunigas, buvo sumanęs steigti „Societas philologico – Lithuanica". 1706 išspausdino knygutę „Einladung zur vollmeinenden und einmüthigen Bedencken über Principium primarium in Lingva Lithvanica in den Worten: Loquendum cum vulgo" ir 1705 įteikė rūmų pamokslininkui Fr. Deutschui raštą „An Lithuanicae linguae reformatio sit necessaria". Knygutė tik 34 p., jai prakalbą parašė Karaliaučiaus univ. prof. Berentas, kuris M. Moerliną rekomendavo kaip lietuvių k. mokovą. Savo knygutėje nusiskundžia dėl svetimybių lietuvių k. ir dėl M. Lietuvos kunigų, kurie, nemokėdami lietuvių k., išstato save žmonių pajuokai, kadangi liaudis nesuprantanti darkytos religinių raštų lietuvių k.; todėl pataria ir nurodo būdus, kaip religinių raštų kalbą padaryti liaudžiai suprantamą. Pagrindinis raštų kalbos principas – paisyti lietuvių liaudies kalbos. Jo parašytu veikalėliu naudojosi ir kiti lietuvių kalbos puoselėtojai. Ragino J. Šulcą rinkti liaudies dainas. M. Moerlino paskelbtu literatūrinės kalbos principu J. Šulcas rėmėsi versdamas Ezopo pasakėčias. M. Moerlino raštai sulaukė plataus atgarsio M. Lietuvoje ir sukėlė polemiką lietuvių k. reikalais bei paskatino susirūpinti lietuvių k. klausimais.

MONKUS (Moncewicz) **JOACHIMAS JUOZAS** (1808 prie Ariogalos – ?), kunigas. 1863 buvo Telšių klebonu, rašinėjo lietuviškai. 1865–1867 nutremtas prie Gardino bernardinų bažnyčios ir buvo nuolatinėje policijos priežiūroje. 1867 slapta grįžo į Telšius, bet caro valdžios vėl nubaustas ir iki 1871.X.26 išbuvo Gardine, iš kur buvo leista persikelti į Raseinius (taip pat policijos priežiūroje). 1885 buvo Barstyčiuose filialistu, bet nubaustas, kad pasikvietė į atlaidus Alsėdžių altaristą kun. Pr. Mažeiką, negavęs caro valdžios leidimo. 1898 dar kartą baudžiamas už katalikiškus ir lietuviškus (Kražių bažnyčios reikalu) pamokslus.

MONTVILA JUOZAS (1885.I.3 Nendriškių k., Marijampolės aps. – 1912.IV.15 Atlan-

te). Mokėsi Marijampolės gimn., Seinų kun. seminarijoje (M. Vaitkus „Mistiniame sode" klysta, tvirtindamas J. Montvilą buvus Žemaičių kun. seminarijos auklėtinį). Kunigu įšv. 1908.III.22, paskirtas vikaru į Lipską, kur už slaptą patarnavimą unitams caro valdžios buvo nubaustas – atleistas iš pareigų be teisės užimti kurią nors vietą pastoracijoje. Laukdamas bausmės pakeitimo, kurį laiką dirbo Seinuose prie katalikiškų laikraščių, rašė „Vadovui" pamokslus. Turėdamas artistinių dailininko gabumų, yra nupiešęs kai kuriems Vilniaus laikraščiams ir knygoms vinječių bei papuošimų. Matydamas, kad Lietuvoje negreit galės eiti kunigo pareigas, susirengė vykti į Ameriką. Kiek pabuvęs Anglijoje, sėdo į garsųjį laivą „Titaniką" plaukti per Atlantą ir, laivui susidūrus su ledkalniu, nuskendo drauge su 1500 kitų keleivių, parodęs nepaprastą heroizmą, atsisakęs pasinaudoti gelbėjimo valtimi, iki paskutinės minutės guodė ir ramino mirties valandą kitus keleivius. Jo pasiaukojimą ir kunigišką uolumą plačiai aprašė ano meto spauda, pabrėždama, kad jaunas lietuvių kunigas Juozas Montvila „išpildė savo pareigą iki galo".

MORKELIS MORKUS (1893.II.13 Dusetų par. – 1957.IX.5 Kelmėje), kunigas. Aukštuosius teol. mokslus ėjo Petrapilio dvasinėje akademijoje, kur įgijo teol. magistro laipsnį. 1916 įšventintas kunigu, 1918 paskirtas į Žemaičių kun. seminariją Kaune prof. Vėliau doc. titulu dėstė Lietuvos univ. Teologijos ir filosofijos fak. Teologijos sk. patristiką ir homiletiką, o Kauno kunigų seminarijos žemesniuose kursuose graikų k., kartu eidamas įvairias pareigas Kauno arkivyskupijos kurijoje, nuo 1931 sinodalinis teisėjas. Atskirais klausimais, daugiausia susijusiais su Bažn. tėvais, yra rašęs „Tiesos kelyje", „Židinyje", „Soter", „Lietuvos mokykloje". Užėjus bolševikams, iš VDU atleistas ir dirbo įvairiose parapijose pastoracinį darbą.

MORKŪNAS MYKOLAS (g. 1916.II.17 Paislikio vs., Vaškų vls., Biržų aps.). 1938 baigė Biržų gimn., 1938–1940 mokėsi Kauno kunigų seminarijoje, 1940–1944 Vilniaus univ. Ekonomikos fak., 1945–1947 ekonomikos mokslų studijas tęsė Insbruko univ. Austrijoje, kur apgynė disertaciją „Senųjų prūsų istoriškai politinės ir ūkinės problemos" („Die historisch-politischen und wirtschaftlichen Probleme Altpreussens"), gaudamas ekonomikos mokslų dr. laipsnį. 1948–1949 studijavo keramiką Meno mokykloje Fribūre. Gyvendamas Vilniuje savo spaustuvėlėje, be kitų leidinių, 1944 spausdino antinaciško pogrindžio laikraštį „Laisvas žodis". 1951 Čikagoje įsteigė lietuvišką spaustuvę, kurioje per 8 metus išspausdino apie 200 liet. knygų, daugelį lietuviškų spaudinių. M. Morkūno spaustuvėje spausdinama lietuviškų laikraščių.

MORKŪNAS SIMONAS (1902.II.16 Valtūnų k., Žemaitkiemio vls., Ukmergės aps. – 1997.VII.5 Sū Sityje, Ajovoje, JAV). 1933 baigė Kauno kunigų seminariją ir Vytauto Didžiojo univ. Teologijos fakultetą. Tais pačiais metais įšventintas kunigu, paskirtas Kauno Prisikėlimo bažnyčios vikaru, o 1944 Vilijampolės parapijos klebonu. Artėjant frontui pasitraukė į Vokietiją, rūpinosi lietuvių pabėgėlių sielovada. Atvykęs į JAV, 1949–1950 ėjo kapeliono pareigas Sū Sičio šv. Vincento bažnyčioje. 1950–1951 buvo vikaru Šv. Petro ir Pauliaus parapijoje, 1951–1990 dirbo Šv. Kazimiero lietuvių parapijoje klebonu. Pakeltas prelatu. Nuo pirmųjų kunigavimo metų įsitraukė į socialinę globos veiklą: 1933–1944 buvo Šv. Vincento Pauliečio draugijos narys, 1941–1944 Kauno tuberkuliozinės ligoninės vicedirektorius. Kaune įkūrė tris vaikų darželius ir senelių prieglaudą.

N

NAKCIJONAVIČIUS JOKŪBAS (1725.V.1 Baltarusijoje – 1777 Vilniuje). Jėzuitas nuo 1742, kun. įšv. 1754. 1746–1749 Polocko jėzuitų kolegijoje studijavo filosofiją, 1751–1755 Vilniaus akademijoje – teologiją. 1762–1766 ir 1768–1771 Vilniaus akademijos filosofijos ir matematikos, 1773–1774 dogminės teologijos ir kanonų teisės profesorius. Nuo 1773 Filosofijos fakulteto dekanas. 1758–1764 vadovavo astronomijos observatorijai. Parašė ir išleido matematikos ir filosofijos paskaitų konspektus.

NARIJAUSKAS JURGIS (1876.IV.21 Parausių k., Paežerių vls., Vilkaviškio aps. – 1943.I.29 Telšiuose). Kun. įšv. 1899, baigęs Seinų kun. sem. Tęsė studijas Romoje. Baigęs dėstė Seinų kun. sem. giedojimą, lietuvių ir lotynų k. Gyvenimo saulėlydyje dėsto Telšių kun. sem., pakeliamas kanauninku. Pasižymėjo plačia visuomenine veikla. Seinuose 1906 drauge su kun. Juozu Laukaičiu ir Petru Dvaranausku įsteigė bendrovę laikraščiams ir knygoms leisti. Bendrovė įsigijo spaustuvę, kurios pirmuoju vedėju jis buvo. Rašė daugiausia religiniais ir juridiniais klausimais. Išvertė P. Smolikovskio „Marijos mėnuo" (1903, pakart. 1931), A. Ponchielli operos „Lituani" libretą (1917), A. Dantės „Dieviškąją komediją" (1938).

NARKEVIČIUS JONAS (1806 Žemaitijoje – 1886.III.23 Krokuvoje). 1833 įšv. kunigu, ėjo vikaro ir klebono pareigas įvairiose Vilniaus vyskupijos vietose; 1854 persikėlė į Žemaičių vyskupiją, bet po 5 metų vėl grįžo į Vilniaus vyskupiją, kur tapo Kobrinės klebonu ir dekanu. Čia įsteigė prieglaudą ir liaudies skaityklą. 1866 caro valdžios suimtas ir kitais metais ištremtas į Tunką prie Baikalo, iš ten 1872 perkeltas į Ustiugą. 1875 apsigyveno Krokuvoje, gavęs kapų koplyčioje kapeliono vietą. Teikė lietuviškas dainas O. Kolbergui, kuris spausdino „Pieśni ludu litewskiego". Jis ir visą lietuvišką tekstą redagavo. Savo išgyvenimus tremtyje aprašė knygoje „Pamiętnik księdza" (1876). Be to, išspausdino: „Wykład pacierza, składu apostolskiego, Przykazań Bożych, kościelnych" (3 – 1898), „O religii i głównych jej zasadach" (1881), „Naród a religia" (1876).

NARKEVIČIUS (Norkus) JULIUS (1865.XII.3 – 1929.XII.3 Skuode), kunigas, visuomenininkas. 1885 baigė Mintaujos gimn., mokėsi Žemaičių kunigų sem., kur priklausė Lietuvos mylėtojams. Už draudžiamąją liet. spaudą, vaikų mokymą lietuviškai ir kt. rusų valdžios baustas piniginėmis baudomis, Kretingos vienuolynu ir t.t. Po 1905 įsitraukė į liet. d-jų veiklą, šelpė jas pinigais ir rašinėjo spaudai. 1925 Skuodo klebonas. 1928 paskirta veikėjo pensija.

NARKEVIČIUS JURGIS (1844.IV.3 Gulbiniškiuose, Marijampolės aps. – 1922.XII.29 Liubave, Marijampolės aps.). Baigė Seinų kun. sem., kunigavo Liubave. Parašė liaudiškos tematikos eilėraščių, virtusių dainomis („Šiaurės vėjai baisiai ūžia", „Aš greitas ir linksmas", „Mažas piemenėlis, didis vargdienėlis" ir kt.).

NARUŠEVIČIUS (Naruszewicz) KAZIMIERAS (1730–1809), vyskupas, Lietuvos jėzuitas. Vilniuje įstojęs į šį ordiną 1755, baigęs mokslus dėstė humanistinius dalykus ir matematiką, vėliau vadovavo jėzuitų spaustuvei Vilniuje, 1769–1773 Vilniaus bajorų kolegijos rektorius. Panaikinus Jėzaus draugiją, liko Vilniaus akademijos prof., tapo Smolensko kanauninku ir Anykščių klebonu. Išsp.: „Marka Tullyusza Cicerona o powinności wszech stanów ludzi" (1766), „Mowa miana przed oglosz. prosp. lekcyi akad. wileńskiej" (1781), be to, daugybė lotyniškų proginių prakalbų.

NAVICKAS JONAS (1895.I.2 Virbalyje – 1941.IX.2 Vusteryje, JAV). Kun. įšv. 1920. JAV dirbo misinį darbą. 1939 išrinktas marijonų provinciolu Amerikoje. Daug darbo įdėjo, norėdamas Marianapolį padaryti ne tik mokslo įstaiga, bet ir šventove: kolegijos parke įtaisė meniškus lietuviško stiliaus Kryžiaus kelius. Nuo 1908 pradėjo rašinėti „Šaltinėliui" (slap. Pleikys, J. Vienuolis, J. Piktupelis). Nuo 1913 rašė „Draugui", „Ateičiai", „Šaltiniui", „Lietuvai", „Vilčiai", o daugiausia „Moksleiviui". 1915 bendradarbiavo „Darbininke", „Tautos rytojuje", „Pažangoje", „Studentų žodyje", „Draugijoje", „Tiesos kelyje" ir kt., 1934 išspausdino straipsnį „Kunigo vaidmuo išeivijoje". Taip pat rašė į angliškus laikraščius. J. Širvinto slapyvardžiu ir kriptonimu yra išvertęs ir išsp.: J. Berthiero „Mūsų tikėjimas" (1919), „Šv. Novena" (1932), A. Coughlando „Pranašystė" (1937), „Du vainikai" (1938), K.K. Romanovo „Žydų karalius" (1938), „Byla kunigo su saliūninku arba išloštas doleris" (1938).

NERLICHAS SAMUELIS (1765 Kėdainiuose – 1843.VII.7 ten pat), reformatų kunigas. Studijavo Olandijoje. Parengė „Kancionalą" ir „Maldas krikščioniškas", kurios pasirodė po jo mirties 1845.

NEZABITAUSKIS KIPRIJONAS JUOZAPAS (1779.IX.13 [krikšto data] Baidokų k., Salantų par. – 1837.VII.10 Nansi, Prancūzijoje), kunigas ir rašytojas, rašytojo Kajetono Roko netikras brolis (ne vienos motinos). Kun. įšv. 1803. Ilgalaikis Varnių ir Veliuonos parapijų klebonas. Įspėtas dėl gresiančio arešto už visuomeninę veiklą bei sukilimo organizavimą, emigruoja į Prancūziją. Paliko stambų pluoštą nespausdintų eilėraščių. 1835 parengia savos poezijos rinkinį ir dedikuoja jį A. Mickevičiui. Deja, rinkinys pasirodė tik 1930. Jo eilėraščiai yra politinės poezijos pavyzdys. Aprašo 1830–1831 sukilimą, emigrantų vargus, tėvynės ilgesį, piktinasi caro valdžios priespauda.

NILSENAS LAURYNAS (Lauritz Nielssøn) (1537 Tionsberge, Norvegijoje – 1622.V.5 Vilniuje). Kun. įšv. 1562, jėzuitas nuo 1564. Gimė protestantų šeimoje. 1560 paliko Daniją ir perėjo į Romos katalikų tikėjimą. Įgijo aukštąjį teologinį išsilavinimą. Dalyvavo jėzuitų misijoje Švedijoje, siekdamas sutaikyti Švedijos karalių Joną III su Romos kurija. Po 1580 dirbo Braunsberge, Romoje, Prahoje, Grace, Vienoje ir Rygoje. Globojo katalikus iš Danijos ir Švedijos. 1622 atvyko į Vilnių, kur tais pačiais metais mirė ir buvo palaidotas Šv. Jonų bažnyčioje. 1998.IX.4. Šv. Jonų bažnyčioje Norvegijos karalius Haroldas V atidengė jam skirtą paminklinę lentą.

NORBUTAS JUOZAS (1888 Kaune ar jo apylinkėse – 1968 Viduklėje). Kun. įšv. 1909. Iš pradžių vikaravo Čekiškėje. 1912 išvyko į Škotiją, kur tarp lietuvių dirbo 8 m. Grįžęs Lietuvon kunigavo įvairiose parapijose, o keletą paskutinių gyvenimo saulėlydžio metų – Viduklėje. Škotijoje lietuviams įkūrė ir leido „Išeivių draugą". Lietuvoje daugiausia bendradarbiavo „Šaltinyje". Atskiromis knygelėmis išleido: „Svieto perėjūnas" (1911), „Lyra ir satyra" (1916), „Lietuvos vargai" (1916), „Sugriautas lizdas" (1917) ir kt.

NORKUS SIMONAS (1842.XII.14 Santakoje, Marijampolės aps. – 1913.I.1 Punske, Suvalkų vaiv., Lenkijoje). Baigė Seinų kun. sem., kunigavo Užnemunėje. Parašė eilėraščių („Nemunas", „Į vyturėlį", „Amatininkų daina" ir kt.), išvertė L. Kondratowicziaus poemą „Margiris" (1883), baladę „Kranklys" („Už giružės teka upė", 1884).

NORKŪNAS NAPOLEONAS (1926.X.1 Norkūnėlių k., Obelių par. – 1984.IV.8 Reškutėnuose, palaidotas Obeliuose). Kun. įšv. 1960, baigęs Kauno kun. sem. Prieš tai VU studijavo lituanistiką, kalėjo, dirbo literatūrinį darbą. Kunigavo Valkininkuose, Kazitiškyje, Rudnioje ir Reškutėnuose. 1972 apgynė disertaciją „Lietuviškasis katekiz-

mas". Rūpinosi lietuvių kalbos taisyklingumu ir grynumu. Yra parašęs nemaža eilėraščių ir prozos kūrinių, mokslinių straipsnių. Vertė. Pirmasis išvertė veik visą A. Solženicino kūrybą.

NORVAIŠA PRANCIŠKUS MILIKANTAS (1742.I.15 Milikantų dv., Adutiškio vls., Švenčionių aps. – 1819.VI.25 Vilniuje), jėzuitas nuo 1756, kunigas. 1760–1763 Vilniaus akademijoje studijavo filosofiją ir matematiką, 1765–1709 teologiją. 1772 laisvųjų mokslų ir filosofijos, 1773 kanonų teisės daktaras. 1770–1772 vadovavo Nemuno vagos prie Druskininkų ir Rumšiškių tiesinimo darbams. Lietuvos vyriausiojoje mokykloje ir Vilniaus universitete dėstė aukštąją matematiką.

OLECHNAVIČIUS ANTANAS BONAVENTŪRA (m. 1760 Vilniuje), pranciškonas, teologijos dr., provincijos definitorius ir pranciškonų studijų regentas. Vilniuje išsp.: „Diarium Franciscanum divini officii recitandi" (1737) ir „Observationes rituales" (1738).

OLŠAUSKAS KAZIMIERAS (1911.II.2 Žeimių k., Salantų vls., Kretingos aps. – 1954.VI.18 Sov. Sąjungoje). Kun. įšv. 1934. Tęsė studijas Romoje. Telšių kun. sem. dėstė Šv. Raštą ir teodicėją. Brandžiausi straipsniai: „Teologiškoji lyčių metafizika" („Židinyje", 1938, Nr. 4), „Visatos anakefalajozė Kristuje" („Židinyje", 1938, Nr. 12), pamokslai („Tiesos kelyje"). Parašė ir išleido prel. J. Urbonavičiaus biografiją. Prisidėjo rengiant leidinį apie bolševikų žiaurumus pirmosios okupacijos metais, dėl to 1946 įkalintas Okoniovo lageryje Sverdlovsko srityje. Dirbdamas tiesiant geležinkelį buvo sužeistas patekęs tarp judančių vagonų ir po 3 dienų mirė.

OLŠAUSKAS (Olšauskis) KONSTANTINAS (1867 Burbaičių k., Plungės vls. – 1933.VI.18). Kun. įšv. 1893. Iš pradžių vikaravo Debeikiuose, nuo 1904 Kauno karmelitų par. klebonas. Čia aktyviai ėmėsi lietuviškos veiklos: pastatė m-klas Vilijampolėje ir Šančiuose, įkūrė „Saulės" d-ją ir jai pirmininkavo, vienas iš Šv. Kazimiero d-jos steigėjų ir valdybos narys. Bendravo su to meto šviesuoliais kun. J. Tumu, prof. J. Balčikoniu ir P. Leonu. Darbavosi Rusijoje, Voroneže, Lietuvos reikalais rūpinosi Romoje, daug rašė. Gyvenimo pabaiga tragiška. Buvo apkaltintas moters nužudymu. Dalį bausmės atliko, nuo likusios dalies buvo amnestuotas, bet grįždamas iš Palangos į savo ūkį buvo nušautas.

OLŠEVSKIS JOKŪBAS (1587 Mozūruose – 1634.VI.5 Vilniuje), jėzuitas (nuo 1602). Vilniaus akademijoje dėstė filosofiją 1608–1611, vėliau teologiją, 1631 akademijos vicekancleris. Buvo žinomas pamokslininkas. Išsp. per 12 nekrologinių ir kt. pamokslų.

OLŠEVSKIS JONAS (m. 1720 Barūnuose), bazilijonų viršininkas (ihumen), vadovavęs Vitebsko, Minsko, Barūnų vienuolynams. Be vienuolyninių raštų, išsp.: „Refutacja pisma wydanego przez Jezuitów połockich w r. 1699", „Informacja o dobrach do kolegjum połockiego należących".

OLŠEVSKIS MYKOLAS (apie 1712 Žemaitijoje – apie 1779 Videniškiuose ar Vilniuje), atgailos kanauninkų gen. vizitatorius. Jų regulai draudžiant skelbti vienuolių darbus, biografijos žinių maža. Žinoma, kad 1753 buvo Videniškių vikaras ir kartu filosofijos lektorius, nuo 1758 gen. vizitatorius, dėstęs filosofinius ir teologinius kursus Vilniaus aukštojoje atgailos kanauninkų vienuolyno mokykloje, 1762 jau turėjo teologijos licenciatą ir dėstė teologiją. Parašė daugelio leidimų sulaukusią „Broma Atwer-

ta Ing Wiecznasti, Par Atminima paskutinu dayktu..." (1753), kurioje surinkti iš įvairių krikščionių raštų apie mirtį, pomirtinę egzistenciją ir pan. ištraukiniai pavyzdžiai. Kartu pridėtos visos savaitės meditacijos. Nors primityvaus turinio ir parašyta lietuviškai lenkišku žargonu, ši knyga savo konkrečiais pavyzdžiais ir dialoginiu dėstymo būdu turėjo tarp skaitytojų didelį pasisekimą. Pirmieji leidimai (1753, 1759, 1764 ir 1766) netaisyti, bet penktasis (1777) gerokai sutrumpintas. V. Biržiškos liudijimu, šios, sutrumpintosios, knygos pasirodė ne mažiau kaip 14 leidimų (XVIII a. – 7 ir XIX a. – 7). Kai 1864 vėl norėta „Bromą" perspausdinti, vysk. M. Valančius nesutiko; pats vysk. M. Valančius ją pertaisė (apie 1873), bet nebeišspausdino. „Broma", išversta lenkiškai („Broma otwarta do wieczności"), taip pat susilaukė kelių leidimų. Išsp. ir kelis lenkiškus pamokslus. Iš jų minėtini skirti Varnėnų, Šešuolių bažnyčių šventėms.

OLŠEVSKIS MYKOLAS (1779 Gardino apl. – ?), kunigas. Studijavo Vilniaus univ., buvo Vilniaus gimn. kapelionas ir literatūros mokytojas, vėliau Volpos klebonas, 1822 „Tygodnik Wileński" red. Išvertė į lenkų k. istorinių veikalų.

OSTERMEJERIS GOTFRIDAS (1716.IV.20 Marienburge – 1800.III.13 Trempuose, Darkiemio aps.), ev. kun., M. Lietuvos rašytojas. Ilgus metus rinko medžiagą lietuvių k. giesmynui, kurį išsp. 1780. Taip pat išleido naujai parengtas viešąsias maldas „Agenda tattai esti suraszimas Pagraudinnimu ir Maldu Lietuwos Bažnycziose skaitomu" (1775) ir „Tomo Kempiečio Smerties Apdumojimas" (1781), kuris greičiausiai yra tas pat „Szirdingas Pagraudenimas" (1781), bet atskirų biografų duodamas dviem antraštėmis. Jam priskiriamos ir „Wisokios naujos Giesmės" (1784), išspausdintos G.O. slapyraidėmis, pakartotos „Senų ir naujų Giesmių" vardu (1806), tepažymint G.O.P.T. slapyraidėmis.

OSTERMEJERIS GOTFRIDAS LEBRECHTAS (1786.III.12 Viliūnuose – 1855.IV.3 Būdviečiuose), ev. kun., M. Lietuvos rašytojas. Karaliaučiaus univ. baigė ev. teologiją ir lankė lietuvių k. seminarą. Kunigavo lietuvių par. Juodkrantėje, Gilijoje ir vėliau Būdviečiuose. 1856 išleistos „Ewangeliszkos Miszknyges", kurias parengė F.L. Neissas.

OSTERMEJERIS NATANELIS FRIDRIKAS (1784.IV.8 Viliūnuose – 1846.VIII.24 Būdviečiuose), ev. kun., M. Lietuvos rašytojas. Nuo 1798 mokėsi Žydkiemyje, 1801.X.14 įstojo į Karaliaučiaus univ. studijuoti ev. teologijos ir 1804 gavo teisę sakyti pamokslus. Kurį metą mokytojavo Karaliaučiuje, Elbingoje, 1806–1807 Kintuose, 1807–1815 Kretingalėje. 1815 pakeltas kun. ir paskirtas į Kalnininkus, 1827 perkeltas į Būdviečius. Pagal V. Biržišką, jis būsiąs išleidęs 1823 ir 1824 dvi „Nusidavimų Dievo Karalystėje" knygeles, kurios laikomos lietuvių laikraštijos pradžia.

OSTERMEJERIS ZIGFRIDAS (1759.X.23 Trempuose – 1821.IX.19 Plyviškėse), ev. kun., M. Lietuvos rašytojas, Gotfrido sūnus. Nuo 1776 Karaliaučiaus univ. studijavo ev. teologiją ir 1778–1781 dėstė lietuvių k. seminare. 1781 paskirtas mokytoju į Viliūnus, 1795.VII.24 pakeltas kun. ir paskirtas Šilėnų, nuo 1804 Plyviškių par. kun. Tėvo Gotfrido 1780 giesmynui davė keletą giesmių, rinko lietuvių dainas, kurias vėliau perdavė L. G. Rėzai. Išgarsėjo 47 p. brošiūra „Ist es anzurathen, die litthauische Sprache zu verdrängen und die Litthauer mit den Deutschen su verschmelzen?" (1817), kurioje pasisakė prieš 1814 lietuvių vokietinimą per m-klas ir t.t. Gynė liet. k., aukštindamas jos senovę ir reikšmę, o vokietininkams mokytojams, kuriems atrodė sunku dirbti lietuvių mokyklose, patarė išsikelti. Gimtosios, taigi lietuvių k. iš vaikų išplėšimą laikė nusidėjimu ir dangaus keršto šaukiančia priespauda.

P

PABRĖŽA JURGIS AMBROZIEJUS (1771.I.15 Vėčių k., Lenkimų par., Skuodo vls., Kretingos aps. – 1849.X.30 Kretingoje). Kun. įšv. 1796. Vikaravo Šiluvoje, klebonavo Raudėnuose, įstojęs į pranciškonų vienuolyną, persikėlė į Kretingą, kur pranciškonų m-kloje dėstė lotynų k. ir gamtos mokslus, be to, buvo kapelionu. Pasižymėjo kaip pamokslininkas. Paliko rankraščiais kelis pamokslų rinkinius (250 pamokslų – 3104 puslapiai). Parašė daug dvasinio turinio knygų, kurių tik viena („Parkratims Sanžines", 1869) buvo išspausdinta. Kadangi domėjosi liaudies medicina ir botanika, rašė ir tomis temomis. Čia palikimas taip pat gausus: apie 50 didesnių bei mažesnių knygelių, deja, taip pat tik viena išleista – tai „Botanika" (1900). Rašė eilėraščius, pateikė žinių M. Valančiaus „Žemaičių vyskupijos istorijai", S. Daukantui padėjo platinti jo ir kitų autorių knygas, buvo Žemaičių vyskupijos knygų cenzoriumi.

PACAS MIKALOJUS (apie 1570 – 1624.IX.6 Paduvoje, Italijoje), Žemaičių vysk. Pakviestas kardinolo J. Radvilos, studijavo Krokuvoje. M. Giedraičio darbų tęsėjas Žemaičiuose, garsus pamokslininkas, be abejo, mokėjo lietuviškai, buvo uolus ganytojas, globojo jėzuitus ir rėmė jų misijų pastoracinį darbą. Tuo metu buvo atliktos didelio masto misijos. Jėzuitai ir jiems vyskupo į pagalbą atsiųsti diecezininiai kun., skelbdami tikėjimą, apkeliavo pačias atokiausias ir retai gyvenamas vyskupijos vietoves. Kad ten tikinčiųjų dvasios reikalai būtų nuolat tvarkomi, ragino didikus tose vietose statyti bažn. Jo vyskupavimo metais buvo pastatytos bažn. Tryškiuose (1611), Tirkšliuose (1612), Čekiškėje (1617), Grinkiškyje (1618) ir Tveruose (1614), užbaigta statyti Pašvitinio, atsiimta iš protestantų Kelmės bažn. ir pradėta byla dėl Šiluvos bažn., aprūpintos žeme Žagarės ir Platelių bažn. Vysk. M. Pacui padedant įkurta jėzuitų kolegija Kražiuose spėjo išaugti į žymiausią vyskupijoje švietimo centrą. Jo rūpesčiu prie Varnių katedros buvo įsteigta pamokslininko ir išpažinčių klausytojo beneficija ir toms pareigoms paskirtas kun. St. Sutkevičius. 1613 Seime buvo išrinktas į komisiją, turėjusią nustatyti Žemaitijos sieną su Prūsija ir Kuršu. 1614, pavedęs vyskupiją valdyti kan. M. Geišui, išvažiavo į Italiją, gydėsi Paduvoje, bet sveikatos nebeatgavo. 1618 atsisakė vysk. pareigų. 1622 užrašė jėzuitams Milžuvėnų, Getautiškių ir Žirmėnų dv., kad jie iš jų pajamų pastatytų Varniuose kunigų seminarijai erdvius namus ir rengtų vyskupijai kunigus; jėzuitams padovanojo ir savo biblioteką. Iki mirties išgyveno Paduvoje. M. Pacas laikomas autoriumi pirmosios lietuvių kalba panegirikos, kuri su kitomis Vilniaus akad. studentų panegirikomis, parašytomis įvairiomis kalbomis, buvo išsp. Vilniuje 1589 („Gratulationes... Sigismundo III"). Ši panegirika, skirta Zigmantui Vazai jo atvykimo į Vilnių proga, yra pirmasis išlikęs lietuviškas tekstas, išspausdintas D. Lietuvoje. Panegirika parašyta hegzametru.

PACKEVIČIUS JUOZAS (1907.X.17 Bambininkų k., Simno vls., Alytaus aps. – 1941.XII.21 Ukmergėje), kunigas marijonas. 1927 baigė Marijampolės gimn., įstojo pas marijonus ir nuo 1928 Romos „Angelicum" univ. studijavo filosofiją, jį baigė 1931 dr. laipsniu (disertacija „Anima humana est substantia spiritualis"). 1936 baigęs teologiją VDU, įšventintas kunigu. 1937–1938 dėstė filosofiją Marijampolės marijonų kun. seminarijoje ir mokytojavo marijonų gimn. 1938–1940 Kaune marijonų seminarijoje dėstė psichologiją bei kosmologiją, buvo Lietuvos marijonų provincijos sekr. ir tarybos narys. Po to veikė sielovadoje Marijampolėje, Vilniuje ir Ukmer-

gėje. Rašė į „Šaltinį", „Židinį", „Tiesos kelią" ir kt. Drauge su J. Vaišnora, MIC, išvertė „Ant amžinybės slenksčio" (1934). Išsp. brošiūras: „Šv. Pranciškus Salezas" (1936), „Tavo vardas" (1939).

PADOLSKIS VINCENTAS (1904.IV.21 Virbalyje, Vilkaviškio aps. – 1960.V.6 Romoje, Italijoje), vyskupas. Mokėsi Kybartų gimn.; filosofiją studijavo Romos Grigaliaus univ. 1922–1925 ir baigė filosofijos dr. laipsniu 1925, toliau studijavo teol. Šveicarijos Fribūro univ., gaudamas teologijos dr. laipsnį 1930. Kunigu įšventintas 1927.VIII.21. Specializavosi Romos Šv. Rašto institute 1930–1932, gaudamas Šv. Rašto licenciatą 1931 ir Šv. Rašto kandidato laipsnį 1932. Vilkaviškio kunigų seminarijoje dėstė Šv. Raštą 1932–1939 ir 1941–1944. 1938.IX.20 apgynė habilitaciją VDU Teol. ir filosofijos fak. ir buvo paskirtas N. Testamento katedros vedėju docentu; šias pareigas ėjo ligi bolševikų atėjimo. Paskirtas tituliniu Larandos vyskupu 1940.VII.18 ir konsekruotas 1940.VIII.4. Vilkaviškio diecezijos vyskupas augziliaras (prie vysk. A. Karoso) 1940–1947, tos pačios diecezijos vyskupas koadjutorius (sedi datus) nuo 1948. Iš Lietuvos 1944 pasitraukė į Regensburgą, 1951 persikėlė į Romą, kur buvo Liet. šv. Kazimiero kolegijos prezidentas. Vadovavo Liet. kat. mokslo akad. atkūrimui tremtyje ir buvo jos pirm. 1956–1959. Paskelbti veikalai: „Šv. Teresė Vaikelio Jėzaus" (1927), „L'idée du sacrifice de la croix dant l'Epitre aux Hébreux" (disertacija, 1935), „Kelionė į Šv. Žemę" (I - 1938), „Kristaus kunigystė" (1940), svarbesni str.: „Šventoji Žemė" („Tiesos kelias", 1934), „Šv. Rašto neklaidingumas" („Soter", 1934), „Kristaus mirties data" („Židinys", 1935), „Seniausi Šv. Rašto kodeksai" („Tiesos kelias", 1936), „Dievo kultas laikais prieš Mozę" (t.p., 1937), „Vysk. A. Baranauskas ir Šv. Rašto vertimas į lietuvių kalbą" („LKMA suvažiavimo darbai", III, 1940).

PAKALNIŠKIS KAZIMIERAS (1866.II.23 Gedgaudžių k., Salantų vls., Kretingos aps. – 1933.VII.2 Raudėnuose, Šiaulių aps.), „Žemaičių ir Lietuvos apžvalgos" redaktorius, publicistas, rašytojas, žinomas Dėdės Atanazo slapyvardžiu. Kun. įšv. 1889. Vikaravo Mosėdyje, Akmenėje, klebonavo Žvingiuose, Raudėnuose. 1927 pakeltas kanauninku. Pasižymėjo patriotizmu, stengėsi rašyti liaudžiai suprantamai. Rašė kitiems laikraščiams, atskiromis knygelėmis išleido: „Kandidatas į kunigus" (1900), „Paveikslėliai iš sodos" (1902), „Mokytoja" (1904), „Kaip pasiklosi, taip išsimiegosi" (1908) ir kt. Taip pat išleido I pas. karo prisiminimus „Vokiečių–rusų karės užrašai" (1917). Tęsė M. Valančiaus didaktinio pasakojimo tradicijas.

PALIŪKAS JONAS (1913.X.24 Narakiškių k., Paįstrio par., Panevėžio aps. – 1990.II.5 Tveruose, Plungės r.). Mokėsi Panevėžio gimn., pašalintas iš jos už draudžiamą ateitininkišką veiklą. Kun. įšv. 1942. Kadangi buvo marijonas, tai kunigauja Ukmergės Švč. Trejybės (marijonų) bažnyčioje, kapelionauja Marijampolėje, Ž. Kalvarijoje, Jonapolėje. 1950 įkalintas 10-čiai metų Tiumenės sr. ir Mordovijoje. Septintaisiais tremties metais paleidžiamas. Kunigauja Žemaitijos parapijose. Rašo pamokslus, užrašinėja, fotografuoja, filmuoja įdomesnius įvykius. 1968 pasirodo jo (su Liturg. k-ja) sudarytas „Liturginis maldynas" (antrąjį šio maldyno leidimą 1984 parengė kun. dek. P. Palšis). Užrašinėja žemaičių giesmių melodijas ir pats kuria (giesmė vaikams „Ženk iš aukso taurės" ypač paplito), parengia giesmynėlį.

PALIUKAS JULIJONAS (1872.VI.24 – ?). Kun. įšv. 1895. Dar būdamas seminarijoje pradėjo rašyti „Žemaičių ir Lietuvos apžvalgoje", vėliau ir daugelyje kitų leidinių. Ne tik pats rašė, bet ir platino spaudą. Klebonavo daugelyje parapijų (Dusetose, Duokiškyje, Karsakiškyje, Saločiuose ir kt.). Lietuvybės srityje daug darbavosi, tačiau nesi-

stengė būti žymus ir dėl jo įgimto kuklumo, noro būti šešėlyje neišliko duomenų apie jo gyvenimo pabaigą, mirties datą.

PALIULIONIS MEČISLOVAS LEONARDAS (1834 Smilgių par., Panevėžio aps. – 1908.V.2 Kaune), Žemaičių vyskupas. Kun. įšv. 1860, vyskupu konsekruotas 1883. Rėmė liet. katalikišką spaudą. 1904.V.7 spaudos klausimu lankėsi pas patį carą, istorijai perduoti tos dienos caro žodžiai: „Šiandien bus grąžinta lietuviams spauda". Steigė naujus laikraščius, juose publikavosi ir skatino tai daryti kunigus. Be šių publikacijų, atskirai išleisti du jo ganytojiški laiškai: „Atminimas didžio jubiliejaus" (1901) ir „Žemaičių vyskupo ganytojiška gromata" (1907).

PALŠIS PETRAS PRANAS (1923.IV.29 Užpelkių k., Platelių apl. – 1993.IV.24, palaidotas Beržore). Mokėsi Dovainių kaimo pradinėje mokykloje, Plungės gimnazijoje, mokytojų kursuose Šiauliuose. Dirbo mokykloje. 1942 įstojo į Telšių kunigų seminariją. Šventimus gavo 1946.XII.8 (per Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo šventę). Septynerius metus (1949–1956) kalėjo tremtyje. Vikaravo Kražiuose ir Telšių katedroje. Klebonavo Ropkojuose ir Užventyje. Dirbo klebonu ir dekanu Telšių mažojoje bažnyčioje bei Skuode. Nuo 1970 Lietuvos vyskupijų Liturginės komisijos narys. Rengė medžiagą liturginiams maldynams, apeigynams, mišiolams, Šventojo Rašto skaitinių ir fotografiniu būdu dauginamų giesmynų knygoms (su gaidomis). Rašė straipsnius liturginiais klausimais, darbavosi atnaujinti liturgijai, stengėsi, kad liturginės knygos į lietuvių kalbą būtų verčiamos kuo tiksliau, aiškiau ir stilingiau.

PALTAROKAS KAZIMIERAS (1875.X.22 Gailionių k., Linkuvos par., Šiaulių aps. – 1958.I.3 Vilniuje), pirmasis Panevėžio vyskupas, pastoracinės teologijos prof., daugelio vadovėlių ir kt. raštų autorius. Kun. įšv. 1902. Kauno kun. sem. dėst. Vysk. konsekruotas 1926 ir iškart ima valdyti Panevėžio vyskupiją. Panevėžyje pastatė katedrą, o vyskupijos ribose rūpinosi 15 bažnyčių pastatymu, bibliotekų kūrimu, daug dėmesio skyrė katalikiškoms organizacijoms. 1949 persikėlė į Vilnių. Valdė ne tik Panevėžio ir Vilniaus vyskupijas, bet kurį laiką buvo ir vienintelis vyskupas visoje Lietuvoje. Jo durys buvo atviros visiems. Žymiausias darbas – „Socialinis klausimas" (knyga apie šv. Kazimierą, 1954). Spaudoje reiškėsi plačiai – „Viltyje", „Vienybėje", „Ateityje", „Laisvėje", „Ryte", „Mūsų laikraštyje", „Darbininke", „Panevėžio balse", „Panevėžio garse", „Tiesos kelyje" ir kt. Jo raštai skirstomi į kelias grupes: pamokslai, vadovėliai ir mokslo veikalai, pastoraciniai leidiniai ir ganytojiški laiškai. Pamokslų serijoje didžiausias leidinys – „Vadovas sakyklai" (3 t., 1911, pakart. 1931–1933), iš vadovėlių paminėtini: „Šventoji Senojo Įstatymo istorija" ir „Šventoji Naujojo Įstatymo istorija" (1912, pakart. 1937), „Tikybos pirmamokslis" (1916, po to apie 30 leidimų, iš viso apie 1 mln. egz., sovietiniais laikais spausdintas nelegaliai) ir kt., pastoracinių leidinių ir ganytojiškų laiškų grupėje išsiskiria leidiniai, pilni rūpesčio Panevėžio vyskupija ir visa Lietuva. Vysk. K. Paltarokas ganytojo veikla mūsų istorijoje lygintinas su įžymiausiais vyskupais: Merkeliu Giedraičiu, Motiejumi Valančiumi ir kt.

PAPROCKIS PRANCIŠKUS (1723.VI.10 Baltarusijoje – 1805.VII.2 Varšuvoje), jėzuitas nuo 1740, kunigas, istorikas, teologijos mokslų daktaras. Studijavo Varšuvoje ir Vilniaus akademijoje, kur jam 1757 buvo suteiktas laisvųjų menų ir filosofijos, 1765 – teologijos mokslų daktaro laipsnis. Vilniaus akademijoje dėstė filosofiją, prancūzų k., buvo akademijos spaustuvės prefektas, akademijos sekretorius, Vilniaus „Collegium Nobilium" ir Kauno jėzuitų kolegijos rektorius, labai darbštus žmogus. Vilniuje leido „Kalendarzyk wilenski" (1757–1767) ir „Kalendarzyk polityczny" (1768), redagavo pirmąjį Lietuvoje laikraštį „Kurier Li-

tewski". Parašė darbų apie Lietuvos istoriją, iš kurių daugiausia leidimų ir amžininkų dėmesio susilaukė „Domowe wiadomosci o Księstwie litewskiem, z przyłączeniem historyi tegoz narodu" (1760, 1763, 1771, 1755). Kaip istorikas originalumu nepasižymėjo, bet buvo amžininkų mielai skaitomas.

PAŠAKAUSKIS JONAS (1684.III.1 Šeduvos par., Panevėžio aps. – 1757.VI.3 Nesvyžiuje). Kun. įšv. 1713. Pasižymėjo kaip pamokslininkas, apsigynė teologijos daktaratą, tapo jėzuitu, profesoriavo Vilniaus akad., Nesvyžiaus kolegijoje. Jeronimo Radvilos mokytojas ir auklėtojas. Tai vienas labiausiai nusipelniusių lietuvių kultūrai savo veikalais ir vertimais jėzuitų. Lietuvių k. išleido 8 pamokslų knygas, nors daugiausia rašė lenkų k., šiek tiek lotynų, taip pat pasižymėjo kaip vertėjas. Svarbiausias veikalas – 5 tomų (1403 puslapių) „Krikščioniškojo mokslo išdėstymas". Didelio populiarumo sulaukė jo kasmet (1733–1749) leidžiamas kalendorius. Jame daug gyvenimiškų patarimų, astronominių ir istorinių žinių.

PAŠKEVIČIUS BALTAZARAS (m. 1812 Vilkaviškyje). Mokėsi pas jėzuitus ir įstojo į jų ordiną. Įšv. kun. prieš 1773, po jėzuitų panaikinimo buvo paskirtas Vilkaviškio klebonu. 1808 valdė dar 2 parapijas: Lazdijų ir Prienų. Naujai įsteigtos Vygrių vyskupijos vysk. Mykolas Karpavičius (1744–1803) paimtą 1799 valdyti vyskupiją padalijo į 14 dekanatų ir įsteigė konsistoriją, paskyrė 2 oficiolus: Kl. Golaševskį per Podlachiam ir B. Paškevičių per Lithuaniam. Tada B. Paškevičius Vilkaviškyje sudarė lietuviškosios vyskupijos dalies administraciją, o kai Golaševskis 1804 tapo Vygrių vyskupu, B. Paškevičius buvo visos vyskupijos oficiolas, likdamas ir Vilkaviškio klebonas. Yra likusi gausi korespondencija su Prūsų ir Varšuvos kunigaikštijos valdžiomis bei aplinkraščiai dvasininkams, ne tik skelbiantys valdžios potvarkius, bet ir tvarkantys dvasininkų intelektualinį bei moralinį gyvenimą. Iš to matyti B. Paškevičių buvus geru administratoriumi, puikiai pažįstančiu savo vyskupijos kunigus ir išmanančiu jos reikalus.

PAŠKEVIČIUS JOKŪBAS (m. 1657), jėzuitas, daugelį metų veikęs Žemaitijoje ir Kurše kaip misionierius, giedodavęs liaudžiai savo parašytas giesmes. V. Biržiška XVIII a. kataloge rado be antraštės įrašytą J. Paškevičiaus knygą, išleistą 1656; gal tai buvo jo parengti lietuviški pamokslai, kuriuos mini J. Pašakauskis.

PAŠKEVIČIUS JUOZAPAS (1871 Grinkiškio vls., Kėdainių aps. – 1899.VI.20 Vyžuonose). Baigęs Žemaičių kun. seminariją, 1894 įšventintas kunigu, paskirtas į Kulius vikaru, 1897 perkeltas į Vyžuonas. Platino draudžiamuosius raštus, organizavo knygnešius, todėl apylinkės lenkuojantieji kunigai net jo laidotuvėse nedalyvavo: jam knygnešiai ir parapijiečiai 1899 pastatė už 200 rublių antkapinį paminklą. Rašė „Žemaičių ir Lietuvos apžvalgai" (1896), „Tėvynės sargui" (1898–1899) ir „Śpiew Kościelny", pasirašydamas Utique slapyvardžiu.

PAŠKEVIČIUS MYKOLAS, XVIII a. Lietuvos šv. Kazimiero pranciškonų bernardinų provincijos definitorius ir generalinis pamokslininkas. 1740.II.8 Varnių katedroje Žemaičių vysk. J. M. Karpio laidotuvėse pasakė pamokslą, kurį tais pačiais metais išspausdino. Be to, išsp. savo pamokslą apie šv. Benediktą „Festum ecce albo Fest św. Benedykta" (1742) ir pamokslus apie Kristaus kančią, sakytus per D. Savaitę Nesvyžiaus pranciškonų bernardinų bažn., „Sława bolesna albo bóle sławne" (1744).

PAŠKUS (Paškevičius) ANTANAS (g. 1923.I.14 Branislaviškio vs., Kurklių vls., Ukmergės aps.). Baigęs Ukmergės gimnaziją, studijavo Kauno kunigų sem., teologijos ir filosofijos mokslus tęsė Vokietijoje ir Romoje. 1948 ten įšventintas kunigu. 1952 Miuncheno universitete įgijo psichologijos daktaro laipsnį. Psichodiagnostikos srities studijas tęsė Fordhamo univ. (JAV). 1960–1970

profesoriavo Pensilvanijos, Niujorko ir kt. universitetuose. Dirbo psichiatrijos ligoninėse, Tarptautiniame kunigų ir vienuolių terapijos centre. 1993 Vytauto Didžiojo universitete dėstė psichopatologiją ir kognityvinės terapijos pagrindus. 1993–1994 profesorius dirbo Vilniaus arkivyskupijos kunigų seminarijoje. Lietuvių katalikų mokslo akademijos narys mokslininkas, priklauso Amerikos psichologų asociacijai. Be akademinio, klinikinio ir pastoracinio darbo, A. Paškus aktyviai veikia visuomeninėse organizacijose, yra ateitininkų dvasios vadas, rašo į „Ateitį", „Laiškus lietuviams", „Tėviškės žiburius", kritiškai analizuoja Vakarų kultūrą. Išleido keletą knygų, tarp jų Lietuvoje: „Idėjų sankryžoje" (1992), „Dievas, dvasios ir žmonės naujajame amžiuje" (1993), „Kunigo meilė" (1994) ir kt.

PAŠKUS (Paškauskas) JURGIS (1885.XI.4 Paulių k., Šimkaičių vls., Raseinių aps. – 1965.XII.4 Majamyje, Floridoje). 1903 nuvyko į JAV. Užsidirbęs pinigų grįžo Lietuvon ir mokėsi Kauno gimn., kol vėl išvyko į JAV. Mokėsi porą metų Valparaiso univ., 1911 stojo į Šv. Bonaventūros kolegiją ir kunigų seminariją Aleganuose, Niujorko valstijoje. Ten besimokydamas klierikams dėstė lietuvių k. ir įkūrė lietuvišką knygynėlį. 1916 įšv. kunigu buvo vikaras Čikagos Dievo Apvaizdos liet. par., nuo 1918 klebonavo Šv. Petro ir Povilo par. (1921 įsteigė m-klą), 1927 perkeltas į Visų Šventųjų par. (pastatė kleboniją ir išugdė statybos fondą), nuo 1944 Marijos Gimimo par. klebonas. Čia padidino mokyklą ir 1957 pastatė (pagal J. Muloko projektą) naują bažn., kurią išpuošė liet. dailininkų darbais. 1957 pakeltas prelatu. Likęs lietuviškos dvasios, penkis kartus lankėsi Lietuvoje. 1938 keliaudamas (su prel. M. Krušu) po P. Ameriką susipažinęs su lietuvių padėtimi, paskatino marijonus įsikurti Argentinoje, o pranciškietes – Brazilijoje. Kelionę aprašė knygoje „Pietų Amerika" (1935). Daug rėmė liet. vienuolynus ir kt. lietuviškus reikalus.

PAUKŠTYS JONAS (1899.III.20 Kurynės k., Zapyškio par., Kauno aps. – 1965.V.15 Ratnyčioje). Kauno jėzuitų gimn. direktorius. Redagavo „Misijas", vėliau „Žvaigždę" ir vaikų „Žvaigždutę". Buvo Vyrų ir Maldos apaštalavimų bei Eucharistijos karžygių tautinis direktorius, Kauno arkivyskupijos tikėjimui platinti d-jos vadovas, Kunigų sąjungos misijoms remti sekr., Marijos sambūrio moterims dir. 1939 paskirtas Šiaulių jėzuitų vienuolyno vyresniuoju. Lietuvai atgavus Vilnių, nuvyko ten darbuotis. Be visų šitų pareigų, visoje Lietuvoje vedė daug rekolekcijų moksleiviams ir inteligentams, misijų, organizavo Vyrų ir Maldos apaštalavimų rajoninius kongresėlius. Antrosios sovietinės okupacijos metais pasmerktas 10 m. sunkiųjų darbų Sibire. Grįžusių tremtinių liudijimu, gerą savo bausmės dalį atliko Vorkutoje ligoninės sanitaru. Atbuvęs bausmę, grįžo keletui mėnesių tėvynėn ir savo noru vėl išvyko Sibiran, kur, sovietinės spaudos žiniomis, sėkmingai dirbo misionieriaus darbą Jakutijoje. Nuo 1958 kunigavo Kaltanėnuose, Švenčionių aps., ir Ratnyčioje, Varėnos r. Išugdęs įtakingą Vyrų apaštalavimą ir kone visas Lietuvos parapijas apėmusį Maldos apaštalavimą, vaikus telkęs į Eucharistijos karžygius, taip pat savo redaguotais religiniais laikraščiais daug prisidėjo suintensyvinant Lietuvoje religinį gyvenimą. Be straipsnių jėzuitų leidiniuose, leido Vyrų apaštalavimui pamokslų, parengė Maldos apaštalavimui vadovėlį „Šių laikų apaštalams" (1934), atskirai dar išsp.: „Religinio Lietuvos atgimimo keliais" (1932, atspaudas iš „Tiesos kelio"), „Žygis į amžinybę" (apie palaimintąjį T. Klaudijų Kolombjerą, jėzuitą, 1939), „Šviesa iš darbininkų" (1940).

PAULIONIS VINCAS (1860.VIII.25 – 1931.XII. 8 Marijampolėje). Mokėsi Marijampolės gimn., Seinų kun. seminarijoje ir Romoje, kur gavo teologijos dr. laipsnį. Įšventintas kunigu 1884, vikaravo Račkuose, Vilkaviškyje, K. Naumiestyje. Vėliau 24

m. buvo klebonu Sintautuose, kur pastatė gražią bažnyčią. Vėlesniais gyvenimo metais buvo klebonu Miroslave ir 5 metus – Igliaukoje. Sulietuvino Toussainto „Šv. Pranciškaus 12 žodžių" (1907) ir T.K. Molios „Ramybę nuliūdime" (1907).

PAULIUKAS (P. Paulius) JURGIS BONAVENTŪRA (1885.X.27 Palaukių k., Panevėžio aps. – 1956.VII.13 Naujajame Orleane, Luizianoje), dominikonas, lietuvių dominikonų provincijos atnaujintojas. 1907 atvyko į JAV. Baigęs Bruklino vyskupijos kun. seminariją, 1920.V.29 įšv. kunigu. 1920–1924 vikaras Bruklino liet. Apreiškimo par., 1924–1926 tos pačios par. administratorius. 1926 įstojo į dominikonų ordiną, gavo Bonaventūros vardą. 1929 gavo bažnytinės teisės licenciatą Vašingtono katalikų univ. ir 1931 bažnytinės teisės doktoratą dominikonų univ. Romoje („Angelicum"). 1932 grįžo Lietuvon atnaujinti liet. dominikonų provincijos; 1935 atnaujintoji provincija formaliai pripažinta, paliekant jai turėtą Angelo Sargo provincijos vardą ir J.B. Pauliuką paskiriant jos pirmuoju provinciolu. Įsikūrė Raseiniuose. 1941 išvyko iš Lietuvos į Vokietiją, kur dirbdamas pastoracijoje išbuvo iki 1947. 1948–1949 dominikonų kapelionas Romos priemiestyje. 1949, baigęs imigracijos vargus dėl grįžus Lietuvon atsisakytos JAV pilietybės, atvyko į JAV, 1956 vėl tapo jų piliečiu, jau sutrumpinta pavarde – Paulius. 1949–1956 dominikonių vienuolyno Oksforde kapelionas, religijos ir lotynų k. dėstytojas. Išvykęs atostogų mirė; palaidotas dominikonų kapinėse JAV. Už nuopelnus užmezgant Amerikos vyčių santykius su pavasarininkais, 1925 pakeltas pavasarininkų garbės nariu. Nuo 1933 rudens buvo gen. direktorius dominikonų ordino vadovaujamų brolijų: Šv. Vardo, Šv. Rožančiaus, Šv. Tomo Akviniečio, Angelų kariuomenės, Palaimintos Imeldos sodalicijos, Švč. Sakramento brolijos. Religiniais klausimais paskelbė straipsnių liet. spaudoje (išskirtinai „Darbininke", 1949–1950), lietuvių tautos tragedijos temomis – anglų spaudoje („The Holy Name Journal", 1949, ir kt.). 1925 aplankęs Šventąją žemę, išleido „Kelionės įspūdžius" (1926). Be to, parašė: „Marijos dovana žmonėms", „Šv. Vardo draugijos vadovėlis".

PEČKAITIS JERONIMAS (1885.IX.30 Rudžių k., Sintautų vls., Šakių aps. – 1925.IV.3 Kaune). Baigęs Marijampolės gimn. 4 klases, įstojo į Seinų kun. seminariją. 1908 įšv. kunigu, vikaravo Turoslėje, Pilypave ir Liubave, 1914.X.26 įstojo į atsikuriantį Kretingos pranciškonų vienuolyną, 1917– 1918 vikaravo Darbėnuose, 1919–1920 Vokietijoje, Silezijos pranciškonų provincijoje, giliau pažino pranciškoniškąjį gyvenimą. 1921 paskirtas Lietuvos pranciškonų komisaru – provinciolu ir Kretingos vienuolyno gvardijonu, aktyviai pradėjo juos gaivinti: kandidatams ugdyti prie Kretingos vidurinės m-klos įsteigė mokinių bendrabutį, o vienuolyne klierikams rengti atidarė seminariją. Tolesnių filosofijos ir teologijos studijų klierikus numatė siųsti į Kauno univ., dėl to rūpinosi vienuolyno įkūrimu Kaune. Pagal jo planą Kaune turėjo būti įkurta pranciškonų gimn. ir klierikų studijų namai. Tam tikslui ant Neries kranto, Žaliakalnyje, buvo nupirkta žemės ir 1924 pastatytas medinis dviejų aukštų vienuolynas su vieša koplyčia. Rūpinosi tretininkų atgaivinimu, jų veiklai suaktyvinti šaukė kongresus 1922.VI.15–17 Kretingoje, 1924.IX.15–17 Kaune, 1923 pradėjo leisti mėnesinį „Šv. Pranciškaus varpelį", kurį nuo Nr. 3 iki mirties pats redagavo. Į tretininkus traukė vyrus, jaunimą ir inteligentus. Rūpinosi ir seserų pranciškonių įkūrimu Kretingoje; jos paskui įsikūrė Padvariuose ir Žaliakalnyje, Kaune. Daug rašė savo redaguojamame „Šv. Pranciškaus varpelyje" ir apskritai katalikiškoje spaudoje, populiarindamas pranciškonus, vedė misijas, organizavo Lietuvos bitininkus, įkūrė „Bitės" d-ją ir jai pirmi-

ninkavo, 1920 išsp. „Bitininką". Palaidotas Kretingos naujuose kapuose. Jo kapas, kaip ir A. Pabrėžos, gausiai tikinčiųjų lankomas.

PENKAUSKAS PRANAS (1889.II.24 Daujočių k., Gruzdžių vls., Šiaulių aps. – 1950.XII.1 Austrijoje). Iš Šiaulių gimn. įstojo į Žemaičių kun. seminariją ir toliau studijavo Petrapilio dvasinėje akad., 1914 gaudamas teologijos magistro laipsnį. Kunigu įšv. 1913.VI.13. I pas. karo metais kapelionavo ir mokytojavo Voronežo liet. m-klose. Grįžęs Lietuvon, 1918.VIII.23 paskirtas Kauno arkikatedros bazilikos vikaru ir XII.7 vyskupijos tribunolo notaru. 1922–1923 studijavo Miuncheno univ. 1923.IX.1 paskirtas LU (vėliau VDU) Teol. ir filosofijos fak. Viduramžių Bažnyčios istorijos katedros vedėju, iš pradžių einančiu doc. pareigas, 1924.VI.14 pakeltas docentu, tas pareigas ėjo ligi fakulteto uždarymo (1940.VII.17). To fakulteto Teologijos skyriuje ir žemesniuose seminarijos kursuose dėstė Bažnyčios istoriją, bendrąją ir Lietuvos istoriją, misiologiją, dogmų istoriją, lotynų k. ir kt., o Filosofijos skyriuje skaitė viduramžių istoriją ir istorijos dėstymo metodiką. Nuo 1926 Kauno kunigų seminarijos vicerektorius, nuo 1932.VII.29 ligi bolševikų atėjimo (1940) rektorius. 1928 pakeltas garbės kanauninku, 1931.V.8 Kauno arkivyskupijos kapitulos kanauninku. Atliko kunigų seminarijoje keletą statybų; viename rūmuose įkurdino bažnytinio meno muziejų ir nuo įsisteigimo 1933–1940 pirmininkavo Bažnytiniam menui tirti, remti ir ugdyti d-jai. Pasitraukęs iš rektoriavimo, buvo paskirtas Kauno arkivyskupijos kurijos oficiolu. 1944 paliko Lietuvą, apsigyveno Austrijoje, dalyvavo liet. stovyklų gyvenime, mokytojavo liet. Riedo gimn. Spaudoje dirbo nuo 1911 „Draugijoje", „Vienybėje", „Vadove" („Bulla in Coena Domini Lietuvoje", 1913, Nr. 53), „Ganytojuje" ir kt. Atskiri leidiniai ir svarbesni straipsniai: „Mūsų jaunuomenės idealai" (1919), „Lietuvių tautos dvasia istorijos šviesoje" (1919), „Bazelio susirinkimas ir Lietuvos sosto reikalas Vytautui mirus" (1927, iš „Tiesos kelio" – 1926), „Vytautas D. ir jo Čekijos politika Venceliui mirus" (iš „Židinio", 1930), „Antrasis Zigmanto Kaributo žygis Čekijon" (iš „Židinio", 1930), „Vytauto D. nuopelnai dvasinės kultūros srityje" („Atheneum II : 1", 1931), „Pirmasis kryžiaus žygis" („Soter", 1931, Nr. 1), „Lietuvos istorijos versmių leidimas" (iš „Suvažiavimo darbų d.", 1935). Be to, išsp. šiuos vadovėlius: „Šventoji Senojo ir Naujojo Įstatymo istorija" (1922), „Šventoji Senojo Įstatymo istorija" (5 – 1935), „Šventoji Naujojo Įstatymo istorija" (5 – 1935), „Lietuvos istorija" (IV skyriui ir I klasei, 1931, pakart. 1934), „Lotynų kalbos gramatika" (1933), „Lotynų kalbos chrestomatija" (1933).

PETKEVIČIUS MARIJONAS MYKOLAS (1920.I.2 Vaškūnų k., Bagaslaviškio par. – 1987.VI.23 ten pat). Kun. įšv. 1942, baigęs Kauno kun. sem. Kur tik kunigavo, visur buvo artimas jaunimui, sakė jam pamokslus, rengė bendras religines praktikas, rašė spaudoje. Jo poetiškas bei filosofiškas mintis ir po daugelio metų širdyje saugo tų pamaldų dalyviai. 1949 ištremtas į Vorkutos anglių kasyklas. Į Lietuvą grįžo 1961. Klebonavo Dusmenyse ir Birštone, buvo Stakliškių dekanu. Tvarkė, puošė bažnyčias, sakė patrauklius pamokslus ir toliau savo veikla uždegdavo ypač jaunimą. Nuo 1984 marijonas.

PETKŪNAS (Petkevičius) JURGIS (apie 1530 Eišiškių apylinkėse – 1574.VII Varniuose), Medininkų vyskupas. Pasimokęs Vilniuje, studijas tęsė Italijoje. Bažnyčioje diegė naujas idėjas Tridento santarybos dvasia. Rūpinosi jaunimu, kad neturtingi, bet gabūs galėtų mokytis. Kolekcionavo paveikslus, liturginius drabužius. Pats rašė ir rūpinosi spausdintu žodžiu. Aistringas medžiotojas.

PETRAITIS PRANAS (1907.II.5 Jokūbaičių k. – 1948.XI.13 Konstancoje, Vokietijoje). Jurbarko gimn. 1923 baigė 6 klases, įstojo į

saleziečius ir toliau mokslus tęsė Manfredinio kolegijoje (Italija). Po noviciato 1926–1928 mokėsi užsienio misijų seminarijoje Turine, 1928–1932 Turino tarptautiniame teologijos institute ir Turino archidiecezijos Teologijos fak., kur 1932 gavo teologijos dr. laipsnį. Kunigu įšv. 1932.XII.17. 1928–1933 buvo „Saleziečių žinių" red., nuo 1933 saleziečių įstaigos katechistas, nuo 1935 saleziečių teologijos studentams dėstė dogmatiką ir Šv. Raštą. 1938 grįžo Lietuvon ir buvo paskirtas Kauno Švč. Trejybės par. klebonu ir tenykštės saleziečių įstaigos pirmuoju vedėju; drauge buvo Vaikelio Jėzaus d-jos amatų m-klos vedėjas. Per pirmąjį bolševikmetį kalintas, laimingai išvengė mirties Červenės žudynėse. Paskirtas Kauno kun. seminarijos rektoriumi, šias pareigas ėjo ligi 1944 pasitraukimo iš Lietuvos. Vokietijoje apsigyvenęs Šveicarijos pasienyje, tarpininkavo tautiečiams, ypač kunigams, susisiekti su užsieniu. Išvertė J.B. Lemoyne „Palaimintojo kun. J. Bosko gyvenimą" (1930, 707 p.), R. Plus „Gyveniman pažvelgus" (1932) ir pats parašė apologetikos veikalą „Dievas, pasaulis, žmogus" (B. Viksvos slap.).

PETRAUSKAS ANTANAS (1881.IV.17 Lapupio k., Prienų vls., Marijampolės aps. – 1944.III.31 Kaune, palaidotas Marijampolėje). Mokėsi Marijampolės gimn., nuo 1898 Seinų kunigų seminarijoje, ją baigė 1903. Kunigu įšv. 1904.VII.12. Trumpai vikaravęs Krokialaukyje ir Liubave, pakviestas į Seinus „Šaltinio" viceredaktoriumi. Po metų studijavo literatūrą Fribūro ir Krokuvos univ. Nuo 1907 vikaravo ir dėstė pradžios m-klose Marijampolėje. 1911 paskirtas Varšuvos karo apygardos kapelionu. Varšuvos lietuviams iš pradžių patarnavo Šv. Pranciškaus bažn., o vėliau marijampoliečio vysk. Kazimiero Rūškio-Ruškevičiaus, Varšuvos arkivysk. pagalbininko, leidimu išgavo lietuviškoms pamaldoms kunigaikštienės Magdalenos Radvilienės nuosavybėje esančią Kūdikėlio Jėzaus bažnytėlę ir joje iki 1914 rektoriavo. Karo pradžioje grįžo į Seinus, vikaravo katedroje, globojo lietuviškas m-klas ir prieglaudas, steigė švietimo kursus suaugusiesiems. Buvo vienas iš Seinų „Žiburio" gimn. steigėjų ir mokytojų. Nuo 1918 organizavo naują parapiją Barzduose ir klebonavo. Vietinę koplyčią 1919 perstatė į bažn. 1922 įkūrė mergaičių namų ūkio mokyklą. Jai vadovavo ir kapelionavo. 1924 paskirtas į Marijampolę. Buvo Nekaltai Pradėtosios Švč. Mergelės Marijos seserų vienuolijos ir jų įsteigtos vidurinės m-klos kapelionas. 1926.IX.6 įstojo pas marijonus, dirbo sielovadoje ir mokytojavo marijonų gimn. 1930–1934 JAV lietuvių misionierius, marijonų provincijos patarėjas bei sekretorius. 1934.VI–1935.VII Londono šv. Kazimiero liet. par. klebonas ir marijonų vyresnysis. 1935.VIII.20–1938.I.16 Lietuvos marijonų provinciolas. Vėliau Ž. Kalvarijos klebonas, Ukmergės marijonų vyresnysis. Raštai: „Sudiev!" (iš rusų–japonų karo pasakojimas, 1907); „Vargdienė. Po kryžiumi" (1907; vieną iš šitų J. Rancanas, vėlesnis vysk., išvertė į latvių k.); „Laisvės metu" (apysaka, 1908); „Miesto grožybės" (1908); „Neužmiršk manęs, vaikeli" (einantiems išpažinties vaikams, 1909); „Melskis ir dirbk! Be degtinės" (dvi pasakaitės, 1909); serijoje „Misionieriaus dovanėlė": „Šv. Ona" (1930); „Žmogus ir jo mirtis" (3 - 1931); „Be tikėjimo nėra išganymo" (3 - 1931); „Kryžiaus keliai" (1931); „Praeities pabyros. Atsiminimai 1905–1914" (I – „1905 metais sumišimas Lietuvoje"; II – „Varšuvos lietuviai", 1934); „Karo liepsnose ir ginklų žvangesyje" (1938). Vertimai: J. Pelčaro „Jėzaus kryžius – verkiančiųjų paguoda" (su kun. V. Ambraziejumi, 1912); „Jėzaus kryžius – mūsų paguoda" (pakart. 1923); J. Rieso „Homilijos, arba evangelijų aiškinimai visų metų sekmadieniams" (1914); A. Rodriguezo „Nuolankumas" (1928); A. Stolzo „Sveika Marija" (1912, pakart. 1933). Kiti vertimai liko rankraščiais. Prieš I pas. karą bendradarbiavo „Vil-

tyje", „Spindulyje", „Vadove", „Vilniaus žiniose", „Šaltinyje" ir kt., po I pas. karo – „Šaltinyje", „Drauge", „Laive" ir kt. Pasirašydavo Antanu, A.P., K.A.P. ir kun. A.P.

PETRAUSKAS JUOZAS (1893 Platelių vls., Kretingos aps. – 1934.III.6 Mosende, Škotijoje). Įšventintas 1916, išvyko į Škotiją 1920, kur visą laiką ligi mirties redagavo „Išeivių draugą", buvo liet. parapijos klebonas ir lietuviškųjų organizacijų vadovas. Palaidotas Naujajame Stivenstone.

PETRĖNAS JONAS (1911.IV.7 Gulbinų k., Paberžės par., Biržų aps. – 1957.XII.17 Brukline, JAV). 1930 baigė Biržų gimn., 1935 VDU Teol. ir filosofijos fak. Teologijos sk. Įšventintas 1935.VI.15, vikaravo Panevėžyje, Anykščiuose, Rokiškyje ir nuo 1939 kapelionavo Linkuvoje. Bolševikmečiu buvo kalintas. 1944 pasitraukęs iš Lietuvos, buvo Vokietijoje Freiburgo liet. kolonijos kapelionas ir studijavo tenykščiame univ., vėliau Romoje. 1951 emigravo į JAV, kur kunigavo Čikagoje, studijavo Vašingtono kat. univ., vikaravo Brukline. Daug veikė su angelaičiais, pavasarininkais ir moksleiviais ateitininkais. Vokietijoje buvo skaučių seserijos dvasios vadas, JAV – stud. ateitininkų s-gos dvasios vadas, 1957 išrinktas į Ateitininkų federacijos vyr. tarybą. Spaudoje dirbo nuo 1931. Redagavo „Drauge" Ateitininkų skyrių (1951–1952), „Ateities" vyr. red. (1955.IX–1957.VI), „Lux Christi" red. (nuo 1957.VI ligi mirties). Suredagavo straipsnių rinkinį „Šv. Pijus X" (1958).

PETRULIS ALFONSAS (1873.VIII.4 Katališkių k., Vabalninko vls., Biržų aps. – 1928.VI.28 Musninkuose, Ukmergės aps.), Vasario 16-osios akto signataras ir Lietuvos Valstybės Tarybos sekr. Mokėsi Panevėžio gimnazijoje ir įstojo į Žemaičių kunigų seminariją. 1895 pasitraukęs, porą metų Lvove lankė veterinarijos inst. Grįžęs Lietuvon, vėl įstojo į Vilniaus kun. seminariją, iš kurios buvo pasiųstas į Petrapilio dvas. akad. Kunigu įšv. 1899. Kovojo už lietuvių kalbos teises bažnyčioje ir (po 1905) steigė lietuvių mokyklas, už tai susilaukdamas bylų iš rusų ir kilnojimo po parapijas iš dvasinės vyresnybės. Vikaravo Bagdonavoje, Nalibokuose, Joniškyje, Maišiagaloje, Marcinkonyse. 1911–1927 Pivašiūnų klebonas. 1927 perkeltas klebonu į Paparčius, 1928 į Musninkus, kur netrukus ir mirė. Prieš I pas. karą ir jo metais buvo plačiai įsitraukęs į lietuvišką veiklą. Prisidėjo steigiant „Ryto" ir Blaivybės d-jas, „Viltį", „Draugiją", „Bažnytinę apžvalgą". Platino lietuvišką spaudą ir joje rašė („Vilniaus žiniose", „Litwoje", „Viltyje", „Tėvynės sarge" ir kt.), vartodamas šiuos slapyvardžius: Al., K.A.P., Kun. Ptrs., A. Vaidilutis, Žmogus. Su kun. V. Mironu ir kun. J. Novickiu sudarė b-vę, kuri nuo 1911 leido Vilniaus kraštui savaitraštį „Aušra"; buvo uolus šio laikraščio bendradarbis. Vilniaus vyskupijos kunigų visuotiniame susirinkime 1909 išrinktas į komisiją lietuvių ir lenkų nesusipratimams tyrinėti; turėjo progos šioje komisijoje ginti lietuvių kalbos teises bažnyčioje. Dalyvavo Vilniaus konferencijoje 1917 ir buvo išrinktas į jos sudarytą Lietuvos Tarybą. Tų pat metų rudenį su kitais Tarybos nariais dalyvavo delegacijoje, vykusioje susitikti su Šveicarijos lietuviais. Vėliau dalyvavo Tarybos delegacijoje pas nuncijų Miunchene, rūpinantis, kad Vilniaus vyskupijai būtų paskirtas lietuvis vyskupas. 1919 kurį laiką buvo šios tarybos, tada jau Lietuvos Valstybės Tarybos, prezidiumo sekr. ir įėjo į Redakcinę komisiją, kuri skelbė įstatymus.

PIETARIS (pasirašydavo ir Petter) MYKOLAS (1763 Triobiškių k., Marijampolės vls. – 1850.I.4 Marijampolėje), rašytojo Pietario giminaitis. Baigęs vietinę marijonų pradžios m-klą, įstojo pas juos 1781. Čia ir pas Miroslavo marijonus baigė filosofiją bei teologiją ir 1786 įšv. kunigu. Vikaravo Sūduvos-Suvalkijos parapijose, kur reikėjo aptarnauti lietuvius gimtąja kalba, o klebonai jos nemokėjo. 1799–1802 vikaras Gudeliuose. Daugiau laikėsi Miroslavo.

1817–1838 Marijampolės marijonų vyresnysis. 1817–1824 pastatė mūrinę Marijampolės šv. Arkangelo Mykolo bažnyčią. Buvo vienuolijos vyriausiasis prokuratorius. Lenkiškai parašė svarbios „Marijonų kronikos" antrą dalį (1817–1834), kur gana smulkiai pavaizdavo 1830–1831 sukilimo eigą Marijampolėje. Kovose kritę per 300 sukilėlių. Palaidotas po savo statyta bažnyčia. Paliko lietuviškų pamokslų rankraščių.

PILKAUSKIS DOVYDAS (1735.XII.15 Rutkiškėse, Alvito par. – 1803.XII.4 Vilniuje), Vilniaus vyskupas sufraganas, rašytojas ir vertėjas, viena ryškiausių figūrų XVIII a. pabaigoje Lietuvos švietimo baruose. Kun. įšv. 1761. Studijas tęsė Romoje. Vilniaus akad. profesorius (dėstė filosofiją ir humanitarines disciplinas). 1795–1798 paskelbė 4 pastoracinius laiškus, viename iš jų dėstė dvasininkams apie pamokslų sakymą. Pats ypač pasižymėjo pamokslais. Taip pat garsus poetas, prozininkas, vertėjas. Vertė žymius autorius (Seneką ir kt.). Ryškiausia poezijos rinktinė – „Głos sierot" (1803), publicistikos leidiniuose spausdinti katalikiški pamokymai.

PINKUS VINCAS (1911.I.10 Brukline – 1948.XI.3 ten pat). Kun. įšv. 1936. Ilgalaikis Bruklino šv. Jurgio lietuvių par. vikaras. Deja, dėl silpnos sveikatos kunigystės kelias neilgas. Tačiau ir per 12 kunigystės metų pasižymėjo kaip gabus pamokslininkas, straipsnių lietuvių kat. spaudoje autorius. Paliko didžiulę (per 10 tūkst. tomų) biblioteką.

PIPIRAS JONAS (pasirašydavo Janis Pipirs; 1833.IV.23 Šaipiuose, Klaipėdos aps. – 1912.III.29 Klaipėdoje), ev. kun. Klaipėdoje, kun. Cipelio konfirmuotas, 1846 įstojo į Tilžės gimn., kurią baigęs 1855–1858 teol. studijavo Karaliaučiaus univ. ir 1859–1861 Vitenbergo kun. seminarijoje. Kunigavo nuo 1861 Nidoje, 1863 Įsėje, 1869 Kraupiške, 1872 Tauragėje ir nuo 1882 Klaipėdoje (Žemininkų bažn. antrasis, nuo 1887 pirmasis kunigas). Palaidotas Skaisgiriuose, Pakalnės aps., kur kunigavo jo žentas. Plačiai garsėjo ligonių gydymu „rankos uždėjimu" (po bendros maldos su ligoniu). Buvo geras pamokslininkas. Paskatintas savo pamokslų pasisekimo, ėmėsi juos ir raštu skelbti. Rašė „Lietuviškoj Ceitungoj", 1903–1904 pats leido „Auszros žwaigzdelės spindulius", kuriuose spausdino savo pamokslus – "mišias". Atskirai išsp. „Miszias" (1904 ir 1913). Be to, kurį laiką nuo 1888 red. „Nusidavimus apie Evangelijos prasiplatinimą". Vertė iš vokiečių k. giesmes ir išsp.: „Pasiuntinystės ir kitos giesmės" (1888), „Pasiuntinystės Arpos" (1890), „Giedokit" (1890). Su A. Einariu ir Lukau peržiūrėjo Šv. Rašto vertimo naują laidą 1898 (ta ištaisyta laida buvo kartota 1903, 1908, 1910, 1946). Vokiškai išleido knygelę prieš baptistus ir lietuvių k. vadovėlį „Litauische Sprachlehre mit Berücksichtigung des Selbstunterrichts 1899" (1900). Buvo vad. maldininkų šalininkas ir pats šaukė susirinkimus. Ragino neišsižadėti gimtosios lietuvių k. ir vaikus konfirmacijai rengti lietuviškai; dėjosi prie peticijų grąžinti lietuvių k. į mokyklas; rūpinosi lietuviams žadėtosios mokytojų seminarijos Klaipėdoje steigimu; skatino eiti į mokslą ir rengė lietuvių vaikus gimnazijai.

POLOCKIETIS SIMEONAS (Simeonas iš Polocko, tikras vardas Simeon Gavrilovič Petrovskij–Sitnianovič; 1629 – 1680.VIII.25), didžiausias barokinės rytų slavų literatūros atstovas, silabinės poezijos rytų slavų literatūrose pradininkas, filosofas, teologas, pedagogas, poetas ir dramaturgas; traktatus, prakalbas, eilėraščius rašė lotynų, lenkų, rusėnų, slavų bažnytine kalbomis. Po mokslų Kijevo Petro Mogylos mokykloje 1650–1653 studijavo Vilniaus jėzuitų akademijoje, A.V. Kojelavičiaus, Ž. Liauksmino, M.K. Sarbievijaus mokinys; tapo unitų Šv. Vasilijaus ordino vienuoliu. Vėliau stačiatikių vienuolis, nuo 1656 dėstė stačiatikių brolijos mokykloje

Polocke. Kūrė įvairaus turinio silabinius eilėraščius ir dramas rusėnų kalba, lenkų kalba – eleginio pobūdžio eilėraščius bei istorines satyrines poemas. 1664 persikėlė Maskvon, tapo caro vaikų auklėtoju ir naujai įkurtos lotynų mokyklos vadovu. Parašė keletą poleminių traktatų, nukreiptų prieš prasidedančios stačiatikių bažnytinės reformos priešininkus (sentikius) ir didelės apimties prakalbų ir eilėraščių rinkinių. „Vertograd mnogocvetnyj" („Daugiaspalvis sodas") susideda iš eilėraščių teologijos ir krikščioniškos simbolikos, istorijos, antikinės mitologijos, gamtos mokslų temomis. Į rinkinį „Rifmologion, sireč Veršoslov" (1678) įtrauktos epigramos, panegirikos, trenos, draminiai kūriniai.

POVILONIS ANTANAS (1847 Panevėžio aps. – 1918.II.14 Joniškyje). Mokėsi Mintaujoje, Žemaičių kun. sem. ir Petrapilio dvasinėje akad. Po to paskirtas Žemaičių kun. seminarijos liet. k. ir iškalbos prof., vėliau iki 1911.X buvo ir Kauno katedros klebonas. Dėstydamas Žemaičių kunigų seminarijoje, buvo artimai susidraugavęs su kun. K. Pakalniškiu ir kt. spaudos draudimo meto veikėjais, gausiai paremdavo spaudą pinigais ir kartais raštais. Rymo Žemaičio ir kt. slapyvardžiais rašinėjo nuo 1886 „Vienybei lietuvninkų", nuo 1891 „Žemaičių ir Lietuvos apžvalgai"; spaudą leidus – „Vienybei" ir kt. Atskirai išsp. „Kalba dviejų Žmogų... apie Katalikų Bažnyczios pamatą" (1891, pakart. 1894). Paliko nemaža rankraščių.

POVILONIS LIUDVIKAS (1910.VIII.25 Šilagalių k., Šimonių par., Kupiškio aps. – 1990.VIII.9 Kaune, palaidotas prie Marijampolės bazilikos). Kun. įšv. 1934. Kapelionavo Marijampolės marijonų gimnazijoje, nes pats buvo marijonas, administravo marijonų leidžiamą spaudą, 1931–1940 redagavo vaikų laikraštį „Šaltinėlis". Po karo kunigavo Panevėžyje, vėliau Žemaitijos parapijose, o 1957 pradėjo Klaipėdoje statyti Marijos Taikos Karalienės bažnyčią. Deja, tikintieji įžengti į ją negalėjo. Kun. klebonas L. Povilonis bei kun. vikaras Br. Burneikis buvo teisiami ir klebonas sovietų valdžios nuteistas kalėti 8 metus, o vikaras 4. Po 4 metų buvo amnestuotas, 1966–1969 kunigavo Vilniaus Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčioje, o 1969 pabaigoje konsekruotas vyskupu. Iš pradžių buvo Telšių vyskupo padėjėju, nuo 1973 Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos vysk. Juozapo Matulaičio-Labuko pagalbininku, o šiam mirus, nuo 1979 perėmė abiejų vyskupijų administravimą.

PRANAITIS JUSTINAS BONAVENTŪRA (1861.VII.27 Panenupių-Alijošių k., Griškabūdžio vls., Šakių aps. – 1917.I.28/II.10 Petrapilyje), kunigas, profesorius, misionierius. Mokėsi Lukšiuose, Griškabūdyje. Marijampolėje išėjęs 4 kl., 1878 įstojo į Seinų kun. seminariją. 1883 išvyko į Petrapilio dvasinę akad., kurią 1887 baigė teol. magistro laipsniu. 1886.VII.13 Griškabūdyje vysk. Juozas Oleka įšventino kunigu. Buvo geriausias žymaus hebraisto prof. Dovydo Chvolsono (vilnietis) studentas. Baigęs akademiją, tuojau gavo paskyrimą ten pat į Hebrajų k. katedrą. Be to, dar dėstė liturgiką, bažnytinį giedojimą. Reikšdamasis muzikoje, sukomponavo keletą šokių. Nuo 1890 akademijos dvasios vadovas ir nuo 1891 prefektas. 1895 kaip kovotojas prieš rusinimą ir nukatalikinimą ištremtas į Tverę. 1896, pritaikius Mikalojaus II vainikavimo malones, grįžo į profesorius. 1897 vasarą vysk. S.M. Kozlovskis pasiuntė ištirti Turkestano kat. padėtį. Petrapilyje, be profesoriavimo, dėstė tikybą Šv. Elenos inst., II kadetų korpuse. Vargonininku pasikvietė Miką Petrauską. Įsteigė prieglaudą ir jai vadovavo. Veikė Lietuvių ir Žemaičių labdaringoje draugijoje, vienas iš pirmųjų Petrapilyje ėmė sakyti pamokslus lietuviškai. 1898 sielovados tikslais aplankė Ž. Naugardo sritį ir dalį Sibiro, o 1900.VI.3–IX.3 Sibirą. Pastarąją kelionę plačiai aprašė

1900–1901 akad. metraštyje „De itinere quod in Siberiam anno 1900 fecit J.B. Pranaitis". 1898 vyskupui pasisiūlė sielovados darbui į Taškentą Turkestane, kur buvo nemaža lenkų, lietuvių, latvių, vokiečių, prancūzų, italų ir kt. tautybių katalikų (J.B. Pranaitis mokėjo visas šias 6 kalbas). Ten išvyko 1900.IX.12 ir nebuvusią sielovadą tvirtai suorganizavo. Jo veikla apėmė apie 18 tūkst. katalikų. Iš Taškento, kaip centro, lankydavo pabirusius tikinčiuosius. Juos burdamas, parodė nepaprastą energiją, uolumą ir pasiaukojimą. Pastatė bei įrengė bažnyčias Taškente (čia buvo ir palaidotas, bet 1923 bolševikai jo palaikus išmetė), Samarkande, Ašchabade, Kizil-Arvate, Margelane ir parengė statybą kitose 4 vietovėse. Be to, įrengė koplyčių. Darbą aukomis rėmė lietuviai, lenkai, latviai, rusai ir kt. Srities lankymo tikslams turėjo specialų vagoną–koplyčią. Darbe pagelbėjo lietuvių kunigai Juozas Sabas ir Bronius Rūtenis. 1909 lydėjo vysk. Joną Cieplaką per Sibirą, Mandžiūriją ir Japoniją – tai buvo tikinčiųjų kanoniškas aplankymas. Jį pavaizdavo straipsniais „Šaltinyje". 1913 valdžios reikalavimu ir vysk. pritarimu dalyvavo garsiojoje žydo M.T. Beilio byloje Kijeve kaip hebraistas ekspertas. Apie jo liudijimus rašė A. Niemojevskis knygoje „Ksiądz Pranajtis i jego przeciwnicy" (1914). Po liet. spaudos atgavimo 1904.VI.1 išleido pirmąjį Rusijoje liet. labdarybinį spaudinį „Atsiszaukimas". Bendradarbiavo „Lietuvių laikraštyje", „Šaltinyje", „Vienybėje", „Viltyje", akademinėje spaudoje. Slapyvardžiai: Lietuvys, L-vis, Magiliavietis. Atskirai išėjo Petrapilyje jo veikalas „Christianus in Talmude Judaeorum, sive Rabbinicae doctrinae de christianis secreta" (1892, vokiškai Vienoje 1893, lietuviškai Seinuose 1912, rusiškai 1913, itališkai 1939 ir dar lenkiškai). J.B. Pranaičio antisemitizmas rusėjo, bet nebuvo griežtas. Jis smerkė žydus ne dėl tautybės, bet dėl jų pritarimo Talmudui. Ši studija ir misinis darbas J.B. Pranaitį iškėlė į tarptautinę plotmę. Rankraščiais paliko platų 1902–1916 dienoraštį lenkų kalba su lietuviškais intarpais, be to, pamokslų ir konferencijų.

PRANIAUSKIS (pasirašydavo Proniewski) OTONAS (1817 ar 1823 Padubysyje – 1879.XI.11/23 Petrapilyje), žemaičių bajoras, prelatas. Baigęs Telšių mokyklą ir Žemaičių kun. seminariją, kaip gabus studentas buvo pasiųstas į Petrapilio dvasinę akad., kurią baigė teol. magistro laipsniu, buvo Žemaičių kun. seminarijos prof., nuo 1850 vysk. M. Valančiaus kapelionas ir sekr. Per savo seserį poetę Karoliną susipažinęs su A. Baranausku ir jo poetiniu talentu, jam padėjo įstoti į kun. seminariją Varniuose (1856). Eilėraščius rašė daugiausia lenkiškai; vertė ir 1855 Vilniuje išspausdino Koenigsdorferio „Iszguldimas Ewangeliju Szwentu ant wisu Nedeldieniu". Darbą dedikavo vysk. M. Valančiui. 1855 išvertė į lietuvių kalbą „Piuso dewintojo Gromata apasztaliszka", o 1870 trečią dalį Bialobrzeskio „Iszguldimas Ewangelijų": šį darbą vėliau caro administracija be jo žinios išleido rusiškomis raidėmis. Rankraščiais paliko 1873 parašytus „Pamokslai ant nedeldieniu ir metiniu Szwencziu" ir „Meditacijos trijų dienų rekolekcijų". Jam nuo 1858 esant Utenos klebonu, kai paaiškėjo, kad dvarininkai, sužinoję būsiant panaikintą baudžiavą, pradeda atleidinėti baudžiauninkus ir varyti iš gyvenamųjų vietų, O. Praniauskis viename pamoksle užsistojo skriaudžiamus valstiečius. Tuo užsitraukė dvarininkų nemalonę, ir jie Vilniaus generalgubernatoriui Nazimovui O. Praniauskį įskundė esant maištininką, kurstantį žmones. Tuo tarpu Mogiliovo arkivysk. Žilinskas pasikvietė kleboną į Petrapilį savo sekretorium. Tad skundas, Žilinskui užtarus, vidaus reikalų ministro buvo panaikintas. Nors kilęs iš bajorų, bet klebonaudamas Utenoje nemėgo dvarininkų ydų ir jas viešai plakdavo. Kai Utenos apylinkės dvarininkas Koscialkovskis, praleidęs savo dvarus ir išeikvojęs turtus, mirė Utenos smuklėje, surengė iškilmingas laidotuves, bet šalia puošnaus ka-

tafalko ant žemės pastatė tą pat dieną mirusio elgetos paprastą karstą ir susirinkusiems ponams pasakė pamokslą iš Kristaus palyginimo apie puotautoją turtuolį ir vargšą Lozorių ir jų dviejų mirtį bei pomirtinį likimą. Tai dar labiau atstūmė jį nuo bajorų luomo. 1869 atsisakęs Utenos beneficijos buvo paskirtas Petrapilio dvasinės kolegijos nariu ir šias pareigas ėjo iki mirties. Yra rinkęs senuosius liet. spaudinius. Jo Daukšos „Postilė" (1599) pateko į Žemaičių kun. seminarijos biblioteką. O. Praniauskio korespondencija su jo įpėdiniu Utenoje kun. Adomu Vyšniausku išsp. „Tėvynės sarge" (1899).

PRANSKIETIS VINCAS (g. 1923.I.7 Laboje, Panevėžio aps.). Mokėsi Šeduvos ir Kėdainių gimnazijose. 1944 įstojo į Kauno kunigų seminariją. 1948.X.31 įšventintas kunigu. Dar turėjo mokytis vienerius metus, bet buvo suimtas ir 1949.III.25 kartu su kitais 5 kunigais ir 7 klierikais iš seminarijos išvežtas į Sibirą. Baikale dirbo žveju, darė statines. Išleistas iš Chužyro (Olchono sala) atvyko į Usolę (Irkutsko sr.), čia lankė kursus ir dirbo vairuotoju. Po to – buhalteriu Angarsko HES statybose. Visą laiką kaip kunigas lankė lietuvius atokiausiose taigos vietovėse. 1959 grįžo į Lietuvą. Dirbo Radviliškyje, bet buvo sovietų išvarytas. Vyskupijos valdytojas J. Stankevičius priėmė į Kauno arkikatedrą. Negalėjo įsiregistruoti, todėl įsidarbino Aleksoto medžio apdirbimo fabrike darbininku. Gavęs leidimą gyventi Lietuvoje, 1963 paskirtas į Didvydžių parapiją Vilkaviškio vyskupijoje. Po to kunigavo Siesikuose, sutvarkė bažnyčią. Nuo 1974 paskirtas klebonu į Jonavą. Čia vėl imasi tvarkyti bažnyčią, fundatorių Kosakovskių mauzoliejų, rūpinasi vargonų remontu, paveikslų restauracija. 1991 Jonas Paulius II suteikia monsinjoro titulą. Paskiriamas atkurto Žeimių dekanato dekanu (1992), ateitininkų dvasios vadu. Nuo 1994 altaristas-vikaras Jonavoje. Stambiausias kūrinys – atsiminimų knyga „Baikalo žvejys".

PRANSKŪNAS SALVIJUS (g. 1964.V.22). Baigęs Kauno kunigų seminariją, įšv. kunigu 1990.V.27, dirba Panevėžio vyskupijos parapijose, nuo 1996 Dusetose. Rengia roko stiliaus muzikantų stovyklas, bendradarbiauja kultūrinėje spaudoje. Išl. romaną „Svetimas" (1999).

PRAPUOLENIS KAZIMIERAS (1858.III.1 Lauckaimyje, K. Naumiesčio vls., Šakių aps. – 1933.IV.17 Palangoje), kanauninkas, visuomenės veikėjas.1870–1876 mokėsi Marijampolės gimnazijoje, kur buvo ypač susidraugavęs su V. Kudirka ir J. Bulota. 1876–1877 mokėsi Varšuvos kun. seminarijoje. Nepakęsdamas lenkiško šovinizmo, iš sem. išstojęs, mokytojavo Dlužavos dv. prie Varšuvos. 1879 įstojo į Petrapilio kun. seminariją ir 1881 į Dvasinę akademiją, kurią 1885 baigė teol. kandidato laipsniu. 1889–1904 metropolinės kurijos sekr. Jo pastangomis Petrapilio kat. katedroje leisti lietuviški pamokslai ir giedojimas. Čia pamokslus sakydavo Dvasinės akad. prof. P. Karevičius, J. Maculevičius (Maironis), A. Dambrauskas (Jakštas) ir kt. Rūpinosi liet. spaudos draudimo atšaukimu, paskatino inž. A. Macijauską išleisti Lietuvos žemėlapį, pasistengė, kad vilniečiams lietuviams būtų skirta bažnyčia (Šv. Mikalojaus). 1904 persikėlė į Seinus ir čia drauge su kun. J. Laukaičiu, J. Narjausku ir kt. įsteigė „Šaltinį" ir „Vadovą". Be to, bendradarbiavo „Lietuvių laikraštyje", „Draugijoje", „Viltyje", „Vilniaus žiniose", „Lietuvyje" ir kt., pasirašydamas Amicus Plato, Apysenis, Bylaitis kunigas, kun. Byla, K.A., Kazys, Kunigas Apysenis ir kt. Dar rašė italų ir vokiečių spaudoje, gindamas lietuviškuosius reikalus. 1909 persikėlė į Kauną, kur buvo oficialiu „Vadovo" leidėju, 1911 išleido knygelę „Polscy Apostolowie Litwy", o 1913 knygą „Polskie Apostołstwo w Litwie", kur dokumentuotai, bet kiek vienašališkai įrodinėjo lenkų dvasininkų daromas skriaudas lietuvių tautai. Šią knygą į lietuvių kalbą išvertė K. Vairas-Račkauskas (slap. Patriotas)

ir antrašte „Lenkų apaštalavimas Lietuvoje" 1918 išleido Amerikos lietuvių spaudos d-ja. Knyga išversta J. Gabrio ir į prancūzų k. – „L'Église Polonaise en Lithuanie". Be to, išleido knygelę „Moteriškė", brošiūrų lietuvių ir lenkų k., „Vadove" išsp. „Katalikiškoji lietuvių pamokslija" (istorinė apžvalga iki 1802, deja, darbas nebaigtas). 1912 išvyko į Romą, kur buvo Šv. Stanislovo bažn. rektoriumi. Rektoratas tapo liet. stud. ir Romos lankytojų susibūrimo vieta. Neoficialiai atstovavo lietuviams Vatikane ir kėlė Lietuvos reikalus italų spaudoje bei plačiuose asmeniniuose kontaktuose. 1917 dalyvavo liet. konferencijoje Berne (Šveicarija). Padėjo išrūpinti iš pop. Benedikto pasaulinės reikšmės Lietuvių dieną. Vatikano archyve surinko medžiagos apie Lietuvos praeitį, parengė „Lenkų apaštalavimo Lietuvoje" antrą leidimą, iš Romos antikvariatų sutelkė lituanistinių veikalų, bet 1921 grįžtant į Lietuvą Dancigo koridoriuje lenkai visą siuntinį konfiskavo. Sugrįžęs K. Prapuolenis, Lietuvos vyriausybės pavestas, suorganizavo Tikybų departamentą, kuriam penkerius metus vadovavo. Už nuopelnus Lietuvai apdovanotas Gedimino ir Vytauto ordinais, gavo knygnešio pensiją, gimtojo Lauckaimio pradžios mokykla pavadinta jo vardu.

PRATKELIS LEOPOLDAS (1912.VI.6 Petrapilyje – 1983.I.7 Linkuvoje), prelatas. Grįžęs su tėvais į Lietuvą (1921), mokėsi Antalieptės progimn., Utenos gimn., Kauno kun. sem. ir VDU Teologijos fakultete. Kun. įšv. 1938.VI.11. Vikaravo Klovainiuose, Pabiržėje, Rokiškyje ir Šeduvoje, kapelionavo Panevėžyje. Buvo įkalintas 1950–1956, paskui vikaravo ir klebonavo Pumpėnuose, Smilgiuose, Debeikiuose ir Linkuvoje. 1957 vysk. K. Paltarokas pakėlė jį prelatu ir paskyrė vyskupijos kapitulos pirmininku. Pasižymėjo dvasiniu tvirtumu, ištikimybe Bažnyčiai ir labdaros veikla. Vienas pirmųjų Lietuvos vyskupijų Liturg. k-jos narių, išvertė II Vatikano susirinkimo Liturginę konstituciją (išsp. rinkinyje „II Vat. s. nutarimai", 1968) ir dalį „Romos mišiolo" (išsp. 1987).

PRETORIJUS FRIDRICHAS vyresnysis (1624.V.20 Tilžėje – 1695.II.27 Žiliuose, Ragainės aps., M. Lietuvoje). Studijavo Karaliaučiaus univ., kunigavo. Giesmių eiliuotojas, vertėjas, leksikografas. Parašė giesmių (išsp. D. Kleino giesmyne), katekizmą, išvertė Biblijos sentencijų, sudarė rankraščiu likusį vokiečių–lietuvių k. žodyną (apie 1675).

PRETORIJUS MOTIEJUS jaunesnysis (tarp 1631–1635 Klaipėdoje – 1704.X.4 (?) Veiherove, Gdansko vaiv., Lenkijoje). Studijavo Karaliaučiaus ir Rostoko univ., kunigavo. Istorikas ir poetas. Rankraščiu paliko vokišką veikalą apie Prūsijos praeitį „Prūsijos grožybės, arba Prūsijos teatras" ("Deliciae Prussicae oder Preussische Schaubühne"), lietuvių k. parašė giesmių, panegiriką T. Šulcui (išsp. K. Sapūno gramatikoje).

PRIALGAUSKAS HENRIKAS (1892 Skaudvilės vls., Tauragės aps. – 1969 Velykiuose), kunigas, 1920–1936 Imbrado kuratorius. Bolševikų kalintas į Sibire. Yra išsp. Stasio Žemaičio slap. daug kaimo vaidinimams pritaikytų dramų ir komedijų: „Drama miške" (4 v. drama, pakart. 1935), „Jaunikis iš kaimo" (3 v. komedija, pakart. 1935), „Leitenantas Antanas" (5 v. drama, pakart. 1935), "Mirta Činčibiraitė arba 15000 Lt" (3 v. komedija, pakart. 1935), „Kruvini brilijantai" (6 v. drama–tragedija, 1935), „Vaikų teatras": I. „Sugauta bėda" (2 v. scenos vaizdelis); II. „Išvaduota bėda" (2 v. scenos vaizdelis, 1935), „Lietuvos didvyriai" (4 v. drama, pakart. 1936), „Prakeikti pinigai" (5 v. drama, pakart. 1936), „Rickus" garsusis Lietuvos plėšikas" (2 v. komedija, pakart. 1936), „Žmogžudžio duktė" (4 v. drama, pakart. 1935).

PRIALGAUSKAS KAZIMIERAS (1814 Raseinių aps. – 1856.II.9 Pandėlyje). 1821–1822

mokėsi Kražiuose, 1832–1833 pas pijorus Vilniuje ir baigė Vilniaus dvasinę akad., 1838 įšventintas kunigu. 1843 Švėkšnos, 1846–1849 Mosėdžio vikaras, 1850–1852 Pandėlio administratorius, 1853–1855 Pandėlio klebonas. Vertė ar tik naudojosi prancūzišku leidiniu, kuriam 1853.V.8 parašė prakalbą „Spasabay wedyma gera yr krykszcioniszka giwenima..." (1844, pakart. 1845) ir iš „Aukso altoriaus" perdirbo bei naujomis maldomis papildė „Naujes Altorius arba surynkimas Persergieimu yr Maldu..." (1847, pakart. 1859). Nors šis jo maldynas negalėjo lygintis su Juzumo „Aukso altoriumi", bet po 1864 dar buvo perspausdintas per 10 kartų po 10 tūkst. egz. (paskutinį kartą 1882).

PRIALGAUSKAS MYKOLAS ANDRIUS (apie 1866 Norvaišių k., Plungės vls., Telšių aps. – 1925.VIII.28 Šiauliuose), kunigas. Mokėsi Mintaujos gimn., Žemaičių kun. seminarijoje. 1899 jau buvo Papilio klebonu, 1905 Plungėje, vėliau Skapiškio klebonas, vid. mokyklos steigėjas, kapelionas. Spaudos draudimo metais yra šelpęs liet. spaudą pinigais, vėliau rašęs „Lietuvių laikraščiui", „Nedėldienio skaitymams", „Vilčiai" ir kt., pasirašydamas Mike Melagėliu ir kt. Turėjo surinkęs didelę lituanistinę biblioteką.

PRIALGAUSKAS VINCENTAS (1818 – 1878.IV.15/27 Maskvoje), kunigas, karo kapelionas. Klebonavo Kronštate, dirbo Petrapilyje. 1852 padėjo vysk. M. Valančiui išleisti Tomo Kempiečio „Apej sekimą Kristaus". 1862 išvertė į lenkų k. ir papildė Valančiaus „Žemaicziu Wiskupistes" dalį apie Varnių katedrą. Valančiaus paveiktas parašė ir 1860 trimis tomais Petrapilyje išleido „Żywoty biskupów wileńskich". Nors yra tikslumo bei kritiškumo spragų, darbe sutelkta daug vertingos medžiagos. Juo papildyta vysk. Aloyzo Osińskio (m. 1838) tik iš dalies išsp. „Vilniaus vyskupų istorija", pvz., apie vysk. Povilą Alšionišką ir kt.

PROIŠHOFAS JONAS ANTANAS (1663.VIII.13 Prūsijoje – 1721 Braunsberge), jėzuitas nuo 1679, kunigas. Lietuvos jėzuitų mokyklose ir Vilniaus akademijoje dėstė retoriką, hebrajų k., filosofiją, teologiją ir kanonų teisę. Vilniaus kapitulos patarėjas. Parašė pirmąją Vilniaus universiteto istoriją „Universitas Vilnensis Jagiellonico Bathoreana" (1707).

PROTASEVIČIUS–ŠUŠKOVSKIS VALERIJONAS (1504 Kraiske, Minsko gub. – 1579.XII.31 Vilniuje), Vilniaus vyskupas, jėzuitų kolegijos ir akademijos Vilniuje įkūrėjas, vienas ryškiausių XVI a. Lietuvos dvasininkų. Didžiausi jo nuopelnai – jėzuitų į Lietuvą pakvietimas ir aukštojo mokslo įstaigos įkūrimas. St. Batoras davė privilegiją ir 1579 akad. įkurta. Rūpinosi ir kitais Lietuvai svarbiais dalykais, pvz.: kad Žemaičių vyskupu taptų M. Giedraitis; 1566 išrinktas į Lietuvos Statuto komisiją ir 11 metų jai vadovavo, su M. Radvila Juoduoju rengė Liublino unijos sudarymą.

PRUNSKIS JUOZAS (g. 1907.XII.22 Žvilbučių k., Daugailių vls., Utenos aps.). Kun. įšv. 1932. Kapelionauja, 1936–1939 „XX amžiaus" vyr. redaktorius, 1939–1940 Kat. veikimo centro spaudos biuro direktorius. Emigruoja į JAV ir nuo 1948 „Draugo" redaktorius, per „Amerikos balsą" į Lietuvą sako pamokslus, bendradarbiauja spaudoje ir per visą savo gyvenimą tiek Lietuvoje, tiek JAV paskelbė apie 10 tūkst. straipsnių. Paminėtini atskiri leidiniai: „Pareiga" (1934), „Ką Dievas sujungė, žmogus teneišskiria" (1939), „Bolševikų kalėjime ir Sibiro ištrėmime" (1944), „Prie vilties kryžiaus" (1948), „Aušros Vartų Marija" (1950), „Motina Gailestingoji" (1957), „Amžinybei ir tėvų žemei" (1957), „Aukštyn širdis" (1957), „Metai su Dievu" (1958), „Mokslas ir religija" (1964) ir kt. Skatina ir kitus rašyti steigdamas įvairias premijas: „Draugo" romanui, lietuvių rašytojų d-jai, jaunimo debiutui, religinio meno ir kt. Tas premijas yra

laimėję B. Pūkelevičiūtė, H. Radauskas, V. Kasiulis, P. Augius ir kt.

PŠČOLKO ANTONIJ IOANNOVIČ (1818 Svilos k., Baltarusijoje – 1871.VI.28 Vilniuje), stačiatikių šventikas, bažnytinės istorijos ir kraštotyros darbų autorius, stačiatikių periodinės spaudos bendradarbis, Vilniaus archeografijos komisijos narys (1864–1870). Nuo 1845 šventikas Vilniuje.

PUKĖNAS KAZIMIERAS (1905.II.29 Lapinės k., Švenčionių par. – 1997.IV.19 Nemenčinėje). Kun. įšv. 1932. Studijas tęsė Liuvene, gavo soc. mokslų licenciato laipsnį. Dirbo Vilniaus ir Trakų mokyklų kapelionu, Kazitiškio parapijos klebonu, 1939–1940 liet. kariuomenės Vilniuje kapelionas. 1945 suimtas ir iki 1956 kalintas Komijos ir Sibiro lageriuose. Grįžęs kunigavo Lentvaryje, Riešėje, Rūdiškėse, Nemenčinėje. Švenčionėliuose įkūrė liaudies namus. Rašė straipsnius tikėjimo ir sociologijos temomis. Paliko pluoštą prisiminimų rankraščių, kurie turi išliekamąją istorinę vertę, ten aprašomi įžymūs asmenys, kuriuos K. Pukėnas pažinojo. Pasirašinėjo K. Kelko slapyvardžiu.

PUPALEIGIS STANISLOVAS (1888 Ariogalo k., Žaslių par., tuometinėje Vilniaus vyskupijoje – 1967.II.16 Papilėje). Mokėsi rusiškoje mokykloje. Baigęs Trakų keturklasę, 1906 įstojo į Peterburgo kunigų seminariją. Baigęs seminariją, 1910 paskirtas vikaru Peterburge. Savavališkai išvyko iš miesto ir apsistojo Sibire. Po kurio laiko iš vysk. Ciepliako gavo paskyrimą klebonu į Tomską. 1915–1916 per pasaulinį karą dirbo karo belaisvių stovykloje. Susidomėjo filologija ir įstojo į Tomsko universitetą. Tuo metu ten profesoriavo K. Būga. Bebaigiant universitetą, Tomską užėmė raudongvardiečiai. Tarpininkaujant Lietuvos pasiuntiniui Maskvoje J. Baltrušaičiui, S. Pupaleigiui ir K. Būgai pavyko grįžti į Lietuvą. Čia kunigas toliau studijavo lituanistiką aukštuosiuose kursuose (1922 jie tapo Kauno univ.). Paskirtas Aukštadvario progimnazijos direktoriumi ir pedagoginių kursų vedėju. Dėstė lietuvių k., psichologiją, pedagogiką, metodiką ir kt. Tuo metu vadovavo ir Moterų kultūros draugijos įsteigtai mergaičių ūkio mokyklai. 1926–1928 vikaravo Joniškyje, po to Radviliškyje (Kauno arkivyskupija). Po 2 metų paskirtas Gegužinės parapijos (Kauno arkivyskupija) klebonu. Baigė statyti ir įrengti bažnyčią. 1934 Kretingos pranciškonai pakvietė savo gimnazijos direktoriumi. Čia išbuvo 5 metus. 1944–1945 Kretingos gimnaziją suvalstybinus, apsigyveno Žarėnuose, Telšių dekanate, kaip altaristas. Tapo šantažo auka ir atsidūrė Sibire, Abezės lageryje. Grįžęs į tėvynę apsigyveno Žemaitijoje, Papilės altarijoje. Ten ir mirė. Palaidotas šventoriuje.

PURICKIS JUOZAS (1883.IV.19 Jiezno vls., Trakų aps. – 1934.X.25 Kaune), kunigas, visuomenės veikėjas, publicistas, valstybininkas. Kun. įšv. 1912. Studijas tęsė Fribūre. Straipsnius rašė jau nuo 1908, o ypač gausiai nuo 1923, t.y. grįžęs į Lietuvą, ir laikomas vienu didžiausių to meto publicistų. Palikęs kunigystę daug rašė istoriniais klausimais. Pastarieji straipsniai išsamūs, paremti rimtais istoriniais šaltiniais.

R

RABIKAUSKAS PAULIUS (1920.VIII.16 Gudžiūnų mstl., Kėdainių aps. – 1998.III.7 Romoje), kunigas, jėzuitas. Nuo 1933 mokėsi jėzuitų gimn. Kaune, kur baigęs 5 kl. 1938 įstojo į jėzuitus. 1940–1942 lankė Kauno kun. seminarijos liciejaus klases ir išlaikė brandos egzaminus. 1942–1944 klausė Pagryžuvyje jėzuitams klierikams privačiai dėstomą filosofijos kursą. 1944 pasitraukė į Vokietiją, tęsė filosofijos ir teol.

studijas. 1948.VII.25 įšv. kunigu. 1949 baigė teol. studijas teol. licenciato laipsniu. 1949–1950 gyveno Belgijoje ir teikė dvasinius patarnavimus Šarlerua apylinkėje gyvenantiems liet. angliakasiams. 1950–1951 Biureno jėzuitų gimn. dėstė prancūzų k. ir dirbo bendrabutyje. 1951–1953 studijavo Romos Grigaliaus univ. Bažnyčios istorijos fak., kur gavo Bažn. istorijos licenciato laipsnį. Paskui pagalbinių istorijos mokslų studijas tęsė Miuncheno univ. ir Paryžiuje. 1955 Grigaliaus univ. už disertaciją „Die römische Kuriale in der päpstlichen Kanzlei" (išsp. Romoje, 1958) gavo Bažn. istorijos dr. laipsnį. 1955 rudenį pakviestas į Grigaliaus univ. prof. adjunkto titulu dėstyti paleografijos, kitais metais – ir popiežių diplomatikos, 1959 pakeltas į e.o. prof. Romoje dalyvavo liet. veikloje: 1955–1957 Pasaulio LB Italijos krašto tarybos narys ir valdybos sekr., nuo 1957 Kontrolės komisijos narys, nuo 1959 Romos lietuvių kun. s-gos valdybos pirm. Be disertacijos, dar išsp. šias studijas: „Papstname und Ordnungszahl" („Römische Quartalschrift", 51, 1956), „Scriptumzeile" („Saggi storici intorno al papato", 1959). Bendr. „Naujame gyvenime", „Gimtojoje šalyje", „Žvaigždėje", „Laiškuose lietuviams", „Aiduose", „LE" (Visuotinės Bažn. istorijos klausimais). Surinko medžiagą Lietuvos jėzuitų istorijai.

RAČIŪNAS PRANAS (1919.III.28 Marijampolėje – 1997.VIII.24 Kaune). Baigė 1938 Marijampolės marijonų gimnaziją, 1940 marijonų filosofijos kursus, 1944 Kauno teologijos fakultetą. Kun. įšv. 1943. Marijonas. Pasižymėjo veiklumu ir energija, todėl nuo 1949 komunistinės valdžios buvo net 16 metų įkalintas. 1965 grįžęs kunigavo Vilkaviškio vyskupijos parapijose. Pr. Račiūnas – ilgametis Lietuvos marijonų provincijos vyresnysis, bažnytinės teisės licenciatas, straipsnių bei knygų tikėjimo ir tautos moralės klausimais autorius, pogrindinės kunigų seminarijos vadovas. Lietuvos Sąjūdžio Seimo tarybos narys, kreipęs jo veiklą moralinio atsinaujinimo linkme. Rankraščiu liko plati „Lietuvos vyskupų istorija".

RAČKAUSKAS JERONIMAS KIPRIJONAS (1825.XII.9/21 Platustėliuose, Kaltinėnų vls., Tauragės aps. – 1889.XII.10/22 Kaune), Varnių kun. sem. prof. (dėstė bažnytinę teisę ir istoriją), prelatas. Anuo metu buvo produktyviausias asketinis rašytojas. Jo išleisti originalūs raštai: „Aktai ir poteriai" (1853); „Istorje Bažniczios Katalikų pirmuju amžiu" (1854; 435 p.; rankraštis buvo Vilniaus viešojoje bibliotekoje); „Wadowas i dangu ir meditacijes diel penkiu dienu rekolekciju" (1857; 231 p.; trys leidimai); „Munka Wieszpaties Jezaus" (1857; 231 p.; bent 15 leidimų); „Balsas Diewa pri žmogaus arba apdumoimas geradieisczių Diewa" (1858; 200 p.); „Aplankimas szwencziause sakramenta kuna ir krauje Jezaus Kristaus" (1859; 103 p.; 10 leidimų); „Senas aukso altorius" (maldaknygė, parašyta su Tadu Juzumu, nuo 1848 išėjo bent 34 leidimai); „Manuale precum et spiritualium exercitiorum sacerdotibus et alumnis Seminarii utilissimum" (1855; VIII; 344 p.). Vertimai iš prancūzų kalbos: „Życie księdza Józefa Jame" (1852; 185 p.); Kan. Claude Arvisenet „Memoriale vitae sacerdotalis" („Pochodnia życia kapłańskiego"; septyniolika skyrių pridėjo savo; 1890; 480 p.). Spaudai buvo parengęs „Historya Kościola XI ir XII wieku", bet rankraštis, pasiųstas į Krokuvą spausdinti, pakeliui žuvo. Bendradarbiavo „Encyklopedya Kościelna", „Przegląd Katolicki" ir kitoje katalikiškoje lenkų spaudoje. V. Biržiškos tvirtinimu, rankraščiais liko „Žiwatai Szwentuju", viena tikybinė lotyniška ir kelios lenkiškos knygos.

RADUŠIS ANTANAS (apie 1850 Oranų k., Gižų vls., Vilkaviškio aps. – 1918.IX.4 Šilavote), kunigas, knygnešys. Mokėsi Marijampolės gimn. ir nuo 1870 Seinų kun. seminarijoje. Nuo 1875 kunigavo Punske, Šakiuose, Alvite, Ūdrijoje, Skriaudžiuose, Silvano-

nyse ir Šilavote, kuriame 1902 pastatė naują mūrinę gotikinę bažn., aplinkinius smiltynus apželdė pušimis ir maumedžiais. Jau besimokydamas Marijampolėje, kartu su P. Kriaučiūnu dalyvavo slaptame Marijampolės moksleivių būrelyje, Seinų kun. seminarijoje platino liet. knygas, prisidėjo prie varpininkų, buvo jų leidimo komiteto narys, dalyvavo 1892 varpininkų (Selimoje) suvažiavime, bet dėl „Varpo" krypties vėliau pasitraukė. Kunigaudamas ypač įsitraukė į slaptą lietuviškų knygų platinimą, buvo uolus kun. M. Sideravičiaus talkininkas. Būdamas Ūdrijoje vikaru, įsteigė pas Juozą Nasiulevičių slaptą knygų sandėlį, iš kurio aprūpindavo liet. raštais platesnes apylinkes. Šakiuose jaunąją inteligentiją sėkmingai lenkė į lietuvybę. Ūdrijos apylinkėse surinko daug liet. liaudies dainų su melodijomis. Rinkinį įteikė prof. E. Volteriui. Šilavote surinko 180 dainų, kuriomis naudojosi komp. St. Šimkus. Vilniaus Seimo dalyvis. Pinigais ir darbu rėmė švietimą. Dosnus aukotojas visuomeniniams reikalams. Testamentu likusio turto trečdalį paskyrė Lietuvos reikalams. Bendr. „Tėvynės sarge", „Šaltinyje" ir kt.

RADVILA JURGIS (1556.V.31 Vilniuje – 1600.I.21 Romoje). Studijavo Romoje, buvo Vilniaus vyskupu, Livonijos gubernatoriumi, nuo 1583 kardinolas (pirmasis kardinolas Lietuvoje). Prisidėjo prie III Lietuvos Statuto parengimo, lotynų k. aprašė savo kelionę į Italiją, paliko atsiminimų.

RAILA STASYS (g. 1907.IX.14 Luokės mstl., Telšių aps.). Mokėsi Kauno metropolijos kunigų sem., 1929–1933 VDU studijavo filosofiją ir teologiją, 1936 gavo teol. licenciatą (STL). 1933 įšv. kunigu. 1933–1935 Vilkijos gimn. mokytojas ir kapelionas, Vilkijos par. vikaras, 1936–1938 „Aušros" berniukų gimn. Kaune ir 1938–1939 Kauno IV gimn. kapelionas, 1936–1939 Šv. Zitos koplyčios rektorius. 1939.VII.21 nuvyko į JAV, kur buvo vikaru įvairiose liet. par. Nuo 1960.X.1 Liet. katalikų religinės šalpos reikalų ved. Brukline, Niujorko valst. Gyvendamas Kaune aktyviai įsitraukė į visuomeninę veiklą. 1936–1939 buvo pavasarininkių mergaičių centro valdybos dvasios vadas, 1935–1939 Angelo Sargo vaikų s-gos generalinis sekr., 1936–1939 Kauno ateitininkų organizatorius. Amerikoje taip pat aktyviai veikė įvairiose liet. organizacijose: Alte, Balfe, Liet. kat. federacijoje, 1942–1944 Lietuvos vyčių centro valdybos dvasios vadas ir kt. Čia nuo pat pradžių rūpinosi tremtinių įkurdinimu (apie 138 asmenis parsikvietė iš Europos), daug dirbo Liet. tremtinių d-joje, vėliau JAV LB (Filadelfijoje buvo apylinkės pirm.), rūpinosi liet. radijo programa Filadelfijoje ir t.t. Spaudoje pradėjo bendradarbiauti nuo 1927. Rašė „Tiesos kelyje", „Mokslo dienose", „Draugijoje", „XX amžiuje", „Liepsnose", „Pavasaryje", „Žvaigždutėje", „Drauge", „Amerikoje", „Ateityje", „Darbininke". 1938 redagavo „Veikliąją pavasarininkę". Atskirai išsp.: „Gyvieji žiedai vaikai – mūsų ateitis" (1937), „Mūsų angelaičiai" (1937), „Laimingoji diena" (1938), "Modernioji katalikė bažnyčioje ir gyvenime" (1938), „Žodis vaikams: Religinės kalbos–pamokslėliai šventėse" (1938), „Monstrancijos spinduliuose" (1938).

RAKICKAS JUOZAS (1908.I.12 Emiliavos k., Šakių vls. ir aps. – 1946.III.18 Komi ASSR), marijonas. Mokėsi Brėčių prad. m-kloje, Šakių ir Marijampolės marijonų gimn. Kunigu įšv. 1934.VI.29. Baigė VDU Teologijos fak. 1935. Buvo Lietuvos marijonų provincijos ir Kauno vienuolyno ekonomas, dirbo Šv. Gertrūdos bažn. Dar studijuodamas iš vokiečių k. vertė krikšč. turinio knygas, 1939–1940 vadovavo Marijampolės marijonų spaustuvei ir knygų leidybai. Sovietams vienuolynus išsklaidžius, klebonavo Kaišiadorių vysk-jos parapijose: Vytautuvoje, S. Varėnoje, Palomenėje. Apkaltintas neparaginęs parapijiečių pasirašyti padėkos laišką Stalinui, 1945.IX suimtas, vežamas į Pečioros lagerius tolesniam tar-

dymui kalinių kriminalistų mirtinai sužalotas, mirė persiuntimo punkto ligoninėje. Palaidojimo vieta nežinoma.

RAMANAUSKAS PRANCIŠKUS (1893.X.16 Betygaloje – 1959.X.15 Telšiuose), vyskupas. Baigęs Kauno kun. seminariją, 1917.VI.5 įšventintas kunigu. Vikaravo Raseiniuose ir Telšiuose. Išsiųstas į Romą tęsti studijų, jas baigė teol. dr. laipsniu. Grįžęs 1932 paskirtas Telšių kun. seminarijos prof. ir inspektoriumi, pakeltas garbės kanauninku. Seminarijoje dėstė dogminę teologiją ir religinę pedagogiką. Kapituloje ėjo įvairias pareigas: sinodinio teisėjo ir egzaminatoriaus, religinių knygų cenzoriaus ir kt. 1940.VII paskirtas Telšių kun. seminarijos rektoriumi, pakeltas prelatu. 1944.II.28 konsekruotas Telšių vyskupu augziliaru. 1946.XII bolševikų suimtas ir įkalintas Sibire. Tik po 10 metų (1956) grįžo į Lietuvą, bet vyskupo pareigų neleista eiti. Mirė po operacijos, palaidotas Telšių katedroje šalia vysk. J. Staugaičio. Buvo geras dogminės teologijos žinovas, pedagogas ir administratorius. Nuo 1932.I Telšiuose (seminarijoje) leido ir redagavo „Spaudą ir gyvenimą", 1935 buvo oficialus „Žemaičių prietelio" redaktorius ir leidėjas. Bendradarbiavo „Tiesos kelyje" ir kt. Išsp. „Tikybos pamokos praktikoje" (1934).

RAPOLIONIS (Svetkus) STANISLOVAS (apie 1485 Eišiškių apylinkėse – 1545.V.13 Karaliaučiuje). Studijavo Krokuvos ir Vitenbergo univ., buvo Karaliaučiaus univ. profesoriumi, vadovavo Protestantų teologijos katedrai, rengė jaunuolius kunigo darbui M. Lietuvoje. Vienas lietuvių raštijos pradininkų, laikomas to meto geriausiu Karaliaučiaus teologu. Išvertė giesmių, iš jų viena paskelbta M. Mažvydo giesmyne, kitų teologinių veikalų, kartu su A. Kulviečiu prižiūrėjo lietuviško katekizmo vertimą, pats parašė daug teologinių veikalų lotynų k.

RAŠIMAS (anksčiau Gerasimavičius) VACLOVAS (1906.VI.28 Rietave – 1960.I.13 Raudėnuose). Augo gausioje Rietavo vargonininko Broniaus Gerasimavičiaus šeimoje. Baigęs Kauno kun. seminariją, 1929.V.25 įšv. kunigu. Metus vikaravo Švėkšnoje. Nuo 1930 Telšių kun. seminarijos muzikos prof., vėliau vyskupo sekr., seminarijos prokuratorius. Per II pas. karą klebonavo Mažeikiuose. Kalėjo 7 m. Grįžęs altaristavo Endriejave. Apie porą metų visoje Lietuvoje vesdamas misijas, pamokslaudamas rinko aukas 1957 pradėtai statyti Klaipėdos kat. Taikos Karalienės bažnyčiai, kuriai vardą jis pats pasiūlęs. 1959 išsiųstas į Raudėnus klebonauti, ten ir mirė.

RAŠTUTIS NIKODEMAS (1881.I.25/II.6 Žvingių apl., Tauragės aps. – 1947.VI.16 Veidene, Vokietijoje) kunigas, Vilniaus krašto veikėjas. Mokėsi Palangoje, 1903 baigė Žemaičių kun. seminariją ir XI.2 įšv. kunigu. 1909–1913 Fribūro univ. (Šveicarija) studijavo filosofiją, sociologiją ir kt. Jau besimokydamas Palangoje dalyvavo slaptame ratelyje, kuris palaikė ryšius su knygnešiais. Žemaičių kun. seminarijoje priklausė Lietuvos mylėtojų būreliui. 1903 paskirtas Pabiržės vikaru, palaikė ryšį su knygnešiais ir jiems padėjo persiųsti didesnes knygų siuntas Mintaujos link. Įtartas rusų, kad 1905 dalyvavo „žemaičių revoliucijoje", 1906 iškeltas į Pakruojį, 1907 į Rokiškį, kur plačiai veikė Blaivybės ir „Saulės" d-jose, todėl 1909 rusai vėl paskelbė jį pavojingą „carui ir stačiatikybei", todėl iš Rokiškio turėjo skubiai išsikelti, o į naują vietą Kauno gubernatorius jo nebetvirtino. 1909 svetimu pasu išvyko užsienin ir studijavo Fribūre. 1913 grįžo į Kauną ir dirbo Šv. Kazimiero d-joje, laikinai išvykdamas į Vilnių, Seinus ir kt., kur organizavo ateitininkus, pavasarininkus, blaivininkus, Šv. Kazimiero, „Ryto", „Saulės" ir kt. d-jų skyrius. 1914 rusų išsiųstas iš Kauno, 1915 įsakyta išvažiuoti į Rusiją; 1915 gyveno Roslave (Tverės gub.) ir organizavo liet. tremtinius, 1919.III grįžo į Vilnių ir iki 1922 buvo Trinapolio klebonu ir vysk. J. Matulevičiaus ten

turimo nekilnojamojo turto administratoriumi. Trinapolyje laikė iš Orenburgo–Čkalovo atsivežtą liet. vaikų prieglaudą. Ten buvo įsteigta ir senelių prieglauda. 1923–1927 dėstė liet. kalbą Vilniaus liet. mokytojų seminarijoje, 1928–1932 Vilniuje veikusių „Ryto" pradžios m-klų kapelionas. 1925–1936 daug dirbo Šv. Kazimiero d-joje, būdamas jos reikalų vedėju; jis buvo ir vienas tos d-jos steigėjų. Organizavo Šv. Kazimiero d-jos skyrius visame Vilniaus ir Suvalkų krašte (skyrių skaičius siekė iki 476 su 18 tūkst. narių). Instruktorių padedamas steigė skyriuose skaityklas, knygynėlius, organizavo vaikų darželius, mokyklas, kursus. Gerai pažinodamas Vilniaus ir Suvalkų nutautėjusias sritis, mokėjo surasti patikimų talkininkų. Siųsdamas švietėjus, duodavo instrukcijų ir smulkios informacijos apie vietos darbo sąlygas. Kur susidarydavo lenkų valdžios daromų kliūčių, visada stengdavosi, kad neteisėtai kaltinamieji būtų išteisinti. Be to, talkino ir kitoms organizacijoms: buvo Vilniaus laikinojo komiteto, „Ryto", Blaivybės ir kitų d-jų valdybų narys. Vilniuje laikė Šv. Kazimiero knygyną, kuris parūpindavo Vilniaus krašto lietuviams lietuviškų knygų, maldaknygių ir devocionalinių daiktų. Jo tylus, bet šakotas ir gilus kultūrinis darbas visiems buvo žinomas. 1944 pasitraukė į Vokietiją, ten po kelerių metų mirė.

REINYS MEČISLOVAS (1884.II.5 Madagaskaro vs., Daugailių vls., Utenos aps. – 1953.XI.8 Vladimire, Sov. Sąjungoje). Kun. įšv. 1907. Studijas tęsė Liuvene (Belgija). Vilniaus kun. sem. prof., išvertė prof. Čelpanovo psichologijos vadovėlį. 1923 pakeltas prelatu, 1926 konsekruotas vyskupu (vysk. A. Karoso padėjėju). Pakeltas 1940 arkivyskupu tampa Vilniaus arkivyskupo pagalbininku. 1947 bolševikų suimtas, nuteistas 10 m. kalėti, 1953 Vladimiro kalėjime žuvo. Rašyti pradėjo 1907. Daugiausia tai psichologinės ir visuomeninės krypties straipsniai. Bendradarbiavo „Šaltinyje", „Draugijoje", „Vadove", „Ateityje", „Aušroje", „Viltyje", „Vilniaus garse", „Vilniaus aide", „Pavasaryje", „Tėvynės sarge", „Židinyje", „Tiesos kelyje", „XX amžiuje" ir kt. Ypač dideli ir išsamūs jo straipsniai leidinyje „Logos", o „Kosmos" leidimą ir pats rėmė. Be pavardės, pasirašinėjo ir slapyvardžiais: Madagaskarietis, Madrietis, M. Rietis ir kt. Pasižymėjo labdaringa veikla. Rūpinosi studentų stipendijomis, jų buitimi. Didelis Krikščionių demokratų veikėjas, kurį laiką Lietuvos užsienio reikalų ministras.

REITELAITIS JONAS (1884.XI.23 Navasoduose, Marijampolės aps. – 1966.XII.1 Krikštonyse, Lazdijų r.), kraštotyrininkas, istorikas. Baigė Seinų kun. sem., kun. įšv. 1909. Ilgiausiai kunigavo ir pastatė bažnyčią Krikštonyse. Parašė monografijų apie Užnemunės vietoves, darbų lietuvių literatūros bei kultūros klausimais.

RĖKLAITIS KAZIMIERAS (1887.X.22 Sintautuose, Šakių aps. – 1967.X.21 Romoje). Kun. įšv. 1913. Petrapilio kun. sem. prof. 1925 išvyko į Romą. Čia dirbo marijonų centre. Rašė „Vadove", „Šaltinyje", „Tiesos kelyje", „Lux Christi", „Drauge" ir kt. Atskirai išleido: „Trumpas mąstymo būdas" (1919), „Vienuolių įžadų katekizmas" (1919), „Vargdienių seselių vienuolija" (1924) ir kt. Tvarkė kelias beatifikacijos bylas (tarp jų ir Dievo tarno arkivysk. J. Matulaičio).

RĖZA LIUDVIKAS GEDIMINAS MARTYNAS (1776.I.9 Karvaičių k., Užmaryje – 1840.VIII.30 Karaliaučiuje), ev. teologijos prof., liet. Šv. Rašto, K. Donelaičio „Metų", liet. dainų leidėjas ir tyrinėtojas, poetas. Savo raštuose smerkė baudžiavą, kėlė lietuvių kalbą ir lietuvių kultūrą. Išleisdamas K. Donelaičio„Metus", kalbėjo: „Jei ir negalima šio poetinio lietuvių mūzos kūrinio lyginti su Homero, Vergilijaus ir Horacijaus kūriniais, turėjusiais poveikio pasaulio kultūrai, tai jį drąsiai galima priskirti prie ne-

oklasikinės literatūros paminklų – slavų, germanų, keltų tautų originalių kūrinių, turinčių pastovios reikšmės toms tautoms". 1825 Karaliaučiuje išleido liet. dainų rinkinį (85 dainos ir 7 jų melodijos), pateikdamas jų formos ir turinio apibūdinimus. 1816 ir 1824 parengė naujus Biblijos leidinius „Biblija tai esti: Wissas Szwentas Rasztas".

RĖZA JONAS (1576.V.25 – 1629.VIII.30 Karaliaučiuje), ev. kunigas, pasireiškęs lietuvių religinėje raštijoje. Nuo 1600 Tolminkiemio, nuo 1621 Karaliaučiaus klebonas. Parengęs spaudai Bretkūno Dovydo psalmių vertimą, kurį dar peržiūrėjo kelių kunigų komisija, ir gavęs iš valdžios lėšų, jį išsp. 1625. Rūpinosi ir viso Bretkūno Biblijos vertimo išleidimu, bet nespėjo, nes mirė maru.

RIMAS ANDRIEJUS VYTAUTAS (1909.IV.5 Vainatrakio k., A. Panemunės par. – 1989.V.28 Kaune). Kun. įšv. 1933, baigęs Kauno kun. sem. Marijonas. Kunigavo Panevėžyje, Kauno šv. Gertrūdos bažnyčioje, Kulautuvoje bei nedidelėje Braziūkų parapijoje (Šakių r.). Visą gyvenimą rašė eilėraščius. Populiari tapo jo sukurta giesmė „Būk pagarbintas, gamtos kūrėjau!" Žinomi ir jo eilėraščiai „Dievo žiburėliai žemėje", „Maršas jaunystei", „Ar verkei?", „Dar menu tą gražų žiedą" ir kt. Parengė savo eilėraščių rinktinę „Siela veržiasi pakilti".

RIMKŪNAS PETRAS (1842 – 1907.XII.7/20 Pušalote), kunigas. Mokėsi Panevėžio gimn., 1862–1869 Žemaičių kun. sem., 1869 įšv. kunigu ir nuo 1869.IV Kupiškio vikaras, 1881.VIII Joniškėlio, 1886.III Pušaloto klebonas, nuo 1896 ten pat altaristas. 1864 rusų tardytas dėl sukilimo, bet išteisintas. Kupiškyje, pas kleb. K. Kozmianą, įsitraukė į žmonių švietimo darbą, platino lietuviškas maldaknyges ir kt.; ten susipažino ir su kitu didžiuoju švietėju Panemunėlio kleb. J. Katele; palaikė ryšius ir su kun. A. Juška, matyt, jo paskatintas bus pradėjęs užrašinėti lietuvių dainas. Joniškyje ir Pušalote globojo knygnešius. Tarp S. Didžiulio rankraščių yra likę užrašų, kuriuos V. Biržiška priskiria P. Rimkūno kūrybai, pvz., plačiai išplitusią dainą „Tykus buvo vakarėlis". Dusetiškio kun. I. Budrio dainų rinkinyje buvo kelios „Rymkiewiczes sudėliotos" dainos, kurios greičiausiai taip pat jam priskirtinos ir nusirašytos dar abiem būnant drauge Varniuose.

RIMŠELIS VIKTORAS (g. 1915.V.11 Murmų k., Švenčionių aps.). Mokėsi Švenčionių lietuvių „Ryto" gimn. Baigęs 5 klases, 1932 persikėlė Lietuvon, į Marijampolę. Įstojo į marijonų kongregaciją ir Marijampolėje baigė gimn. 1937. Filosofiją studijavo Romos „Angelicum" univ. ir 1939 įgijo licenciato laipsnį. Paskui vienerius metus dėstė filosofiją Marijonų filosofijos inst. Kaune. Teologiją studijavo Kauno kun. seminarijoje ir Vokietijoje, Tiūbingene. Kunigu įšv. 1943. Teologijos licenciatą gavo 1944 VDU Teologijos fak. Kaune, o teol. dr. laipsnį Romoje 1946. Disertacijos tema: „Natura et peccatum (De oppositione inter naturam et peccatum)". 1947–1955 dėstė filosofiją ir teologiją marijonų kunigų seminarijoje Klarendone. 1954–1955 buvo tos seminarijos rektorius ir 1957–1960 namų vyresnysis, vėliau marijonų vienuolijos gen. vikaras ir Šv. Kazimiero provincijos provinciolas. Be minėtos disertacijos, yra išleidęs knygą „Tėvas Pijus". Lietuvoje bendradarbiavo „Šaltinyje", tremtyje – „Drauge", „Laive", „Ateityje", „Tėviškės žiburiuose", 1954–1957 redagavo „Lux Christi", nuo 1960 ilgametis „Draugo" administratorius, „LE" bendradarbis. Priklausė ateitininkų „Šatrijos" meno d-jai. Kelerius metus buvo moksleivių ateitininkų s-gos dvasios vadas, nuo 1955 JAV Vakarų apygardos dvasios vadas, s-gos garbės narys. Lietuvių katalikų mokslo akad. narys.

RODŪNIONIS ALEKSANDRAS (apie 1526 – 1583 Kaukėnuose, M. Lietuvoje), ev. kunigas, M. Mažvydo giesmyno bendradarbis.

Pavardę dar rašydavo Rodanius, Rodunius, Radonius, Ruddowius, bet V. Biržiška laikė jį kilimo iš Rodūnios ir siūlė rašyti Rodūnionis. Apie 1547–1549 išėjo teologijos mokslus Karaliaučiaus univ. ir 1549–1953 kunigavo Kaukėnuose. M. Mažvydo giesmynui davė lotyniškos giesmės „Pange lingua gloriosi corporis mysterium" lietuvišką vertimą: „Skambėk linksmai Balse mana Apie Jesaus Christaus Kuna".

RODŪNIONIS ALEKSANDRAS (1550 Kaukėnuose – apie 1592 t.p.), ev. kunigas, giesmių rašytojas, Aleksandro sūnus. 1573–1579 teologijos mokslus ėjo Karaliaučiaus univ. Nuo 1580 buvo tėvo padėjėju Kaukėnuose; 1583, tėvui mirus, paveldėjo jo parapiją. L. Segstocko giesmyno (1612) bendradarbis, išvertęs iš vokiečių kalbos giesmę „Diews dawe Euagelia mums ant passigerinima...", kuri buvo kartojama ir vėlesniuose lietuvių ev. liut. giesmynuose. Buvo vienas iš J. Bretkūno Biblijos vertimo ir jo „Postilės" korektorių.

ROKICKIS URBONAS (1829–1879). Mokėsi Vilniaus kun. seminarijoje ir Petrapilio dvasinėje akad. (1843–1852), kur gavo teologijos magistro laipsnį. Įšventintas kunigu 1852, tapo Vilniaus vysk. Krasinskio kapelionu, nuo 1863 Vilniaus katedros pamokslininkas ir seminarijos prof. Netrukus persikėlė į Mogiliovo vyskupiją ir tapo arkivysk. Žilinskio sekretoriumi. Nuo 1864 Petrapilio dvasinės akad. inspektorius, 1876–1878 rektorius. Buvo Mogiliovo kapitulos kanauninkas ir prelatas. Be dvasinių mokslų, mėgo gamtos mokslus ir meną. Paliko daugybę visokių užrašų ir išrašų, tarp kurių „Apokalipsės" komentarus eilėmis. Išspausdino tik „Skarbczyk chronologiczny historyi polskiej" (Vilnius, 1862) ir verstą „Przewodnik dla spowiedników" (Vilnius, 1860).

ROSTOVSKIS STANISLOVAS (1711.XI.13 Upytės paviete – 1784.II.7 Polocke). Mokėsi Vilniaus akademijos žemesnėse klasėse ir 1726 įstojo į Vilniaus jėzuitų naujokyną. 1728–1729 mokėsi retorikos Slucke; 1729–1732 studijavo filosofiją Nesvyžiuje ir Vilniuje. Po to 4 m. mokytojavo Gardino ir Pinsko kolegijose. Teologiją studijavo 1736–1740 Varšuvoje, kur 1739.III.28 įšventintas kunigu. Atlikęs 1740–1741 terciatą Vilniuje, kurį laiką dėstė retoriką Varšuvos kolegijoje ir Slucke jauniems jėzuitams. Nuo 1747 dirbo Vilniuje; iš pradžių dėstė filosofiją, 1750 įgijo teologijos doktoratą ir iki 1757 skaitė kanonų teisę, dogminę ir moralinę teol. Po to 6 m. rašė Lietuvos jėzuitų provincijos istoriją. 1766–1769 dėstė Vilniaus akad. Bažn. istoriją ir rengė veikalą apie įžymius Lietuvos jėzuitus. 1770 persikėlė prie Šv. Rapolo bažn. Vilniuje esančių jėzuitų dvasios vadu, ten 1773.XI ir sužinojo apie jėzuitų ordino panaikinimą. Su kai kuriais kitais buv. jėzuitais pasiliko dirbti Vilniuje, Vyriausiojoje Lietuvos mokykloje. Sužinojęs, kad buvęs jo mokinys Stanislovas Černevičius vadovauja Rusijoje išlikusiai ordino daliai, prašėsi ten priimamas ir 1778 persikėlė gyventi į Polocko kolegiją, kur ir mirė. S. Rostovskio išleistoji Lietuvos jėzuitų provincijos istorija „Lituanicarum Societatis Jesu historiarum provincialium pars prima, Vilnae" (1768; papildytą išl. J. Martynovas, 1877) yra svarbus šaltinis ne tik jėzuitų veiklai bei kultūriniam gyvenimui Lietuvoje, bet ir ano meto politiniams įvykiams pažinti. I dalis apima 1564–1664, t.y. pirmąjį šimtmetį nuo jėzuitų atvykimo į ordino provincijos teritoriją (Braunsbergo kolegiją); antrąjį šimtmetį aprašė II dalyje, kuri liko rankraščiu; jį mini ir panaudoja M. Baliński „Dawna Akademja Wileńska" (1862). Apie S. Rostovskio rengtas žymiųjų Lietuvos jėzuitų biografijas neišliko jokių žinių. Lietuvos jėzuitų provincijos istorijoje S. Rostovskis seka metodu, kuriuo rėmėsi daugelis rašydami vad. „Annales", t.y. vaizduoja įvykius metai iš metų, maža kreipdamas dėmesio į teminį įvykių eigos išdėstymą. Daug vietos skiria žymesnių asmenų nuo-

pelnų aprašymams, vad. „Elogia". Savo vertinimuose paprastai yra kritiškas ir remiasi patikimais autoriais bei archyvų dokumentais. Stengdamasis viską perteikti gražia lotynų k. ir pavyzdingu, klasikiniu stiliumi, nevengia taisyti tekstų ir dokumentų, kuriuos cituoja. Veikale beveik neužsimenama apie ordino įstaigų vidaus gyvenimą, apie mokyklose taikytus pedagoginius metodus, apie jėzuitų kultūrinę įtaką krašto gyvenimui. Nepaisant šių trūkumų, veikalas ir mūsų laikais tebeturi vertę, ypač kaip daugelio kitur neužtinkamų žinių šaltinis. 10 įvairių priedų bei sąrašų papildo duomenis apie atskiras provincijos įstaigas ir asmenis.

RUBŠYS ANTANAS (g. 1923.XI.5 Bučių k., Tauragės aps.). Po ilgų studijų Vokietijoje, Romoje, Jeruzalėje, profesoriauja San Diego sem. (1953–1957), Manheteno koledže (1959–1993), o nuo 1994 Lietuvoje: Vilniaus, Telšių ir Vilkaviškio kun. sem. Prelatas, Lietuvos Biblijos draugijos pirmininkas (1995–2000), VDU Senato, mokslo asociacijų, Amerikos katalikų Biblijos asociacijos, Biblinės literatūros draugijos, Amerikos orientalistikos mokyklų narys, viso Šventojo Rašto leidimo vienoje knygoje organizatorius. Kn.: „Raktas į N. Testamentą" (2 t.), „Raktas į S. Testamentą" (3 t.), „Šventojo Rašto kraštuose" (3 t.), „Islamas: religija, kultūra, valstybė", „Ateikite ir pamatykite", išvertė iš hebrajų, aramėjų ir graikų k. į lietuvių k. „Senąjį Testamentą", už kurį apdovanotas Nacionaline kultūros ir meno premija (1995). Str.: „Aiduose", „Tėviškės žiburiuose", „Darbininke", „Ateityje", „Laiškuose lietuviams" ir kt.

RUCEVIČIUS SILVESTRAS (1747 Žemaitijoje – 1831.VIII.14/26 Rietave). Baigė Varnių kun. sem., kunigavo Rietave. Išvertė religinių raštų: „Išguldimas afieros Mišių šventų" (1805), „Jėzus, Marija, Juozapas šventas" (1824).

RUDZINSKAS VALERIJUS (g. 1960.III.21 Šiauliuose). Kun. įšv. 1985, baigęs Kauno kun. sem. Kunigavo Garliavoje, Sutkuose, Rudaminoje (Lazdijų r.), Punioje. Nuo 1997 Nemunaičio (Alytaus r.) klebonas. Išleido 28 poezijos, apybraižų apie žmones ir gamtą knygeles. Žymiausia – „Nuo Šventosios iki Gango".

RUIGYS PILYPAS (1675.III.31 Katinavoje, Stalupėnų aps., M. Lietuvoje – 1749.IV.6 Valtarkiemyje, Gumbinės aps., M. Lietuvoje). Studijavo Karaliaučiaus univ., kunigavo. Giesmių eiliuotojas, filologas ir vertėjas. Paskelbė studiją „Lietuvių kalbos tyrinėjimas" („Betrachtung der littauischen Sprache", 1745), „Lietuvių–vokiečių ir vokiečių–lietuvių k. žodyną" (1747), išvertė dalį N. Testamento (1727) ir Biblijos (1735).

RUPKA JURGIS (1839.XII.10 Dimšiuose, Gruzdžių vls., Šiaulių aps. – 1929.XII.26 Lygumuose). Mokėsi pas tėvus, porą žiemų Gruzdžių pradžios mokykloje, Sedoje ir pas Lauryną Ivinskį Rietave. Išlaikęs į 3-ią klasę, 1861–1866 lankė Šiaulių gimnaziją. Liga sutrukdė mokytis. Laukdamas, kol bus atidaryta rusų uždaryta kun. seminarija, mokytojavo dvaruose. 1870, atidarius Kaune kun. seminariją, čia tuojau įstojo. Kunigu įšventino vysk. M. Valančius 1875.III.6. Pasižymėjo dideliu darbštumu, buvo labai griežtas sau ir kitiems. Per 43 vikaravimo ir klebonavimo metus pakeitė 9 parapijas. Kunigauti pradėjo Ukmergėje, baigė Lygumuose, ten 1908.I.18–1918.IX.27 klebonas, paskui iki mirties rezidentas. Viešintose ir Lygumuose pastatė naujas bažnyčias. Visą turtą išdalijo labdarai. Ėmė rašyti 1880. Bendradarbiavo periodikoje. Rankraščius perdavė Liet. literatūros muziejui. Tarp jų yra pamokslų ir dalis, t.y. 20, liet. eilėraščių bei eiliuota autobiografija. J. Rupka yra S. Gimžausko ir A. Vienažindžio būrio, bet jo poezija silpnesnė. Iš lenkų kalbos išvertė „Dešimt apdumojimų žmonėms prispaudimuose ir nusiminimuose esantiems" (1907, pakart. 1914).

S

SABALIAUSKAS ADOLFAS (1873.VIII.23/IX.3 Krikščių k., Biržų aps. – 1950.I.14 Kaune), kanauninkas, rašytojas, tautotyrininkas. Kun. įšv. 1896. Kunigavo Nemunėlio Radviliškyje, Pušalote, ilgalaikis Kauno Įgulos bažn. (Soboro) rektorius. Kauno sunk. darbų kalėjimo kapelionas. Anksti susidomėjo lietuvių liaud. dainomis. 1891–1892, perskaitęs A. Juškos, L. Rėzos ir kt. rinkinius, per vasaros atostogas parašė didelį darbą „Rūta mūsų dainose", parodė kun. K. Jauniui, kuris jį labai gerai įvertino, perdavė kun. J. Tumui ir pastarojo dėka darbas buvo išspausdintas „Žemaičių ir Lietuvos apžvalgoje". Dainas pradėjo užrašinėti 1893 ir jau 1912 išleidžia rinkinį, kuriame 562 dainos ir giesmės, 28 jų melodijos. Šis dainų-giesmių rinkinys vadinosi „Lietuvių dainos ir giesmės šiaur-rytinėje Lietuvoje". Vedamas entuziazmo toliau renka dainas ir 1916 išleidžia kitą rinkinį, kuriame 635 kūriniai. Šis rinkinys anuomet pats didžiausias po kun. A. Juškos rinkinio. Rašė ir pats. Bendradarbiavo „Lietuvos apžvalgoje", „Tėvynės sarge", „Vienybėje", „Šaltinyje", „Vilniaus žiniose", „Viltyje", „Sargyboje", „Ryte", „Lietuvos aide", „XX amžiuje" ir kt. Atskirais leidiniais spausdino pasakas, vertė (žymiausias vertimas – 1918 suomių epas „Kalevala"). Parengė maldynus: „Šlovinkime Viešpatį", „Viešpaties angelai", „Karys katalikas". Dažniausiai pasirašinėjo slapyvardžiu Žalia Rūta.

SABALIAUSKAS VYTAS (g. 1962.V.17 Bačkininkų k., Prienų r.). Kun. įšv. 1988, baigęs Kauno kun. sem. Kunigavo Alytuje, Vilkaviškyje, Kazlų Rūdoje, Užuguostyje, Aukštadvaryje, nuo 2000 vėl Alytuje. Nuo 1988 išspausdino per 200 straipsnių „Katalikų pasaulyje", „Dienovidyje", „XXI amžiuje", „Mažojoje Lietuvoje", „Gimtajame krašte", „Lietuvos ryte", „Respublikoje", „Apžvalgoje", „Šiaurės Atėnuose", „Krašto apsaugoje", „Psichologija Tau" ir kt. 1995 pasirodė trys straipsnių rinkinių knygos: „Ar šitie kaulai atgis" (religine tematika), „Tarp šėtono ir Dievo sostų" (religiniai-psichologiniai svarstymai), „Komunizmo šmėklos sugrįžta" (politine tematika). 1996 „Mažajame katekizme", remdamasis popiežiaus Pijaus X katekizmu, trisdešimtyje puslapių išdėstė pagrindines tikėjimo tiesas besirengiantiems pirmajai komunijai vaikams. 2000 VD universitete apgynė magistro darbą „Bendražmogiškos vertybės ir jų ugdymas".

SAKALAUSKAS GRACIJUS (g. 1955.VIII.9 Marijampolėje). Studijavo Lietuvos valst. konservatorijoje (dabar Muzikos akademija) pas smuik. Jurgį Dvarioną. 1974 įstojo į Kauno kun. sem. ir ją baigęs 1979 įšv. kun. Kunigauja Marijampolės šv. Vincento Pauliečio bažnyčioje, dėsto Marijampolės aukštesniojoje ped. m-kloje vargonavimą. 1980 Marijampolėje suorganizavo vargonų dirbtuves. Tais pačiais metais subūrė Marijampolės Č. Sasnausko chorą, kuriam vadovavo iki 1994. Didžiausias choro laimėjimas – I premija 1993 Romoje Palestrinos vardo konkurse. Kuria muziką vargonams, chorui, kino filmams. Parengė konspektinius organologijos ir grigalinio choralo vadovėlius.

SANDANAVIČIUS MEČISLOVAS (1900.XI.18 Jaučakių k., Vilkijos vls., Kauno aps. – 1964.V.7 Kalifornijoje). Mokėsi Kauno gimn., Kauno kunigų seminarijoje ir Lietuvos univ. Teol. ir filos. fak., kurį baigė 1925. Kunigu įšventintas 1925.VI.14. Gavo bažn. teisės licenciatą 1926; tais pat metais, įkūrus Liet. Bažn. provinciją, paskirtas Kauno arkivysk. bažnytinio tribunolo sekr., Bažn. turtų valdymo tarybos ir Metrikų skyriaus referentu. Nuo 1928 dar ir vicekapelionas gen. štabe. Be tų pareigų, nuo 1930 Kauno kunigų sem. prof., dėstęs loty-

nų kalbą, Bažnyčios istoriją, teisės filosofiją. Kurijoje perorganizavo Bažn. teismo procesą pagal naująjį kodeksą, susirašinėjo lotynų kalba. 1932 Šv. Kazimiero d-jos iždininkas. 1940 garbės kanauninkas ir Kauno arkivyskupo asmeninis sekretorius. 1944 paskirtas lietuvių sielovados tvarkytoju Vokietijoje; nesuskubus perimti pareigų, karo veiksmų nublokštas į Hanoverį, dirbo tremtinių pastoracijoje. 1950 emigravo į JAV, Šv. Teresės akad. Kanzase dėstė rusų kalbą; nuo 1954 persikėlė pastoracijos darbo dirbti į San Francisko diecezįją. Kaune veikė ateitininkuose ir bendradarbiavo „Žvaigždėje", „Tiesos kelyje" (rašė pamokslus ir vertė enciklikas), „Ryte", „Amerikos lietuvyje", „Drauge" (rašė humoreskas slapyvardžiu D. Pukas), „Karde", „Tėviškės žiburiuose". Seminaristams parengė „Lotynų kalbos sintaksę" (šapirografuota). Rengė Kauno arkivyskupijos sinodo nuostatus.

SAPŪNAS KRISTUPAS (1589 Kusuose, Pilkalnio aps., M. Lietuvoje – 1659 Enciūnuose, Stalupėnų aps., M. Lietuvoje). Studijavo Karaliaučiaus univ., kunigavo Enciūnų par. (kitur žymima Rūdupėnuose ar Trakėnuose, nes šios vietovės priklausė tai parapijai). Dalyvavo peržiūrint D. Kleino gramatiką ir giesmyną, parašė lotyniškų eilėraščių, rankraščiu paliko lietuvių k. gramatiką (išl. 1673).

SARBIEVIJUS MOTIEJUS KAZIMIERAS (1595.II.24 Sarbievo dv., Lenkijoje – 1640.IV.2 Varšuvoje). Jėzuitas nuo 1612, kun. įšv. 1623. Įžymus poetas, rašęs lotynų kalba, vadintas „krikščionių Horacijum" arba „šiaurės Horacijum", popiežiaus Urbono VIII apdovanotas laurų vainiku. Filosofiją studijavo Braunsbergo jėzuitų kolegijoje, teologijos studijas 1620–1622 pradėjo Vilniuje, o baigė 1622–1624 Romoje. Ten išgarsėjo kaip poetas humanistas. 1632 Vilniaus akademija jam suteikė laisvųjų mokslų ir filosofijos magistro, 1636 – teologijos mokslų daktaro laipsnius. Vilniaus akademijoje dėstė retoriką, filosofiją ir teologiją. Vilniuje organizavo poetų humanistų būrelį. Jaunieji jėzuitai rinkdavosi jėzuitų vasaros rezidencijose Lukiškėse, Bezdonyse. Be poezijos knygų, išleido kalbų, panegirikų ir kitokio pobūdžio kūrinių.

SASNAUSKAS JULIUS (g. 1959.III.18 Vilniuje). Vidurinę mokyklą (dabar A. Vienuolio gimnazija) baigė Vilniuje. Netrukus nuteistas kalėti už sovietų draudžiamos literatūros platinimą ir laikymą, dalyvavimą pasipriešinimo judėjime. Kalėjo Lukiškėse, vėliau ištremtas į Sibirą. Grįžęs mokėsi Kauno kunigų seminarijoje. Įstojo į pranciškonų ordiną. Kadangi Lietuvoje negalėjo gauti šventimų, išvyko į Torontą, lietuvių bendruomenę. Įšventintas 1995.VI.4. Grįžo į Lietuvą, paskirtas į Bernardinų bažnyčią. Nuo 1997.III.1 Vilniaus šv. Pranciškaus ir šv. Bernardino brolijos namų vyresnysis. Katalikų radijo „Mažoji studija" vyr. redaktorius. Garsėja kaip puikus pamokslininkas. Ilgą laiką bendradarbiavo „Šiaurės Atėnuose" (rašė postiles). Išleido knygas „Dar kartą – Žmogaus Sūnus" (1999) ir (su A. Terlecku) „Jei esame čia" (2000). Apie J. Sasnauską sukurtas dokumentinis filmas „Esu" (rež. Diana ir Kornelijus Matuzevičiai).

SAURUSAITIS PETRAS (1854.VI.27 Mažųjų Šeivių arba Griebčių k., Vilkaviškio vls. ir aps. – 1932.III.3 Kisiniškiuose, Alvito vls., Vilkaviškio aps.). Kun. įšv. 1895. Klebonavo Šv. Juozapo liet. parapijoje (JAV). Čia pastatė naują mūrinę bažnyčią. Įsteigė mokyklą, kurioje apie 300 mokinių mokė vienuolės prancūzės, pačios pramokusios lietuviškai. Iš kun. J. Žebrio atpirko „Ryto" spaustuvę ir 1898 toliau leido Žebrio savaitraštį „Rytas". Po to iki 1900 leido mėnraštį „Tarnas Bažnyčios". Vien liet. spaudos draudimo metais išleido kalbinių, religinių leidinių iš viso 1439 puslapius, 16 tūkst. egzempliorių. Įsteigė Lietuvių maldos apaštalavimo draugiją. Kaip didelis blaivybės skleidėjas, 1911 pradėjo leisti žurnalą „Švie-

sa", 1924 lotynų kalba Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Suomijos kunigams išleido blaivybinį leidinį „De totali ab inebriantibus potibus abstinentia". 1919 aplankė Lietuvą ir parašė knygą „Thirty Days in Lithuania in 1919" (1920). Grįžęs į JAV, liet. parapijose vedė misijas. 1928 pradėjo leisti „Spinduliuką". Nuo 1929 gyveno Čikagoje kaip marijonų agregatas. Misijų metu automobilio avarijoje sužeistas liko invalidas. 1930 grįžo Lietuvon, į Naujuosius Kisiniškius, kur tegyveno porą metų. Ypatingai daug bendradarbiavo JAV „Žvaigždėje", rašė į „Vadovą", „Draugą" ir kt. Nuo seminarijos laikų ėmė versti knygas į lietuvių kalbą. Išvertė ir išleido: šv. Alf. Liguorio „Aplankymas Szw. Sakramento ir Szw. Panos" (1901), „Hypnotizmas Iszaiszkytas" (1901), „Pašaukimui išaiškinti" (1909). Parašė ir išleido: „Rymo Katalikų mokslas" (1912), „Katekistas" (pagal L. Nolle O.S.B., 1912), „Gera išpažintis, Blaivininkų knigelė" (1899), „Tankioji komunija" (1910), „Alaus gėrimas pavojingas" (1911), „Amerikos Rymo Katalikų Lietuvių Pilnųjų Blaivininkų Sąjungos įstatai", „Keturios Evangelijos" (1912), „Pilnosios blaivybės katekizmas" (1914), „Lietuviškai angliškas žodynas" (1899), „Pilnųjų abstinentų pažadų prasmė" (1929) ir kt.

SAVICKIS PRANAS (apie 1778 – 1864.III.6 Aleksandravėlėje ties Kuršo Subačiumi). Aleksandravėlėje klebonavo 1835–1864. Jautriai dalijosi baudžiauninkų parapijiečių rūpesčiais. Rašė lietuviškus eilėraščius ir giesmes, kurios sklido tarp žmonių. „Pustymus" ir „Apsakimą" turime iš 1847. Greičiausiai jo yra giesmė „Patronej mūsų duodam tau garbi". Ji pridėta prie 1859 išleisto „Szwento Izidoriaus Artojo". Dalis darbų pateko į VDU bibliotekos Rankraščių skyrių.

SENKUS KAZIMIERAS (g. 1917.I.24 Teiberių k., Vilkaviškio aps.), kunigas, muzikas. Mokėsi Vilkaviškio gimn. ir ten pat kunigų seminarijoje. 1942.V.30 Miunsteryje įšventintas kunigu. Vikaravo prie Miunsterio, vėliau liet. kapelionas Saksonijoje. 1945–1946 lankė Regensburgo bažn. muzikos mokyklą; 1947–1950 studijavo Romos popiežiškajame bažnytinės muzikos inst. grigalinį choralą ir kompoziciją. Magistro laipsnį gavo už diplominį darbą apie liet. liaudies giedojimą tema „Canto popolare religioso nella Lituania cattolica". Iki 1954 Šv. Kazimiero kolegijoje (Roma) giedojimo mokytojas, vargonininkas ir chorvedys. 1955 iš Baltų instituto Bonoje gavo lietuvių liaudies dainų studijų stipendiją. Parengė giesmynėlį „Giedanti Bažnyčia" (1946); parašė studiją „Die Formen der litauischen Volkslieder" („Commentiones Balticae", 1956); parengė platų naujovišką giesmyną „Garbė Dievui" (1960) ir „Liturginį giesmyną" (1992). Giesmyne „Garbė Dievui", be įvairių tradicinių giesmių, įdėta nemaža folklorinių giesmių. Bažnytinio ir lietuviško giedojimo temomis rašo spaudoje, surinko lietuviškų liaudies giesmių melodijų. Sukūrė giesmių, mišių. Po daugelio metų darbo Štutgarte 1992 grįžo į Lietuvą, tapo Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo vargdienių seserų kapelionu Kaune.

SENKUS (Senkauskas) TOMAS (1817.XI.15 Miliškių k., Zyplių vls., Vilkaviškio aps. – 1901.VIII.14). Mokėsi Seinų kun. sem., nuo 1840 Varšuvos dvasinėje akad. ir ją baigė teologijos kandidato laipsniu. 1844 Seinų katedros vikaras, nuo 1856 Pajevonio klebonas. 1863.IX.17 ištremtas į Vologdos gub., kad per pamokslus raginęs stoti į sukilėlius; 1874 leista grįžti iš tremties, buvo laikomas ypatingoje policijos priežiūroje. Apie 1870 buvo parašęs „Terpu Virbalio ir Bartinykų", bet rankraštis, kurį saugojo kun. J. Totoraitis, per I pas. karą dingo. Rašė sakmes, dainas ir kt. Kai kurios dainos buvo plačiai paplitusios Sūduvoje ir iki pastarojo meto tebebuvo dainuojamos („Tu, lapute, tu, rudoji"). Jo dainų spausdinta „Ūkininke" ir kitur.

SERAFINAS PRANCIŠKUS (1871.X.3 Kvėdarnos mstl., Raseinių aps. – 1920.XII.3 Vilks Bare). Baigęs Kvėdarnos m-klą, 1887 atvyko į Čikagą ir čia dirbo dažytoju, dailide, mašinistu. Susitaupęs lėšų, tęsė mokslus kun. sem. netoli Sankt Luiso, ten ir buvo įšventintas kunigu. Iš pradžių vadovavo mažai misijai Teksaso valstijoje, kur buvo tik 30 kat. šeimų, drauge aptarnaudamas kitas 3 misijas. Po poros metų persikėlė į Čikagą ir pasiliko, talkindamas Šv. Kryžiaus parapijoje, nuo 1906 klebonavo Visų Šventųjų par. 1915–1918 Aušros Vartų par. įkūrė liet. mokyklą. Daug padėjo Šv. Kazimiero seserims kuriantis Čikagoje. 1918, atsisakęs parapijos, įstojo į marijonus. 1920.I.1 užbaigęs noviciatą, važinėdavo su misijomis. Daug talkino plečiant Liet. kat. labdarių s-gos veiklą. Bendradarbiavo „Žvaigždėje", „Žvirblyje", „Drauge". 1912–1918 buvo „Draugo" leidėjų b-vės sekretorius. 1918–1920 bendradarbiavo „Draugo" redakcijoje, rašydamas straipsnius ir versdamas A. Alexanderio „Misininko užrašus". Iš anglų kalbos išvertė vad. „Baltimorės katekizmą". Parašė veikalėlius: „Kur tiesa?", „Pumpurėlis", „Ūkininkų bendrovės uždėjimas", „Sugrįžtuvės", „Aušrelė". Yra likę apie 300 jo eilėraščių. Yra buvęs Šv. Prokopijaus seminarijoje lietuvių k. dėstytoju, Lietuvos vyčių organizatoriumi, Lietuvių mokslo d-jos rėmėju ir jos įgaliotiniu JAV.

SEREIKA FELIKSAS (1844 Dičiūnų k., Pušaloto vls., Panevėžio aps. – 1913.VI.14/27 Radviliškyje). Vikaravęs Dotnuvoje, Dusetose, Medingėnuose, 1882 tampa Tytuvėnų klebonu. Čia pasipriešino vietos stačiatikių kunigui, kuris nusisavino senąsias kapines ir koplyčią, todėl Kauno gub. 1887.II išsiuntė į Kretingos vienuolyną, kur išlaikytas iki 1889.V, o vėliau netvirtintas vikaru nei į Pašiaušukę, nei Šiaulius; tik 1891 jam išpirkta Stakių filialisto vieta. 1905 pasitraukė į Lenkimus, 1906 į Radviliškį altaristu. Yra gausiai dalijęs žmonėms įvairias lietuviškas knygas, vėliau platinęs per savo patikėtinius „Aušrą", „Žemaičių ir Lietuvos apžvalgą", „Tėvynės sargą" ir kt. ir gausiai šelpęs lietuviškuosius reikalus pinigais (iš užrašų matyti, kad stambesnėmis sumomis aukojęs per 3 tūkst. rublių). Dusetose yra rašęs eilėraščių, virtusių dainomis, apie Sartų ežerą, ištremtuosius Dusetų kun. ir kt., jie buvo išlikę A. Jameikio, D. Tumėno nuorašais, taip pat likę du jo lietuviški pamokslai iš 1864 su vysk. M. Valančiaus sutikimu. Pats sutrumpino ir savo lėšomis išsp. vysk. A. Baranausko Žemaičių kun. sem. paskaitomis skaitytą liet. k. gramatiką „Kalbamokslis letuviszkos kalbos" (1896), pasirašęs L.L. slapyraidėmis, taip pat išsp. savo parengtą „Lietuviszką Pradžiamokslį" (1898).

SIDARAS VYTAUTAS (g. 1925.V.1 Kaišiadoryse), kunigas, monsinjoras, teologijos daktaras, Vytauto Didžiojo univ. Katalikų teologijos fakulteto dėstytojas. 1939 baigė Kaišiadorių pradinę mokyklą, 1943 Kaišiadorių gimnaziją, 1943–1949 studijavo Kauno kunigų seminarijoje, kunigu įšv. 1949. Paskirtas Stakliškių (Prienų r.), po to Širvintų parapijos vikaru, Žilinų (Varėnos r.) parapijos klebonu, 1952–1959 Merkinės (Varėnos r.) klebonas, kunigavo Birštone, Jiezne. 1962–1974 Stakliškių dekanato dekanas, 1974–1984 Kaišiadorių vyskupijos kancleris Vievyje (Trakų r.), Vievio klebonas. Nuo 1983 dėsto Kauno kunigų seminarijoje. 1994 suteiktas licenciato laipsnis, darbo tema „Dogminės konstatacijos. Dei Verbum biblinis, teologinis svarstymas". Keleto teologinių straipsnių spaudoje autorius, bažnytinio giedojimo mokovas.

SIDARAVIČIUS ANTANAS (1902.IV.7 Liepalotų k., Lukšių vls., Šakių aps. – 1951.IX.21 JAV). Mokėsi Lukšių pradžios m-kloje, Marijampolės gimn., nuo 1920 Seinų kun. seminarijoje. 1928–1932 studijavo Liuveno univ. sociologiją; už disertaciją apie V. Solovjovo socialinę filosofiją 1933 gavo filosofijos dr. laipsnį (disertacijos ištrauka „Židinyje", 1934, Nr. 2). Studijuodamas 1930.XI–1931.XI klebonavo Londone prie

liet. bažn., pavaduodamas paralyžiuotą kleb. kun. K.J. Matulaitį. Į čia pakvietė liet. marijonus, o pats kurį laiką darbavosi Mančesteryje, bandydamas ten iš lenkų atgauti lietuvių prarastą Šv. Kazimiero bažn., pirktą drauge su lenkais. 1932 dar lankėsi Oksforde. 1933–1940 Vilkaviškio kun. seminarijoje dėstė sociologiją, prancūzų k. ir kitus dalykus. 1940–1941 Alytaus gimn. rusų kalbos, o 1941–1944 Vilniuje policijos kursuose vokiečių k. dėstytojas. 1944 pasitraukęs į Vokietiją, buvo Liet. tremtinių bendruomenės centro v.pirm. ir ryšininkas su JAV kariuomenės vyr. būstine, su kurios įgaliojimais tuoj po II pas. karo lankė belaisvių ir tremtinių stovyklas Vokietijoje ir Austrijoje. 1948 vasarą nuvyko į JAV, 1948–1949 dėstė, kunigavo Niujorko valstijoje ir pačiame Niujorke (ne liet. parapijose). Buvo stud. ateitininkų Vytauto klubo narys. Palaidotas Bruklino šv. Jono kapinėse.

SIDARAVIČIUS MARTYNAS (1829.X.9 Plėgų k., Lukšių vls., Šakių aps. – 1907.III.7 Sudarge), kunigas, knygnešių organizatorius, religinių knygų rūpintojas. Pirmasis jo mokytojas buvo tėvas Jurgis, bet jis anksti mirė, ir jaunas Martynas liko be globos ir mokslo. Vyresnis brolis, paėmęs valdyti ūkį, juo nesirūpino ir mokytis neleido. Nors Lukšiuose kun. A. Tatarė buvo įsteigęs mokyklą, bet ir šios mokyklos neteko lankyti. Kun. A. Tatarės raginamas, pats mokėsi ganydamas brolio gyvulius. Jau suaugusį ir vis svajojantį apie mokslą M. Sidaravičių rėmė pusbrolis kun. A. Martynaitis. 1858.XI.27, baigęs Seinų kun. sem., vysk. M. Valančiaus buvo įšv. kunigu. Vysk. M. Valančius savo kalboje naujai įšvęstiems kunigams, minėdamas jų pašaukimo darbus, karštai ragino rengti ir platinti lietuviškas knygas. Tas paraginimas nulėmė būsimą M. Sidaravičiaus veiklą. Kunigo (vikaro) darbą dirbo Alvite (1858–1863), Griškabūdyje, Liudvinave ir Šakiuose. Nuo 1873 Sudargo klebonas, nuo 1899 ten pat altaristas. M. Sidaravičius buvo asketiško gyvenimo kunigas. Negėrė svaigalų ir nerūkė. Visą gyvenimą nevalgė mėsos. Maitindavosi daugiausia paties Nemune sugauta žuvimi (ypač mėgo ant ugnies keptus žiobrius, įsitikinęs, kad taip maitinosi apaštalai). Nešiojo namų darbo drabužius (vasarą – drobinė sutana, žiemą – apmušti kailiniai), žiemą vasarą basas kojas įavęs į kaimiškus batus. Vežiodamas knygas naktimis, pavargęs užsukdavo į kurio ūkininko pašiūrę ir vežime pramiegodavo. Dėl savo paprastumo, nuoširdumo ir graudžių pamokslų žmonių buvo mėgstamas. Gražiai sugyveno ir su evangelikais, kurių buvo Sudarge. Didelio pamaldumo kunigas, tretininkų organizatorius, gyveno pranciškoniška neturto dvasia. Aukas už mišias žmonėms liepdavęs nešti tarnui Jonui, nemėgęs net čiupinėti pinigų. Taupiai gyvendamas, visa, kas atlikdavo, skirdavo knygoms. Rusams brukant žmonėms rusiškomis raidėmis net maldaknyges, ėmėsi lietuvius gelbėti nuo surusėjimo ir stačiatikybės pavojaus. Paskirtas Sudargo klebonu, ten suorganizavo lietuviškų knygų leidimą: pats rašė ir vertė iš lenkų kalbos, kai kada talkino kiti kunigai ar vasaroją klierikai. Išleido apie 30 knygų. Kai kurios susilaukė net keliolikos leidimų ir buvo spausdinamos dešimtimis tūkstančių egzempliorių. Vaižganto žodžiais, M. Sidaravičius padarė daugiau negu suprato – parengė dirvą Tautiniam Atgimimui.

SIMAITIS ANTANAS (1887.VII.2 Radviliškio par., Šiaulių aps. – 1959.I.15 Salantuose, Kretingos aps.). Įšventintas kunigu 1911.VI.20. Petrapilio dvasinėje akad. gavo teol. magistro laipsnį. Nuo 1918 buvo Telšių „Saulės" gimn. pirmasis dir. (kurį laiką ir Telšių mokytojų kursų vedėjas), nuo 1927 Plungės „Saulės" gimn. dir. 1928 pakeltas prelatu. Įsteigus Telšių kun. seminariją, joje dėstė Šv. Raštą, archeologiją ir graikų k. Buvo kurijos viceoficiolas, turėjo kitų pareigų. Bolševikams seminariją uždarius, klebonavo Salantuose. Išsp. krikščioniškosios archeologijos studiją „Krikščionių

senovė" (1938; 273 p.). Šioje studijoje, remdamasis pirminiais šaltiniais ir kruopščiai sutelktais naujaisiais mokslo duomenimis, apologetiniu požiūriu išdėstė dogmų istoriją. Rašė „Tiesos kelyje", „Spaudoje ir gyvenime", „Žemaičių prietelyje".

SIRUTIS (pasirašydavo Siruć ar Syruć) BERNARDAS MOTIEJUS (1731 Gardino apl. – 1784). Baigęs mokslus Lietuvoje, pijorų vyresnybės buvo išsiųstas Romon baigti aukštųjų mokslų. Vienerius metus dėstė matematiką Vienos šv. Teresės akad., vėliau – Vilniaus pijorų kolegijoje. Kurį laiką gyveno Panemunėlyje (ar Panemunyje) – dėdės perleistoje beneficijoje. Grįžęs į Vilnių, įgijo filosofijos doktoratą ir 1781–1784 Vilniaus akad. (Lietuvos vyr. m-kloje) buvo romėnų teisės ir Šv. Rašto prof. Tipingas XVIII a. vienuolis eruditas, rašė įvairiais klausimais. Parašė ir Vilniuje išsp.: „Selectae propositiones mathematicae" (1759); „Arytmetyka prostacka" (keli leidimai, 3 – 1767); „Collectanea e probatis latinae linguae scriptoribus" (I – 1761, II – 1773); „Zwyczaje starożytnich Rzymian" (1762); „Nauka dobrego pisania w jezyku polskim" (1769); „Fabjusza Quintyljana wyborniejsze mowy sądowe z lacińskiego języku wytlumaczne" (I – 1769, II – 1771); „Stary Galateusz" (1772). Be to, išleista keletas vertimų, tarp jų iš rusų kalbos „Historya prawa rosyskiego" (5 t., 1781).

SIRVYDAS (pasirašydavo Syrwid) KONSTANTINAS (apie 1580 – 1631.VIII.23 Vilniuje), jėzuitas, pamokslininkas, Vilniaus akademijos prof., pirmojo lietuvių k. žodyno ir kitų knygų autorius. Bendralaikiuose Lietuvos jėzuitų kataloguose K. Sirvydo pavardė rašoma: Syrwid, Sirvid, Syrvit, Serwidt, Szyrwid, Szerwid ir pan. Jis pats savo iškilmingų įžadų formulę 1617.XII.17 pasirašė Syrwid. Nevienodai žymimas kataloguose ir jo amžius. Vilniaus akad. žemesniųjų studijų prefektas, dvasios tėvas ir rektoriaus admonitorius. Pasižymėjo ir kaip pamokslininkas. Pamokslus dažniausiai sakė Vilniaus šv. Kazimiero bažn. K. Sirvydas – tai pirmasis lietuvis autorius, parašęs tokį didelį veikalą „Punktay Sakimu". I jo dalis išleista Vilniuje 1629, II – taip pat Vilniuje 1644. Tai sekmadienių ir švenčių evangelijos su jų aiškinimų metmenimis. Kalbotyros atžvilgiu svarbus „Dictionarium trium linguarum", išleistas Vilniuje 1629 (po to sulaukęs dar ne vieno leidimo). Žodžiai pateikiami lenkiškai, lotyniškai ir lietuviškai. Tai kruopščiai parengtas leidinys. Teigiama, jog dar parašęs ir lietuvių kalbos gramatiką, bet jokių žinių apie tai neišlikę.

SKARGA PETRAS (1536.II Mozūrijoje – 1612.IX.27 Krokuvoje), jėzuitas, pirmasis Vilniaus akad. rektorius, pamokslininkas, rašytojas. Kun. įšv. 1564. Studijavo Krokuvoje, Vienoje, Romoje. Nuo 1573 iki 1584 Vilniaus periodas, kur, be rektoriaus pareigų Vilniaus akad., rašo knygas, sako pamokslus. Net pats karalius Steponas Batoras dažnai kreipdavosi į jį patarimo. 1584 persikėlė į Krokuvą. 1588 jaunas karalius Zigmantas Vaza pakvietė į savo dvarą pamokslininku. Tas pareigas ėjo 24 m. Rašė lotynų ir lenkų kalbomis. Jo raštus galima rasti garsiausiose pasaulio bibliotekose.

SKINKIS JUOZAS (1870.XII.1 Antupių k., Gižų vls., Vilkaviškio aps. – 1943.I.25 Ž. Panemunėje). Mokėsi Suvalkų gimn., kur platino „Aušrą" ir „Apžvalgą". Seinų kunigų seminarijoje garsėjo kaip dainininkas ir lietuviškų dainų mokytojas. 1889–1894 rašinėjo į seminarijos liet. laikraštėlius („Knapt", „Visko po biskį" ir „Viltį"). Veikliai reiškėsi liet. klierikų būrelyje. Kunigu įšventintas 1894.VII.1 Varšuvoje. Vikaravo Igliaukoje, Sintautuose, Garliavoje, Keturvalakiuose, Vygriuose ir Lukšiuose; visur platino liet. draudžiamąsias knygas. Lukšiuose 1906 įk. „Žiburio" d-jos skyrių ir senelių prieglaudą. Nuo 1907 buvo Vilniaus lietuvių mokslo d-jos narys. Toliau sielovadoje veikė Zapyškyje ir 1909–1915 Ž. Panemunėje. Per I pas. ka-

rą buvo Lietuvių d-jos nukentėjusiems nuo karo šelpti įgaliotinis. Rusijos tremtyje įkūrė (Rostove ir kt.) dvi liet. mokyklas, du bendrabučius, vaikų prieglaudą, dvi amatų dirbtuves, o pats mokytojavo. 1918.IX grįžo į Lietuvą ir buvo Ž. Panemunės klebonas ir dekanas. Parapijoje atgaivino pradžios mokyklą, įsteigė „Žiburio" skyrių ir vartotojų b-vę „Žemdirbys". Buvo dainos, poezijos ir apskritai literatūros mėgėjas. Antupių Juozo slapyvardžiu parašė daug eilėraščių, dainų ir kt. Dalis jo dainų prigijo liaudyje. Nuolat bendradarbiavo „Šaltinyje", „Viltyje", „Draugijoje", „Vadove". Rinko liaudies dainas. Apie 100 dainų įdainavo St. Šimkui, kuris šešias jų išleido. Paliko rankraščiu Ž. Panemunės par. istoriją. Didelis praeities gerbėjas, jau 1900 kėlė reikalą steigti bažnytinių daiktų muziejų, pats rinko senuosius raštus, išsaugojo nemaža XIX a. liet. rankraščių, įvairių senų dokumentų ir kt.

SKINKIS SIMANAS (1842.X.9 Antupių k., Gižų vls., Vilkaviškio aps. – 1937.IV.16 Ž. Panemunėje). Pradinį mokslą išėjo Antupiuose ir Vilkaviškyje, 4 gimnazijos klases baigė Marijampolėje. Trejus metus mokytojavo Gižuose. Po to kun. seminariją baigė Seinuose. Įšventintas 1868.III.7, paliktas prie katedros vikaru ir kun. seminarijos giedojimo dėstytoju. 1870 paskirtas kurijos sekr. ir po metų kurijos vedėju. Seinų katedroje pradėjo katekizavimą lietuviškai. Paskui vikaravo Pajevonyje ir Lukšiuose (1879–1888), klebonavo Ž. Panemunėje (1888–1918), bet nuo 1909 pasivadavo broliėnu kun. Juozu Skinkiu. Buvo blaivybės skleidėjas, turtą skyrė labdarai, misijoms, neturtingiems giminėms mokslinti ir pan. Lietuvių spaudos draudimo metais ir laisvę atgavus – uolus platintojas ir rėmėjas. Rinko liet. k. žodžius, patarles, posakius ir didelį rinkinį paskolino P. Kraučiūnui, kuris su kitais jo raštais dingo I pas. karo metais Jaroslavlyje. 1875–1876 sudarė liet.–rusų k. žodyną, bet, užbaigęs „g" raide, darbą nutraukė ir nebebaigė. Rankraščiais liko pamokslų rinkinys ir lenkų k. veikalas apie Švč. Jėzaus Širdį.

SKORULSKIS ANTANAS (1715.XI.22 Žemaitijoje – 1777.I.28 Vilniuje). Jėzuitas nuo 1730, kun. įšv. 1742. 1733–1436 jėzuitų kolegijoje Nesvyžiuje studijavo filosofiją, 1739–1741 Vilniaus akademijoje – teologiją, kurią 1743 baigė Varšuvoje. Vilniaus akademijoje dėstė poetiką ir retoriką, 1752–1755 filosofiją, 1758–1760 teologiją. Buvo Naugarduko, Kauno ir Vilniaus jėzuitų „Collegium Nobilium" (1761–1763) rektorius, 1766–1772 Lietuvos jėzuitų provinciolas, 1772–1774 paskutinysis Vilniaus akademijos rektorius. 1752 akademija jam suteikė laisvųjų mokslų ir filosofijos, 1759 – teologijos mokslų daktaro laipsnius. Panaikinus jėzuitų ordiną, 1774 buvo Teologijos fakulteto dekanu, Lietuvos vyriausiojoje mokykloje dėstė gamtos mokslus. Išleido „Commentariolum philosophiae" (1755).

SKRUODYS JONAS (1882.VIII.26/IX.6 Brizgių k., Juodupės vls., Rokiškio aps. – 1935.III.9 Vilniuje, palaidotas Švenčionyse). Baigęs Vilniaus kun. seminariją, 1907 įšventintas, I pas. karo metais Petrapilio dvasinėje akad. gavo teologijos kandidato laipsnį. 1907 paskirtas Svyrių vikaru, tais pačiais metais nukeltas Ašmenos kapelionu, kur susikirto su stačiatikiais dėl unitų ir su lenkininkais, todėl nukeltas į Šaltininkėlius, o vėliau į sugudėjusią Ikaznę, ten pastatė bažnyčią. Ikaznės stačiatikių skundžiamas dėl veiklos tarp unitų, Vilniaus gen. gubernatoriui įsikišus, atšauktas iš Ikaznės ir išvyko į Petrapilio dvasinę akad. Per I pas. karą Kaukaze rūpinosi liet. tremtinių reikalais. 1918 grįžo į Lietuvą ir buvo vysk. J. Matulaičio paskirtas Vilniaus kun. seminarijos prof.; skaitė katechetikos ir lietuvių k. kursus. Tuo pat metu mokytojavo Vytauto D. liet. gimn. Vysk. J. Matulaičiui pasitraukus, 1925.IX atleistas iš Vilniaus univ. Teologijos fak. dėstytojų. 1920 dar skaitė Liet.

mokslo d-jos aukštuosiuose kursuose etikos, religijų istorijos ir kt. dalykus. 1925–1932 Švenčionių liet. gimn. lietuvių k. ir istorijos mokytojas. Dirbo įvairiose Vilniaus krašto liet. d-jose: 1922 su kitais įsteigė Šv. Kazimiero d-ją ir buvo jos vadovybėje, 1924 Laikinajame Vilniaus liet. komitete, 1922–1925 Blaivybės d-jos valdyboje, 1926 išrinktas Švenčionių „Ryto" d-jos pirm. ir t.t. Dėl lietuviškos veiklos ne tik iš prof. atleistas, bet ir tremtas nuo 1926 vis į nelietuviškas parapijas, išdrįso kovoti su Vilniaus kurija ir rado teisinio pagrindo prieštarauti, kad galėtų bent likti Švenčionyse ir čia dirbti „Ryto" gimn. Be nuolaidų kovodamas su svetimaisiais, buvo nenuolaidus ir saviškiams, todėl ne visi vienodai jį įvertino, nors jis ne mažiau už kitus nuveikė. Dar Mintaujos gimn. pradėjęs rinkti tautosaką, rašinėjo draudžiamajai spaudai, vėliau plačiai bendradarbiavo Vilniaus spaudoje; rašė įvairiais klausimais, bandė ir grožinės literatūros. Įvairiais klausimais išsp.: „Atstovų rinkimai Lietuvoje" (1919), „Elgimosi ir laikymosi taisyklės" (1922), „Tretininkybės" (1923), „Biržis" (polemika prieš Biržiškas, I–II, 1923). Grožinės literatūros kūriniai gana silpni, bet stipriną lietuvio sąmonę: „Dievakis" (I–IV, 1921), „Vaidila" (1926), „Auštras" (1926), iš dalies ir „Atminimai" (gana daug ir įdomių atsiminimų pabirų, I–II, 1923). Surinktą smulkiąją tautosaką, pridėjęs verstų ar literatūriškai perdirbtų savo krašto padavimų, išsp. atskirai antrašte „Tautosaka" (1929). Tautosakos tyrinėtojui gali būti naudinga tik smulkioji tautosaka, daugiausia užrašyta apie 1896, bet be metrikos, nors ir be slaviškųjų skolinių. Atskirai minėtini jo veikalai, anksčiau skaityti paskaitų kursais: „Religijos mokymo metodika" (1920), „Etika" (1920, pakart. 1923), „Religijų istorija" (1920), „Tarptautinė teisė" (1921), „Tikyba" (1921, pakart. 1922), „Politikos ekonomija" (1922), „Teisės filosofija" (1923), „Jogaila" (1923), be to, „Lietuvių kalbos senumas", „Svetimų žodžių žodynas" ir kt. Tai 150–300 p. darbai, tuo metu užkamšę šios srities mokslo vadovėlių spragas; dažnai tai pirmi lietuvių k. vadovėliai, kuriais dar keletą metų naudojosi lietuvių studentai. Itin tenka vertinti J. Skruodžio „Religijos istoriją".

SKVIRECKAS JUOZAPAS JONAS (1873.IX.18 Rimkūnų k., Pumpėnų vls., Panevėžio aps. – 1959.XII.3 Zamse, Austrijoje, 1999 jo palaikai perlaidoti Kauno bazilikos kriptoje), Kauno arkivyskupas metropolitas, VDU prof., išvertė visą Šv. Raštą. Kun. įšv. 1899. 1901 perėmęs iš kun. A. Dambrausko Šv. Rašto katedrą, dėstė įvadą į Šv. Raštą, S. ir N. Testamentų egzegezę, lotynų k. ir katekizmą. 1913–1914 redagavo „Bažnytinę apžvalgą", rašė į kitus leidinius. 1919 konsekruotas vyskupu. Vienas iš iniciatorių 1922 įkurti Liet. kat. mokslo akad. ir iki 1926 jos vadovas. Tvarkė Lietuvos bažnytinės provincijos reikalus. Lietuvą okupuojant bolševikams, buvo priverstas emigruoti ir gyveno Austrijoje. Monumentalus viso jo gyvenimo darbas – viso Šv. Rašto vertimas į lietuvių k. (6 t., 1911–1937 Kaune, pakart. Romoje 1956).

SKURKIS NORBERTAS (1904.I.10 Daugailių vls., Utenos aps. – 1972.III.18 Kaltanėnuose). Kunigu įšventintas 1932.VI.19, vėliau įgijo teologijos doktoratą. Panevėžio marijonų vienuolyno vyresnysis, 1942–1944 Vilniaus kunigų seminarijos profesorius, vėliau Vilniaus marijonų vyresnysis ir Šv. Ignoto bažn. rekt. Buvo kalintas Sibire, grįžęs kunigavo Vilniaus arkivyskupijoje: Valkininkuose ir Kaltanėnuose. Parašė: „Aš apaštalas" (1936–1937), „Šv. Komunija – sielos maistas" (1936), „Dieviškoji amnestija" (1936), „Atlaidai" (1936), „Tikiu" (1937), brošiūras ir knygas „Savo kojomis" (moksleiviams ir jaunimui, 1938), „Neapdraustos sielos" (1938).

SLADKEVIČIUS VINCENTAS (1920.VIII.20 Guronių k., Žąslių par. – 2000.V.28 Kaune). Kun. įšv. 1944. Kunigavo Kietaviškėse, Merkinėje, Aukštadvaryje, Stakliškėse,

Inturkėje ir kt. Nuo 1952 Kauno kun. sem. dėstė dogminę teologiją. 1957 konsekruotas vyskupu ir paskirtas Kaišiadorių vysk. pagalbininku. Neleista jam eiti vyskupo pareigų, priverstinai apgyvendintas Nemunėlio Radviliškyje ir Pabiržėje. 1982 Apaštalų Sosto paskirtas Kaišiadorių vyskupijos administratoriumi, 1988 Kauno arkivyskupijos ordinaru. Kardinolu pakeltas 1988. Tai antrasis kardinolas per visą Lietuvos istoriją (pirmasis buvo Vilniaus vyskupas kunigaikštis Jurgis Radvila). Kardinolas V. Sladkevičius apdovanotas Vytauto Didžiojo I laipsnio ordinu bei „Santarvės" premija už ypatingus nuopelnus taurinant Lietuvos dvasinį gyvenimą.

SLEŽAUSKAS ANTANAS (1909.I.1 Vilniuje, augo Giedraičiuose – 1980.X.26 Dusmenyse, palaidotas Giedraičiuose). Kun. įšv. 1934, baigęs Kauno kun. sem. Kunigavo Stakliškėse, Gelvonuose, Čiobiškyje, Alovėje, Šešuoliuose, Nemaniūnuose, Žilinuose ir kt. Poetas. Spausdinosi katalikiškoje periodikoje. Paliko didelį pluoštą eilėraščių, kurie sudarytų gražų rinkinį.

SMIGELSKIS BENEDIKTAS (apie 1782 – 1879.II.7), Žemaičių kapitulos prel., istorikas. Kun. įšv. 1806. Žemaičių vysk. Juozapas Giedraitis pasirinko jį savo kapelionu ir sekr. padėjėju. 1819 Polocko jėzuitų kolegijoje gavo teologijos dr. laipsnį.

Antroje savo gyvenimo pusėje daug rašė (lenk.) apie Žemaičių dieceziją. Savo darbų neišspausdino, bet visus rankraščius dovanojo kapitulos bibliotekai. Tai: 1. „Ułamki tyczące się Diecezii Żmudzkiej"; 63 p., rašytas 1856, kapitulai įteiktas 1862; jame aprašyti Skuodo ir Obelių dekanatai; 2. „Spis Biskupów żmudzkich"; 246 p., rašyta 1862–1867, įteiktas 1871; tai Žemaičių vysk., pradedant pirmuoju jos vysk. Motiejumi Valančiumi ir baigiant Jonu J. Krišpinu Kiršenšteinu, biografijos; 3. „Życie J. A. Xięcia Giedroycia"; 71 p., rašytas 1840 Varniuose, pataisytas 1864 Antanopolėje, įteiktas per vysk. M. Valančių; 4. „Studium pierwsza czyli Pierwsza mowa o upadku Państwa rzymskiego, zjawieniu się i postępach Chrystyanizmu i Najściu barbarzynców I"; 204 p., rašytas 1873 (trys paskutinieji rankraščiai dar 1940 buvo saugomi Kauno tarpdiecezinės kun. sem. bibliotekoje); 5. „X. Wikary przy wielu z kolei kościólach diecezii żmudzkiej" (rankraštis 1940 buvo VU bibliotekos Rankraščių skyriuje, liet. sutrumpintas vertimas spausdintas „Draugijoje", 1908 Nr. 22–24, 1909 Nr. 27, 29, 30, 33–36 ir 1910 Nr. 37–38); 6. „Spis Prałatów i Kanoników kapituly żmudzkiej" (darbas dingęs). Be to, yra parašęs vysk. M. Valančiaus „Žemajtiu Wiskupistės" kritiką, kurios liet. tekstas (nevisas) išspausdintas „Draugijoje" (1911 Nr. 55–59, 1912 Nr. 63–64, 65–70). Versti į lenkų k. veikalai: Nourrissono, „Przyroda ludzka. Zarysy psychologii stosowanej"; Capefigue „Historya filozoficzna żydów"; J. von Müllerio „XXIV ksiąg Historii powszechnej, mianowicie Europejskiej ludzkości"; De Saint-Martino „Historia chronologiczna wszystkich ludów".

SMIGLECKIS MARTYNAS (1563.XI.11 Lvove – 1618.VII.26 Kališe, Lenkijoje), jėzuitas nuo 1581, kunigas. Mokėsi Lvovo katedros mokykloje, Pultusko kolegijoje. 1580 išvyko į Romą, kur 1582–1586 studijavo filosofiją ir teologiją. Jo mokytojais buvo garsūs teologai Robertas Belarminas ir Pranciškus Suaresas. 1586–1599 Vilniaus akademijoje dėstė filosofiją ir scholastinę teologiją, 1594 apsigynė teologijos mokslų daktaro laipsnį. Pagarsėjo disputais su reformatais. Diskusijoms pagrįsti parašė knygas „O bostwie przedwiecznym Syna Bożego" (1595), „Dysputacja wilenska" (1595), „O jednej widomej Głowie Kościoła" (1600). Vienas didžiausių logikos ir filosofijos žinovų Vilniaus akademijoje. Jo dviejų tomų traktatas „Logica" (Ingolštatas, 1618, Oksfordas, 1634, 1638, 1658) buvo plačiai paplitęs Vakarų Europoje, ypač Anglijoje, kur dar XIX a. viduryje buvo varto-

jamas kaip logikos vadovėlis. Romos jėzuitų kolegijoje įgijęs tvirtas atnaujintas tomistines pažiūras (neoscholastika), jomis rėmėsi tiek dėstydamas, tiek rašydamas filosofijos traktatus. Tai žymiausias Lietuvos neoscholastas, kurio metafizinės filosofijos pažiūros buvo toliau išplėtotos Leibnico ir Volfo filosofijoje. Veikale „O lichwe..." (1596) pasmerkė baudžiavos kraštutinumus ir reikalavo riboti priverstinį darbą.

SMOTRICKIJ MELETIJ (pasaulietiškas vardas Maksim Gerasimovič; 1575 Smotričiuje, Baltarusijoje – 1633.XII.27 Dermanėje), teologas, vienas didžiausių rytų slavų raštijoje filosofų ir rašytojų. Po studijų Vilniaus jėzuitų kolegijoje (1600–1604) dėstė Vilniaus, Minsko, Kijevo stačiatikių brolijų mokyklose, vėliau studijavo Leipcigo, Niurnbergo, Vitenbergo universitetuose. Nuo 1608 Vilniuje kūrė didelės meninės vertės teologinius ir poleminius veikalus – polemizavo su katalikų ir unitų teologais („Antigraphi...", „Threnas..."), prakalbas, pamokslus, laidotuvių kalbas (ypatingai garsi „Kazanje na česnyj pogreb o. Leontija Karpoviča", Vilnius, 1620). Pirmosios rytų slavų gramatikos (kartu ir stilistikos vadovo) „Grammatiki slovenskija pravilnoe syntagma" (Vievis, 1619) autorius; veikalas per 150 metų neprarado mokslinės, pažintinės, estetinės vertės, jo pagrindu bei pavyzdžiu sukurtos kitų slavų kalbų gramatikos. 1617 tapo vienuoliu, po L. Karpovičiaus mirties 1620 Vilniaus stačiatikių Šventosios Dvasios vienuolyno archimandritas. Po kelerių metų Kijeve, Palestinoje, Egipte, Graikijoje grįžo į Kijevą, 1620 pabaigoje perėjo į unitų pocicijas ir gyveno Dermantės vienuolyne.

STAKAUSKAS JUOZAPAS (1900.VIII.24 Mielagėnuose – 1972.III.2 Žasliuose). Studijavo Austrijoje ir 1926 Insbruke įšv. kun. Kaišiadorių vysk. J. Kuktos kapelionas ir sekretorius, dėstė Marijampolės marijonų, vėliau Kauno gimn., vadovavo Centriniam valstybės archyvui Kaune, paskui Vilniuje. 1934 pasirodė jo pirmoji knyga „Lietuva ir Vakarai XIII amžiuje". Rašė daug istorinių straipsnių (daugiausia spausdino „Tiesos kelyje"), redagavo kun. A. Aleknos „Lietuvos Bažnyčios istoriją" (1936). Recenzavo knygas ir mokslinius straipsnius (20 recenzijų „Vaire"), redagavo žurnalą „Mūsų senovė". Vokiečių okupacijos metais gelbėjo žydus. Sovietmečiu kunigavo Kaišiadorių vyskupijos parapijose. Liko nespausdintų rankraščių: „Bažnyčios istorija" (2 t., 2500 p.), „Rekolekcijos kunigams ir klierikams" (3 t.), „Spaudos draudimas", „Aušrininkai", „Vilniaus vyskupai", „Lietuviškasis sąjūdis kunigų seminarijose", „Žaslių parapijos istorija". Tarp nespausdintų rankraščių ir vyskupų gyvenimo apybraižos: J. Kukta, T. Matulionis, A. Baranauskas, M. Valančius, A. Karosas, J. Matulaitis-Matulevičius, K. Paltarokas, M. Reinys.

STANIUKYNAS ANTANAS (1865.V.4 Saltininkų k., Krosnos vls., Marijampolės aps. – 1918.XII.15 Čikagoje). Kun. įšv. 1889. Greitai išvyko į JAV ir lietuvių par. kunigavo. Rūpinosi mokyklomis, vienuolynais. Drauge su kun. Antanu Miluku 1909 įkūrė Šv. Kazimiero seserų vienuoliją, kurios narės turėjo dirbti katalikiškose lietuvių mokyklose. 1910 parašė tėvams „Naminį vaikų auklėjimą". Dvasiniam gyvenimui tobulinti labai trūko lietuviškų raštų. Numatydamas, kad per trumpą laiką nepajėgs jų parūpinti, griebėsi vertimų. Viena knyga ėjo po kitos: „Įžadų katekizmas" (1913), „Ypatinga sąžinės sąskaita" (1915), „Dvasiškojo gyvenimo vadovėlis" (1916), „Apmąstymai visiems metams ir šventėms" (2 t., 1917), „Didesnysis kat. tikėjimo katekizmas" (1917), „Mažasis kat. tikėjimo katekizmas" (1917), „Rinktiniai raštai" (3-ioji ir 4-oji liet. skaitymų knygos mokykloms, 1916), „Maldų knygelė jaunimui" (1917), „Mandagumas" (1919) ir t.t. Daugybė straipsnių lietuviškoje spaudoje JAV ir Lietuvoje. Parengė komentarus Naujojo Testamento II lei-

dimui (vysk. J.A. Giedraičio vertimui) 1906. Yra dar daug nespausdintų rankraščių. Paskutinius trejus gyvenimo metus nuolatos sirguliavo, bet plunksnos nepaleido, kol užgeso džiovos pakirstas. A. Staniukyno nuopelnai Amerikos lietuvių išeivių švietimui ir auklėjimui yra milžiniški. Dėl švelnaus būdo, kuklumo, atlaidumo žmogiškoms silpnybėms, tik ne savoms, buvo visų gerbiamas ir visokiais prašymais apverčiamas. Pats labai vargingai gyvendamas, globojo daugelį mokslus einančių žmonių, ypatingai V. Europoje studijuojančius kunigus ir pasauliečius katalikus. Kauno „Saulės" mokytojų kursai taip pat gavo jo paramos.

STANIULIS ANTANAS (1857.I.25 Barzduose, Šakių aps. – 1927.VIII.5 Jokūbave, Kretingos aps.). Marijampolėje baigęs 4 klases, 1876 įstojo į Seinų kunigų seminariją. Įšv. 1881.II.20, 8 m. vikaravo Sokoluose, Kobyline ir Plonkoje. Negavęs rusų leidimo stoti į Petrapilio dvasinę akademiją, 1889 išvyko į Romą, kur 1892 įgijo teologijos dr. laipsnį. Sugrįžęs į Lietuvą, vikaravo Suvalkų Kalvarijoje. 1894 vysk. A. Baranauskas pakvietė į Seinų kun. seminariją profesoriauti; dėstė lenkų ir lotynų k., filosofiją ir dogminę teologiją, nuo 1900 buvo seminarijos dvasios tėvas. Iš kitų profesorių išsiskyrė Vakarų kultūros dvasia ir pasireiškė kaip sąmoningas lietuvis. Privačiai su lietuviais klierikais tekalbėjo gimtąja kalba. Stengėsi kuo daugiau lietuvių nukreipti studijų į Vakarus, ragino bent mokytis prancūzų ir vokiečių k. Jo paskatinti, daugelis Seinų vyskupijos liet. kunigų vyko aukštųjų mokslų į Šveicarijos Fribūrą, Romą bei Liuveną. Buvo knygos, mokslo žmogus. 1902 pakeltas kanauninku. Gavo paskyrimą į Pajevonio par., kur nuolat apsigyveno 1904. Per karą buvo Rusijoje. Grįžęs klebonavo Prienuose, vėliau persikėlė į Kaimelio parapiją. Vadovaujant vysk. A. Karosui buvo Seinų katedros prelatas, arkidiakonas, dekanas, kurijos viceoficiolas, prosinodalinis teisėjas. Gyveno kukliai, bet mokslo, švietimo reikalams buvo labai dosnus aukotojas. Apie 1925 persikėlė į Kretingą dėstyti pranciškonų rengiamoje seminarijoje; dar altaristavo Mosėdyje ir buvo kuratas Jokūbave. Nuo 1910 bendradarbiavo „Vadove".

STANKEVIČIUS JUOZAPAS (1903.III.19 Žardelių k., Barzdų par., Griškabūdžio vls., Šakių aps. – 1969.IX.28 Kaune), kanauninkas, Kauno arkivyskupijos, Vilkaviškio ir Kaišiadorių vyskupijų valdytojas. 1962–1964 dalyvavo II Vatikano susirinkime ir gavo monsinjoro laipsnį. Mokėsi Gražiškiuose, K. Naumiestyje, nuo 1921 Kretingoje (buvo įstojęs pas pranciškonus), Neise ir Breslau (Vokietija), 1930 baigė Kauno kunigų seminariją, kunigu įšv. 1930.VI.14; 1931 gavo teologijos licenciatą, o 1953 už disertaciją „Kristaus dieviškumas šv. Povilo laiškuose" – teologijos doktoratą. Gyvendamas Kaune ėjo įvairias pareigas: 1932–1934 „Mūsų laikraščio" red.; nuo 1931 Liet. moterų kultūros d-jos (seserų širdiečių) mergaičių mokytojų seminarijos ir nuo 1934 Kauno „Aušros" mergaičių gimn. kapelionas; Angelo Sargo vaikų s-gos vadas (nuo 1938), Lietuvos kapelionų s-gos pirm. 1940–1941 Šiaulių šv. Petro ir Povilo par. klebonas. Nuo 1947.II.3 Kauno arkivyskupijos valdytojas – kapitulinis vikaras, nuo 1949.V.11 Vilkaviškio vyskupijos valdytojas (kapitulinio vikaro titulu), nuo 1949 rudens ir Kaišiadorių vyskupijos valdytojas, kol 1956 iš Sibiro grįžo vysk. T. Matulionis. 1944 garbės kanauninkas, 1958 Kauno arkivyskupijos kapitulos kanauninkas. Nuo 1944 rudens Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos prof. II Vatikano visuotinio susirinkimo dalyvis specialisto titulu. Parengė gimnazijoms (V–VIII klasėms) tikybos vadovėlius: „Dievas" (1938), „Kristus" (1938), „Bažnyčia" (1939), „Dora" (1939). Kiti raštai: „Dėl ko aš turiu būti katalikas" (1929), „Šv. Teresėlės kelias" (1930), „Pirmosios Komunijos atminimui" (1932), „Šv. Pranciškus Asyžietis" (1932), „Šv. Povilas"

(1938), „Kristus Mokytojas ir Išganytojas" (1940). Vertimai: „Priekaištai" (1927), D.W. Muto „Mūsų laikų šventoji" (1927), St. Berghoffo „Priekaištai dvasininkams" (1930), J. Spillmanno „Du jauni jūrininkai" (1932). Rašė „Tiesos kelyje", „Ryte", „XX amžiuje", „Šv. Pranciškaus varpelyje", „Žvaigždėje"; pradėjus eiti 1938 „Draugijai", buvo jos Pamokslų skyriaus red. Paliko rankraščiu plačius atsiminimus. 1955–1960 leido „Lietuvos TSR katalikų kalendorių" ir „Lietuvos TSR katalikų maldaknygę" (nebuvo oficialiai Lietuvoje spausdintų maldaknygių nuo 1940).

STANKEVIČIUS JUOZAS (1866.II.17 Sparvinių k., Griškabūdžio vls., Šakių aps. – 1958.IX.4 Vilniuje). Kun. įšv. 1889. Studijas tęsė Fribūre. Mokslus baigė filosofijos dr. laipsniu. Grįžęs į Lietuvą, iki 1914 kapelionavo Suvalkų gimn. Suvalkuose įsteigė lietuvių d-ją „Vienybė". Nuo 1908 buvo Liet. mokslo d-jos narys. Karo metais persikėlė į Vilnių. 1916.VI.10 su 10 liet. veikėjų pasirašė vyriausiajam vokiečių kariuomenės Rytuose vadui memorialą apie lietuvių tautines aspiracijas. 44 Lietuvos lenkams 1917.V.24 Vokietijos kancleriui įteikus priešingą raštą, lietuviai tam pačiam pasiuntė išsamų kontrmemorialą, kurį J. Stankevičius pasirašė su kitais 18 veikėjų. Už tai Vilniaus vyskupijos valdytojas K. Michalkevičius suspendavo. 1917.VIII.1–4 Liet. organizacinio komiteto susirinkime išrinktas į vykdomąjį komitetą sušaukti Vilniaus liet. konferencijai 1917.IX.18–22; išrinktas į Lietuvos Tarybą, savo vietą užleido kairiųjų atstovui. 1919.VII.13 atgaivino „Aušrą", sustojusią 1915. 1919.VII.17 pradėjo redaguoti ir leisti liet. savaitraštį lenkų k. „Nasza Ziemia" (išėjo 9 nr.). Ėjo vietinės liet. mokytojų seminarijos dėstytojo pareigas. Apskritai buvo Vilniaus krašto lietuvių judėjimo pirmose gretose. Rinko senienas – pinigus, knygas etc. Yra rašęs „Tėvynės sarge", „Vilniaus žiniose", „Šaltinyje", „Vilniuje", „Vadove" ir kt.

STANKŪNAS JUOZAS (1908.I.23 Mackonių k., Kurklių vls., Ukmergės aps. – 1969.XII.9 Babtuose). Mokėsi Ukmergės gimn., 1926 įstojo į Kauno kun. sem., kun. įšv. 1933.IV.1, metus dar studijavo VDU Teol. ir filosofijos fak. 1934–1940 Kauno šv. Kryžiaus par. vikaras, drauge nuo 1937 kapelionavo Kauno rusų gimn., V valstybinėje gimn. ir aukštesniojoje moterų dailės darbų m-kloje. 1940 paskirtas Kauno prekybos m-klos kapelionu. 1944 Kauno kun. sem. prokuratorius, 1945 Kauno Prisikėlimo bažn. klebonas, 1947 suimtas, nuteistas 25 m. ir išvežtas į Sibirą. Kalėjimuose laikytas labai griežtoje priežiūroje, netekęs sveikatos 1957 grįžo į Lietuvą. Po metų poilsio ir gydymosi paskirtas Lapių klebonu, vėliau perkeltas į Babtus. Išsp. romaną „Meksikos didvyriai" (I – 1932, II – 1933) ir apysaką iš Nepriklausomybės kovų meto „Ginklo draugai" (I – 1934, II – 1935) (abi knygos išsp. J. Stankaus vardu).

STARKUS JONAS ADOLFAS (1895.VI.19 Rudaminoje, Seinų aps. – 1972.III.7 JAV). Mokėsi Marijampolės gimnazijoje, Seinų ir Petrapilio kunigų seminarijose. Kunigu įšventintas 1917.XII.27. 1918–1920 Šunskų vikaras. Išvyko į Romą, Apolinaro universitetą. 1921 įsigijo romėnų teisės bakalaureatą, 1922 apsigynė bažnytinės teisės daktaratą. 1922–1923 Vilkaviškio gimnazijos kapelionas ir mokytojas. Nuo 1923 Seinų „Žiburio" gimnazijos mokytojas, nuo 1927.XII direktorius. Iškėlė mintį įvesti privalomą pradinį mokslą Seinų apskrityje ir tai įgyvendino. 1936 nuvyko į JAV. Iki 1942 mokytojavo Marianapolio kolegijoje Tomsone. 1942–1953 vikaravo Šv. Petro ir Povilo lietuvių parapijoje Niujorke. Nuo 1953 klebonavo Šv. Mykolo lietuvių parapijoje. Buvo Kunigams šelpti draugijos iždininkas nuo pat jos įsikūrimo (1955). Išspausdino lietuvių kalbos gramatiką JAV lietuviams (1938).

STAUGAITIS JUSTINAS (1866.XI.14 Tupikų k., Šakių aps. – 1943.VII.8 Telšiuose). Kun.

įšv. 1890. Visur uoliai darbuojasi, reiškiasi visuomeninėje veikloje, Nepriklausomybės Akto (1918 vasario 16-osios) signataras. Krikšč. dem. veikėjas, Lietuvo Seimo vicepirm. 1926 konsekruotas vysk. ir paskirtas į Telšius, kur sudarė diecezijos kuriją, įkūrė Telšių kun. sem. ir jai pastatė 3 aukštų rūmus, įrengė biblioteką, fizikos kabinetą ir aprūpino kitomis mokslo priemonėmis. Rašyti pradėjo dar būdamas klierikas. Savo str. spausdino „Šviesoje", „Ūkininke", paskui „Šaltinyje", „Vilniaus žiniose", „Bažnytinėje apžvalgoje", „Viltyje", „Vadove", „Spindulyje", „Tiesos kelyje", „Švietimo darbe" („Zanavykai", 1921), „Naujojoje Romuvoje" (apie Lietuvos Valstybės Tarybą, 1937) ir kt. Daugelį straipsnių pasirašinėdavo slapyvardžiais: Meškus, Panenupis, Zanavykas, Vaideliotas ir kt. Redaguodamas „Vadovą", polemikai su kairiaisiais leido priedą „Pirmeivių žiedai". Atskirai išsp.: „Katalikų tikėjimas ir jo priešai" (1909), „Argi kalta čia Bažnyčia" (1910), „Bažnyčios istorija" (1911, pakart. 1922), „Jaunimo idealas" (1912), „Darbininkų klausimas" (1912), „Viešosios liet. kataliko priedermės" (1912), „Lietuvos Valstybės Tarybos darbai" (1919), „Mūsų visuomenė ir naujieji katalikų uždaviniai" (1922), „Mūsų politinės partijos ir ko jos nori" (1923), „Ar tiesos ieškojimas ar neteisingas užsipuolimas" (1925), „Valstybė ir Bažnyčia" (1920 ir 1925), „Tikyba ir mokslas" (1928), „Šv. Tėvo mintys apie auklėjimą" (1930), „Tiesiu keliu", (3 t., 1934–1935, tai J. Gintautu pasirašyta apysaka, kaip antitezė Putino „Altorių šešėlyje", vaizduojanti pašaukimui ištikimo kun. Juozo Sauliaus gyvenimą), „Telšių vysk. J.S. ganytojiškieji raštai (1926–1939)" (1940). Rankraščiu paliko apysaką „Tarp jausmų ir pareigos" (170 p.) ir 4 tomus „Atsiminimų". J. Staugaičio pastangomis Telšiuose buvo įkurtas kat. savaitraštis „Žemaičių prietelis". Iš išorės atrodė oficialus, tačiau turėjo gerą širdį, buvo ryžtingas ir savo sumanymuose ištvermingas, visoje kunigo ir vyskupo veikloje ėjo tiesiu keliu, padarė daug gero Telšių diecezijai ir katalikiškai Lietuvai. Paskutiniai jo žodžiai buvo: „Dieve, neapleisk Lietuvos".

STAUGAITIS LUKAS (1838.II.7 Ramoniškių k., Naumiesčio par., Šakių aps. – 1913.VIII.1 Gižuose, Marijampolės aps.). Apie 1865 baigė Seinų kunigų seminariją. Vikaravo Zapyškyje, Lukšiuose, Griškabūdyje, A. Panemunėje, klebonavo Alvite, Didvydžiuose ir Mozūrų Barglove, iš ten, tėvynės ilgesio apimtas, išsiprašė į Gižus. Artimas knygnešio kun. M. Sidaravičiaus bendradarbis. Perdirbo ir išleido M. Brundzos „Lietuvišką Lementorių" (1888), turėjusį apie 15 leidimų. V. Biržiška kelia klausimą, ar tai nepriskirtina ir kun. L. Straševičiui, nes tas „lementorius" pažymėtas tik slapyraidžiais, vienuose leidimuose – K.L.S., kituose – K.S.L. Iš lenkų kalbos išvertė dvasinio turinio knygų, kurių spausdinimu rūpinosi kun. M. Sidaravičius, bet vertėjo pavardės nenurodydavo.

STEPONAITIS ANTANAS (1883.VI.15 Triobiškių k., prie Marijampolės mst. – 1964.V.29 Los Andžele). Kunigu įšventintas 1908.III.22, vikaravo Igliaukoje ir Liudvinave. 1913 išvyko į Šveicarijos Fribūro univ. Prasidėjus I pas. karui, su Šveicarijoje likusiais J. Purickiu ir V. Daumantu organizavo lietuviškąją veiklą. Pasidalijus darbo barais, A. Steponaitis rūpinosi labdara, platinta per stud. d-ją, kuri iš „Rūtos" buvo pervadinta „Lituania" vardu. Buvo šelpiami Vokietijoje atsidūrę lietuviai (apie 13 tūkst.): karo belaisviai ar evakuotieji. Lankydamas belaisvius Vokietijoje, kelis kartus gavo leidimą nuvykti Lietuvon, kur dalyvavo ir Vilniaus konferencijoje 1917. Tuo būdu perteikdavo Lietuvos veikėjams žinių iš užsienio, o užsienyje veikiantiems – iš Lietuvos. Dėl karo pertrauktas studijas filosofijos licenciato laipsniu baigė 1921 ir grįžo Lietuvon. 1922 pakviestas į Vilkaviškio kuriją sekr., paskui kancleriu, o nuo 1926 įpareigotas visoje vyskupijoje rūpintis katalikiškąja akcija. 1934

persikėlė į Kauną ir ligi bolševikų atėjimo 1940 buvo Kauno sunkiųjų darbų kalėjimo kapelionas. 1941.V paskirtas Kybartų klebonu. 1944 rudenį pasitraukė į Vokietiją, kur kapelionavo Noimarkte ir Ingolštate. 1950 nuvyko į JAV. Buvo Peorijos vyskupijos amerikiečių seserų vienuolių kapelionas, 1957 persikėlė į Los Andželą, darbavosi liet. parapijoje ir buvo seserų kazimieriečių m-klos kapelionas. Paskelbė istorinę studiją „Mindaugas ir Vakarai" (1937), „Atsiminimus" (lietuvių veikla Šveicarijoje 1914–1919; 1939; 259 p.) ir naują atsiminimų knygą „Tėvynėje ir pasaulyje" (1962). Be to, išsp. brošiūrą „Katalikų veikimo centras (1928), kuri buvo paskelbta ir lenkiškai. Rašė „Tiesos kelyje", „Židinyje" ir kt. kat. spaudoje.

STEPONAVIČIUS JULIJONAS (1911.X.18 Mickūnų k., Gervėčių par. – 1991.VI.18 Vilniuje). Kun. įšv. 1936, baigęs Vilniaus univ. Teologijos fakultetą teol. magistro laipsniu. Kunigavo Rodūnioje, Palūšėje, N. Daugėliškyje, Adutiškyje. Vyskupu konsekruotas 1955, tapo Panevėžio ir Vilniaus vyskupijų apaštaliniu administratoriumi 1958. Ateistinei valdžiai nepatiko vyskupo veiklumas, ir ji pradėjo reikalauti, kad vyskupas neskirtų į atsakingus postus Bažnyčiai atsidavusių kunigų, neleistų, netgi uždraustų jaunimui patarnauti per šv. Mišias ir t.t. Vyskupas tuometiniam Ministrų tarybos pirmininkui rašo, kad jo pareiga „kelti tikinčiųjų ir kunigų religinį gyvenimą, o ne stabdyti ir griauti". Vyskupas nepalūžo ir tvirtai ėjo savo pareigas. Todėl 1961 ištremiamas į Žagarę. Į Vilnių tęsti pareigas galėjo grįžti tik 1988 prasidėjus Lietuvoje Atgimimui. 1989 pakeliamas arkivyskupu ir paskiriamas Vilniaus arkivyskupijos ordinaru. Daug rašė. Rankraščiais išliko pamokslai, straipsniai teologijos ir moralės temomis, prisiminimai apie žmones ir įvykius.

STRAKAUSKAS PRANCIŠKUS (1896.IX.20 Bostone – 1962.IX.13 Broktone), kunigas, prelatas. Mokėsi Bostono kolegijoje ir Šv. Jono kunigų seminarijoje Braitone. Kunigu įšv. 1924.V.23 ir paskirtas vikaru į Šv. Petro liet. par. Bostone. Nuo 1929.V – Šv. Juozapo liet. par. klebonas Lovele, nuo 1948.V – Šv. Roko liet. par. klebonas Broktone. Čia pastatydino bažnyčią, kleboniją ir vienuolyną. Naujos bažnyčios pašventinimo proga (1953) jai buvo duotas šv. Kazimiero vardas. Už tą statybos triūsą 1954 pakeltas prelatu. Jaunas būdamas organizavo Lietuvos vyčius, rengė vakarus ir vaidinimus, kurį laiką red. blaivininkų „Tautos rytą" ir „Darbininke" vadovavo Jaunimo skyriui, pasirašinėdamas Dėde Anufru. Buvo lankęs Bostono konservatoriją, parapijos scenose statė operetes.

STRAZDAS ANTANAS (1763.VI.12 [krikšto data] Astravo ar Kriūgiškio k., Kriaunų par., Zarasų aps. – 1833.IV.11 Kamajuose, Rokiškio aps.), poetas, kunigas, pasirašinėjęs Drozdovskiu, o žmonių atmintyje išlikęs maloniniu Strazdelio vardu. Nedaug teturint tikrų biografinių duomenų, Strazdas ilgainiui tapo bemaž legendiniu asmeniu. Viena aišku – tarp žmonių išgarsėjo savo paprastumu. Daugiausia žinoma apie jo kunigavimą Kamajuose. Tai buvo paskutinė jo parapija prieš iškeliaujant amžinybėn. Žymiausias poezijos rinkinys „Giesmės svietiškos ir šventos" (1814, leidimą pakartojo J. Miglovara 1884 ir A. Milukas 1902). A. Strazdo dainos bei giesmės plačiai pasklido tarp žmonių ir randamos įvairiuose liaudies dainų rinkiniuose. „Pulkim ant kelių" – šv. Mišių įžangos giesmė, yra išversta į lenkų k. Žmonės jo dainas mėgo, nes jos atitiko liaudies dvasią. A. Strazdas aprašinėjo ne savo asmeninius jausmus bei išgyvenimus, o vaizdavo baudžiauninko buitį su kasdieniais vargais, įprastiniais ūkio darbais ir retomis pramogomis. Yra žinoma, kad pats pritaikydavo savo dainoms melodijas. Nors buvo paprastas, bet negalima sakyti, kad neapsiskaitęs ar neišprusęs, nes „Giesmė Rygos

miestui" (1824) sueiliuota su visomis pseudoklasikinio stiliaus puošmenomis. O pagrindinį savo poezijos tikslą jis pats išsakė: „Smūtną žmogų raminu, tiešydamas gražioms giesmelėms".

STRIJKOVSKIS MOTIEJUS (1547 Strykove netoli Varšuvos – tarp 1586–1593), Žemaičių vyskupijos kanauninkas. Parašė lenkų k. išspausdintą pirmą Lietuvos istoriją „Lenkijos, Lietuvos, Žemaitijos ir visos Rusios kronika" („Kronika Polska, Litewska, Źmódzka i wzsystkiej Rusi", 1582).

STRIMAITIS VACLOVAS (1905.II.27 Šunskų par. – 1982.X.8 Lazdijuose). Kun. įšv. 1929, baigęs Kauno kun. sem. Studijas tęsė Romoje. Kunigavo Šakiuose, Alytuje, Lazdijuose ir kt. Rinko ir užrašinėjo istorinius faktus, rašė mirusių kunigų nekrologus.

SVIENCICKIS (Święcicki) GRIGALIUS (m. 1617.II.26 Vilniuje), Vilniaus katedros prel. arkidiakonas (nuo 1606.V.11) ir Ašmenos kleb. Buvo filosofijos ir laisvųjų mokslų magistras. 1597 Vilniaus katedros kanauninkas. 1612 vasarą vysk. vardu vizitavo Vilniaus vyskupijos bažnyčias. Rūpinosi išgauti viešą pop. pripažinimą šv. Kazimierui garbinti. Tuo tikslu Vilniaus vysk. B. Vainos ir katedros kapitulos buvo siunčiamas Romon (vysk. įgaliojimo raštas 1602.III.15). Kadangi šv. Kazimieras jau buvo įrašytas į „Martyrologium", pop. Klemensas VIII, G. Sviencickui perdavus karaliaus Zigmanto Vazos ir Lietuvos Bažn. vyresnybės prašymus, 1602.XI.7 parašė brevę, leisdamas jį Lietuvoje ir Lenkijoje garbinti kaip šventąjį. Grįždamas iš Romos (gal 1603 pabaigoje) kartu su breve parvežė ir puošnią raudono aksomo „šventojo vėliavą", kurią per iškilmes Vilniuje įteikė Lietuvos kancleriui Leonui Sapiegai, o šis ją nešė procesijoje Vilniaus gatvėmis. Įteikdamas vėliavą, lotyniškai pasakė ilgą kalbą. Būdamas Romoje atliko svarbų uždavinį, supažindindamas pop. ir aukštuosius Bažn. dignitorius su šv. Kazimiero gyvenimu: įteikė 1521 Zacharijo Fererio ir savo paties parašytus šv. Kazimiero gyvenimo aprašymus ir išspausdino 1603 savo parašytas šventojo garbei mišių ir brevijoriaus maldas (jos yra Romos Vallicelliànos bibliotekoje, H. 18 f. 583; G. 104 f. 458, su šv. Kazimiero atvaizdu; Šventojo gyvenimo aprašymo nuorašas, t.p. H. 18 f. 554–555). G. Sviencickio parašytą „Vita S. Casimiri" kard. šv. Robertas Belarminas nurašė ir įdėjo į savo veikalą „De officio principis christiani" (1619). Už didelius nuopelnus Vilniaus vyskupijai buvo įrašytas į Vilniaus katedros geradarių knygą.

SVIENCICKIS STANISLOVAS (apie 1620 – 1696), Žemaičių sufraganas. Kilimo Mozūrų lenkas, įstojo į Laterano kanauninkų vienuolyną Červinske ir ten ėjo mokslus, teol. studijavo Krokuvoje, kun. įšv. apie 1645, dėstė filosofiją toje pačioje Červinsko vienuolyno m-kloje, ėjo vienuolyno viršininko pareigas. 1651.III.20 paskirtas Spigaco tituliniu vysk. ir Žemaičių sufraganu. Pasak Valančiaus, S. Sviencickį į žemaičius parsikvietęs pats vysk. P. Parčevskis, pakėlęs jį Varnių katedros prel. ir pavedęs kurijos oficiolo pareigas. Tokių paaukštinimų ir beneficijų S. Svencickis buvo nemaža gavęs ir kitur: Varšuvos katedros prel. arkidiakonas, Šv. Jurgio bažn. prepozitas, Vloclavko prel. dekanas, Gniezno scholastas. 1670 išrinktas Karūnos tribunolo v.pirm., 1674–1675 ir 1683 tribunolo pirm. Žemaičiuose mažai rezidavo. 1677 paskirtas Chelmo vysk., atsidėjo daugiau pastoraciniam darbui, 1694 sušaukė diecezinį sinodą. Išsp.: „Mowa senatorska albo raczej votum 16 Febr." (1683); „Copia listu X. Biskupa chelmskiego" (1692); „Synodus Dioec. Chelmensis" (1696); „Rada, ktorą miał dać nexu iuramenti na sejmie przeszłym" (1695).

Š

ŠAKALYS JONAS RAFAELIS (g. 1927.I.11 Kavarske, Ukmergės aps.), kunigas, pranciškonas. Lankė gimnaziją Ukmergėje ir Spakenberge, Vokietijoje. 1947 emigravo Kanadon ir kurį laiką dirbo miškuose. 1947.XII.28 įstojęs į pranciškonus, įsirašydamas į Lietuvos pranciškonų kustodiją, gavo Rafaelio vardą. Filosofiją studijavo Kvebeko, o teol. – Monrealio pranciškonų sem. 1953.VI.21 gavo kunigo šventimus. Įšventintas kurį laiką dirbo „Darbininko" administracijoje Brukline. 1954.X.29 perkeltas į Toronto pranciškonų vadovaujamą Prisikėlimo parapiją vikaru, kur, be kitų kunigo darbų, dirbo su vaikais, organizuodamas jaunučius, vadovaudamas moksleiviams ateitininkams, dėstydamas tikybą šeštadieninėje lietuvių mokykloje ir rengdamas ateitininkų stovyklas. 1956–1957 mokslo metais studijavo pranciškonų Šv. Bonaventūros univ. Niujorke, kur įgijo teisę dirbti mokytoju. 1957–1958 mokslo metais mokytojavo Šv. Antano gimn. Kenebunkporte. 1958.VI.20 perkeltas į Torontą. Be įprasto darbo su jaunimu, kasmet organizuoja ateitininkų stovyklas Vasagoje, nuo 1958 leidžia rotatoriumi moksleivių ateitininkų neperiodinį laikraštėlį „Pirmyn, jaunime". Jaunimo auklėjimo klausimais rašo „Ateityje" ir „Šv. Pranciškaus varpelyje". Be to, mokytojauja šeštadieninėje Maironio mokykloje.

ŠAPŠALAS SERAJA (1873.V.8 Vilniuje – 1961.XI.18 ten pat), karaimų dvasininkas (hachanas), mokslininkas orientalistas, karaimų muziejaus įsteigėjas. Hachano pareigas Vilniuje ėjo nuo 1927, kai buvo paskelbta (atkurta) karaimų autokefalija, iki mirties.

ŠATAS ALFONSAS (1908.IV.1 Špokiškių k., Bagaslaviškio par. – 1994.II.10 Nemaniūnuose). Kun. įšv. 1935, baigęs Kauno kun. sem. Kunigauja Pivašiūnuose, Giedraičiuose, S. Varėnoje, Kruonyje. 1953 suimtas, nuteistas 25 metams, įkalintas į Sibire, bet, Stalinui mirus, jau po trejų metų galėjo grįžti į Lietuvą. Kunigavo Kaišiadorių vyskupijos parapijose. Poetas, medžio drožėjas. Išleistas poezijos rink. „Širdin nukrito saulė" (1992).

ŠAUKLYS VIKTORAS VINCAS (1908.I.13 Gudžiūnų k., Šimkaičių vls., Raseinių aps.). Mokėsi Raseiniuose, 1928 vasarą įstojo į marijonų vienuoliją. Mokėsi marijonų gimnazijoje Marijampolėje. Vytauto Didžiojo universitete studijavo teologiją. Būdamas studentas redagavo marijonų leidžiamą religinį laikraštį „Šventųjų bendravimas". 1933.VI.25 įšventintas kunigu. 1934 baigė VDU. 1934.XII paskirtas „Šaltinio" redaktoriumi Marijampolėje. Šias pareigas ėjo iki 1936. Po to buvo Šv. Vincento bažnyčios rektorius Marijampolėje, „Šaltinio" redaktoriaus pagalbininkas. 1938–1939 vėl redaktorius. 1947 įkalintas, į Lietuvą grįžo 1956. Kunigavo Ukmergėje, Vidukléje, nuo 1971 Girdžiuose (Jurbarko r.). Dar redaguodamas „Šaltinį" davė pradžią populiarioms religinėms brošiūroms. Parašė: „Mažoji evangelija" (1937), „Religinis auklėjimas" (1938), „Bažnyčia nenugalima" (1938), „Mokslininkų tikėjimas" (1940), „Pašaukimų ugdymas" (1940), „Aušros vartai" (1940). Išvertė R. Fochnerio „Raupsuotųjų kunigas" (1938). Bendradarbiavo katalikiškuose leidiniuose. Savilaida išleido keturiolika tomų pamokslų rinkinių (viskas perpinta gyvenimo pavyzdžiais) ir straipsnių bei įv. asmenų atsiminimų apie arkivysk. Jurgį Matulaitį.

ŠAULYS KAZIMIERAS (1872.I.16/28 Stemplių k., Švėkšnos vls., Tauragės aps. – 1964.V.9 Lugane, Šveicarijoje), prelatas, Lietuvos Nepriklausomybės Akto (1918 vasario 16-osios) signataras. Jo mokytoju Kau-

no kun. sem. buvo K. Jaunius, studijų draugai Maironis, J. Tumas-Vaižgantas, K. Pakalniškis, A. Dambrauskas, J.J. Skvireckas ir kt. Kun. įšv. 1899. Iš pradžių Panevėžio šv. Petro ir Povilo bažn. vikaras. Nuo 1906 Kauno kun. sem., vėliau Teologijos fakulteto iki pat 1944 bažnytinės teisės dėst. Kurį laiką dėstė ir moralinę teologiją. Ėjo atsakingas pareigas Kauno arkivyskupijos kurijoje. 1944 pasitraukė į Šveicariją ir ten dalyvavo lietuviškoje bažnytinėje ir tautinėje veikloje. Lietuvių spaudoje pradėjo bendradarbiauti, vos tik ji buvo atgauta. Be daugelio straipsnių, paminėtinos knygos: „Krikščioniškoji demokratija" (1906), „Socialistai ir mūsų socialieji reikalai" (1907), „Demokratija ir krikščionys demokratai enciklikų prasme" (1907), „Kanoniškoji proceso teisė" (1927) ir kt.

ŠEIŽYS-DAGILĖLIS MYKOLAS (1874.IX.20/X.2 Šykštonių k., Joniškėlio vls., Biržų aps. – 1950.VIII.8 Pakruojyje). Baigęs Švobiškio pradžios mokyklą, 1886–1890 mokėsi Kuldigos (Latvija) vok. gimn., po to Mintaujos gimn. ir dar privačiai Panevėžyje. 1893 įstojo į Kauno kunigų seminariją, kurią baigė 1898. Čia aktyviai veikė lietuvių klierikų būrelyje, Lietuvos mylėtojų d-joje. 1898–1902 vikaravo Laižuvoje, vėliau Vilkijoje, Balninkuose. Paskui iki I pas. karo buvo kuratu Saudininkuose prie Kelmės, per karą klebonavo naujai sukurtoje Grūžių parapijėlėje, nuo 1920 Pandėlio klebonas, 1933–1950 Pakruojo klebonas. Satyras ėmė rašinėti dar mokydamasis Mintaujos gimn. Kunigų seminarijoje rašė referatus ir vaizdelius proza. Apsigyvenęs Laižuvoje, nuo 1898 pradėjo rašyti eilėraščius, o kun. J. Tumo buvo įtrauktas į spaudos darbą. M. Dagilėlio slapyvardžiu spausdino eilėraščius ir verstas pasakėčias „Tėvynės sarge", „Žinyčioje" ir kt. Pirmas eilėraštis „Ant Vienužio kapo" išsp. „Tėvynės sarge" 1899. Pirmasis eilėraščių rinkinys „Dainos ir sakmės" pasirodė Tilžėje 1902. Atgavus spaudą, daugiausia bendradarbiavo „Draugijoje", „Vienybėje", „Dirvoje – Žinyne", „Vaivorykštėje" ir kt. 1909 išleido antrą eilėraščių rinkinėlį – „Dainos dainelės" (red. A. Jakštas). Nepriklausomos Lietuvos metais nemaža eilėraščių spausdino „Ryte", „Panevėžio balse", „Panevėžio garse", 1944 „Varpuose". Kūryba nėra originali. Daug pasakėčių ir dainelių yra arba sekimai, arba laisvi vertimai. Daugiausia sekta lenkais, A. Mickevičiumi. Turėjo įtakos ir seminarijos draugas kun. A. Vienažindys. Taip pat sekta lietuvių liaudies dainomis. Poetinės priemonės paprastos, liaudiškos.

ŠERENGA-UŽUPIS JONAS (1848.V.24 Šunkariuose, Šakių aps. – 1917.IX.26 Seinuose, Lenkijoje). Baigė Seinų kun. sem. Kunigavo Užnemunėje. Parašė istorinį pasakojimą „Lietuvos Eneida" (1913–1914), eilėraščių, išvertė pasakėčių.

ŠIMKEVIČIUS GABRIELIUS (1644.V.13 Žemaitijoje – 1709.I.10 Vilniuje). Kun. įšv. 1676. Kunigavo Kražiuose, Varniuose, Pašiaušėje, Kaune, Vilniuje ir kt. Be visų pareigų, dažniausiai teko sakyti pamokslus, nes jo pamokslus žmonės labai mėgo. Rašė dramas. Dramos apie Vytenį ištraukos buvo skelbtos. Rankraščiais paliko pamokslų ir giesmių (daugiausia Kalėdų).

ŠIMKUS ZIGMAS (g. 1920.X.29), kunigas poetas. Mokėsi Telšių ir Kauno kun. seminarijose, įšv. kun. 1946.X.27. Dirbo keliose Telšių vyskupijos parapijose, ilgiausiai Vaiguvoje (1963–1998), nuo 1999 reziduoja Šiauliuose. Jo religinių filosofinių eilėraščių yra spausdinta „Katalikų kalendoriuje žinyne" (1988) ir kt.

ŠLEIVYS KAZIMIERAS (1872.XII.2 Kundriškių vs., Vabalninko vls., Biržų aps. – 1943.IV.17 Gaurėje). Mokėsi Palangoje, Mintaujoje ir Žemaičių kun. sem. Kaune. 1894 įšv. kun. ir paskirtas Šiaulių vikaru. Seminarijoje priklausė Šv. Kazimiero ir Lietuvos mylėtojų d-joms, Šiauliuose su kun. J. Rimeikiu platino „Žemaičių ir Lietuvos apžvalgą" ir kt. 1898 išplatino kelis šimtus

Dėdės Atanazo (K. Pakalniškio) „Obrusitelių"; tai labai nepatiko lenkomanui Šiaulių gimn. kapelionui J. Rodzevičiui, kuris K. Šleivį apskundė vysk. M. Paliulioniui litvomanu ir apkaltino „socializmu", todėl K. Šleivys 1899 iškeldintas į Ukmergę. Čia jam pavyko įkalbėti aplenkėjusį kleboną Adolfą Račkauską, kad per Velykas būtų leista par. chorui giedoti lietuviškai. Tai vėl sukėlė lenkomanus ir rusų žandarus prieš K. Šleivį. 1900 rusai iškrėtė, tardė už išdalytus šv. Kazimiero paveikslėlius su lietuvišku užrašu. Netrukus iškeliamas į Veivirženus, kur tuojau vėl buvo iškrėstas, apkaltintas lietuviškų raštų platinimu, bet nieko neradus dar paliktas laisvas. 1901 perkeltas vikaru į Kulius, kur suorganizavo didelį knygnešių tinklą, taip pat ir pats veždavo per sieną didesnes spaudos siuntas, kurios toliau buvo gabenamos į Šiaulius, Graužikų dv. ir kt. 1902 ištremtas į Charkovą, iš ten grįžo tik 1904, bet dar kurį metą netvirtintas vikaru. Nuo 1905 Pašaltuonio filialistas. Vėl rusų tardomas už „lietuviškąją revoliuciją", bet teismui neperduotas. Vėliau buvo vienas „Saulės" ir jos mokyklų, Blaivybės, Šv. Kazimiero, „Artojo" ir kt. d-jų steigėjų bei rėmėjų. 1918 paskirtas Gaurės klebonu, kur įsteigė pradžios m-klą, organizavo vietos savivaldybę, savanorius. 1927 pakeltas Telšių kapitulos garbės kanauninku, buvo ilgametis Tauragės vicedekanas. Spaudoje pasirašinėjo K.Š., K. Š–lys, K. Š–vys, kun. K.Š., Žemaitis kunigas ir kt. Bendr. „Lietuvių laikraštyje", „Nedėldienio skaitymuose", „Šaltinyje" ir kt. Atskirai išsp.: „Atsargiai su ugnimi, t.y. knygomis" (versta iš lenkų k., 1906), „Katalogas knygų katalikiškoms skaitykloms" (1906), „Katalogas knygų bažnytinėms ir parapijinėms skaitykloms" (1906).

ŠMULKŠTYS ANTANAS (1886.II.16 Gudiškių k., Igliaukos par., Marijampolės aps. – 1951.XII.27 Kaune), žinomas Paparonio slap. Nuo 1897 mokėsi Marijampolės gimn. ir, baigęs 5 kl., 1903 įstojo į Seinų kun. seminariją, kurią baigė 1908. 1909.II.22 įšv. kunigu. 1914.V Petrapilio dvasinėje akad. išlaikęs egzaminus ir parašęs „De perfecta contritione", gavo teol. kandidato laipsnį. Vikaravo įvairiose Seinų vyskupijos parapijose. Buvo vienas iš krikščionių darbininkų ir pavasarininkų organizatorių, 1916 dalyvavęs su apylinkės pavasarininkais Vilniaus suvažiavime, todėl vėliau vokiečių suimtas ir tardytas. 1917 dalyvavo Lietuvių konferencijoje Vilniuje. Nuo 1917 pabaigos dėstė tikybą ir lietuvių kalbą Marijampolės „Žiburio" gimnazijoje ir buvo tos gimn. inspektoriumi. 1920 krikščionių demokratų sąrašu išrinktas į Steigiamąjį Seimą, vėliau į kitus seimus. Paparonio slapyvardžiu rašė eilėraščius, dramos kūrinėlius, raštų jaunimui. Bendradarbiavo „Šaltinyje", „Draugijoje", „Viltyje", „Vadove", „Krikščionyje demokrate", redagavo „Laisvę". 1923 dalyvavo metraštyje „Kūrybos keliais" (red. K. Puida). Išsp.: „Nevystantis vainikas" (1907), „Tiketė" (1910), „Lietuvos istorija" (1910), „Žalgiris" (1911), „Ponas ir mužikas" (pagal A. Gužutį), „Laimingas rytojus, arba Jaunime, į darbą vardan idealo" (1911), „Rytojaus diena", (3 v. scenos vaizdelis, 1918, „Tėvynės sarge", Nr. 8–10), „Kitaip Praamžius lėmė" (scenos vaizdeliai, 1920), „Eilių rinkinys" (1921). Eilėraščiai liaudiškai populiarūs, daugiau susiję su asmeniniais išgyvenimais. Iš religinio turinio darbų paminėtini: Scupolio „Dvasiškoji kova" (vertimas iš lenkų k., 1908), „Kas yra atlaidai ir kaip jais naudotis" (1909), „Be nieko" (vertimas iš lenkų k., 1909), „Šv. Pranciškaus Saleziečio dvasia" (vertimas iš lenkų k., I – 1909), „Tikėk" (1910). Be to, „Vadovui" yra davęs daug pamokslų, kurie 1911 buvo atskirai išleisti.

ŠNAPŠTYS–MARGALIS JUOZAS (1877 Margiuose, Šeduvos vls., Panevėžio aps. – 1921.III.24 Sudeikiuose, Utenos aps.). Baigęs Žemaičių kun. sem., vikaravo įvairiose provincijos parapijose. 1918 paskirtas į Kauno katedrą. Čia Šv. Kazimiero d-jos valdy-

ba pasikvietė padėti redaguoti jos leidžiamus laikraščius ir knygas. Dirbo ir Šv. Juozapo darbininkų d-joje. Buvo „Tėvynės sargo", „Draugijos", „Vilniaus žinių", „Žinyčios", „Vilties", „Vienybės", „Garnio" bendradarbis. Ryškiau pasireiškė kaip poetas. Išleido poezijos rinkinius: „Volungė ir vieversėlis" (1907), „Ašarėlės" (1918). Eilėse pastebima Maironio, A. Vienažindžio, A. Baranausko įtaka. Svarbesnė patriotinė ir gamtinė lyrika. Rašė humoristinės poezijos. Kai kurie eilėraščiai yra vertimai ar sekimai, pvz., populiarioji daina „Leiskit į tėvynę" (pagal lenkišką versiją), dėl to vienu metu L. Gira buvo „išrašęs" iš poetų. Dar esama neišleistų poezijos rankraščių. Kiti raštai: „Mūsų bajorai", (4 v. drama, 1904), „62 sakmės" (1918), „Betliejaus stainelė", (4 v. drama, pakart. 1920), „Gegužės mėnuo" (1921, pakart. 1933).

ŠNIUKŠTA PRANCIŠKUS (1908.X.25 Betygalos par.). Baigė Kauno kunigų seminariją. 1935.VI.15 įšventintas kunigu. Dirbo vikaru Vandžiogaloje. 1935 perkeltas į Ariogalą. 1939 Kalnaberžės nepilnamečių nusikaltėlių įstaigos kapelionas. 1940 vikaravo Grinkiškyje. Tais pačiais metais perkeltas į Kelmę, dirbo progimnazijos kapelionu. Nuo 1942 gimnazijos kapelionas Kaune. Nuo 1961 Šančių klebonas ir Kauno kunigų seminarijos profesorius. Katalikiškų straipsnių autorius. Būdamas Šv. Antano bažn. klebonas, ją išdekoravo savo paties darbo sienų tapyba. Padėjo kun. J. Stankevičiui parengti „Lietuvos TSR katalikų maldaknygę" (1955–1960 išėjo keturi leidimai).

ŠPAKEVIČIUS LEONAS (1875.XI.15 Burgėnų k., Saločių vls., Biržų aps. – 1939.III.31 Karaliaučiuje). 1886–1892 mokėsi Panevėžio realinėje gimn., 1893–1898 Žemaičių kun. seminarijoje Kaune. 1898.V.30 įšv. kunigu. Vikaravo 1898–1902 Švč. Trejybės par. Kaune, 1902–1906 Dusetose, 1906–1908 Kvėdarnoje. 1908–1915 Žaiginio kuratas. 1915 vokiečių ištremtas koncentracijos stovyklon Vokietijoje, kur išbuvo 8 mėn. Grįžęs 1916 paskirtas Paįstrio klebonu, 1918 Kavarsko klebonu, 1920 Ukmergės dekanu. 1930 perkeltas į Ukmergę klebonu ir XII.30 pakeltas garbės kanauninku. Atstatė I pas. karo metais sudegintą Kavarsko bažnyčią ir praplatino Ukmergės šv. Petro ir Povilo bažn. Dirbo kultūros ir švietimo srityje, platino draudžiamąją spaudą, 1906 Dusetose įsteigė mergaičių m-klą, kurią lankė 50 mergaičių. Bendradarbiavo „Šaltinyje", „Draugijoje", „Tėvynės sarge" ir kt. Palaidotas Ukmergėje, Šv. Petro ir Povilo bažn. šventoriuje.

ŠRUBAUSKIS PRANCIŠKUS (apie 1620 Kaune – 1680.VI.27 Kražiuose). Kun. įšv. 1651. Jėzuitas. Pasižymėjo pamokslais. Ilgiausiai darbavosi Kražiuose. Išleido pamokslų knygelę (1679, leidimas keletą kartų kartotas), giesmių (taip pat apie 1679).

ŠUKYS GEDIMINAS (g. 1923.II.12 Inkūnų k., Biržų aps.), kunigas, kompozitorius, kuriantis bažnytinę muziką. 1932–1940 mokėsi Biržų gimnazijoje, aktyviai dalyvavo moksleivių ir parapijos choruose, slapta svajojo mokytis muzikos. 1941–1946 mokėsi Kauno kunigų seminarijoje. 1946–1948 dirbdamas Panevėžyje vikaru su katedros vargonininku Mykolu Karka organizavo jaunimo chorą, kuriame giedojo apie 60 choristų iš įvairių Panevėžio mokyklų. Dirbo Šeduvoje, Kupiškyje, Utenoje, visur padėdavo vargonininkams, dažnai diriguodavo chorams. Utenoje net buvo atlikta T. Dubois oratorija „Septyni Kristaus žodžiai". Po Utenos dirbo Daugailiuose, Zarasuose klebonu dekanu, o nuo 1981 klebonu ir nuo 1996 altaristu Dusetose. Kunigaudamas pas įvairius muzikus profesionalus mokėsi muzikos meno paslapčių. Per tris dešimtmečius sukūrė daugiau kaip 200 giesmių visiems liturginių metų laikams ir kitoms bažnytinių apeigų progoms. Kūrinius pasirašinėja slapyvardžiu S. Akmenėlis. Daugelis jų paskelbta autoriaus privačiai išleistuose 26-iuose „Akmenėlio giesmių" sąsiuviniuose. G. Šukys sukūrė ir didelės apimties kū-

rinių, skirtų vienam ar dviem balsams, mišriam chorui ar vargonams: Requiem b-moll ir c-moll, mišios – Gedulinės, Maldavimų (Regationum), Taikos Karalienės, Kristaus Rūpintojėlio (1971 išleistos JAV ir premijuotos) ir kt. Pirmasis kunigo opusais susidomėjo Šiaulių valstybinis kamerinis choras „Polifonia", parengęs daugelį jo kūrinių. Įspūdingas vienas iš naujausių G. Šukio kūrinių – ciklas „Iš sudužusio laivo" (pagal B. Brazdžionio eiles).

ŠULGINAS TEOFILIS GOTLIBAS (1629 Veluvoje – 1673 Katniavoje), ev. kunigas ir lietuviško kalbamokslio leidėjas. Teologijos mokslus išėjo Karaliaučiaus univ., 1644.X.6 įsimatrikuliuodamas vardu Theophylus Schultz Welavensis Borussus. Baigęs univ., paskirtas Nybudžių kun. Andriaus Krausės adjunktu. 1650.III.18 ordinuotas kunigu ir paskirtas Išdagų klebonu, o nuo 1662.II Katniavos par. klebonu, ten ir mirė. Didžiųjų Rūdupėnų (vėliau Enciūnai) par. kun. Kristupo Sapūno (1589–1659) parengtą lietuvišką kalbamokslį („Nomenclatorium", apie 1643), kiek perdirbęs ir papildęs, išspausdino pavadinimu „Compendium Grammaticae Lithvanicae" (1673). Buvo parengęs liet.–vok.–lotynų k. žodyną, bet rankraštis dingo.

ŠULTĖ SIMANAS (1876 Krakiuose, Viekšnių vls., Mažeikių aps. – 1920.IX.29 Palėvenėje, Kupiškio vls., Panevėžio aps.). Lankė Žemaičių kunigų seminariją ir buvo klierikų dekanas. Aukštuosius mokslus tęsė Liuvene ir Romoje, įgydamas filosofijos ir teol. dr. laipsnius. Buvo geras sociologas. Priklausė Krikščionių demokratų partijai. I pas. karo metais buvo Rusijoje. Iš arčiau pažino komunistų iškeltą dvarų dalijimo klausimą. Grįžęs spaudoje karštai gynė Krikščionių demokratų partijos žemės reformos programą ir linko į radikaliausią jos sprendimą. Teologiniais, socialiniais ir kitais klausimais daug rašė periodikoje, ypač „Draugijoje". Iš didesnių straipsnių–studijų „Draugijoje" pažymėtini: „Bažnyčia ir įvairios politiškosios ekonomijos teorijos" (1907 Nr. 2, 4, 6, 9–11; 1938 Nr. 21, iš viso 79 p.); „Pozityvistų agnostikų pasaulėžiūra" (1923 Nr. 5–6, 181–211); „Savasties principas ir evoliucija" (1920 Nr. 5–8, iš viso 38 p.); „Mistika ir asketizmas" (1923 Nr. 1–2, 3–20); „Tikyba ir mokslas" (t.p. 181–211). Dar bendradarbiavo „Ganytojuje", „Laisvėje". Pasirašydavo pavarde, slap. Simanas Barjona ir Simanas Griauža. Atskirai išleisti darbai: „Savasties klausimas" (1919), „Gamta ir žmogus" (1919), „Evoliucijos keliai ir revoliucijos dėsniai" (1919), „Savasties principas ir evoliucija" (1920), „Žmogaus ir piliečių teisių pareiškimas" (1921).

ŠVAGŽDYS JONAS (1882.XI.11/23 Miškių k. (Sidabrave), Naujamiesčio vls., Panevėžio aps. – 1965.XII.31 Broktone). Kun. įšv. 1906. Vikaravo Vaiguvoje ir Utenoje. Pasireiškė kaip pažangus ir patriotiškai nusiteikęs kunigas, skleidęs socialinių reformų (pop. Leono enciklikų mintimi) ir lietuviško susipratimo idėjas. 1913 išvyko į JAV. Čia klebonavo keliose lietuviškose par. Taip pat kūrė naujas lietuviškas parapijas, prie bažnyčių statė sales. Rašė kat. spaudoje tikėjimo ir lietuvybės temomis.

ŠVOGŽLYS–MILŽINAS NIKODEMAS (1899.III.29 Trebučių k., Švenčionių par. – 1985.I.20 Vievyje, palaidotas Kernavėje). Kun. įšv. 1925, baigęs Kauno kun. sem. Kunigavo Molėtuose, Kaišiadoryse, Kernavėje, Gegužinėje, Onuškyje, Vievyje ir kt. Rengė įdomius reportažus „Ūkininke", „Mūsų laikraštyje", išleido knygas „O šventasis Vilniau!", „Vilniaus Aušros vartai" (abi – 1940), surinko daug vertingos medžiagos (iškarpų, ištraukų, nuotraukų) Bažnyčios istorijai, aprašinėjo įdomius įvykius, žymesnių žmonių biografijas. Klebonaudamas Kernavėje, zakristijoje įsteigė muziejėlį, lydėdavo ekskursijas, rodydamas piliakalnius ir turėdamas ką papasakoti. Kurį laiką buvo Vievyje Kaišiadorių vyskupijos kurijos kancleriu.

T

TAMKEVIČIUS SIGITAS (g. 1938.XI.07). Užaugo Seirijuose – gražiame Lazdijų krašte. Kun. įšv. 1962, baigęs Kauno kun. sem. Kunigavo Alytuje, Lazdijuose, K. Naumiestyje, Prienuose, Simne, Kybartuose. 1983–1988 sovietinio lagerio kalinys. 1989–1990 Kauno kun. sem. dvasios tėvas, 1990–1991 rektorius, 1991–1996 vyskupas, nuo 1996 arkivyskupas. 1972–1983 „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos" redaktorius. Nuo 1990 nuolatinis „Valstiečių laikraščio", „Kauno dienos" ir kt. leidinių bendradarbis. Jo straipsnių rasime visoje kat. spaudoje.

TAMOŠAUSKAS LEONARDAS (g. 1912.VI.12 Plausiškių k., Rozalimo par., Pakruojo r.). Kun. įšv. 1937. Kunigauja Panevėžio vyskupijos parapijose. 1949–1956 kalintas Rusijos lageriuose. Dabar emeritas Lukštų par. (Rokiškio r.). Lageriuose parengė pamokslų ir straipsnių rinkinį „Žmogus teologiniu filosofiniu atžvilgiu", kuris išleistas tik Lietuvos Atgimimo metais. Gabus muzikas. 1958 sudaro muzikos abėcėlę (natų žymėjimas skaičiais), o 1972–1974 – pirmąjį pasaulinį harmonijos žodyną, kurio originalas dėl medžiagos gausos sveria 4 kg. Parašė šv. Mišias vaikams ir daug kitų muzikos kūrinių.

TAMULEVIČIUS PRANCIŠKUS (1923.I.29 Kaune), teologijos daktaras, monsinjoras, Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos (KTKS), Vytauto Didžiojo universiteto docentas. 1941–1943 studijavo Kauno konservatorijoje, 1943–1947 Kauno kunigų seminarijoje ir Kauno universiteto Teologijos fakultete. Nuo 1948 KTKS dėstytojas, nuo 1992 Kauno aukštesniosios neakivaizdinės katechetų mokyklos dėstytojas. VDU dėsto nuo 1994. Yra parašęs religinių giesmių, tarp jų populiariąją „Kur augai tu, šventasis kryžiaus medi" (Lacrimos žodž.). Nuo 1965 Lietuvos vyskupijų Liturginės komisijos muzikos reikalų tvarkytojas (pritaikė liet. tekstui grigalines mišiolo ir kt. natas).

TAMULIŪNAS ANTANAS (1889 Panevėžyje – 1959.IV.15 Majamyje). Mokėsi Panevėžio realinėje gimn., bet už antirusišką veiklą buvo kalintas Panevėžio kalėjime. Giminių išlaisvintas, 1903 su motina išvyko į JAV. Vidurinius mokslus baigė Viskonsine ir 1915 Šv. Bonaventūros kun. seminariją Niujorko valstijoje. Vikaravo daugelyje liet. parapijų, klebonavo Rod Ailende ir Omahoje, Nebraskoje. Gausiais originaliais ir verstiniais straipsniais bendradarbiavo „Drauge", „Darbininke", „Vytyje", „Laive", „Moksleivyje", „Studentų žodyje", „Šv. Kazimiero akademijos aiduose", „Šv. Pranciškaus varpelyje", „The Marian" bei „Kunigų vienybės" leidiniuose. Dažniausiai pasirašydavo A. Matutis, Samata, kun. A.T. Išvertė ir išleido: „Consilium Facultatis", „Kalėdų giesmė", „Išpažinties paslaptis", „Migla" ir kt.

TARVAINIS PETRAS (tarp 1580–1590 Žemaitijoje – 1636 Šiauliuose). Mokėsi Vilniaus akademijoje, ilgiausiai kunigavo Šiauliuose. Panegirikų autorius. Žymiausia – pasveikinimas Žemaičių vysk. J. Tiškevičiui „Brangus feniksas paukštis (1634).

TATARĖ ANTANAS (1805.V.17 Rygiškių k., Griškabūdžio vls., Šakių aps. – 1889.XII.25 Lomžoje). Kun. įšv. 1834. Vikaravo Balbieriškyje, Ilguvoje, Lukšiuose, nuo 1855 Sintautų klebonas. 1863 už prijautimą sukilėliams Muravjovo įsakymu buvo ištremtas į Penzos gub. Po tremties gyveno Lomžoje. Žinomas kaip švietėjas, rašytojas ir net kaip skulptorius. 1836 pasirodė pamokslų rinkinys (1887 Niujorke pakartotas). Tikėjimo tiesas populiariai aiškino veikale „Tiesiausias kelias į dangaus karalystę" (1853). Daug vertė. Rankraščiais liko Tomo Kem-

piečio „Apie Kristaus sekimą" vertimas, Krasickio bei kitų autorių išversti eilėraščiai ir kt. Rūpinosi, kad gabūs, nors ir neturtingi jaunuoliai bei jaunuolės pasiektų mokslą.

TIDIGAS FRIDRICHAS (1793.XII.1 Lockau, Olštyno vaiv., dabartinėje Lenkijoje – 1861.VI.24 Fromborke, Elbliongo vaiv., dabartinėje Lenkijoje). Kunigavo Prūsijoje. Išleido „Mažą katekizmą... katalikišką" (1844) ir „Kaip turite melstis" (1856).

TILKOVSKIS ALBERTAS (1624.IV.19 Lenkijoje – 1695.I.14 Vilniuje). Jėzuitas nuo 1645, kun. įšv. 1657. 1648–1651 Oršoje ir Polocke studijavo filosofiją. Maskvai užėmus Vilnių, 1655 išvyko į Prahos jėzuitų akademiją, kur 1655–1661 studijavo teologiją. 1673 Vilniaus akademija jam suteikė laisvųjų mokslų ir filosofijos daktaro laipsnį. Vilniaus akademijoje dėstė matematiką. Visapusiškai išsilavinęs ir talentingas mokslininkas. Poliglotas. Gerai kalbėjo lietuviškai. Parašė daug mokslinių darbų teologijos, filosofijos, gamtos ir tiksliųjų mokslų klausimais. Daugiatomio monumentalaus veikalo „Philosophia curiosa" (1669–1690) autorius. Taip pat parašė ir išspausdino panegirikų, pamokslų ir religinio pobūdžio knygų.

TILVYTIS JURGIS (1880.IV.8 Gaidžių k., Tauragnų vls., Zarasų aps. – 1931. XII.24 Panevėžyje), kunigas marijonas, švietėjas, poetas, žinomas Žalvarnio slapyvardžiu, poeto Teofilio Tilvyčio brolis, rašytojo Pulgio Andriušio dėdė. Kun. įšv. 1903. Vikaravo Krinčine, Tauragnuose, Pabiržėje, Pakruojyje, klebonavo Šėtoje, Marijampolėje, Panevėžyje. Išleido eilėraščių rinktines: „Dienelei brėkštant" (1909), „Paįstriečiai" (1910), „Rūtų saujelė" (1912). Bendradarbiavo spaudoje, sudarė platų giesmyną. Įsteigė Dievo Apvaizdos seserų vienuoliją, tarnaujančią varguoliams.

TOMAŠEVSKIS AUGUSTINAS (1759 Vitebsko vaiv. – 1814.I.17 Vilniuje), bazilijonas nuo 1776, kunigas. Baigė Polocko jėzuitų kolegiją. Teologijos mokslus studijavo Romoje, kur apsigynė teologijos daktaratą. Vilniaus vyriausiojoje mokykloje, vėliau Imperatoriškajame universitete dėstė dogminę teologiją ir Šv. Raštą. Buvo bibliotekos direktorius. Daugelio teologijos veikalų autorius.

TOTORAITIS JONAS (1872.XII.24 Bliuviškių k., Griškabūdžio vls., Šakių aps. – 1941.VI.21 ten pat, palaidotas Marijampolėje). Kun. įšv. 1895. Studijas tęsė Fribūre. Sritis – istorija. Daktarato disertacija „Lietuviai karaliaus Mindaugo laikais" (vok. k.). Grįžęs ir kiek pakunigavęs parapijose, paskiriamas Seinų kun. sem. dvasios tėvu. 1910 trečiasis Jurgio Matulaičio atnaujinamos marijonų vienuolijos narys. Marijonų gimnazijos direktorius 1923–1937. VDU Teol. ir filosofijos fak. prof. (dėstė naujųjų amžių Lietuvos istoriją, istorinę metodologiją ir paleografiją), buvo Lietuvos marijonų provinciolu. Rašyti pradėjo dar būdamas klierikas. Taip pat rinko pasakas ir kitą tautosaką. Surinkęs 150 pasakų, jas nusiuntė J. Basanavičiui, kuriomis pastarasis pasinaudojo „Levas liet. pasakose". Kurį laiką redagavo „Šaltinį", leido „Žiburio" kalendorių. Žymesni spausdinti veikalai: „Naujųjų amžių istorija" (1923), „Vidurinių amžių istorija" (1926), „Mindaugas – Lietuvos karalius" (1932), „Lietuvos Jeruzalė" (1937), „Sūduvos Suvalkijos istorija" (I – 1938, rašė ir antrą).

TRIMAKAS KĘSTUTIS (g. 1930.II.21 Kaune). 1948 baigė Miuncheno liet. gimn. ir 1949, atvykęs į JAV, įstojo į jėzuitus. Vestono kolegijoje 1956 gavo filosofijos licenciatą, 1961 teologijos. Magistro laipsnį humanitarinių mokslų srityje gavo Bostono kolegijoje. Kunigu įšventintas 1960. „Laiškų lietuviams" vicered. 1962–1963 ir red. 1963–1969. Studentų ateitininkų s-gos dvasios vadas 1965–1966 ir nuo 1967 iki grįžimo į Lietuvą. JAV LB tarybon išrinktas 1967. ALRK federacijos centro v-bos

narys nuo 1966. Vienas kat.–evangelikų ekumeninio būrelio Čikagoje steigėjų (1966). Mėnesinio žurn. „Ateitis" vyr. red. (1975–1984). Klinikinis psichologas JAV ligoninėse. Nuo 1992 VDU prof. Poezijos knygos „Ieškančiojo pėdsakai" (1989), psichologinių knygų serijos aut. Už knygą „Jėzaus gyvenimo iliustracijos" (1993) paskirta religinės literatūros I premija. Priklausė Čikagos lietuvių jaunųjų dailininkų grupei „Dailė".

TULABA LADAS (g. 1912.IV.28 Barčių k., Metelių par., Alytaus aps.), prelatas. 1930 baigė Alytaus gimn., 1934 Vilkaviškio kun. seminariją, 1934.IX.16 įšv. kun. 1934–1935 studijavo teologiją VDU Teologijos ir filosofijos fak., gaudamas teol. licenciato laipsnį. 1935–1938 studijas tęsė Romos bibliniame inst., kur gavo Šv. Rašto licenciato ir 1949 dr. laipsnį (disertacija „De Fratribus Domini"). 1938–1940 dėstė Šv. Raštą Vilkaviškio kun. seminarijoje. Bolševikams uždarius seminariją, 1940 pakviestas dėstyti Šv. Rašto į Teol. fak. Kaune, kur ėjo Senojo ir Naujojo Testamentų katedros vedėjo pareigas. 1942 paskirtas perorganizuojamos Vilniaus kun. seminarijos rektoriumi. Vilniuje įsitraukė ir į pastoracinį bei visuomeninį darbą. 1943 vokiečiams išvežus kun. A. Lipniūną į koncentracijos stovyklą, iš jo perėmė Išlaisvinimo fondo vadovybę ir buvo paskirtas Šv. Jonų bažnyčios rektoriumi lietuvių reikalams. 1944 dėl karo veiksmų atsidūrė Vokietijoje, kurį laiką buvo apsistojęs vokiečių karmelitų vienuolyne Regensburge. 1944 rudenį vyskupų pasiųstas į Eichšteto kun. seminariją ir paskirtas liet. klierikų rektoriumi, auklėtoju ir tarpininku su vokiškąja seminarijos vadovybe. Tas pareigas ėjo iki 1945.IX. Po to paskirtas rūpintis Šv. Kazimiero kolegijos Romoje steigimu. Nuo 1945.XII.4 iki 1985 šios kolegijos rektorius. 1951 pop. Pijaus XII pakeltas prelatu. 1960 pop. Jono XXIII paskirtas Vyr. komisijos emigracijos reikalams nariu prie Šv. konsistorinės kongregacijos, taip pat Vilkaviškio vyskupijos turtų valdytoju užsienyje. Iš išspausdintų darbų paminėtini: „Kentėjimų problema" (diplominis darbas, 1937), „Marija Mergelė" (dalis licenciato darbo išsp. „Tiesos kelyje", 1936–1937), „Kad kūrentųsi" (religinių mąstymų ir pamokslų rinkinys, 1954), „Katalikai, pasaulėžiūra ir politika" (1957), „Die litauischen Bibelübersetzungen" (1962), „L'Interpretazione della SS. Scrittura secondo l'insegnamento del Sacro Magistero" (1963). Bendr. „Tiesos kelyje", „Lux Christi", „L'Osservatore Romano", „Lietuvių enciklopedijoje", „Enciklopedia Catholica", „Lexikon für Theologie und Kirche" ir kt. Išl. atsiminimus „Nuo Dusios iki Tiberio" (4 t.), biografijų rinktinę „Neužgesę žiburiai".

TUMAS–VAIŽGANTAS JUOZAS (1869.IX.8/20 Maleišių k., Svėdasų vls., Rokiškio aps. – 1933.IV.29 Kaune), kunigas, rašytojas, Tautinio Atgimimo ir nepriklausomos Lietuvos laikų visuomenės veikėjas. „Vilties" redaktorius. Kun. įšv. 1893. Ryškiausias jo kunigavimo etapas – Kaune. 1921 čia pakeltas kanauninku. Daug rašė. Pradėjo „Apžvalgoje", tęsė „Tėvynės sarge", „Viltyje", „Vaire", „Trimite", „Vilniaus žiniose", „Lietuvos aide", „Tautoje" ir kt. Vienas pirmųjų kūrinių – alegorija „Dėdė lapę nušovė" (1896). Pirmuosius jo kūrinius vadina „scenos vaizdais": „Šventadienį karčemoje" (1896), „Nepadėjus nėr ko kasti" (1896), „Negryna sąžinė" (1900), „Tiktai niekam nesakyk" (1903), „Paskutinį kartą" (1903), „Ten gera, kur mūsų nėra" (1911, parašyta po trijų mėnesių viešnagės Amerikoje) ir kt. Jo kūriniai pradėti leisti nuo 1907, t.y. atgavus spaudą. Pirmieji didesni kūriniai: „Namai pragarai" (1905), „Rimai ir Nerimai" (1914), „Pragiedruliai" (I dalis – 1918, II – 1920), „Dėdės ir dėdienės" (1921, išleista 1929). Šioje knygoje spausdinamas „Nebylys" parašytas 1915. J. Tumo–Vaižganto veikalai pateikia Lietuvos gyvenimo vaizdą tarp dviejų socialinių perversmų – nuo baudžiavos panaikinimo iki artėjančios

žemės reformos nepriklausomoje Lietuvoje. Jo talentas vaizduoti, o ne pasakoti. „Jo vaizdai ir estetiniu atžvilgiu turi svarbią savybę, kad juose nėra sustingimo, dirbtinumo, amato, o plazda gyva mintis, gyvas jausmas ir tiesiogiai patirta nemeluota tikrovė" (V. Mykolaitis–Putinas). J. Tumas–Vaižgantas buvo neatitraukiamas nuo savo tautinių įsitikinimų ir nuo drąsos juos reikšti. Literatūros moksle taip pat paliko pėdsaką: nušvietė epochą ir joje išaugusią bei besireiškiančią šviesuomenę. Skatino pradedančius rašytojus, vis surasdamas jų kūryboje „deimančiukų". Išl. „Lietuvių literatūros paskaitas" (keli tomeliai).

TUMĖNAS DOMININKAS (1860 Jaskoniškių vs., Dusetų vls., Zarasų aps. – 1919.VI.14 Vadokliuose), kunigas ir knygnešys. Ilgiausiai klebonavo Kamajuose ir Vadokliuose. Susidraugavo su J. Tumu. Vienas iš „Tėvynės sargo" steigėjų ir jo bendradarbis. Reiškėsi ir kt. spaudoje. Pasirašinėjo A. Dailidės, A. Sodiečio ir kt. slapyvardžiais. Liko daug vertingų atsiminimų rankraščių.

TUMINAS PRANCIŠKUS (1909.XII.10 Joniškyje – 1980.XII.16 Raudondvaryje). Kun. įšv. 1933, baigęs Kauno kun. sem. Domėjosi Bažnyčios istorija. Parašė liturgikos, Bažnyčios istorijos vadovėlių, kurie buvo vartojami gimnazijose dėstant tikybą.

TUPIKAS STANISLOVAS (1613 Lietuvoje – 1682.III.11 Naugarduke). Jėzuitas nuo 1628, kun. įšv. 1642. Lietuvis. 1633–1636 Pultusko kolegijoje studijavo filosofiją, 1638–1642 Vilniaus akademijoje – teologiją. Teologijos mokslų daktaras (1550), klasikinių kalbų žinovas. Vilniaus akademijoje dėstė retoriką, etiką ir politiką, scholastinę teologiją. 1669–1672 Vilniaus akademijos rektorius. Lietuvos etmono Povilo Sapiegos kareivių kapelionas. Išleido pamokslų rinkinių, išliko neskelbti jo filosofijos paskaitų konspektai.

TURAUSKAS PRANCIŠKUS (1876.X.6 – 1919.V.24 Utenoje). Kunigaudamas Kaune daug prisidėjo prie kun. K. Olšauskio įsteigtos Šv. Juozapo darbininkų d-jos išplitimo ir sustiprėjimo. Kurį laiką buvo jos pirm., išgavo iš valdžios leidimą steigti d-jos knygynus ir skaityklas. Vėliau buvo Mažeikių, o nuo 1914.I Utenos klebonas. Jo rūpesčiu 1918 pastatyta Spitrėnų bažn. Bendradarbiavo „Tėvynės sarge", „Vilniaus žiniose", „Nedėldienio skaitymuose", „Šaltinyje", „Draugijoje". Išsp.: „Maža dovanėlė kalėdojant" (1905); „Į paviržį išeiviui" (1911); „Betliejus" (3 v. misterija, 1911).

U

URBANAVIČIUS PRANCIŠKUS MARIJA (1868.IX.18 Baublių dv., Kartenos vls., Kretingos aps. – 1941.V.27 Salantuose). 1878–1885 mokėsi Rukiavoje ir Liepojos gimn., 1889 baigė Žemaičių kun. seminariją, kur buvo vienas iš Lietuvos mylėtojų d-jos kūrėjų; kun. įšv. tik 1891.IX.20, nes buvo per jaunas – neturėjo 23 m. 1891 paskirtas Plungės vikaru, netrukus Mintaujos gimn. kapelionu, kur dalyvavo ir „Kūdikio" d-joje. 1896 rusų valdžios apkaltintas, kad sukurstęs lietuvius katalikus mokinius nekalbėti maldos rusiškai, iš kapelionų atleistas, bet bylai iškelti neužteko kaltinamosios medžiagos. 1897 rusų patvirtintas Švč. Trejybės bažn. vikaru Kaune ir laikytas policijos priežiūroje, bet 1898 leista eiti Jonavoje kurato pareigas. 1901 Klovainių, 1905 Salantų klebonas, 1911 pastatė Salantuose mūrinę bažn., 1918 garbės kan., nuo 1926 Telšių vysk. gen. vikaras, vėliau ir prelatas, 1940 nusikėlė į Salantus. 1917 dalyvavo lietuvių konferencijoje Vilniuje, buvo išrinktas į Lietuvos Tarybą, bet atsisakė kitų naudai. 1889 redagavo „Žemaičių ir Lietuvos apžvalgą", 1904 padėjo J. Jablonskiui redaguoti Juškos žodyną, nuo 1888 telkė įvai-

riose vietose knygnešius ir t.t. Bendradarbiavo „Šviesoje", „Vienybėje lietuvninkų", „Žemaičių ir Lietuvos apžvalgoje", „Varpe", „Ūkininke", „Žvaigždėje", „Viltyje", „Žemaičių prietelyje" ir kt., dažniausiai pasirašydamas Kupranas, K.U. Pranas, Bangpūtis Jurgis, Jurgis Bajoraitis, Lietuvos Sūnus, Vaikas, Taratuta, Gintautas, Vytautas, P. iš L., Proncelė ir kt. Atskirai išsp.: „Evangelijos ant nedėldieniu ir visu szvencziu isztisu metu" (1890, 3 – 1909; su kun. J. Karbausku), „Gyvenimas... Jezaus Kristaus" (1891), „Morkus ir Aurelijonas" (vertimas, 1899), iš K. Mikulskio versta „Szirdis žmogaus Bažnyczia Dievo" (1900, 1901 Niujorke, 1903, 5 – 1906), iš Wisemanno „Fabijola" (3 – 1909), „Leiskite mažučiams ateiti" (1908), „Sesutei – Rūtelei" (1920, 2 – 1927), „Broliukui – Dobilėliui" (1922), pagal A.M. Rathgeber „Mums saulė šviečia" (1922, 2 – 1925), „Apie moterystę" (1927), „Spinduliai" (1931) ir daug kitų, nepasirašytų nė slapyraidėmis, išleido savo lėšomis. Taip pat parengė Telšių K.V.C. brošiūrų.

URBONAVIČIUS KAZIMIERAS (1874.I.14 Kidoliškių k., Marijampolės aps. – 1952.III.1 Bostone). Įšventintas kunigu 1897.II.7 Varšuvoje. Pusę metų gyveno pas marijonus Marijampolėje, vėliau paskirtas vikaru į Kaimelį, 1901 perkeltas į lenkų parapiją. Iš čia jam siūlyta vykti kapelionu į Veiverių seminariją, tačiau valdžiai nesutikus, kad tikyba būtų dėstoma lietuvių kalba, atsisakė. Žandarų tardytas, paliko Lenkiją ir 1905 persikėlė į JAV. 1910 atsikėlė į N. Angliją, iki 1913 klebonavo Lovele, ten nupirko kleboniją. 1913 paskirtas į Broktoną. Čia veikė, kad Lietuva būtų JAV pripažinta de jure, įsteigė sekmadienio ir vasaros mokyklas, kurias lankė per 1000 vaikų ir jaunuolių. Čia jo globoje įvyko I vyčių seimas. 1919 – 1930 klebonavo Šv. Petro liet. par. Bostone. Sveikatai pasilpus, 1929 pasiprašė perkeliamas į Šv. Jurgio par. 1930, užsikrėtus kraujui, amputuota koja. Išėjęs iš ligoninės, tapo rezidentu Šv. Petro par. Bostone, kurį laiką gyveno Marianapolyje, dėstydamas literatūrą Marianapolio kolegijoje ir redaguodamas „Studentų žodį". Literatūrinę veiklą pradėjo „Varpo" priede „Ūkininkas", kur 1892 buvo įdėtas jo eilėraštis „Lūkestis našlaitės". 1894 „Vienybėje lietuvninkų" buvo išspausdinta pora apysakaičių. Jo straipsniai, eilėraščiai, beletristikos kūrinėliai buvo spausdinami „Žvaigždėje", „Drauge", „Moksleivyje", „Tautos ryte", „Studentų žodyje", „Moterų dirvoje", „Šv. Kazimiero aiduose", „Amerikoje", „Vytyje", „Darbininke", kur jis nuo 1929 per savaitę duodavo po du vedamuosius ir kurio redaktoriumi yra buvęs 21 metus. Pasirašydavo ir slapyvardžiu J. Kmitas. Tarp I ir II pas. karų buvo tapęs vienu pirmaujančių lietuvių publicistų Amerikoje. Atskirais leidiniais išėjo: „Mūsų socialistai" (1906), „Biurokratai" (1907), „Bajoro uošvis" (1916), „Vaizdeliai" (1917), „Jono Kmito eilės" (1921), „Kun. J. Navickas" (1943), „Kvieslys į laisvę" (1947). Stambiausias veikalas – „Vytis ir Erelis" (1946), parašytas gyvai, su nemaža nuotykių ir intrigos, aktualios problemos. Apysaka vaizduoja luomų ir politinių grupių trintį kovoje dėl Lietuvos Nepriklausomybės, apima beveik 40 tautos gyvenimo metų. Populiariausias kūrinys „Prieš tavo altorių" buvo mėgstamas giedoti Lietuvos moksleivių pamaldose. Tai St. Šimkaus pagal K. Urbonavičiaus tekstą sukurtos mišios. Išvertė Marko Twaino „Heklberį Finą" (1914) ir Carleso Dickenso „Oliverį Tvistą" (1912). Rankraščiu liko jo drama „Šv. Kazimieras". Buvo plačios erudicijos žmogus, jo įgimtas talentas buvo daugiau publicistinis nei poetinis, dėl to net ir eilėraščiuose bei beletristikoje jaučiamas publicistinis elementas. Daugelio JAV lietuvių seimų paskaitininkas, darbavosi Tautos taryboje, Tautos fonde, Kunigų vienybėje, Darbininkų s-goje, Lietuvos vyčiuose, Amerikos liet. Romos kat. federacijoje, lietuviškų vienuolynų rėmėjas. 1940 VDU jam suteikė garbės dr. laipsnį, o 1947 pop.

Pijaus XII buvo pakeltas prelatu. Lietuvos Vyriausybė apdovanojo Gedimino III laipsnio ordinu. A. Vaičiulaitis yra parašęs platesnę jo biografiją knygoje „Vytis ir Erelis".

VAICEKAUSKAS LEONAS (pasirašydavo Voiciekauskas, Voisekauskas; 1892.III.18 Igliaukoje, Marijampolės aps. – 1963.VIII.18 JAV), kunigas ir visuomenės veikėjas. 1910 baigė Rezeknės realinę m-klą, 1910–1912 mokėsi Petrapilio kunigų seminarijoje. 1912 nuvyko į JAV, ten baigė kunigų seminariją ir 1917 buvo įšv. kunigu. Nuo 1931 kunigavo liet. par., pastatė bažnyčią, dviejų aukštų kleboniją, įsteigė kelias lietuvių katalikų d-jas. 1931 davė lėšų pervežti iš Sov. Sąjungos komp. Č. Sasnausko kūnui į Kauną. Rėmė lietuvių spaudą, studentus, Šaulių sąjungą. Išleido komp. J. Žilevičiaus suredaguotus Č. Sasnausko muzikos kūrinius – „Lietuviška muzika" (1950) ir J. Žilevičiaus parašytą Č. Sasnausko biografiją (1953). Išsp. „Gims tautos genijus" (1954).

VAIČAITIS JUOZAS (1881.XI.20 Santakų k., Sintautų vls., Šakių aps. – 1961.II.7 Griškabūdyje). Mokėsi Marijampolės gimn. ir Seinų kunigų seminarijoje. Kunigu įšv. 1905. Dirbo įvairiose Seinų vyskupijos parapijose, nuo 1922 iki mirties Griškabūdžio klebonas, nuo 1934 vyskupo patarėjas (parochus consultor). Pasižymėjo visuomenine veikla ir pavyzdinga pastoracija. Visą savo energiją paaukojo parapijai prižiūrėti ir pavyzdingai sielovadai. Parapijos ribose pastatė mūrinę koplyčią. Steigė „Žiburio", „Pavasario", Šv. Kazimiero, Blaivybės draugijų skyrius, daug dėmesio skyrė Blaivybės draugijos veiklai. Nepriklausomybės metais veikė Ūkininkų sąjungoje. Bendradarbiavo katalikiškoje spaudoje, ypač daug rašė „Vadove". Būdamas Šilavote, 1910 parašė plačią brolio poeto Prano biografiją, kuri buvo įdėta Prano Vaičaičio „Eilėse", išleistose Miluko Filadelfijoje 1912. Toji biografija, papildyta ir pataisyta, buvo įdėta Prano Vaičaičio „Raštų" įžangoje (1921). „Athaeneum" IV t. yra išsp. jo str. „Prie Prano V. biografijos".

VAIČEKONIS PRANCIŠKUS (g. 1928.I.1 Pasvalyje), humanitarinių mokslų habilituotas daktaras, profesorius, Vilniaus šv. Petro ir Povilo bažnyčios klebonas, Lietuvos mokslų akademijos narys ekspertas, Lietuvių katalikų mokslo akademijos narys. 1948 baigė Kauno suaugusiųjų gimnaziją, 1953 Kauno kunigų seminariją, 1972 Romos popiežiškąjį šv. Tomo universitetą. Tais pačiais metais ten apgynė bažn. teisės daktaro disertaciją tema „De statu iuridio cleri catholici in territorio Lithuaniae saec. XIX". 1973–1976 Kauno kun. sem. dėstytojas, 1976–1982 docentas, 1982 suteiktas profesoriaus vardas. 1988 Teologijos fakulteto dekanas, nuo 1995 Vytauto Didžiojo univ. profesorius. Klierikams parengė kanonų teisės paskaitų konspektus.

VAIČIONIS KAZIMIERAS (g. 1921.VIII.19 Vieversynėje, Rokiškio aps.). Kun. įšv. 1945, baigęs Vilniaus kun. sem. Kunigavo Švenčionyse, Eišiškėse, Vilniuje. 1949 suimtas ir dešimt metų kalintas Karagandos, Vorkutos lageriuose, Novgorodo, Vladimiro kalėjimuose, po to dar 10 m. neleista grįžti į Lietuvą, tad vargoninkavo Latvijoje. Grįžęs kunigavo Turgeliuose, o nuo 1990 Ceikinių klebonas. Rašo eilėraščius, verčia. Vertimai: psalmės, senoji literatūra, R.M. Rilkė, lenkų bei latvių poetai. Eilėraščius daugiausia skelbė „Tremtinio Lietuvoje" ir katalikų spaudoje.

VAIČIŪNAS JUOZAS (apie 1892 – 1962.VII.12 Švenčionyse, palaid. Vilniuje, Rasų kapinėse). Rašytojo Petro ir gydytojo Viktoro brolis. Baigęs Vilniaus kun. semi-

nariją, kelerius metus buvo Aušros vartuose vikaru. 1934 paskirtas Varėnos par. klebonu, pradėjo organizuoti liet. kultūrinę veiklą ir sakyti lietuviškai pamokslus; dėl to buvo iškeltas į Adutiškį, ten atnaujino bažnyčią, grąžino lenkininkų kunigų pašalintas bažnytines vėliavas su lietuviškais įrašais, globojo ir rėmė lietuvių organizacijas. Už šią veiklą 1937 arkivysk. Jalbžykovskio perkeltas į Dūkštą klebonu. Pavedė dailininkui R. Jakimavičiui atnaujinti Dūkšto bažnyčios vidų ir stengėsi apsaugoti nuo Vilniaus kurijos ir lenkų naujai pastatytos Dūkšto mstl. bažnyčios klebono kėsinimosi prijungti senąją Dūkšto (prie dvaro) parapiją prie miestelio parapijos. Be kultūrinės veiklos, Dūkšte garsėjo labdaros darbais, globodamas neturtinguosius ir į nelaimę patekusius, ypač II pas. karo pradžioje gindamas vokiečių pasmerktuosius mirti žydų kilmės žmones. Vėliau perkeltas į Vilnių buvo Šv. Dvasios bažn. klebonu, kur jį užklupo ir II bolševikų okupacija. 1948–1949 Aušros vartų šv. Teresės baž. klebonas ir Vilniaus dekanas. Bolševikų valdžios išvarytas iš Vilniaus, klebonavo Druskininkuose, vėliau Švenčionyse, ten ir mirė. Be visuomeninio darbo, domėjosi menu bei literatūra, buvo meno žmonių bičiulis ir dvas. vadovas, dalyvavo periodinėje Vilniaus krašto spaudoje.

VAIČIŪNAS VYTAUTAS (g. 1944.III.7 Šiauliuose). Kun. įšv. 1971, baigęs Kauno kun. sem. Visą laiką kunigauja Kaune. 1979–1988 Kauno kun. sem. vicerektorius. Nuo 1992 Lietuvių katalikų mokslo akademijos narys. Nuo 1994 VDU Katalikų teologijos fak. dekanas. Knygų „Teologijos įvadas", „Bažnytinė iškalba", „Psichologija", „Pastoralinė teologija" autorius, maldaknygės „Visada su Dievu" sudarytojas.

VAIŠNORA JUOZAS (1905.I.15 Puskelnių k., Marijampolės aps. – 1987.III.18 Romoje). Kun. įšv. 1932. Marijonas. Kunigavo Kaune ir Marijampolėje. 1941 pasitraukia į Vakarus. Nuvykęs į Romą užsiima visuomenine veikla (Balfo įgaliotinis Italijoje, „LE" Teol. skyriaus redaktorius ir kt.). Spaudoje pradėjo bendradarbiauti dar būdamas moksleivis (pirmoji korespondencija apie karo padarinius Puskelnių apylinkėje išspausdinta „Seinų šaltinyje", 1914.X). Be įvairių dienraščių ir savaitraščių („Rytas", „XX amžius", „Draugas", „L'Osservatore Romano", „Tėvynės sargas" (Kaune), „Darbininkas", „Kas girdėti", „Šaltinis", „Žiburiai", „Europos lietuvis", „Darbininkas", „Tėviškės žiburiai", „Laivas" ir kt.), kuriuose yra jo publicistikos, ilgesnių straipsnių (daugiausia J. Sav. ar V. Mar. parašu) yra „Ateities aiduose", „Ateityje", „Židinyje", „Tiesos kelyje", „Moteryje", „Jus Pontificium", „Studentų žodyje", „Illustrazione Vaticana", „Ecclesia", „Naujame gyvenime", „Lux Christi", „Vytyje", „Mūsų vytyje", „Tėvynės sarge", „Į laisvę", „Aiduose". Jo darbų yra ir kolektyviniuose leidiniuose: „Pijus XI", „Suvažiavimo darbai III", „Krikščioniškoji šeima", „Maria et Eccelsia IX". Atskirai išleista: „Pagalba mirštantiesiems" (maldaknygė, 1928), „Katalikiškos organizacijos ir laikraščiai" (1930), „Karo problemos" (1940, komunistai sunaikino dar neišplatintą spaustuvėje), „Marijos garbinimas Lietuvoje" (1958). Išvertė į lietuvių kalbą: „Mąstymas arba meditacija" (1928), „Mąstymai apie Švč. Jėzaus Širdį" (1931), „Ant amžinybės slenksčio" (drauge su kun. J. Packevičiumi, 1933), „Arso klebonas" (1934), „Karo priemonės ir jų moralumas" (1939). 1967 paskirtas gen. postulatoriumi arkivysk. J. Matulaičio beatifikacijos byloje, sėkmingai ją užbaigė ir mirė trimis mėnesiais prieš Jurgio Matulaičio paskelbtą palaimintuoju. Ilgametis Vatikano radijo liet. programos bendradarbis.

VAIŠNORA SIMANAS (pasirašydavo Waischnors, Waishnoras, lot. Waischnarus, save vadino dar ir Varniškiu; apie 1545–1600.XI.16 Ragainėje), protestantų kunigas. Spėjama jį kilus iš Varnių apylinkės (ar

iš Vaišnoriškės k., Karšuvos vls.). Kai Jurbarko valsčius, kurį 1561 Žygimantas Augustas už paskolą buvo užstatęs Prūsų hercogui, 1568 skolą grąžinus vėl grįžo Lietuvai, persikėlė į M. Lietuvą. Nėra žinių, kodėl tai padarė. Spėjama, kad galėjo būti susikompromitavęs pasaulietinės ar bažnytinės valdžios akyse ir todėl saugumo sumetimais norėjo pasilikti savo senojo valdovo valdžioje (V. Biržiška). Tikra yra tai, kad 1568.X.15 įstojo į Karaliaučiaus univ., kur įsimatrikuliavo kaip Simon Wosnarus Lituanus, studijavo teologiją, būdamas Prūsų hercogo stipendininku. Baigęs univ. 1571, dirbo kunigo darbą įvairiose parapijose, o 1576 paskirtas Ragainės klebonu, ten išbuvo iki mirties. Pasinėrė į lietuvių religinės literatūros darbą: rašė giesmes, parengė savo knygas. Be to, buvo įtrauktas į Jono Bretkūno Biblijos vertimo ir „Postilės" redagavimo darbą. Dalyvavo tam reikalui 1591 ir 1592 sušauktose konferencijose. Išvertęs iš vokiečių kalbos 1600 išleido „Zemczuga Theologischka", kuri sudaro 3 atskiras knygeles. „Zemczuga" buvo skirta protestantizmui skleisti Lietuvoje. 1612 išleistame Sengstocko giesmyne yra dvi S. Vaišnoros giesmės: „Kiellesi Christus nuog smerczia" ir „Schlowinkit Pona Juk ghis ira geras".

VAIŠUTIS NIKODEMAS (1881.IX.14 Mažeikiškės k., Želvos vls. – 1951.VIII.20 Palūšėje). Baigė Vilniaus kun. seminariją, buvo įvairiose Vilniaus krašto par. vikaru, nuo 1924 Švenčionių klebonas ir dekanas. Turėjo daug vargo suderinti lietuvių ir lenkų bažnytinius santykius ir parodė daug atsparumo Vilniaus vyskupams, siekusiems sulenkinti Švenčionių parapiją. Jo paveikti lietuviai 1926 parengė skundą Vilniaus arkivyskupui dėl lietuvių kalbos teisių Švenčionių bažnyčioje ir III.29 lietuvių delegacija tą skundą su gausiais lietuvių parašais nuvežė Vilniaus arkivyskupui, o šiam delegacijos nepriėmus, N. Vaišučio patarimu nuvežė ir įteikė popiežiaus nuncijui Varšuvoje. Rėmė lietuvių kultūrinį gyvenimą ir pats jame dalyvavo. Mokytojavo Švenčionių liet. gimnazijoje, dėstė tikybą. Buvo Švenčionių „Ryto" d-jos centro valdybos narys, d-jos reikalų vedėjas ir 1924–1925 jos pirm. Drauge su gimnazijos dir. K. Trukanu nupirko žemės sklypą ir pastatė lietuvių gimnazijai namus. Be to, tuose pat namuose N. Vaišučio dėka buvo prisiglaudusi lietuvių biblioteka ir Šv. Kazimiero d-jos skaitykla. Buvo žymus pamokslininkas, geras kalbėtojas paskaitininkas. Dažnai lankė savo parapijiečius įvairiomis kultūrinėmis progomis ir rėmė lietuvių švietimo darbą, buvo Liet. mokslo d-jos narys. Lenkininkų skundžiamas, 1928.X.20 iškeltas klebonu į Kaltanėnus (Švenčionių aps.). Kaltanėnuose ir toliau palaikė kultūrinio darbo ryšius su Švenčionimis, įsteigė „Ryto" d-jos skyrių, rėmė lietuvių spaudos platinimą. Už lietuvišką veiklą lenkų administracija iškėlė bylą ir 1937.XII.14 teisė už Kristui Karaliui akademijos surengimą. Nors teismo išteisintas, bet 1937 pabaigoje iškeltas į Adutiškį, o iš ten persikėlė į Vilnių, 1941 nukeltas į Palūšę klebonu, ten mirė.

VAITKUS MYKOLAS (1883.X.15/27 Gargžduose – 1973.V.20 Providense, JAV). Mokėsi Palangos progimnazijoje ir Liepojos gimnazijoje. Baigė Kauno kun. sem., Peterburgo dvas. akad., studijas tęsė Insbruke. Kunigavo Telšiuose, o ilgiausiai Kaune. Antrojo pasaulinio karo metais pasitraukė į Vakarus, įsikūrė JAV. Eilėraščius pradėjo rašyti prieš I pas. karą. Išleido poezijos rinkinius „Margumynai" (1911), „Šviesūs krislai" (1913), „Liepsnelės" (1921), „Nušvitusi dulkė" (1933), „Vienatvėje" (1952), „Nuošaliu taku" (1956) ir kt., poemas „Laimė" (1911), „Genijus ir meilė" (1912), „Upytė" (1914), „Brėkšta" (1919), apysakas „Tvanas" (1927), „Auštant" (1939), „Rytmečio žygiai" (1944), keletą memuarinių knygų, kurių ryškiausia „Keturi ganytojai" (1960), ir kt.

VALANČIUS MOTIEJUS (1801.II.16 Nastrėnų k., Salantų par. – 1875.V.17/29 Kaune),

Žemaičių vyskupas ir rašytojas. Tapęs kunigu, darbuojasi Vilniaus vyskupijoje tikybos mokytoju, po to grįžta į savo gimtuosius kraštus – kapelionauja Kražiuose. 1850 konsekruojamas Žemaičių vyskupu. Buvo griežtas ir planingas administratorius. Rūpinosi liaudies švietimu steigdamas mokyklas, platindamas knygas. Rašė ir pats, pirmiausia tikybines knygas: apie sakramentus (1850–1852, 10 tūkst. egz. ir didesniais tiražais), „Senojo Įstatymo istorija" (1852, taip pat per 10 tūkst. egz. tiražu), „Jėzaus Kristaus gyvenimas" (1853, net 45 tūkst. egz. tir.). Taisė ir leido giesmes (nuo 1855 net 5 leidimai). Steigė blaivybės draugijas. Didesni veikalai: „Šventųjų gyvenimas" (1866, išsp. 1868), „Vaikų knygelė" (1864, išsp. 1868), „Paaugusių žmonių knygelė" (1865, išsp. 1868), „Palangos Juzė" (par. ir išsp. 1869), „Antano Tretininko pasakojimas" (1872, išsp. 1890). Didžiausias veikalas – „Žemaičių vyskupijos istorija", jam medžiagą rinko keletą metų. Tai istorinis išliekamosios vertės darbas. Kūryboje M. Valančius – mūsų beletristikos pradininkas ir pavyzdys vėlesniems realistams, kurie iš jo mokėsi stiliaus bei kalbos turtingumo, vaizdingumo. Jo grožinė ir auklėjamoji įtaka buvo didelė ir tebėra reikšminga šiandien.

VALANTINAS ANTANAS (g. 1916.XI.14 Vėriškiuose, Radviliškio aps.). Kun. įšv. 1940, baigęs Kauno kun. sem. Kunigavo Biržuose, Vabalninke, Palangoje, Rietave, nuo 1957 Vadaktų klebonas. Eilėraščius spausdino periodikoje, išleido rink. „Jaunystė uždarame sode" (1940), užrašė daug įvairių žanrų tautosakos.

VARNAGIRIS VINCAS (1866 Vidgirėlių k., Padovinio vls., Marijampolės aps. – 1915.XII.30 Šeboigane,Viskonsino valst., JAV). Pradžios mokyklą baigęs Daukšiuose, lankė Marijampolės gimnaziją, 1883 įstojo į Seinų kunigų seminariją, kurią baigęs 1888 buvo įšventintas kunigu. Kurį laiką vikaravęs, išvyko Romon ir po 4 metų studijų Grigaliaus universitete gavo filosofijos daktaro laipsnį. 1898 įsikūrė Glazgove (Škotija). Čia įkūrė laikraštį „Vaidelytė", kuris turėjo vienyti lietuvius ir palaikyti jų tautinę bei religinę dvasią. Londono lietuvių parapijos komiteto kviečiamas, 1899.XI.25 nuvyko į Londoną, tačiau negavo Londono kardinolo leidimo pasilikti. Lenkai jį buvo kardinolui įskundę, kad būdamas Škotijoje įkūręs duonos kepyklą – taigi prekybininkas. Kun. A. Miluko kviečiamas, 1900 atvyko į Brukliną, kur jam buvo pavesta Angelų Karalienės liet. parapija. 1902 nupirko iš kun. Žindžiaus subankrutavusią spaustuvę, ją perkėlė į Brukliną ir ėmė leisti savaitraštį „Žvaigždė". Pats tą laikraštį redagavo ir jo didžiąją dalį užpildydavo savo straipsniais. Kun. Milukas, 1902 grįžęs iš Šveicarijos, atpirko spaustuvę ir perėmė „Žvaigždės" redagavimą. Brukline įkūrė lietuvišką mokyklą. 1903 prisidėjo prie „Motinėlės" įsteigimo ir 1912 jos pirm. Klebonaujant Brukline, iš jo parapijos atsidalijo dar trys kitos lietuvių parapijos. 1909 paskirtas Kunigų vienybės emigraciniu įgaliotiniu, 1913 Lietuvių mokslo draugijos įgaliotinis. Išbuvęs Brukline klebonu 15 metų, trumpam laikui persikėlė pas kun. M. Kriaučiūną į Čikagą, paskui perėmė klebono pareigas Šeboigane, Viskonsino valstijoje, kur ir mirė. Mokėjo daug kalbų, buvo geras kalbėtojas ir pamokslininkas. Bendradarbiavo „Dirvoje", „Katalike", „Drauge". Į lietuvių kalbą išvertė Wisemano „Fabiolę". Rankraščiu paliko keletą veikalų, vertimų. Spaudoje vartojo slapyvardį Vykantas.

VASILIAUSKAS KAZIMIERAS (g. 1922.IV.9 Kališkių k., Vabalninko par., Biržų aps.). Kun. įšv. 1946. Deja, kunigauti teko neilgai, nes už aktyvią bažnytinę ir visuomeninę veiklą 1950–1958 sovietų kalinamas Intos ir Vorkutos lageriuose. Po to, kadangi dar nebuvo leista grįžti į Lietuvą ir kunigauti, 1958–1969 dirba Latvijoje kolūkio buhalteriu ir fabriko elektriku. Nuo 1969 klebonauja Varėnoje ir Vilniaus šv. Rapolo

bažnyčioje. 1989–1993 Vilniaus arkikatedros klebonas, 1993–1995 Vilniaus kun. sem. rektorius, nuo 1995 Vilniaus šv. Mikalojaus bažn. emeritas. Talkina vysk. A. Baltakiui aptarnaujant Rusijos ir kitų kraštų bendruomenes. Daugelio publicistinių straipsnių moralės ir religijos klausimais autorius. Apie jį išleista Antano Drilingos knyga „Monsinjoras" (1994).

VASILIAUSKAS PRANCIŠKUS (1871.II.22 Gibaičių k., Meškuičių vls., Šiaulių aps. – 1955.III.15 Čikagoje). Mokėsi Šiaulių gimn. ir, baigęs 5 klases, įstojo į Žemaičių kunigų seminariją Kaune, kurią 1893 baigė ir buvo įšv. kunigu. Vikaru buvo Dotnuvoje, Betygaloje, Varniuose, filialistu Saudininkuose. Vikaraudamas platino liet. draudžiamą literatūrą – religinę ir pasaulietinę, skleidė blaivybę bei lietuvybės idėją. Klebonaudamas rūpinosi parengti lietuviškam kaimui daraktorių, rengė kultūrines pramogas ir vaidinimus. Dalyvavo Didžiajame Vilniaus Seime. 1910 išvyko į Glazgovą (Škotija). Čia sudarė chorą, rengė vaidinimus, 1911 įkūrė blaivininkų skyrių ir pradėjo statyti salę. 1913 grįžo į Mažeikius klebonu, kur visą dėmesį skyrė jaunimui, sudarydamas „Žibutės" (ateitininkų) būrelį ir sutelkdamas kaimo jaunuosius blaivininkus (pavasarininkus). 1916.II vokiečiams ištrėmus į Vokietiją kleb. V. Jarulaitį, nukeltas į Viekšnius, ten 1917 atgaivino „Saulės" pradžios m-klą, o 1918 su kitais įsteigė savivaldybę, vidurinę m-klą. 1920 nukeltas į Josvainius, kur įst. pavasarininkus, nupirko jiems dūdų orkestrą, pastatė salę, subūrė blaivininkus, sutvarkė senelių prieglaudą ir t.t., taip pat dalyvavo steigiant įvairias ūkio d-jas (smulkaus kredito, pieninę). 1937 išvyko į JAV ir 1938 paskirtas Niutono Juozapo ir Marijos vilos akad. kapelionu. Domėjosi filosofija ir lietuvių praeitimi, rašinėjo „Lietuvių laikraščiui", „Vilniaus žinioms", „Vilčiai", „Lietuvos ūkininkui", „Vienybei" ir kt., paprastai pasirašydamas P.V., P.D., X.X., Varniškis, Betygalietis ir kt. Atskirai išsp.: „Susipraskim" (1908; jį priskirdavo kun. A. Vytartui), „Kaip Elziutė praleido šventą dieną" (1908; anksčiau skirtą J. Dydinskiui, P. Dogeliui), „Jauno kunigo sielvartai" (1931). Atvykęs į JAV, daug rašė Meškuičio slapyvardžiu „Drauge", „Darbininke" ir kt. Iš šių raštų atskirai išsp.: „Mano sielos atgarsiai" (1943), „Tėvynės ilgesyje" (1949) ir „Kunigas Mykolas" (1949), pastarajame daug autobiografinės medžiagos; visi šie raštai įdomūs ne tik prisiminimais, bet ir gausia etnografine medžiaga.

VAŠKELIS VYTENIS (g. 1957.V.23 Kaune). Kun. įšv. 1985. Kunigavo Ukmergėje, Kėdainiuose, Pakapėje ir kt., nuo 1991 Raudondvaryje (Kauno r.). Rašo straipsnius „XXI amžiuje", „Katalikų pasaulyje", „Kauno dienoje", „Tėviškės žiniose" ir kt. moralinėmis, dvasinio atsinaujinimo temomis, humilijas.

DE VEGA EMANUELIS (1553 Koimbroje, Portugalijoje – 1640.I.27 Romoje), jėzuitas nuo 1569, kunigas. Portugalas. Humanistinius mokslus baigė gimtajame mieste Koimbroje. Romoje trejus metus studijavo filosofiją ir penkerius su puse metų – teologiją. 1587 Vilniaus akademijoje apsigynė teologijos mokslų daktaro laipsnį. 1581–1587 Vilniaus akademijoje dėstė poleminę teologiją, gerai mokėjo lietuvių kalbą. Talkininkavo vyskupui Merkeliui Giedraičiui vizituojant Žemaičių vyskupystę. Vienas žymiausių teologų Vilniaus universitete. Vilniuje parašė ir išspausdino poleminės teologijos veikalų.

VEILENTAS VIRGINIJUS (g. 1961.III.1 Panevėžyje), kunigas žurnalistas. Baigė vidurinį mokslą Panevėžyje ir Teologijos fak. Kaune. Kunigu įšv. 1985.IV.14. Klebonavo Karsakiškyje. „Katalikų pasaulio" žurnalo vyr. red. ir leidyklos dir. pavaduotojas (1989–1991). Nuo 1991 žurnalistikos studijos Romoje. Vatikano radijo lietuviškųjų programų redaktorius ir vedėjas. Lakūnas mėgėjas.

VEITAS (pasirašydavo Weitt) MATAS KIPRIJONAS (1834 Veitalių k., Ylakių par. – 1923.I.12 Skuode). Kunigu įšv. 1861, paskirtas Ylakių vikaru. Apkaltintas 1863 sukilimo rėmimu ir palaikymu, 1863.V suimtas ir kalintas Telšiuose, kur tardomoji komisija pripažino jį kaltu ir nuteisė ištremti į Archangelsko gub. Po tremties apsigyveno Šenbenge (Skaistkalnėje) ir čia išbuvo iki 1885. Pramokęs latviškai, parašė trumpą katekizmą „A.B.C. ar ihsu katekizmu" (su Mogiliovo arkivysk. Fijalkovskio 1876 leidimu). Policija griebėsi tą katekizmą konfiskuoti, bet visi egzemplioriai buvo jau parduoti. M.K. Veitui buvo uždrausta sakyti pamokslus bažnyčioje ir dėstyti vaikams katekizmą parapijos mokykloje. Skaistkalnėje išvertė į latvių kalbą „Aukso altorių" (maldaknygę) – „Zelta Altaris", kuri buvo išspausdinta 1879 vysk. Beresnevičiaus leidimu. Kai 1885 caro įsakymu visi iš kitur kilę kunigai, gyvenantieji Kuršo gubernijoje, turėjo išvažiuoti į Rusijos gilumą arba į užsienį, pasirinko Kazanę ir ten buvo paskirtas vikaru. Čia vykdydamas pažadą – neužmiršti Skaistkalnės katalikų – išvertė kapucino P. Leščinskio „Gegužės pamaldas" į latvių kalbą pavadinimu „Maij – Mehnesis jeb Marijas Mehnesis" ir dedikavo jas latviams katalikams. Knygutė išspausdinta 1887 gavus vysk. Paliulionio sutikimą. Iš Kazanės dar buvo išsikėlęs į Tiumenį (Tobolsko gub.), o 1909 gavo leidimą grįžti į Lietuvą, kur buvo paskirtas Kalnalio kuratu, nuo 1913 Skuodo altaristu iki mirties. Grįžęs į Lietuvą, parašė (lenkiškai) savo atsiminimus ir tremties keliones. Po jo mirties Skuodo klebonas Žadeikis M.K. Veito literatūrinį palikimą taip aprašė: „Kun. Veitas paliko krūvą įvairių užrašų, rankraščių. Jam mirus, aš visą tą medžiagą įteikiau Antanui Šilgaliui – Damazui Treigiui, pasižadėjusiam parengti ją spaudai, bet jis atidavęs ją prof. V. Biržiškai". O šis visa tai padėjo VDU Rankraščių skyriuje. „Atsiminimų" buvo spausdinta „Mūsų senovėje" (II, 1937–1938) ir pakartota V. Biržiškos „Praeities pabirose" (1960). Visų savo literatūrinių religinių veikalų honorarą testamentu paskyrė Skaistkalnės par. labdaros reikalams, bet jo testamentas teismo nebuvo patvirtintas ir iš M.K. Veito palikimo parapija nieko negavo.

VIENAŽINDYS (Vienožinskis, Vienužis) ANTANAS (1841.IX.17 Anapolio vls. prie Dusetų, Zarasų aps. – 1892.VIII.17 Laižuvoje), kunigas, poetas, sielvarto dainius, lietuvių lyrinės poezijos atstovas. Kun. įšv. 1865. Kunigavo Panevėžyje, Šiauliuose, Krinčine, Vainute, Brėslaujoje, nuo 1876 iki mirties Laižuvoje. Čia pastatė naują mūrinę bažnyčią. Jo kūryba skirstoma į tris etapus: 1) jaunystės ir jaunimo dainos, sukurtos prieš 1863; 2) meilės ir skausmo dainos, sukurtos 1862 ir vėliau; 3) rezignacijos dainos, daugiausia klebonaujant Laižuvoje. Būtų tikslu pridėti dar ir ketvirtąjį etapą – liaudies dainų (sukurtų arba perdirbtų, harmonizuotų). Pirmasis poezijos rinkinys pasirodė, deja, jau po mirties (1894). Vienažindys – Priešaušrio gadynės poetas. Tai savaime dainuojanti siela.

VILENTAS BALTRAMIEJUS (apie 1525 – 1587.IV ar V mėn. Karaliaučiuje). Baigė Karaliaučiaus univ., buvo šio miesto lietuvių bažnyčios kunigas. Išvertė M. Liuterio mažąjį katekizmą ("Enchiridion", 1575), „Evangelijas bei epistolas" (1579), paskelbė M. Mažvydo giesmyną, sueiliavo giesmių.

VISKANTAS (kartais pasirašydavo ir Viscont) ANTANAS (apie 1875 Žemaitijoje – 1940.XII Vilniuje), kunigas, prelatas, filosofijos mokslų dr., lietuvių veikėjas Vilniuje. 1900 įšventintas kunigu. 1907–1911 studijavo Liuveno univ. (Belgija), gavo filosofijos dr. bei politikos ir visuomeninių mokslų licenciatą. 1911–1915 studijavo Grigaliaus univ. (Roma), tęsė teologijos ir bažnytinės teisės studijas, kurias baigė dr. laipsniais. I pas. karo metais gyveno Fribūre, Šveicarijoje, ir rūpinosi lietuvių šal-

pos reikalais, bendradarbiavo vietos spaudoje, kėlė Lietuvos reikalus. Gavęs iš Amerikos lietuvių kunigų paramos, leido apie Lietuvą knygas: išvertė iš vokiečių kalbos K. Verbelio (P. Klimo) ir išsp. „La Lithuanie russe" (1917), V. S. Vydūno „La Lithuanie dans le passé et dans le présent" (1917). Parūpino ir savo originalių veikalų – „La Lithuanie et la guerre" (1917), „La Lithuanie religieuse" (1918). Pastarajam darbui, manoma, bus talkinęs St. Šalkauskis. Čia trumpai išdėstė lietuvių tautos charakterį ir lietuvių santykį su įvairiomis religijomis. Visuomeniniais darbais daugiausia reiškėsi ilgus metus gyvendamas Vilniuje. Jau prieš I pas. karą dalyvavo Vilniaus lietuvių veikloje. 1906 buvo delegatu pas Vilniaus aps. mokyklų kuratorių, Vilniaus lietuvių šelpimosi d-jai organizuojant pirmąją Vilniaus lietuvių dviklasę mokyklą. Po karo vysk. J. Matulaičio buvo pakviestas Vilniaus kurijos notaro, knygų cenzoriaus pareigoms. Kurijoje dirbdamas Jalbžykovskio laikais, pateikė daug istorinės dokumentinės medžiagos A. Juknevičiaus studijai apie lietuvių bažnytinę padėtį Vilniaus krašte. Buvo vienas iš organizatorių ir steigėjų Vilniaus liet. šv. Kazimiero d-jos (1925). Jis buvo pirmasis ir ilgametis tos d-jos pirmininkas, daug dirbęs organizuojant skyrius Vilniaus ir Suvalkų kraštuose. Nusipelnęs ir Lietuvių mokslo d-jai. Buvo vienas iš jos organizatorių ir steigėjų, ilgametis valdybos narys ir 1933–1938 jos pirm. Bendradarbiavo lietuvių spaudoje: „Lietuvių tautoje", „Vilniaus bare", „Draugijoje", „Valdove". 1934 redagavo „Meną ir literatūrą".

VITIKAS KRISTIJONAS DOVYDAS (1751.IX.28 Šilutėje – 1824.V.25 Kaukėnuose, Pakalnės aps., M. Lietuvoje). Studijavo Karaliaučiaus univ., buvo mokytoju, kunigavo. Giesmių rengėjas, liaudies dainų rinkėjas. Išleido giesmynėlį „Kelios šventos giesmelės" (1820), teikė medžiagos L. Rėzos „Dainų" leidimui.

VIZGIRDA KAZIMIERAS (1788 Žemaitijoje – 1861.I.7/19 Vilniuje). Kun. sem. baigė Vilniuje, kunigavo Žemaičių vyskupijoje. Išleido „Bibliją dėl vaikų" (1823), paliko rankraščių („Gyvatą Išganytojaus", 1824, ir kt.).

VUJEKAS JOKŪBAS (1541 Vongrovece, Pilos vaiv., Lenkijoje – 1597.VII.25 Krokuvoje). Jėzuitas nuo 1565, kun. įšv. 1568. Gimė protestantų šeimoje. Vėliau perėjo į Visuotinę Bažnyčią. 1562–1564 Vienoje studijavo filosofiją, matematiką ir graikų kalbą, 1565–1567 Romoje – teologiją. 1578–1579 Vilniaus kolegijos rektorius. Parašė pamokslų rinkinį „Postilla catholika" ir „Postille mniejsze" (ją M. Daukša išvertė į lietuvių k.), išvertė Bibliją į lenkų kalbą.

Z

ZABLOCKIS JURGIS (apie 1510 Karaliaučiuje – 1563 Tiūbingene, Vokietijoje). Studijavo Krokuvos, Vitenbergo, Karaliaučiaus univ., mokė didikų vaikus. Išvertė giesmių, iš jų dvi išspausdintos M. Mažvydo katekizme ir giesmyne.

ZAJANČKAUSKAS BONAVENTŪRA, krikšto vardas **VINCAS**; (1884.IV.5 Pumperiškių k., Molėtų vls., Utenos aps. - 1956.XII.6 JAV; palaidotas Šv. Kazimiero kapinėse Pitsburge). Gimęs neturtingoje šeimoje, galėjo siekti aukštojo mokslo, paimtas globon Vilniaus literatės grafienės Jalinskienės. Pradžios mokslą išėjęs, 1899 Petrapilyje pradėjo lankyti gimnaziją, o 1901 įstojo į Vilniaus kunigų seminariją, kurioje mokėsi iki 1905. Iš jos buvo pasiųstas į Petrapilio dvasinę akademiją, ten 1907.VI.5 gavo kunigystės šventimus. Petrapilio dvasinėje aka-

demijoje, parašęs disertaciją apie Nekaltąjį Marijos prasidėjimą pagal J. Duns Skoto mokslą, gavo teologijos magistro laipsnį. Toliau Fribūro univ. gilino filosofiją ir po 4 metų, parašęs disertaciją apie J. Duns Skotą, gavo filosofijos daktaro laipsnį. 1912 grįžo į Vilnių ir čia trejus metus mergaičių gimnazijoje dėstė tikybą. Karo metais klebonavo Vyšniavo ir Geranainių parapijose. Po I pas. karo 1919–1930 mokytojavo Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijoje. Lenkams uždarius šią seminariją, 1930–1934 mokytojavo Švenčionių liet. gimnazijoje. Šiose aukštesniosiose mokyklose dėstė tikybą, lotynų kalbą, lietuvių kalbą ir literatūrą. Kai kada buvo kviečiamas Vilniaus univ. svečio teisėmis skaityti paskaitų apie lietuvių literatūrą. 1934 vasarą atvyko į nepriklausomą Lietuvą, kurį laiką pagyvenęs Kaune, įstojo į pranciškonus ir nuo 1935 pavasario pradėjo dėstyti Kretingos pranciškonų šv. Antano gimn. (dėstė filosofiją, lotynų kalbą ir literatūrą). 1937 rudenį paskirtas šios gimn. direktoriumi ir tas pareigas ėjo iki 1940 bolševikų okupacijos. Nors buvo specializavęsis filosofijoje, mėgstamiausias dalykas buvo literatūra. Su liet. literatūra stengėsi žodžiu ir raštu supažindinti Vilniaus lenkų visuomenę. Rašė į tuo metu Varšuvoje ėjusią lenkų literatūros enciklopediją bei įvairius lenkų literatūros žurnalus. Buvo vienas pirmųjų vadovėlių autorių. Vertimais parūpino „Trumpą apologetiką" (1920) ir „Bažnyčios istorijos vadovėlį" (dvi dalys, 1920). Pats parengė senosios (ligi 1904) „Lietuvių literatūros vadovėlį" (1924, 1925, pataisytas leidimas 1928). Be to, yra lenkiškai parūpinęs lietuvių k. gramatiką ir išleidęs „Evangelijas visų metų nedėlioms ir šventėms" (1920). Vilniuje su A. Smetona redagavo „Lietuvos aidą". Yra bendradarbiavęs „Aušroje" (Vilniaus), „Ateityje", „Draugijoje", „Viltyje", „Naujojoje Romuvoje". II pas. karo metais proza išvertė visą Dantės „Dieviškąją komediją" (rankraštis liko Lietuvoje). Nors išėjo mokslą lenkės mecenatės lėšomis, liko tikras lietuvis. 1923 buvo Laikinojo Vilniaus liet. komiteto v.pirm., tų pačių metų IX.4 kartu su D. Alseika parengė Varšuvos vyriausybei memorandumą, kur išdėstė lenkų daromas lietuviams neteisybes. 1926–1929 dalyvavo Šveicarijoje tautinių mažumų suvažiavimuose.

ZAJANČKAUSKAS KONSTANTINAS (1904.IV.29 – 1984 Londone), kunigas žurnalistas. Įstojo į marijonus 1925, baigė Marijampolės marijonų gimn. 1929, VDU Teologijos fak. 1933. Kunigu įšv. 1932.VI.19. Redagavo „Šaltinį", rašė spaudoje Žemaičių Zuikelio slapyvardžiu. Išl. trumpą Jurgio Matulaičio biogr. „Nuo piemenėlio iki arkivyskupo". Perkeltas į Londoną, paliko vienuoliją ir kunigystę, bet vėliau susitaikė su Bažnyčia ir palaidotas pagal jo valią su liturginiais kunigo drabužiais.

ZDEBSKIS JUOZAS (1929.V.10 Krosnos par. – 1986.II.5 Rudaminoje). Kun. įšv. 1952, baigęs Kauno kun. sem. Kunigavo Šiluvoje, Raseiniuose, Šiupyliuose, Kaune, Šakiuose, Gudeliuose, N. Ūtoje, Leipalingyje, Kapčiamiestyje, Prienuose, Šlavantuose, Rudaminoje ir kt. Visur remontavo, gražino bažnyčias, pasižymėjo kaip pamokslininkas, jaunimo vadovas, rankraščiais paliko daug pamokslų, maldų. Buvo Katalikų tikinčiųjų teisėms ginti k-to narys. KGB intensyviai persekiotas, neaiškiomis aplinkybėmis žuvo autoavarijoje. Po mirties išleista: „Gyvenimas mąstymuose" (I – „Kunigas tarp vagių", II – „Kunigas tarp gėlių"), „Menas gyventi" (pamokslai, 2 t.) ir knygos apie patį kun. J. Zdebskį, jo veiklą, kurių ryškiausios yra „Kryžiaus ir meilės kelias" bei „Mylėti artimą".

ZENEVIČIUS (pasirašydavo Zieniewicz) ANDRIUS (apie 1609 P. Lietuvoje – 1687.III.20 Nesvyžiuje). Kilęs iš Naugarduko vaivadijos, 1629 įstojo į jėzuitų noviciatą Vilniuje. Vilniaus akad. studijavo 1635–1638 filosofiją ir 1640–1644 teologiją. Kun. įšventintas 1643. 1645–1646 žiemą buvo liet. pamokslininkas Kražiuose. Pa-

kviestas dėstyti Vilniaus akad., 1646–1649 skaitė filosofijos kursą. Iš jo logikos paskaitų yra išlikę Vilniaus univ. bibliotekoje studentų užrašai. Vėliau keletą metų dėstė teologijos dalykus Braunsberge, 1658–1661 buvo Kauno jėzuitų rezidencijos viršininku. 1666 vėl grįžo į Vilniaus akad., kur 4 ar 5 metus dėstė scholastinę teologiją, 1673–1676 antrąkart viršininkas Kaune. Po to buvo Kijevo vysk. T. Ujeiskio teologu. Šiam 1677 įstojus į jėzuitus, ėjo tas pačias pareigas pas Kristupą Bialazarą, LDK vyriausiąjį vėliavininką. Jo mokslinis darbas buvo įvertintas suteiktais Vilniuje 1648 filosofijos magistro ir 1652 teologijos daktaro laipsniais. Dar studijų metais sukūrė lotynų k. keletą eiliuotų dalykų: „Planctus Apollinis et musarum" (1638), „Prima laurea philosophica" (skyrė Kazimierui Kačinskiui, gaunančiam filosofijos bakalaureatą, 1640), „Phaenomena seu aspectus felicissimi sideris" (1641), „Decora lilieti Paciani" (1641), „Parentalis splendor Catherinae Potocka" (1642).

ZENGŠTOKAS LOZORIUS (1562.XI.6 Liūbeke, Vokietijoje – 1621.II.28 Karaliaučiuje). Kunigavo Rusnėje, Klaipėdoje, Karaliaučiuje. Sudarė giesmyną „Giesmės krikščioniškos" (1612), rengė spaudai ir padėjo leisti kitų autorių veikalus.

ZIZANIJ SILVESTR (pasaulietiškas vardas Stefan, pagal gimtąjį miestelį Volynėje, Tustanovskij), XVI–XVII a. pradžios pedagogas, rašytojas polemistas, didelės meninės vertės prakalbų ir pamokslų autorius, leidėjas. Dėstė senąją slavų bažnytinę ir graikų kalbas Lvovo (1586–1592) ir Vilniaus (1593–1599) stačiatikių brolijų mokyklose. Nuo 1599 Vilniaus stačiatikių Švč. Trejybės vienuolyno vienuolis. 1595 išleido rusėnų ir lenkų kalbomis „Katekizmą", kartu su broliu Lavrentiju sukūrė ir išleido Vilniuje 1596 rusėnų kalbos ir literatūros, kartu su stačiatikių tikybos pagrindais, vadovą „Azbuka". Jo poleminis traktatas rusėnų ir lenkų kalbomis „Kazanje sviatogo Kirilla..." („Šv. Kirilo pamokslas", 1596) tapo žinomas ir autoritetingas, ypač tarp sentikių, keletą kartų perspausdinta Maskvoje ir Gardine „Kirillova kniga" („Kirilo knyga").

ŽADEIKIS PRANCIŠKUS (1869.X.11/23 Pareškėtyje, Telšių aps. - 1933.IX.6 Skuode). Baigė Kauno kun. sem., kunigavo Kamajuose, Kaune. Prisidėjo prie Homero „Iliados" vertimo (1930), išleido „Didžiojo karo užrašus" (I - 1921, II - 1925).

ŽALKAUSKAS ANTANAS (1914.I.19 Joniškėlyje – 1982.I.29 Kaune). Kun. įšv. 1938, baigęs Kauno kun. sem. Vikaravo Raguvos, Saločių, Alantos bažnyčiose ir Panevėžio katedroje. 1940–1944 vikaravo Kauno karmelitų bažnyčioje ir kartu studijavo Kauno konservatorijoje. Vėliau klebonavo Kazliškyje, Duokiškyje, Daugailiuose, Vilkaviškyje ir Kauno Vytauto bažnyčioje. Paskutinius 12 metų buvo Kauno šv. Antano bažnyčios altaristas. Neapleisdamas kunigo pareigų, dėstė giedojimą Kauno kunigų seminarijoje, savo gražiu balsu visada puošdavo didžiąsias religines iškilmes. Atmetė pasiūlymą dainuoti teatre, nes būtų turėjęs palikti kunigystę.

ŽEBRAUSKAS TOMAS (1714.XI.24 Žemaitijoje - 1758.III.18 Vilniuje). Jėzuitas nuo 1732, kun. įšv. 1743. Įžymus architektas, astronomas. 1735–1738 Vilniaus akademijoje studijavo filosofiją, 1740–1744 teologiją. 1750–1752 Prahoje ir Vienoje studijavo matematiką, astronomiją ir architektūrą. 1752 grįžo į Vilnių, dėstė matematiką ir astronomiją. 1752 Vilniaus akademija jam suteikė laisvųjų mokslų ir filo-

sofijos daktaro laipsnį. 1753 įsteigė astronomijos observatoriją ir iki mirties jai vadovavo. Suprojektavo ir pastatė Vilniaus akademijos astronomijos observatoriją, Šv. Ignoto bažnyčią Vilniuje, Kražių, Ilukštos bažnyčias, projektavo didikų rezidencijas, Žodiškių kolegijos pastatą, dalyvavo atstatant Šv. Jonų bažnyčią Vilniuje. Išleido aritmetikos, geometrijos ir astronomijos programų, išliko T. Žebrausko moralinės teologijos paskaitų rankraštis „Praxes" (1734).

ŽELVYS (Želwowicz, Želwawicze) JUOZAPAS (1822.III.25/IV.6 Malkartuose, Viešvėnų vls., Telšių aps. – 1866.III.26 Saratove, Rusijoje). 1843 baigė Varniuose Žemaičių kun. seminariją, 1847 Petrapilio dvasinę akad. (teologijos magistro laipsniu). Grįžęs iš Petrapilio, paskirtas į Žvingius vikaru, bet tais pačiais metais buvo išleistas į Mogiliovo arkivyskupiją, kur paskirtas vikarauti Maskvoje. Maskvoje išbuvo iki 1857; be vikaro pareigų, dar teko eiti ir 1 bei 2 kadetų korpuso kapeliono pareigas. Maskvoje labai ilgėjosi Žemaitijos ir rašinėjo vysk. M. Valančiui, kad jį atgal sugrąžintų. 1856.X.26 pakeltas Tiraspolio (Saratovo) vyskupijos kanauninku penitenciaru, sutiko būti naujai įkurtos Saratovo kun. seminarijos rektoriumi. Nors dauguma Saratovo kunigų sem. profesorių buvo žemaičiai, sunkiai su jais susigyveno, jautėsi vienišas ir greit suseno, vis prašydamas vysk. M. Valančiaus grąžinti į Žemaičius. 1865.XI vysk. M. Valančiui pavyko gauti rusų valdžios sutikimą J. Želvį paskirti Žemaičių vyskupijos prelatu, bet kol galėjo iš Saratovo išvykti, užtruko ir ten mirė. Maskvoje gyvendamas vertė religinę literatūrą, Krylovo pasakėčias, pats rašė eilių. Lietuvių literatūros klausimais susirašinėjo ne tik su vysk. M. Valančiumi, bet ir su S. Daukantu. Išliko jo laiškų Vilniaus spaustuvininkui A. Zavadskiui, kur J. Želvys labai rūpinasi savo spausdinamų knygų tinkama išvaizda, raidynu, popieriumi ir kt. Raštus daugiausia spausdino savo lėšomis ir parinkdavo gražų formatą, popierių, dailininkui užsakydavo viršelius ir t.t. Išsp.: „Krótki Wykład Katolickiego Katechizmu" (1852), jo lietuviškas vertimas – „Katekizą kataliku lenkiszkaj parasze ir iszspausdino kun. J. Želwowicze, o dabar lietuwiszkaj iszguldzie kun. Juozapas Zenewicze" (1854, išsp. vysk. M. Valančius, 10 tūkst. egz. rytinei Žemaičių vyskupijos daliai); „Gesmes arba poezija I... apie Seną Zokaną" (1858); Krylovo 25 pasakėčias – „Pasakas" (1863, pridėjo įdomią prakalbą, kur tikėjosi, jog niekinama lietuvių k. bus mokslo žmonių gerbiama, nes ji senesnė už slavų, sanskritą ir t.t.); „Homilie niedzielne" (I – 1854), parengė lenkiškai ir vokiškai du atskirus kalendorius (1850–1854) ir „Directorium officii Divini ad usum cleri diocesis Tiraspoliensis" (1859–1863).

ŽIDANAVIČIUS JUOZAS (1866.VIII.21 Seirijuose, Alytaus aps. – 1945.XII.26 Amsterdame, JAV). 1892 įšv. kun. pasiryžo keliauti į JAV, kur labai trūko lietuvių kunigų. Vos tik čia atvykęs, 1904 gavo pasiūlymą būti naujai organizuojamos Amsterdamo parapijos klebonu. Tuoj įsigijo savo parapijai porą namų, kurių viename rengė kleboniją, o antrą nugriovė ir pastatė 1908 Šv. Kazimiero bažn. Nuo pat pradžių įsteigė ir mokyklą. 1906 nupirko 52 akrų ūkį, kurio dalis paskirta lietuvių kapinėms, o kita – ūkiui bei gegužinėms. Vasarą kas sekmadienį vykdavo gegužinės. Tai padėjo išmokėti par. skolas ir parapijiečius burti drauge. Rūpinosi religiniu parapijiečių auklėjimu, jų ekonominės padėties gerinimu ir lietuvišku sąmoningumu, organizavo vargšų šelpimą, padėjo jaunuoliams siekti mokslo, rėmė įvairias kultūrines organizacijas, savo lėšomis spausdino knygas. Rūpestingas parapijos administratorius, uolus ganytojas ir didelis patriotas, reiškėsi ir kaip scenos veikalėlių bei tikybinių knygų autorius. Seirijų Juozo slapyvardžiu parašė per 30 scenos veikalėlių, kurie buvo vaidinti JAV lietuvių ir Lietuvos teatro mėgėjų. Yra išspausdinti šie

veikalai: komedijos – „Ubagų akademija", „Ubagų balius" (1920), „Mikutis ir Genutė" (1924), „Elgetų gudrumas", „Mažas kryželis, bet sunkus" (1925, pakart. 1929), „Cingulingu" (pakart. 1929), „Bajoras Gaidys" (1926), „Penkeria vienas bus vienas" (1927), „Pragaro ir dangaus prieangy" (1928), „Moterims neišsimeluosi" (1928), „Gudrus apgavikas" (1929), „Stebuklingas gydytojas" (1931), „Geras latras" (1931), „Tris kartus bandytas" (1931), „Liucipieris ir pragaro karalienė" (1932); dramos – „Teisingasis Juozapas" (1924), „Meilės galybė" (1927), „Liurdo Barnadeta" (1928), „Jaunosios Lietuvos šventė" (1928), „Šv. Jonas ir Erdo Erodijada" (1929), „Lietuvos likimas" (1930), „Ugnimi ir kardu" (pagal H. Sienkievičių, 1932), „Paskutinė Rymo vestalė" (1932); tragedijos – „Šv. Cecilija" (1926), „Šv. Tercizijus" (1928), „Šv. Elzbieta" (1932), „Šv. Akvilinos mirtis" (1932), „Orleano Mergelė" (1932). Rankraščiais dar yra kitų veikalų, kaip antai „Šv. Kazimiero varduvės 1475 m. Vilniuje", „Darius ir Girėnas" ir kt. Sukūrė ir daug giesmių su melodijomis, jas išleido keturiomis knygomis „Naujasis giesmynėlis" (nuo 1932). Daug religinio ir patriotinio turinio eilėraščių išspausdino laikraščiuose. Parengti ir išspausdinti religiniai raštai: brošiūra „Apie religijos pradžią ir jos reikalingumą" (1917), „Aušros Vartų Švč. Panelė", „Arkivyskupas Matulevičius", „Graudūs verksmai" (1939), „Kryžiaus keliai", stambus apologetinis veikalas „Tikėjimo skydas" (1938; XVI+392 p.). Likę jo rankraščiai yra pranciškonų globoje Kenebunkporte (tarp jų nemaža eilėraščių, daug pamokslų, „Rankvedis išsilavinimui filosofijoje", pora lenkiškai parengtų religinių knygų apie pasirengimą mirčiai ir sąžinės apyskaitą, keli scenos veikalėliai ir kt.). 1917 pop. Benedikto XV apdovanotas ordinu „Už Bažnyčią ir Popiežių"; Lietuvos Vyriausybė 1931 (apsilankiusį Lietuvoje) apdovanojo Lietuvos Nepriklausomybės medaliu ir 1935 Vytauto D. ordinu.

ŽILINSKAS TOMAS (1866.XII.24 Domeikų k., Šunskų vls., Marijampolės aps. – 1934.III.14 Rietave; palaidotas Šunskų par. kapinėse), kunigas, visuomenės ir spaudos darbininkas. Baigęs Seinų kun. seminariją, kunigu įšv. 1890. Vikaravo Kalvarijoje ir Vilkaviškyje. 1908 išvyko į JAV, kviečiamas savo pusbrolio kun. J. Žilinsko–Žiliaus, ir apsigyveno Bostone. Jau Lietuvoje dalyvavęs visuomeniniame darbe (rašinėjęs į „Vilniaus žinias" ir kt., 1905 dalyvavęs Vilniaus Seime), greitai pasižymėjo Bostono ir apskritai JAV lietuvių veikloje. Su dr. Pr. Matulaičiu Bostone kas pirmadienį nuo 1909 skaitė paskaitas suaugusiesiems; 1910 suorganizavo iškilmingą Žalgirio kautynių minėjimą su eitynėmis mieste. 1912 buvo Blaivininkų s-gos dvasios vadas. 1913–1917 pirmininkavo Kunigų vienybei. Buvo Lietuvių mokslo d-jos narys labdarys (nuo 1907) ir jos kuopos JAV komiteto narys, įgaliotinis (1913). Jo rūpesčiu Bostone įsteigta Amerikos lietuvių Romos katalikų šv. Juozapo darbininkų sąjunga (LDS), 1915.IX.19 pasirodė jos laikraštis „Darbininkas". Bostone organizavo liet. vasaros mokyklas, talkon įtraukdamas visų srovių žmones. I pas. karo metais uoliai dalyvavo visuose Lietuvos šelpimo ir jos nepriklausomybės atgavimo sąjūdžiuose, ragindamas visus lietuvius laikytis vienybėje. Bostono lietuviai turėjo bažnyčią, bet nebuvo klebonijos. Tad T. Žilinskas nupirko du sklypus žemės ir pastatė kleboniją (1913). Visi tie dalykai pareikalavo gerokai pinigų, kuriuos renkant tarp parapijiečių kilo nepasitenkinimas. Nors buvo geras kalbėtojas pamokslininkas ir geras ekonomas, bet po 10 klebonavimo metų jautėsi pavargęs ir 1919 pradžioje grįžo į laisvą Lietuvą. Lietuvoje pabuvęs trejetą metų, grįžo Amerikon, kur jį viliojo judresnis gyvenimas – buvęs platus veikimas. Bet ir Amerikoje jau viskas buvo gerokai aprimę. Po keleto klebonavimo metų Hazletone 1929 vėl išvažiavo Lietuvon. Apsigyveno pas savo giminaitį kun. J. Valaitį, Rietavo kleboną, ir vėl griebėsi plunksnos

– rašė pamokslus. Be visuomeninės veiklos, reiškėsi ir kaip spaudos darbininkas. Yra bendradarbiavęs „Varpe", „Vienybėje lietuvninkų", „Naujienose" (Tilžėje, 1901–1903), „Lietuvių laikraštyje", „Vilniaus žiniose", „Šaltinyje", „Vienybėje", „Viltyje", „Draugijoje", „Vadove" ir kt. JAV buvo uolus „Darbininko" ir „Draugo" bendradarbis. Pasirašydavo Adomu Domeika, Tomu Domeika ir kt. slapyvardžiais. Dar spaudos draudimo metais išsp. A. Liguori knygos vertimą „Apie maldą kaipo raktą į dangų" (1891, kitas leidimas 1906), Z. Chełmickio „Amžiną atilsį" (1907). JAV parengė dvi visuomeninių klausimų knygeles: „Tiesos žodis socialistams" (keturi leidimai) ir „Katalikų Bažnyčia ir demokratizmas" (1916, pakart. 1918). Grįžęs Lietuvon išsp. brošiūrą „Amerikos Lietuva" (1919). Prieš mirtį išleido trimis dalimis „Pamokslus visiems metams" (1933).

ŽILIUS JONAS (1870.X.18 Domeikų k., Šunskų vls., Marijampolės aps. – 1932.III.2 Klaipėdoje). Mokėsi Marijampolės gimnazijoje, baigė Plocko kun. sem. Studijas tęsė Berlyno ir Ciūricho universitetuose. Emigravęs į JAV, redagavo žurnalą „Tėvynė", klebonavo JAV lietuvių par. Grįžęs Lietuvon, kunigo pareigų nebėjo, bet aktyviai reiškėsi visuomeninėje bei kultūrinėje veikloje. Pradėjęs rašyti XIX a. pabaigoje, produktyviausiai kūrė iki I pas. karo. Išleido tris tomelius savų eilėraščių, vertimų rinkinį „Veikalai, veikalėliai ir vertimai eilėmis" (1907), taip pat išvertė A. Mickevičiaus „Konradą Valenrodą", „Gražiną", „Vėlinių" II dalį. Turėjo slap. Jonila.

ŽIOGAS JUOZAPAS (1869 [pagal kitus šaltinius – 1868].III.3/15 Rubežninkų k., Joniškio vls., Šiaulių aps. – 1935.IX.20 Rudiškėse, Gruzdžių vls., Šiaulių aps.). Mokėsi Šiaulių gimn., baigė Žemaičių kun. seminariją ir 1895 (pagal kitus šaltinius – 1891) įšventintas kun. Buvo Alūkstos vikaras, Elernos administratorius, Kalnalio, Gaidės, Ragelių ir nuo 1908 Medingėnų filialistas, nuo 1923 Užvenčio klebonas, nuo 1926 Šiaudinės klebonas, vėliau trumpą laiką vikaras Joniškyje ir nuo 1929 Rudiškių klebonas. Liet. spaudos draudimo metais platino „Tėvynės sargą" ir buvo baustas už „žemaitišką mokyklą". Anksti susidomėjo Lietuvos proistore, pats rinko ir supirkinėjo įvairias senienas. Jo proistorės rinkinyje buvo per 400 įvairių akmens kirvukų, kaltelių ir kitų atsitiktinių vėlyvojo akmens amžiaus, gausoka įvairių geležies amžiaus radinių, tarp jų ir smiltaininės formos žalvariui lieti. Viskas buvo kruopščiai inventorizuota ir gana tiksliai aprašyta. Inventoriai buvo keli, vis naujai perrašyti ir papildyti naujais matavimo duomenimis bei literatūros nurodymais. Tai liudija, kad J. Žiogas stebėjo kitų darbus ir pats buvo įsitraukęs į Lietuvos proistorės tyrinėjimus. Jis pats kasinėjo 1898 Imbarės kapinyną ir jį aprašė „Pamiatnyje knižki Kovenskoj gubernij" (1901). Taip pat tyrinėjo Gaidės ir jos apylinkės kapinynus bei kitus proistorinius paminklus; trumpai aprašė „Lietuvių tautoje" (1909). Be proistorės, domėjosi tautosaka bei etnografija, kur taip pat sudarė nemažus rinkinius. Buvo surašęs įdomių Lietuvos religinei tautotyrai duomenų, surinkęs mūsų bažnyčių istorijai dokumentų ir kt. Anksčiau visus savo rinkinius buvo užrašęs testamentu Vytauto D. muziejui, bet prieš mirtį atidavė ar pardavė kun. K. Kuprevičiui–Kupriui, nes Vytauto D. muziejaus klausimais spaudoje kilę nesutarimai jį buvo nugąsdinę. Vėliau jo rinkinys išsisklaidė tarp Vytauto D. Kultūros, Šiaulių „Aušros" ir Kretingos muziejų; į Šiaulių „Aušrą" 1940 pateko ir religinės tautotyros užrašai, o tautosakos rinkinys buvo Lietuvių mokslo d-jos bibliotekoje. Taip pat buvo vienas Lietuvių mokslo d-jos steigėjų, jau 1907 jos muziejui dovanojęs nuotraukų ir kt., vėliau skaitęs pranešimų. Bendradarbiavo „Vilniaus žiniose", „Vienybėje", „Viltyje", „Lietuvių tautoje" ir kt. (pasirašinėjo ir slapyvardžiais Medingenietis, K.J.Ž. ir kt.). Atskirai išsp.: „Archeologičeskija zametki po Telševskomu

ujezdu" (1901), „Archaiologiški tyrinėjimai Gaidės apylinkėje" (1909).

ŽITKUS (Žitkevičius) KAZIMIERAS (1893.XII.17 Vabalninko par., Biržų aps. – 1978.III.8 Kaune). Kunigu įšventintas 1919.V.4. Paskirtas vikaru į Šančius 1921, perkeltas katedros vikaru ir kartu paskirtas į kurijos registratūrą 1926. Nuo 1927 Antalieptės vidurinės m-klos kapelionas, nuo 1930 Kauno „Saulės" mokytojų seminarijos kapelionas ir nuo 1933 Kauno M. Pečkauskaitės gimn. ir Šv. Kazimiero seserų mergaičių gimn. kapelionas. 1937 pasitraukė altaristu į Vilijampolę. Buvo pakeltas pirma garbės kanauninku, o 1958 Kauno kapitulos kanauninku. Kurį laiką (apie 1956) buvo Kauno kunigų seminarijos rektorius. Nuo 1933 moksleivių ateitininkų s-gos dvasios vadas. Parūpino naujus tikybos vadovėlius pradžios mokyklai („Tėve mūsų", 1936 – II skyriui, „Sveika Marija", 1937 – III skyriui, „Tikiu", 1938 – IV skyriui), susilaukusius didelio pasisekimo ir daug leidimų (dar Lietuvoje išėjo „Tėve mūsų" – per 10, „Sveika Marija" – 6, „Tikiu" – 4 leid.; perspausdinta ir tremtyje). Be to, išleido „Mažąjį katekizmą" (1938) ir vaikams maldaknygę „Prie altoriaus" (1940). Religinio auklėjimo klausimais rašė „Draugijoje", „Lietuvos mokykloje", „Tiesos kelyje". Suredagavo leidinį apie Šv. Zitos d-ją antrašte „Palaimintas triūsas" (1928). Padėjo rinkti tautosaką suomių prof. Niemiui ir apie jį išsp. str. „Tautosakos darbuose" („Profesorius Niemi's Vabalninke", I, 1935). Taip pat reiškėsi kaip poetas – išleido eilėraščių rinkinius „Ašarėlės" (1924) ir „Dainų pasiklausius" (1925). Poetinei kūrybai vartojo Vinco Stonio slapyvardį. Sentimentaliai graudi, nors ir nuoširdi poezija didesnio kritikos dėmesio nesusilaukė. Tačiau eilėraštis „Gražių dainelių daug girdėjau / Tyliuoju vakaro laiku" tapo populiaria jaunimo daina. Taip pat jis yra pavasarininkų himno autorius.

ŽVINYS JONAS (1901.XII.4 Aktapolio k., Molėtų par. – 1994.II.10 Vilniuje, palaidotas Molėtuose). Kun. įšv. 1930, baigęs Kauno kun. sem. Kunigavo Žiežmariuose, Čiobiškyje, Dubingiuose ir kt., šaulių s-gos veikėjas. 1947–1955 kalėjo. Grįžęs kunigavo Perlojoje, Dusmenyse ir kt. Nuo 1985 Vilniaus šv. Rapolo bažnyčios altaristas. Išleido prisiminimų knygą „Mano gyvenimo užrašai" (1993).

LITERATŪRA

1. *Aleknavičius B. Donelaitis ir mes. Vilnius: Mintis, 1989.*
2. *Ambrazevičius J. Lietuvių rašytojai. Kaunas: Šviesa, 1941.*
3. *Andriekus L. Atmink mane, Rūpintojėli. New Yorkas, 1985.*
4. *Andriekus L. Už vasaros vartų. New Yorkas, 1976.*
5. *Biržiška V. Aleksandrynas. 1–3 t. Čikaga, 1960–1965.*
6. *Bulika B. Tu esi pati Gelmė. Kaunas: Atmintis, 2000.*
7. *Donelaitis K. Metai. Kaunas: Spindulys, 1941.*
8. *Donelaitis K. Metai ir pasakėčios. Vilnius: Baltos lankos, 2000.*
9. *Encyclopedia Lituanica. Vol. 1–6. Boston, 1970–1978.*
10. *Eucharistijos liepsnos [Šv. Kazimiero draugijos leidinys Nr. 628]. Kaunas: Šviesa, 1935.*
11. *Galinis V. Šaknys ir atžalos. Vilnius: Vaga, 1984.*
12. *Gimžauskas S. Lietuvos Bičiuolis. Vilnius: Aidai, 1996.*
13. *Jakštas A. Meno kūrybos problemos. Kaunas: Šviesa, 1931.*
14. *Jakštas A. Mūsų Naujoji literatūra. Kaunas, 1923.*
15. *Jakštas A. Mūsų Naujoji prozos literatūra. Kaunas, 1923.*
16. *JAV lietuviai. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998.*
17. *Ką yra pasakęs A. Jakštas? Kaunas: Šviesa, 1930.*
18. *Kas yra kas Lietuvoje-2000. Vilnius, 2000.*
19. *Katalikų kalendorius žinynas [Lietuvos Vyskupų Konferencijos leidinys]. Kaunas–Vilnius, 1983–1999.*
20. *Kavaliauskas Č. Pažadėtoji žemė. Vilnius: Valstybės žinios, 2000.*
21. *Korsakas K. Literatūros praeitis [Studijos, kritikos straipsniai, pasisakymai]. Vilnius: Vaga, 1983.*
22. *Kubilius V. XX amžiaus lietuvių lyrika. Vilnius: Vaga, 1982.*
23. *Kuzmickis Z. Lietuvių literatūra. I–V dalys. Kaunas: Sakalas, 1930–1934.*
24. *Lankutis J. Literatūros procesas. Vilnius: Vaga, 1984.*
25. *Lietuviškoji enciklopedija. 1–9 t. Kaunas, 1933–1941.*
26. *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. 1–12 t. Vilnius, 1976–1984.*
27. *Lietuvių egzodo literatūra. 1945–1990. Vilnius, 1997.*
28. *Lietuvių enciklopedija. 1–37 t. Bostonas, 1953–1985.*
29. *Lietuvių literatūros istorijos chrestomatija. Feodalizmo epocha. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1957.*

30. *Lietuvių poezija. 1–2 t. Vilnius: Vaga, 1969.*
31. *Lietuvių rašytojai, I [Biobibliografinis žodynas]. Vilnius: Vaga, 1979.*
32. *Lietuvos katalikų mokslo akademijos Suvažiavimo darbai. 1–3 t. Kaunas, 1935–1940.*
33. *Literatūros metraštis 1942 metams. Kaunas: Valstybinė leidykla, 1941.*
34. *Maironis. Lyrika. Vilnius: Baltos lankos, 2000.*
35. *Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija. 1–3 t. Vilnius, 1966–1971.*
36. *Mokslo, kultūros ir švietimo draugijos. Vilnius: Mokslas, 1975.*
37. *Palaimintas triūsas [Kauno šv. Zitos draugijos leidinys]. Kaunas: Šviesa, 1928.*
38. *Pirmosios lietuviškos knygos sukaktis. Vilnius: Pradai, 1998.*
39. *Putinas–Mykolaitis V. Gyvenimo ir kūrybos akiračiai. Vilnius: Vaga, 1996.*
40. *Putinas–Mykolaitis V. Naujoji lietuvių literatūra, t. 1. Kaunas: Spindulys, 1936.*
41. *Šešplaukis A. Pirmoji lietuviška knyga naujų tyrinėjimų šviesoje. Kaunas: Kultūros rūmų knygynas salonas, 1997.*
42. *Tarybų Lietuvos enciklopedija. 1–4 t. Vilnius, 1985–1988.*
43. *Užgesę žiburiai [Biografijų ir nekrologų rinkinys. Parašė Dambrauskas–Jakštas A.]. Kaunas, 1930.*
44. *Vaitkus M. Keturi ganytojai. Čikaga: Lietuviškos knygos klubas, 1960.*
45. *Vaitkus M. Nušvitusi Dulkė. Kaunas: Šviesa, 1931.*
46. *Vaižgantas. Dėdės ir dėdienės, Nebylys. Vilnius: Baltos lankos, 1998.*
47. *Valančius M. Palangos Juzė. Vilnius: Baltos lankos, 1996.*
48. *Vanagas V. Lietuvių rašytojų sąvadas. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1996.*
49. *Venckus R. Tilvytis, bet ne tas... // Kauno diena, 1996 11 29. P. 19.*
50. *Vyskupijų kurijų archyvai.*
51. *Zaborskaitė V. Maironis. Vilnius, 1968.*
52. *Žemaičiai [Žemaičių rašytojų prozos ir poezijos antologija]. Kaunas: Sakalas, 1938.*

Li-192 Lietuvių dvasininkai kūrėjai. – Vilnius: UAB leidykla POLI, 2000. – 728 p., (20) iliustr. lap.

ISBN 9986–511–10–0

Leidinyje spausdinami 20-ties ryškiausiųjų dvasininkų kūrėjų būdingi darbai arba jų fragmentai ir kūrybos nagrinėjimai, pateikiamos apie 700 dvasininkų – kūrybos darbininkų trumpos biografijos.

UDK 27(474.5):929
Li-192

Redaktorė Dalia Bliumienė

Meninis redaktorius ir viršelio autorius
dailininkas Valerijonas Jucys

Portretų autorius dailininkas Mindaugas Skudutis

Lietuvių dvasininkai kūrėjai

Sudarytojas Ričardas JAKUTIS

SL 1705. Tiražas 2000 egz. 45,5 s. l. Užsakymo Nr. 1242
Išleido UAB leidykla „Poli“, P. Vileišio g. 18, LT-2055 Vilnius
Spausdino AB spaustuvė „Spindulys“, Gedimino g. 10, LT-3000 Kaunas